

Prof. Dr. Sedat Veyis ÖRNEK'in
eşsiz anısına saygılarımla.

İÇİNDEKİLER

Önsöz

Buyruk Üzerine

Kırkların Cemi

Pergamber İle Ali'nin Musahip Olması

Pir

Mürşit

Rehber

Zakir

Sofu

Mürit

Talip

Mücerret

Musahip

Aşına

Peşine

Erkandan Geçme

Oğlan İkrarı Alma

Kız İkrarı Alma

Ev Ondalama

Ocak Kazdırma

Niyaz

Dar

Kamber'in Nefesi

Uğruluk

Cebrail'in Tariklenmesi

Tac

Cömertlik

Hu

İmamların Övgüsü

Büyük Alem, Küçük Alem

Velayetname

Muhammed'in Tuba Ağacı İlşe Triklenmesi

Tarikatname

Ölmeden Önce Ölmek
Tadik ve Teslim
Rızaya Teslim
Dört Kapı
Makamlar
Üç Sünnet Yedi Farz
Tarikat Yolu
On İki Erkan
Kimi Sorunların Çözümü
Şia Mezhebi
Ek 1: Fakrname
Ek 2: Gülbenkler
Kaynaklar

Önsöz

Buyruk, benim bilimsel serüvenimin tutkulu bir kesimini oluşturur. İlk baskısını zor günlerde hazırladım. 12 Eylül'ün en bunalımlı günleriydi. Ege Üniversitesindeki çalışma odama, bir işçi elinde yırtık pırtık bir Buyruk'la geldi. Buyruk üzerine iki yıl çalıştıktan sonra 1982 yılında kendi olanaklarımla bastırdım. Üniversiteden atıldığım günlerde, sözde, yaşamımı yazarlıkla kazanacaktım. Ne ki, Türkiye bunalımlı günlerin olağanüstü koşullarını yaşıyordu. Buyruk, soruşturmaya uğradı. Daha sonra aklanmasına karşın, Buyruk'u dağıtıma veremedim. O sırada Üniversiteden de atıldım. 12 Eylül karabasanının cirit attığı dönemde benim gibi sakıncalıları (!) Üniversite kapısı, uzun süre açılacağı benzemiyordu. Özel şirketler de Sıkı yönetimin görevine sonverdiği kişilere iş vermeye çekiniyorlardı. Türkiye'den çıkmaktan başka çözüm kalmamıştı. Ne var ne yoksa, herşeyi dağıtıp, 20 Haziran 1983'te bir geceyarısı uçağı ile Türkiye'den ayrıldım.

Avrupa'da geçireceğim on yıl süresince Alevilik araştırmaları en çok zamanımı alan konu oldu. Buyruk'un ilk baskısı hemen hiç içime sinmemişti. Herşeyden önce, karşılaştırmalı, güvenilir bir baskı değildi. Kimi zaman anlatımı düzeltme düşüncesiyle, tümceleri değiştirmiştim. Sonradan bu yaptıklarımdan çok pişmanlık duydum. Ama iş işten geçmişti.

1986 yılından başlayarak, yerel gezilerle Alevilik üzerine doğrudan gözlemlere dayanan bilgiler derlemeye başladım. Malatya Ballıkaya köyünde özgün bir elyazması Buyruk buldum. Ayrıca, Rıza Yetişen'in elyazmaları bağışlandı. Kimi başka kitaplar da iletili. Böylece oldukça zengin bir belgeliğim oluştu. Bunların yanı sıra özellikle Tahtacılar arasında yaptığım derlemeler Buyruk'ta anlayamadığım bir çok kesimi aydınlattı. Buyruk'u tüm bu veliler ışığında yeniden baskıya hazırladım. Yazıracı ile yazılmış metni değerli Halkbilimci Prof. Pertev Naili Boratav'a ilettim. O günlerde 77 yaşındaki Boratav Hoca, dört yüz yapraklıktan oluşan bu gereçleri büyük bir titizlikle okudu, eleştirilerini bildirdi.

Daha sonra büyük yankı uyandıracak Aleviliğin Toplumsal Boyutları'nın değerini ilk sezen de O, oldu.

Bizim bu çalışmamızın ardından, kimi yayınevleri Buyruk yayınladı. Yaklaşık tümü bizim Buyruk baskısını örnek aldı. Hemen hiçbirisi eski kaynaklara inemeyen bu yayıncılar, bizim Buyruk baskısında -sonradan pişmanlık duyduğumuz ne varsa o kesimleri aldılar. Böylece tam bir kargaşa ortamı çıktı. Hele yaşlı bir dede, doğrudan kendisi Buyruk yazdı. Önsözün'de bizi bir güzel eleştirdi. Eleştirdiği noktalar, yukardaki, bizim sözünü ettiğimiz kesimler olsaydı, saygı ile karşılardık. İşin acı yanı, tümüyle özgün anlatıya bağlı kaldığımız yerlerde bizi, halka yanlış yolu göstermekle suçladı.

Boratav Hoca'nın okuduğu yeni düzenleme yaklaşık on beş yıldır, bir kıyıda duruyordu. Bir Vakfın yayınlama isteği üzerine, tüm anlatıyı yeniden elden geçirdik. Yeni verilerin ışığı altında açıklamalarla donattık. Tahtacı gelenekleri ile Buyruk arasındaki koşutlukları, tüm ayrıntılarına dek açıkladık. Anlatıya en küçük müdahalede bulunmadık. Anlatım bozukluklarını düzeltmek istediğimiz yerleri ayraç içinde verdik. Bütünlük sağlamak amacıyla, yaptığımız kurgu değişikliklerini de notlarda belirttik. Kuşkusuz en doğrusu, yazmaların tıpkıçekimini vermek ve bu yazmalara göre, kurgu sayfalarını belirtmektir. Ne ki, böylesi pahalı bir baskıyı hiçbir yayınevi üslenemezdi. Bu nedenle, Sefer Aytekin baskısındaki sayfaları esas aldık ve kurguyu oradaki gereçlere göre yaptık. Sefer Aytekin'in esas aldığı İzmir yazması ise şu an elimiz altındadır. . Araştırmacılar için olduğunca, halk için de güvenilir bir kaynak olduğuna inanıyoruz.. Böylece sağlam, anlaşılır bir yayın ortaya koyduğumuza inanıyoruz

*Fuat Bozkurt
10 Ekim 2011, Antalya*

BUYRUK ÜZERİNE

Kısa adı ile "Buyruk" diye bilinen bu yapıt, Aleviler arasında en çok okunan kitapların başında gelir. Yapıtın pek çok yazmasının bulunması bu savın kanıtıdır. Buyruk, çağlarca elden ele gezer. Alevilerce Kur'an'ı açıklayan ve tamamlayan bir kitap olarak benimsenir.

Yapıtın Alevilerce böylesine üstün tutulması, onun Alevi inanç, töre, tören ve söylencelerini içermesinden kaynaklanır. Bu yapısı ile Buyruk, bir yol ve süreğin iç tüzüğü, daha doğrusu anayasasıdır. Çağlarca baskı altında tutulan bir halk tabakasının el kitabıdır. Yüzyıllar boyu karanlıkta kalmıştır. Varlığı bilinmesine karşın yadsınmıştır.

Adı

Yapıt, Aleviler arasında "İmam Cafer Buyruğu" ya da kısaca "Buyruk" adı ile tanınır. Aleviler arsındaki bu değişmez adına karşın, bilim çevrelerinde yapıtın için değişik adlar ileri sürülmüştür. Yapıttan ilk sözeden Prof. Dr. Mehmet Fuat Köprülü, yapıtın gerçek adının "Menakıb-ı evliya" olduğunu söyler¹. Özel kitaplığında bulunan yazmaya dayanarak yapıtın yazarı, içeriği konusunda kısa bilgiler verir. Yapıtın önemine değinir. Bundan sonra Köprülü'nün savları bilim çevrelerince benimsenir. Kitabın yeni yazı ile yapılan ilk baskısında da Köprülü'nün sözkonusu görüşleri egemen olur. Yayıncı Sefer Aytekin, yapıta yazdığı kısa önsözde yapıtın "İmam Cafer Buyruğu", "Menakıb-ı evliya", "Menakıbname", "Fütüvvetname" gibi çeşitli adlarla anıldığını söyler² ve Buyruk dizisinde "Menakıb-ül Esrar Behcet-ül Ahrar Telif-i Seyyid Şah Hatayî"nin yayınlanacağını okurlarına muştular³.

¹ Mehmet Fuat Köprülü: Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, Ankara 1977.

² Buyruk (Yayınlayan: Sefer Aytekin), Ankara 1958, s.3.

³ Buyruk (yayınlayan: Sefer Aytekin), Ankara 1958, s.4.

Ancak Buyruk'u yayınlamasından sonra yedi yıl yayıncılığını sürdüren Aytekin, bu yapıtı bir türlü yayınlamaz. Çok daha sonra yayınlanan bir bilimsel yapıtta da Köprülü'nün savı yinelenir. Mehmet Eröz, Anadolu Kızılbaş Türkmenlerinin gönlünü kazanmak için sözlü propagandanın yanısıra iki yazılı metnin olduğunu bildirir. Bunlardan birinin, Şeyh Safiyüddin-i Erdebilî ile oğlu Şeyh Sadrüddin'in konuşmalarını ve onların tarikatın ilkelerini açıklayan sözlerini içeren ve Şah Hatayî'ye dayandırılan "Menakıb-ül esrar" olduğunu ileri sürer. İkincisinin ise, Şeyh Safî'ye dayandırılan "Buyruk" olduğunu savunur⁴. Bu savlarını ise Abdülbaki Gölpınarlı'nın eski bir yazısına dayandırır⁵.

Buyruk üzerine en sağlam bilgileri Abdülbaki Gölpınarlı verir. Gölpınarlı'ya göre, Çaldıran'da Yavuz'a yenilen Şah İsmail (öl. 1524) ve ondan sonraki Safevî hanedanı kendilerine en büyük karşıt gördükleri Osmanoğulları ülkesindeki etkinliklerini sürdürmek için Anadolu Alevilerine halifeler yollarlar. İran'da kendilerini Caferî mezhebinin yol eri ve yayıcısı tanıtır. Anadolu Alevilerine kendilerini halifeler aracılığı ile İmam, hatta Mehdi; en azından Mehdi'nin öncüsü, muştulayıcısı kabul ettirmeyi amaç edinirler. Şah İsmail'in oğlu Şah Tahmasb zamanında (1576) Bısatî adlı biri "Menâkıb'ül-Esrâr Behcet'ül Ahrar" adlı kitabı yazar. Aleviler buna Büyük Buyruk adını verirler⁶.

Bu bilgilerin ışığında Buyruk'un gerçek adı "**Menâkıb'ül-Esrâr Behcet'ül Ahrar**" dır.

Yazarı

Alevî halkın büyük bir bölümü Buyruk'un İmam Cafer'den kaldığına inanır. Nitekim, yapıtın önsözü durumundaki ilk bölümünde, yapıtın içindeki tüm sözlerin İmam Cafer Sadık'ın

⁴ Mehmet Eröz: Türkiye'de Alevilik - Bektaşilik, İstanbul 1977, s.95.

⁵ Abdülbakî Gölpınarlı: "Bir Kitabiyat", Ülkü Mecmuası, Temmuz 1936, Sayı 41.

⁶ Abdülbakî Gölpınarlı: Şîlik, İstanbul 1979, s.178.

olduğu, onun sözlerinin açık ve kesin olduğu belirtilir⁷. Alevilerce kitabın yazarının İmam Cafer olduğuna inanılması şu iki ana nedene dayanır: 1. Anadolu Aleviliği Caferî mezhebine bağlıdır. 2. Buyruk, Alevi ilke, töre, tören ve söylencelerini içerir.

İmam Cafer (699-765), On İki İmam'ın altıncısıdır. Beşinci imam Muhammed Bakır'ın oğludur. Bilgisinin derinliği ile On İki İmam arasında önemli bir yeri vardır. İmam Cafer-i Sadık, inançlarını düzenli bir biçimde anlatması, görüşlerini belli kurallara bağlamasından dolayı Şîîlik'in bir mezhep olarak kurucusu sayılır. Bu nedenle bütün Şîî kuruluşlar, özellikle Alevîler, kendilerinin Caferî mezhebine bağlı olduklarını söylerler.

Kaynakların bildirdiklerine göre İmam Cafer'in din ve iman konularında 15 kitabı vardır⁸. Ancak, bu kitapların çoğu günümüze ulaşmamıştır. Aleviler arasındaki en önemli kitabı, İmam Cafer adına düzenlenen bizim sözünü ettiğimiz "Buyruk"tur⁹.

Buyruk'u İmam Cafer Sadık'ın yazmadığı kesindir. İslamla ilgili tüm söylencelere, Kur'an'dan verilen ayetlere, Peygamber'e dayandırılan hadislerle karşın Buyruk, İmam Cafer'in sözlerinden derlendiği kesin değildir.

Bilim çevreleri Buyruk'un adında olduğu gibi yazarı konusunda da kimi değişik görüşler ileri sürmüşlerdir. Bu konuda da Prof. Köprülü'nün görüşü yaygınlık kazanmıştır. Böylece, "Buyruk" diye bilinen bu kitabı "Şah İsmail'in dedesi Şeyh Safi'nin yazdığına inanılır. Ancak, Buyruk, Şah Hatayî'den deyişler içerir, Çeşitli vesilelerle Şah Hatayî'den söz edilir. Bunların sonradan eklendiği düşünülebilse de pek akla yatkın gözükmez.

Başka bir sava göre Buyruk'un yazarı Şah İsmail (Hatayî)'dir. Buyruk içerik bakımından büyük önem taşımasına karşın, dil ve anlatım bakımından savraktır.. Şah Hatayî gibi büyük bir ozanın

⁷ Buyruk (Hazırlayan: Fuat Bozkurt), İstanbul 1982, s.5.

⁸ Abdülhakî Gölpinarlı: Şîîlik, İstanbul 1979, s.426'da İmam Cafer'in kitaplarının listesi verilir. Hangi konularda yazıldığı anlatılır.

⁹ İsmet Zeki Eyüboğlu: Bektaşîlik, İstanbul 1980, s.90-91.

böylesine dağınık bir kitap yazması düşünülemez. Ayrıca, Buyruk'ta Şah İsmail'den sonra yaşamış ozanlardan deyişler vardır. Bu durumda, Buyruk'un Şah İsmail'in olduğu savı da Şeyh Safi'nin yazdığı savı gibi tutarsızdır.

Gölpınarlı, Buyruk'un Şah İsmail'in oğlu Şah Tahmasb zamanında (1576) **Bısatî** adlı birince yazıldığını ileri sürer¹⁰. En güvenilir kaynak olması nedeniyle biz de bu görüşe katılıyoruz.

İçeriği

Aleviliğin temel kitabı olması nedeniyle Buyruk, Alevilik'in ana sorunlarına karşılık vermek ister. Abdülbaki Gölpınarlı kendisinde bulunan yazmanın içeriğini şöyle verir¹¹:

- Safiyüddin'in Aleviliğin farz ve sünnetleri üzerine sözleri,
 - Aslı olmayan masallar,
 - Fütüvvet ehlinin gelenekleri, törenleri,
 - Şah Tahmasb'ın soykütüğü,
 - Hatayî mahlaslı, Şah İsmail'in hece ile yazılmış yirmi deyişi,
- bir manisi aruzla yazılmış sekiz şiiri,
- Pir Sultan'ın üç deyişi,
 - Kul Mazlum'un bir deyişi,
 - Kul Himmet'in dört deyişi,
 - "Alî İsmail'em geldim, âlemi seyran eylerem
Zülfekâr durmaz kınında, günde yüzbin kan eylerem"
dizeleriyle ya da dörtlüğüyle başlayan "Şah Âdil" mahlaslı bir deyiş,
 - "Kul Adil" mahlaslı heceyle yazılmış bir deyiş,
 - "Kul Adil" mahlaslı aruzla yazılmış bir muhammes,
- (Gölpınarlı'ya göre Kul Adilve Şah Adil de Hatayî olmalıdır).
- "Şah Tahmasb Pir Şah" redifli On İki İmam'ı öven aruzla yazılmış bir şiir,
- bulunur.

¹⁰ Abdülbakî Gölpınarlı: Şîlik, İstanbul 1979, s.178.

¹¹ Abdülbakî Gölpınarlı: y.a.g.e., s.178.

Tüm bu içeriği ile Gölpınarlı'nın elinde bulunan yazmanın çok kapsamlı bir yazma olduğu ortadadır. Sefer Aytekin ve bizim kullandığımız İzmir yazması özellikle yukarıda verilen şiirler bakımından eksiktir. Bugüne değin Gölpınarlı yazmasını elde edemedik. Umarız bir gün elimize geçer ve yukarıdaki şiirleri de ekleriz.

Bizim esas aldığımız İzmir yazması 58 başlık altında toplanmıştır. Öbür yazmalardan tamamlayacağımız bu 58 bölümü 40 bölümde birleştirdik. Bizim hazırladığımız Buyruk bütünü içinde şu konuları içerir:

1. Söylenceler: Kimi Alevi inançlarının kökenini açıklamaya ve doğruluğunu kanıtlamaya çalışan öykülerdir. Öykünün sonunda Alevilere bu öyküden nelerin kaldığı, ne gibi dersler alınması gerektiği biçiminde yargılara varılır. Buyruk'ta içinde söylence bulunan bölümler şunlardır: Kırkların Cemi, Muhammed ile Ali'nin Musahip Olması, Mürşid, Zakir, Mürid, Rıza, Sevgi, Kuşku, Uğru, Utanma, Secde.

2. Törenler: Alevi dinsel törenlerinin nasıl yapılacağı, koşulları tüm ayrıntıları ile anlatılır. Ancak, Buyruk'ta verilen dinsel törenlerden kimisi günümüzde Aleviler arasında unutulmaya yüz tutmuştur, Oğlan İkrarı Alma, Kız İkrarı Alma, Ev Ondalama, Ocak Kazdırma gibi törenlerin Tahtacılar arasında işlerliğini sürdürdüğü bildirilmektedir¹². Buyruk'ta dinsel törenlerin anlatıldığı bölümler şunlardır: Musahip, Aşına, Peşine, Oğlan İkrarı Alma, Kız İkrarı Alma, Ocak Kazdırma, Erkândan Geçme, Tarık, Ölmeden Önce Ölmek, On İki Hizmet.

3. İlkeler: Aleviliğin ana ilkeleri, koşulları ve bu ilke, koşulların nasıl yerine getirilmesi gerektiği anlatılır. İlke ve koşulların yerine getirilmemesi durumunda verilecek cezalar belirtilir. Kimi zorlukların nasıl çözüleceği vurgulanır. Buyruk'ta bu tür bölümler şunlardır: Tarikatın Farzları, Dört Kapı, Kırk Makam, Üç Sünnet, Yedi Farz, Kimi Sorunların Çözümü.

¹² A. Yılmaz: Tahtacılar Gelenekler, Ankara 1948.

4. Törelere: İnanılması, saygı duyulması gereken kavramlar anlatılır. Bu kavramları canlı ve cansız olmak üzere iki bölüme ayırabiliriz. Canlı kavramlar Pir, Rehber, Zakir, Sofu, Mücerret bölümlerinde işlenir. Bu kişilerin ne gibi özellikleri olması gerektiği anlatılır. Bu bölüme sokabileceğimiz On İki İmam, On Dört Masum-i Pak, On Yedi Kemerbest bölümünde ise Alevilerce kutsal sayılan kişilerin adları öğretilir. Cansız kavramlar ise Dar, Secde, Niyaz, Tac, Tanrı'nın Adları, Kimi Sorunların Çözümü, Dört Ana Nesne, Velayetname bölümlerinde açıklanır. Bu kavramların ne demek olduğu, kimlerden kaldığı belirtilir.

İşlevi

Buyruk, tüm Aleviliğin tüzüğü durumunda olan bir kitaptır. Yukarıda, içeriği bölümünde anlattığımız gibi, Alevi inanç, ilke, töre, tören ve söylencelerini anlatır.

Ancak, Buyruk, Erdebil Tekkesinin süreğidir. Bu durumu şöyle açıklayabiliriz: 16. yüzyılda İran'da Safevi devletinin kurulması ile Anadolu Aleviliği ikiye bölünür. Hacı Bektaş Tekkesi ve yandaşları "Bektaşî" adını alarak Osmanlı Devletinin yanında yer alır. Buna karşı "Kızılbaş" adı ile anılan Aleviler, Safevi devletini desteklerler. Bu aşamada Erdebil Tekkesi, Anadolu Kızılbaşlarının gönlünü kazanmak, kendi yanına çekmek için Anadolu içlerine misyonerler sokar. Bu dervişler genelde sözlü propaganda yaparlar. Şah İsmail ve oğulları döneminde yayılmacı dervişler sürekli olarak Anadolu içlerine gönderilir. İşte, Buyruk, 16. yüzyılın ikinci yarısında Erdebil yayılmasının el kitabı olarak hazırlanır. Amacı Safevilere yandaş kazandırmaktır. Nitekim 2. Hacı Bektaş Yazmasının bitiminde şöyle bir kesit bulunur:

(Bu kılavuzu) Selman-ı Farisi, Şah'ın kendisinden öykülemiştir. Al-i Abâ¹³nın soyağacıdır. Bunu Farça olarak buyurmuştu. Horasan Erenleri Rum'a ayak bastıklarında

¹³ **Al-i Abâ:** Muhammet peygamberin üzerine abasını örttükleri, Ali, Fatıma, Hasan, Hüseyin.

Farsçadan Türkçeye çevirmişlerdir. Ve bunu tarikat erenleri aziz canları gibi saklasınlar. El ele, el hakka!

Bu güdümlü amacı nedeniyle Buyruk'ta yer yer Bektaşî töreleri ile çelişen bölümler bulunur. Sözgelimi, bizim Buyruk'un Pir ve Mücerret bölümleri bu savın özgün örnekleridir. Pir bölümünde "yalnız ve yalnız Muhammed-Ali'nin soyundan olan kimsenin pirligi geçerlidir" denir. Oysa Bektaşilik'te böyle bir koşul sözkonusu değildir. Mücerret bölümü ise tümüyle Bektaşilikteki evlenmemiş babalar örgütüne ağır bir eleştiri durumundadır. "Mücerretin imamlığı, mürşitliği sözkonusu olamaz. Mücerreti bir kimse ulu Tanrı'nın gücünü, enbiyanın mucizesini, evliyanın velayetini, şeyhlerin kerametini ve bilginlerin ilimlerini gösterse ve yeşil kanat ile göğe uça vurup kanadını kırıns! Ona imamlık ya da mürşitlik yaptırılmaz!" denir.

Buyruk ile Ahmet Yesevi'nin olduğu söylenen Fakr-name arasında büyük koşutluk vardır.

Buyruk'ta anlatılan, töre tören ve ilkeler en sağlam biçimde Tahtacılar arasında yaşar.

"Büyük Buyruk" diye tanımlanan Erdebil Tekkesinin bu kitabı yanında bir de "Küçük Buyruk" adlı kitap olduğunu öğreniyoruz. Gölpınarlı'nın verdiği bilgilere göre sözkonusu kitap Büyük Buyruk'la aynı içerikte 25 sayfalık bir kitaptır. "Dergâh-ı âlîda Seyyid Abdülbâkî Efendi Hazretleri, evliyaya muhib olan mü'minlere gönderdiği mektub" başlığını taşır. Nice zamandır geleceğim diye söz veren ve beklenen Şah'ın Zülfikâr'ını çekip kalktığını muştular¹⁴.

Yazmaları

Buyruk, pek çok yazması olan bir kitaptır. Her Alevi köyünde bir kaç yazması bulunur. Bu, onun çok okunan bir kitap olmasından kaynaklanır. Yazmalar arasında kimi zaman önemli

¹⁴Abdülhakî Gölpınarlı: y.a.g.e., s.178-179.

ayrılıklar görülür.

Şimdilerde elimizin altında İzmir, Malatya ve öbür yazmalar bulunmaktadır. Ancak, Gölpınarlı yazmasının içeriğinin daha değişik olduğu anlaşılmaktadır.

Baskıları

1. Buyruk'un yeni yazı ile ilk baskısı 1958 yılında Sefer Aytekin tarafından Ankara'da yapılmıştır. Sefer Aytekin'in yayını da bizim elimize geçen İzmir yazmasına dayanır. Günümüze değin yapılan yayınlar arasında Sefer Aytekin yayını en özgün olan yayındır. Aytekin İzmir yazmasını en küçük bir değişmeye uğratmaksızın yeni yazıya çevirmiştir. 152 sayfa tutan İzmir yazmasından sonra Maraş, Alaca, Gümüşhacıköy, Malatya ve Hacıbektaş yazmalarından kimi bölümleri eklemiş, ayrıca Alevi dinsel törenlerinde kullanılan gülbenk ve tercümanları vermiştir.

Sefer Aytekin'in Buyruk'u özgün olduğunca kullanışsızdır. Kitap gerçekte halk için yayınlanmasına karşın bilim çevreleri için bile anlaşılmayacak ölçüde karışıktır. Bu baskıdaki eksikleri şöylece özetleyebiliriz.

- a. Yazmadaki anlatım ve tümce bozukluklarına dokunulmamıştır.
- b. Bölümlerde konu bütünlüğü sağlanmamıştır.
- c. Arapça bölümler olduğu gibi bırakılmıştır.
- d. Ele geçirilen yazmalarda bir karşılaştırmaya gidilmemiştir.
- e. Herhangi bir sözlük ya da açıklama bölümü verilmemiştir.

2. İmam-ı Cafer Buyruğu, Yayınlayan: Hasan Ayyıldız, İstanbul 1962, Sefer Aytekin'in yayınladığı Buyruk'un daha anlaşılır biçiminde bir özetidir. 70 sayfa tutan bu özeti ardından Kırk Sual Kırk Cevap adlı bir kitap verilmiştir. Ticari amaçla hazırlanmış önemsiz bir yayındır.

3. Bizim 1982 yılında halk için hazırlayıp bastırdığımız Buyruk'tan sonra bir dizi yayıncı ve yazar sağını solunu değiştirerek olduğu gibi yayımladı. Bunlar üzerinde durmak

istemiyoruz.

4. Bunun dışında Buyruk'tan kimi bölümler başka kitaplarda verilmiştir. Bu tür kitaplara şu iki kitabı örnek gösterebiliriz:

a. F. V. Hasluck: Bektaşilik Tetkikleri (Çeviren: Ragıp Hulusi) İstanbul 1928.

b. A. Yılmaz: Tahtacılar Gelenekler, Ankara 1948.

Hazırlanışı

Buyruk'u yeniden baskıya hazırlarken şu yenilikleri yapıyoruz:

a. Esas aldığımız İzmir yazması daha önce Sefer Aytekin tarafından hiç değiştirme yapılmaksızın yayınlandığı için hangi bölümlerin o yayında hangi sayfalarda olduğu gösterildi.

b. İzmir yazmasında 58 başlıkta verilen konular 41 başlıkta derlendi. Anlatılanlar, konularına göre düzenlendi. Böylece yapıtın anlaşılır olması sağlandı.

c. Buyruk'un özgünlüğü korunmak istendi. Bu nedenle metin içinde en küçük açıklama yapılmadı. Bunun yerine açıklamalar bölümü kondu ve burada konuların ne üzerine olduğu ve ne anlatmak istediği belirtildi. Metinde geçen olaylardaki kimi yanlışlar ve eksikler gösterildi.

d. Yapıtın anlaşılmasını kolay duruma getireceği düşüncesi ile bu giriş bölümü eklendi.

Bu biçimi ile yayınının gerek bilim çevreleri gerekse halk için daha kolay anlaşılır ve güvenilir olacağı düşünüldü. Tüm uğraşlarımıza karşın yayınının yeterli olgunluğa ulaşamadı. Bu, elimize iyi yazmaların geçmemesinden kaynaklandı. Ancak, Alevi gelenekleri gibi ilginç bir konunun gün ışığına çıkmasına yardımcı olması düşüncesiyle yapıtı bu biçimi ile yayınlamayı gerekli gördük. Tüm eksik ve yanlışlar için dostların hoşgörüsünü dileriz. Saygılarımızla.

Osnabrück, 1 Nisan 1985

ESİRGEYEN VE BAĞIŞLAYAN TANRI'NIN ADI İLE ¹⁵

Bu Buyruk, tümüyle İmam Cafer Sadık'ın sözlerinden oluşur. Onun sözleri açık ve kesindir. İnananlara Şeriat, Tarikat, Marifet, Hakikat kapıları ile bunlara ilişkin bütün erkân anlatılmıştır. Tarikat yolunun pirleri ile erkâna varan talip, sofı kardeşlerin neler yapmaları gerektiği tüm inceliği ile açıklanmıştır. Resul soyundan gelen pirlere ve inananlara buna göre davransınlar, buna göre yol erkân sürsünler!.. Buna göre davransınlar ki, onların Muhammed ümmeti oldukları belli olsun. Ve de o zaman onlara Müslüman denebilsin!

¹⁵, İzmir Yazması "Bismillahirrahmanirrahim" adlı bölüm (s. 6). Bu bölüm Buyruk'un önsözü durumundadır. Bütün yazmalarda yer alır. Çok kez anlaşılabilir tümcelerden oluşan bölümün ana içeriği burada anlatıldığı gibidir.

1

KIRKLARIN CEMİ¹⁶

Hız. Muhammed bir sabah erken miraca¹⁷ gidiyordu. Ansızın yoluna bir aslan çıktı. Aslan üzerine kükremeye başladı. Muhammed ne yapacağını şaşırdı. Birden bir ses duydu:

"Ey Muhammed, yüzüğünü aslanın ağzına ver!"

Muhammed söylenileni yaptı. Yüzüğünü aslanın ağzına verdi. Aslan nişanı alınca sakinleşti. Muhammed yoluna devam etti. Göğün en yüksek katına erişti. Orda dostuna kavuştu. Onunla doksan bin söz konuştu. Bunun otuz bini şeriat üzerine idi, inananlara indi. Kalan altmış bini ise Ali'de sırroidu¹⁸.

Cennette Hız. Muhammed'e bal, süt ve elmadan oluşan bir yemek geldi. Bunlar özellikle seçilmiş yiyeceklerdi. İnsan için

¹⁶İzmir Yazması (s. 7), "Kırların Cemi" adlı bölüm. Bu bölüm de tüm Buyruk yazmalarında yer alır. Maraş yazmasında da aynı bölüm bulunur (s. 155-161).

¹⁷**miraç**, sözcük olarak "merdiven" demektir. İslam'da Muhammed Peygamberin Tanrı katına çıktığı gece anlamına gelir. İslam inançlarına göre Muhammed Tanrı ile görüşmek üzere İ.S.619 yılının Recep ayının 27. günü göğe çıkar. Bu yüzden o günün gecesi Miraç kandelidir. Bu olayı doğrudan Muhammed kendisi anlatmıştır. Müslümanların bir bölümü bu olayın doğrudan olduğuna, bir bölümü de düşte olduğuna inanırlar. Bu inanca göre Tanrının kendisini çağırıldığını Peygambere dört büyük melekten Cebrail bildirir. Peygamber göre Cebrail'in atı Burak ya da Refref'le çıkar. Kimi anlatımlara göre Muhammed göğe atla değil de Cebrail'in kanadında çıkar. Tanrı göğün son katı sayılan yedinci katındadır. Muhammed Tanrıya iki yay boyu kalıncaya dek yaklaşır. Onunla konuşur. Tasavvuf felsefesine göre Tanrıya duyulan büyük sevgi insanı bu düzeye ulaştırabilir. Bu olaya "Mirac-ün-nebevî" (Peygamberin göğe çıkışı) denir.

Hristiyan inançlarında da bunun bir benzeri vardır. İsa'nın çarmıha gerildikten sonra göğe çıktığına inanılır.

Birkaç söylencenin Aleviler arasında önemli bir yeri vardır. Bu söylencelerden birine göre Tanrı ile Muhammed arasında yalnız bir perde kalır. Muhammed Tanrı'nın yüzünü görmek ister. Muhammed'in üstelemesi üzerine Tanrı buna izin verir. Muhammed aradaki perdeyi kaldırdığında karşısında Ali'yi görür. Bu inanca göre Ali Tanrıdır ya da Tanrı Ali'nin görünümünde Muhammed'e gözükmeyi yeğler.

¹⁸ Muhammed Tanrı ile başbaşa olmasına karşın konuşulan doksanbin sözden altmış bini Ali'de kalır. Bu da Ali ile Tanrının birlikte olması gibi bir inancı gösterir.

sütün yüz yararı, balın yüz yararı vardı. Elma da katılınca bu üç yiyeceğin binbir yararı bulunuyordu. Balın peteği insanın mayası, sütün memesi ana rahmi, elmanın kabuğu derisi sayılırdı. Tanrı, süte sevgiyi, bala aşkı, elmaya dostluğu bağışladı. Üçünü de cennet ürünü olarak insanlara yolladı¹⁹.

Muhammed miraçtan dönerken şehirde bir kubbe gördü. Bu kubbe ilgisini çekti. Yürüyüp onun kapısına vardı. İçerde birileri sohbet ediyordu. Hz. Muhammed içeri girmek için kapıyı vurdu. İçerden bir ses geldi²⁰:

"Kimsin, ne için geldin?" diye sordu.

Hız. Muhammed:

"Ben peygamberim. Açın içeri gireyim. Erenlerin güzel yüzlerini göreyim!" diye karşılık verdi. İçerden:

"Bizim aramıza peygamber sığmaz. Var peygamberliğini ümmetine yap" dediler.

Bunun üzerine Muhammed kapıdan çekildi. Tam gideceği sırada tanrıdan bir ses geldi.

"Ey Muhammed o kapıya var" buyurdu.

Tanrı'nın bu buyruğu üzerine Muhammed yeniden o kapıya varıp kapıyı çaldı.

İçerden:

"Kim o? diye sordular.

Hız. Muhammed:

"Ben peygamberim. Açın içeri gireyim mübarek yüzlerinizi göreyim" dedi.

¹⁹ Kimi Buyruk yazmalarında cennette Muhammed'e bal, süt, elmadan oluşan bir yemek geldiği belirtilir. Bu olay Hatayî'nin Miraçlama adlı şiirinde de işlenir:

Kudretten üç hon geldi; süt ü elma, baldan aldı

Muhammed destini sundu, nuş etti azametullaha

İzmir yazmasında bu olay bir bölümde verilir. Buyruk s.143 "Bal, Süt, Elma" adlı bölüm. Bölümün girişi şöyledir: Şahı Merdan Ali, Furkanda nakli şöyledir ki: Hazreti Fahr-i kâinat miraca gidince çok taam yer idi. Amma iki taamı cennetten gelirdi."

²⁰ İzmir yazması (s. 7). Maraş yazmasında bu bölüm biraz değişik (s. 155). Maraş yazmasında "Günlerden bir gün, Resul Hazretleri safayı safanın kapısına vardı" denir. Oysa inanca göre Muhammed Kırkların cemine miraca gittikten sonra uğrar.

İçerden:

"Bizim aramıza peygamber sığmaz, ayrıca bize peygamber gerekli değil" dediler.

Tanrı'nın elçisi bu sözler üzerine geri döndü. Oradan uzaklaşacağı sırada Tanrı yeniden buyurdu:

"Ey Muhammed, geri dön. Nereye gidiyorsun? Var o kapıyı arala" buyurdu.

Tanrı'nın elçisi yine o kapıya vardı. Kapının tokmağını çaldı.

İçerden:

"Kimsin?" diye ses geldiğinde:

"Yoktan var olmuş bir yoksul oğluyum. Sizi görmeye geldim. İçeri girmeme izin var mı? diye karşılık verdi. Yeniden geri dönüp geldiğini bildirmedi.

O anda kapı açıldı. İçerdekiler:

"Merhaba, hoş gelip uğur getirdin; gelişin kutlu olsun ey kapılar açarı!" diye karşılayarak içeri çağırdılar²¹.

O mecliste Kırklar oturmuş aralarında söyleşiyorlardı²².

Peygamber hazretleri:

"Kutsal kapı, hayırlar kapısı açıldı. Bismillahirrahmanirrahim" diyerek önce sağ ayağını içeri atıp o kapıdan içeri girdi.

İçeride otuzdokuz inanmış can oturuyordu. Muhammed bakınca bunların yirmi ikisinin er onyedisinin bacı olduğunu gördü²³.

"Muhammed peygamber geldi" diye gaipten bir ses geldi²⁴. Muhammed'in içeri girmesi için inananlar ayağa kalktılar. Tümü ona yer gösterdi. Hz.Ali de o mecliste idi. Hz.Muhammed, Hz.Ali'nin yanına oturdu. Ama onun Hz. Ali olduğunu anlamadı.

²¹ Muhammed Kırklar kapısına vardıktan sonra bir sorgulamaya tutulur. Bu sorgulama bölümü İzmir yazmasında bulunmaz. Buraya, Maraş (s. 155-156) yazmasından eklenmiştir.

²²İzmir Yazmasında bu kesim daha değişik anlatılır. Muhammed içeri girerken Kırklar ayağa kalkıp saygı gösterisinde bulunurlar. Bundan sonraki bütün bölüm İzmir yazmasında çok kısadır. Kalan bölüm Maraş yazmasından tamamlanmıştır.

²³ 157, Maraş Yazması. (s. 157)

²⁴İzmir Yazması (s.7.)

Hız.Muhammed'in aklında birtakım sorular belirdi. "Bunlar kimler? Tümü aynı düzeyde. Büyükleri hangisi, küçükleri hangisi?" diye düşündü. Soru sormayı gereksiz görüyordu. Ama dayanamadı:

"Sizler kimlersiniz? Size kim derler?" diye sordu.

İçerdekiler:

"Biz Kırklarız" diye karşılık verdiler.

Hız.Muhammed:

"Peki, sizin ulunuz kim, küçüğünüz kim, ben anlayamadım." dedi.

Kırklar:

"Bizim ulumuz da uludur. Küçüğümüz de uludur. Bizim kırkımız birdir, birimiz kırktır" diye karşılık verdiler.

Hız. Muhammed:

"Ama biriniz eksik, o biriniz ne oldu" diye sordu.

Kırklar:

"O birimiz Selman'dır. Taşraya çıktı. Pars'a²⁵ gitti. Ama niçin Sordun? Selman da burda. Onu aramızda say" dediler.

Hız.Muhammed, Kırklar'dan bunu göstermelerini istedi. O zaman Hız.Ali²⁶ kutsal kolunu uzattı. Kırklar'dan biri "destur" diyerek Hız.Ali'nin koluna bıçak vurdu. Hız. Ali'nin kolundan kan akmaya başladı. Bu sırada tüm Kırklar'ın bileğinden kan akıyordu. O anda pencereden bir damla kan girip ortaya damladı. Bu kan, taşrada bulunan Selman'ın kolunun kanıydı. Sonra Kırklar'dan biri Hız. Ali'nin kolunu bağladı. Öbür Kırklar'ın da tümünün kanı durdu.

O sırada Pars'tan Selman-ı Farisi'nin geldiğini gördüler. Selman bir üzüm tanesi getirdi. Kırklar bu üzümü getirip Hız.Muhammed'in

²⁵Pars: İran. Maraş yazmasında (s. 157-158) açıkça "Pars" yazılıdır. Doç.Dr.Bedri Noyan sözcüğün "parsa" biçiminde olması gerektiğini ve "dervişin gerekli şeylerden toplamaya çıkması" biçiminde açıklamıştır. Ancak, "parsa" sözü "dine çok bağlı, hep onunla uğraşan kimse" anlamına gelir. Noyan'ın açıklaması bu bakımdan doğru olamaz.

Bundan sonraki bölüm Buyruk s.9 İzmir yazmasında "Hakkın Sırrı Hakikat" bölümünde verilir. Daha sonra gelecek "Muhammed ile Ali'nin Musahip Olması" bölümünün aynıdır. Bu nedenle bölüm bitirilip yeni bölüme geçilmiştir.

²⁶ İzmir Yazmasında (s. 8) "Kırkların bir kolunu" uzattı denir. Buna karşılık Maraş yazmasında (s. 158) Hız. Ali kolunu uzattı denir.

önüne koydular:

"Ey yoksullar hizmetkârı, bir hizmet et de bu üzüm tanesini biye paylaşır" dediler.

Hız.Muhammed duruma baktı. "Bunlar kırk kişi, üzüm tanesi bir tane. Ben bu üzümü nasıl böleyim?" diye düşünceye daldı. O anda Tanrı Cebrail'e:

"Sevgilim (Muhammed) zorda kaldı. Tez yetiş cennetten bir nur tabak al, ilet. O üzümü bu tabak içinde ezip şerbet eylesin. Kırklar'a verip içirsin" diye buyurdu.

Cebrail cennetten nurdan yapılmış bir tabak alıp Tanrı'nın elçisinin karşısına geldi. Tanrı'nın selamını ileterek o tabağı Muhammed'in önüne koydu.

"Şerbet eyle, ey Muhammed" dedi.

O sırada Kırklar, Hız.Muhammed üzümü ne yapacak, diye seyreliyorlardı. Birden Hız.Muhammed'in önünde nurdan tabağın belirdiğini gördüler. Tabak güneş gibi ışık veriyordu. Hız.Muhammed tabağın içine bir damla su koydu. Sonra parmağı ile o üzüm tanesini nurdan tabak içinde ezip şerbet eyledi. Tabağı Kırklar'ın önüne koydu. Kırklar o şerbetten içtiler. Tümü ilk yaratılıştaki gibi sarhoş oldular. Oturdıkları yerden ayağa kalktılar. Bir kez ya Allah diyerek el ele verdiler. Üryan büryan semaha girdiler. Muhammed de bunlarla birlikte semaha girdi. Kırklar'ın semahı ilahi bir nur içinde sürdü. Semah ederken Hız.Muhammed'in başından mübarek imamesi²⁷ düştü. İmame kırk parça oldu. Kırklar'ın her biri bir parçasını aldı. O parçayı etek yapıp kuşandılar²⁸.

Hız.Muhammed bunlara pirlerini ve rehberlerini sordu. Kırklar:

"Pirimiz, Şahımerdan Ali'dir, kuşkusuz, tartışmasız ve rehberimiz, Cebrail Aleyhisselamdır" dediler.

²⁷ **İmame:** Sarık. Buyruk s.8, İzmir yazmasında bu sezcük "şemle": (Kıldan baş örtüsü, sarık) biçimindedir.

²⁸ Maraş Yazmasında (s. 150) konu burada biter ve Hız.Muhammed evine döner. İzmir Yazmasının "Hakkın Sırrı Hakikat" bölümü buranın devamıdır (s. 9). Alevi inançlarına göre semahlar da Kırkların Ceminden kalmıştır.

Bunun üzerine Hz.Muhammed, Hz.Ali'nin orda olduğunu anladı. Hz.Ali, Hz.Muhammed'in yanına doğru yürüdü. Hz.Muhammed, Hz.Ali'nin geldiğini görünce saygı ve sevgi ile eğilerek Hz.Ali'ye yer gösterdi. Kırklar da Hz.Muhammed'e katılarak,

Hz.Ali karşısında saygı ile eğilerek yol açıp yer gösterdiler. Bu sırada Hz.Muhammed, Hz.Ali'nin parmağında nişan-ı mührü gördü²⁹.

²⁹ İzmir Yazması (s.9).. Maraş yazması (s.159) ve Aleviler arasında anlatılanlar biraz değişik. Onlara göre Muhammed evine döndükten sonra Hz. Ali gelir ve Muhammed'in aslanın ağzına verdiği yüzüğünü önüne kor.

2 MUHAMMED İLE ALİ'NİN MUSAHİP OLMASI³⁰

³⁰ İzmir yazması; (s. 9 ve 11) Maraş yazması. (s. 159-161). Bu anlatılanlar Şii- Sünni çatışmasının başlangıcına uzadığına inanılır. Olay şöyledir: (*Abdülbaki Gölpınarlı: Sosyal Açıdan İslam Tarihi, İstanbul 1975, s. 155-157*)

Hiz. Muhammed "Haccı ve umreyi Allah için tamamlayın" ayeti (II, Bakara 196) inince ellerinin parmaklarını kenetler. "Umre, kıyamete dek hac törenine dahil oldu" buyurur. Yanındakilere hac ve umre törenini tamamlayıp Medine'ye doğru yola çıkar. Topluluk, Zilhicce ayının onsekizinci perşembe günü Mekkeyle Medine arasındaki Cuhfe denen yerdeki Gadîru Humm alanına gelirler. Hiz. Muhammed'e "Ey Peygamber, bildir sana rabbinden indirilen emri ve eğer bu tebliği ifa etmezsen onun elçiliğini yapmamış olursun ve Allah seni, insanlardan korur; şüphe yok ki Allah, kâfir olan kavme, doğru yola gitmek hususunda başarı vermez" anlamındaki ayet (V, Mâide 67) iner. Bu ayetin gelişinden sonra Gadîr-i Humm'da konaklarlar. Oradaki ağaçların altına giderler. Peygamber, sahabelerden ilerde gidenlerin dönüp gelmelerini, geride kalanların yetişmelerini buyurur. "Namaz, insanları biraraya toplar" diye çağırır. Herkes toplanınca öğle namazı seferi olarak kılınır. Hiz. Muhammed'e deve hamutlarından üç kademe bir minber yapılır. Namazdan sonra Hiz. Muhammed o minbere çıkar. Ali'yi yanına çağırır. Ali'yi de minbere çıkarırlar. Hiz. Muhammed Ali'yi sağ yanına alır. Sonra şu hutbeyi okur:

"Hamd Allah'a; ondan yardım dileriz, ona inanmışız, ona dayanmışız, kötülüklerden, yaraşmayan işlerden ona sığınmışız, yol yitirenlere ondan başka yol gösteren yoktur. O kime yol gösterdiyse o kipi sapmaz, sapıtmaz. Şehadet ederim ki O'ndan başka yoktur tapacak, Muhammed de onun peygamberidir ancak.

O'na hamdü senadan, birliğine şehadetten sonra ey insanlar, acıyan ve her şeyi bilen Allah, bildirdi bana, davet edildim katına, yakında davetine icabed edeceğim, ebedi yurda gideceğim.

Ben de uhdemdeki vazifeden sorumluyum, siz de uhdenizdeki vazifeden sorumlusunuz. Bu hususta ne dersiniz, nedir düşünceniz?"

Sahabeler bağrışarak "şehadet ederiz ki bildirdin, öğüt verdin, görevini yerine getirdin, Allah sana ecirler versin" derler.

Sonra Hiz. Muhammed şöyle buyurur:

"Ahirette havuz kıyısında bana ulaşacaksınız, havuzumun boyu, San'a ile Busrâ arası kadar; kıyısında, gökteki yıldızlar kadar çok kadehler var. Ben önce varacağım; siz gelince de aranızda bıraktığım iki paha biçilmez şeye ne yaptınız, sizden soracağım. Sizin aranızda iki paha biçilmez şey bırakıyorum; biri öbüründen daha büyük; Allah'ın gökten yere uzatılmış ipi; Allah'ın kelamı, Ehlibeytim. Bu ikisi havuz kıyısında bana ulaşınca dek birbirinden ayrılmaz; bunu rabbimden ben diledim. Bu ikisine yapışır, salınırsanız benden sonra ebedi olarak sapmazsınız, yol yitirmezsiniz."

Hız.Muhammed Kırklar'ın cemine katıldıktan sonra kalkıp evine döndü. Bütün sahabeler Hız.Muhammed'in ziyaretine geldi. Sahabeler Hız.Muhammed'e³¹:

"Ey Tanrı'nın Elçisi, Tanrı aşkına bize yüce Tanrı'nın söylediklerini anlat, biz de işitelim" dediler.

O zaman Hız.Muhammed onlara şöyle buyurdu:

"Ey inananlar Tanrı'nın sırrı hakikattir. Hakikat ise haklıyanındır. Gelin hakikate talip olun ki Tanrı'nın sırrına eresiniz"³² buyurdu.

Sahabeler:

"Hakikat nedir ey Tanrı'nın elçisi" diye sordular.

O zaman Hız.Peygamber bunlara şöyle karşılık verdi:

"Hakikat, dil ile ikrar, kalb ile tasdik etmektir. İnanıp iman getirmektir³³. Önce özünü sonra toplumu sev. Dilini, cesedini sev³⁴.

Hız. Muhammed sonra şu soruyu sorar:

"Ey insanlar, bilmez misiniz ki ben, inananlar üzerinde, kendilerinden ziyade tasarruf ve vilayet sahibiyim ve bilmez misiniz ki her erkek mü'min ve her kadın mü'min üzerinde, kendisinden ziyade tasarruf ve vilayet hakkım var?"

Sahabeler hep bir ağızdan "evet" diyerek onaylarlar. Bunun üzerine Hız.Muhammed sağ yanında duran Hız.Ali'nin elini tutup kaldırır. Her ikisinin de koltuklarının beyazlığı görünür. Hız. Muhammed'in yüce sesi ile buyurur:

"Ben kimin mevlâsı isem (kimin üzerinde tasarruf ve vilayetim varsa), bu Ali onun mevlâsıdır (onun üzerinde tasarrufu ve vilayeti vardır)."

Sonra minbere oturur. Ellerini açar ve şu duayı okur:

"Allahım, onu seveni (vilayeti kabul edeni) sev, ona düşman olana düşman ol, ona yardım edene yardım et, onu hor tutanı hor-hakir eyle, nereye döner, yönelirse hakkı onunla beraber et".

Bu olay "Veda Haccı", Peygamber'in sözleri "Hadis-i Gadir" olarak anılır. Ancak, gerek olayın akışı, gerekse peygamberin sözleri tartışmalıdır. Sünniler peygamberin sözlerinin bu içerikte olmadığını söylerler. Aleviler ise Peygamberin kendi yerine doğrudan Hız.Ali'yi vekil gösterdiğini söyleyerek daha sonraki halife seçimlerine hile karıştığını ileri sürerler. Buyruk'ta "Muhammed ile Ali'nin Musahip Olması" bölümünde anlatılanlar "Veda Haccı" olayına dayanır.

³¹ İzmir yazmasına göre bu olay Kırklar katında geçer. Oysa içerik bakımından bu olası değildir. Maraş Yazmasından (s. 150-161) ekledik.

³² Maraş Yazması (s. 160)

³³ İzmir Yazması, (s. 9)

Kendini severek gönüllü olarak bir pire teslim et. Onun buyurduklarına uy³⁵".

O zaman sahabeler: Hz.Muhammed'e şöyle dediler:

"Ey Tanrı'nın elçisi, biz hakikati kabul etmeye geldik. Sen buyur biz turalım³⁶.

Bu sırada Cebrail geldi³⁷:

"Ey Muhammed, Tanrı Ali'yi vasiyet etmeni buyurdu" dedi.

Hız.Muhammed bundan kaçınmak istedi. Bunun üzerine Cebrail yeniden geldi:

"Ey Muhammed, Tanrı'nın buyruğunu yerine getirmekten niçin kaçınıyorsun" diye sordu.

Hız.Muhammed:

"Ama minber yok" diye karşılık verdi.

Cebrail:

"Ey Muhammed, yüce Tanrı 'Ali'yi vasiyet eyle' diye buyurdu" dedi.

Hız.Peygamber bundan kaçınmak istedi. Bunun üzerine Cebrail yeniden geldi. Hazretin ulu kapısına yükseldi. Şöyle dedi:

"Ey Muhammed, Tanrı'nın buyruğunu yerine getirmekten niçin kaçınıyorsun?"

Peygamber (Tanrı'nın selamı üstünde olsun):

"Peki ama, minber yok" diye karşılık verdi.

Cebrail:

Tanrı, deve palanından minber yapıp, üzerine çıkıp vasilet etmeni buyurdu" dedi.

Bunun üzerine Hız.Peygamber işaret etti. İnananlar deve palanından minberdüzdüler. Hız.Muhammed, o minberin üzerine

³⁴ İzmir Yazması, (s. 10).

³⁵ Maraş Yazması, (s. 160)

³⁶ İzmir Yazması (s. 9) ve Maraş yazması (s. 160).

³⁷ İzmir ve Maraş yazmalarında Cebrail'in gelmesi bulunmaz. Hacı Bektaş yazmasından (s. 234) eklendi.

çıktı. Önce güzel bir hutbe okudu. Sonra şunları söyledi³⁸:

"Ey inananlar, hakikat Şahımerdan Ali hakkında geldi. Varın Hz.Ali'ye iradet getirin³⁹".

Bunları söylerken Hz.Ali'nin elini tuttu. Onu da minber üzerine çıkardı. Kutsal elleri ile kuşağını açtı. Ali'yi bağrına bastı. Ve gömleği içine çekti. İkisi bir gömleğe girdi. İkisi bir gömleğin yakasından baş gösterdi. İki baş bir gövde gözüktü. Ve Hz.Peygamber Ali konusunda şu hadisi okudu⁴⁰:

"Senin kanın benim kanım, senin etin benim etim, senin vücudun benim vücudum, senin ruhun benim ruhum, senin canın benim canımdır⁴¹".

Olayı izleyen sahabeler bu sözleri duyunca şaşırdılar. Bunlardan biri hasetle şöyle sordu:

"Ey Tanrı'nın elçisi, kutsal gömleğinizi çıkarın, bir de biz görelim!"

Bunun üzerine Hz.Peygamber, kutsal teninden gömleğini çıkardı. Tüm orda olanlar, Veli ile Nebi'nin iki cisimlerinin bir olmuş olduğunu gördüler.

"İnadık, ey Tanrı'nın elçisi" dediler.

Peygamber kutsal gömleğini yeniden giydi. Bundan sonra Muhammed Mustafa şöyle buyurdu:

"Ben kimin mevlası isem Ali de onun mevlasıdır" deyip Hz.Ali'nin elini tuttu. Ve baş parmağını baş parmağına koydu. Ve kendisine vekil olması için kendi yerine dikti. Ve bu ayeti okudu⁴²:

"Ey Muhammed, şüphesiz sana baş eğerek ellerini verenler Tanrı'ya baş eğip el vermiş sayılırlar. Tanrı'nın eli onların ellerinin üstündedir. Verdiği bu sözden dönen ancak kendi aleyhine dönmüş

³⁸ Hacı Bektaş yazması (s. 234)

³⁹ Maraş Yazması (s. 160).

⁴⁰ İzmir Yazması (s. 11). "Peygamber ile Ali'nin Musahip Olması" adlı bölüm.

⁴¹ İzmir Yazması. s.11, Maraş Yazması (s. 160) ve 2. Hacı Bektaş Yazması (s. 234). Bu sözler çok ünlü olup Buyruk'un tüm yazmalarında Arapça olarak verilmiştir.

⁴² 2. Hacı Bektaş Yazması (s. 236)

olur. Tanrı'ya verdiği sözü yerine getirene Tanrı büyük ödül verecektir⁴³".

Ayeti okuduktan sonra inananların en büyüğü Ali üzerine andın koşulları olarak bu dört hadisi okudu: Birinci: Ettaazimi li emrullahi. İkinci: Eşşefekati âlâ hulkullahı. Üçüncü: Eddünya vel emsahetehu. Dördüncü: Elahiretihi şefaathü⁴⁴.

Bundan sonra Emirelmümin Ali katında şu duayı⁴⁵ okudu:

"Tanrı'm, ona bağlananlara yardım et ve onun düşmanlarına düşman ol! Ona yardım edenlere yardım et. Onunla uğraşanları zayıf kıl. Onu yüceltenleri yükselt. Onun kurtuluşunu çabuk kıl. Tüm çağlar boyunca ister insan, ister cinlerden olsun, ona karşı olanları mahvet. Şefaatlerini, ona ve ona katılanlara, onun yandaşlarına bağışla! İyi inanalara, onlarla birlikte doğru yolu göster. Onların arasına kat. Kıyamet gününde inanları onların katından ayırma. Kesindir ki, sen acıyan ve bağışlayansın. Acımanla inananları koru!⁴⁶"

Bu duayı okuduktan sonra Hz.Peygamber, Hz.Ali'den kendi kutsal seccadesini getirmesini istedi. Hz.Peygamberin seccadesini getirdi. Hz.Muhammed o minberden aşağı indi. Hz.Ali, minber ayağına Hz.Resul'ün izniyle, seccadeyi Kibleye doğru serdi⁴⁷. Hz.Resul kutsal kuşağını seccadenin üzerine bıraktı⁴⁸. Seccadeden üç adım uzaklaştı. Birinci adımı Tanrı'nın adını anarak, ikinci adımı Cebrail'in adını anarak, üçüncü adımı kendi adını anarak attı.

Bunun üzerine Emirelmümin Ali kuşağını seccadenin eteğine

⁴³ Feth Suresi 10 Ayeti. Özgün metinde Arapça olarak verilmiştir.

⁴⁴ Hacı Bektaş Yazması (s. 236)

⁴⁵ İzmir Yazması (s. 87) "Muhammed'in Elini Ali'ye Vermesi" bölümü.. Maraş yazmasında "dua" sözü yerine "ayet" sözü geçer. Ancak bu sözler Kur'an'da bulunmadığından ayet değildir.

⁴⁶ İzmir Yazması (s. 88)

⁴⁷ Hacı Bektaş Yazması (s.236).

⁴⁸ İzmir Yazması (s. 88).

bıraktı. Kutsal incilerini o seccade üzerinde bıraktı⁴⁹. Hz.Resul toplumuyla birlikte ayağa kalktı. Ve Resulullah kuşağını seccade üstünden aldı⁵⁰. Şöylece söze başladı:

"Bu inciler tanesi, Cebrail Aleyhisselam'ın miraç gecesi benim belime bağladığı kuşak. Beni miraca davet ettikten sonra belime kuşattı. Ben de senin beline kuşatıyorum⁵¹" dedi.

Kuşağı Ali'nin beline bağladı⁵². Birinci düğümü Tanrı'nın, ikinci düğümü Cebrail'in, üçüncü düğümü kendi adını anarak "Muhammed Resulullah" deyip düğdü. O sıkı bağın uçlarından birini sağ, birini sol yana soktu. Bunun üzerine şunu okudu:

"Lâ ilahe illallah, Muhammed Resulullah, Ali'yyün veliyyullah"

Ali kuşandıktan sonra Resul Aleyüsselam oturdu. Ardından bütün sahabeler oturdu. Sonra Hz.Resul Aleyhüsselam:

"Ey inananlar" diye seslendi.

İnananlar bir an kulak kesildi.

Hız.Resul:

"Her iki kişi birbirinizi kardeşliğe kabul edin" buyurdu.

O zaman her inanan kendisine bir kardeş buldu. Her iki kişi birbirini kardeşliğe kabul etti. Hz. Ali yalnız kaldı. O, inananların en büyüğü ayağa kalktı:

"Ey Resulullah, ben kiminle kardeş olayım" dedi.

Resul Aleyhisselam şöyle söyledi:

"Ey Ali, sen benim kardeşimsin. Tıpkı Musa ve Harun gibi. Bundan sonra sen de seni izleyenlerin ve inananların belini bağla!"

Bundan sonra inananların en büyüğü, imamların en iyi bileni, kutsal Ebu Talip oğlu Ali, Tanrı'nın keremi üstüne olsun, üç kişinin belini bağladı. Hz.Resul katında birinci Selman-ı Farisi'nin, ikinci

⁴⁹ Hacı Bektaş Yazması (s.236).

⁵⁰ İzmir Yazması (s.88).

⁵¹ 2. Hacı Bektaş Yazması (s.236), İzmir Yazması s.88'de.

⁵² İzmir Yazması (s.88'de) Kuşağı Selman-ı Farisi'nin bağladığı belirtilir, Maraş Yazmasında bu kesim bulunmaz.

Kamber'in, üçüncü olarak da Süheyl'in kuşağını bağladı⁵³.

İnanlar bu olayı kutlamak istediler. On bağ hurma getirdiler⁵⁴. Peksimet ve hurmayı yağ ile çengel eylediler. Hz.Ali, Hz.Resulullah'ın önünde peksimet yağ ve hurmayı lokma yaptı. O lokmadan tüm inananlara sundu⁵⁵. (Bu lokmayı Tanrı) Hazreti Şahıvelayet'in taliplerine kismet etti⁵⁶. Bir parça lokma arttı⁵⁷.

O sırada Hasan, Hüseyin ve Fatımatüzzehra Medine'de bulunuyordu. Ve ondan sonra bir içten gelen sevgi ve dört itikat ile imam pir ve Şahı Velayet İmam Hasan, İmam Hüseyin ve Fatımatüzzehra'ya o yiyecekten kismet olmasını ikrar ettiler⁵⁸. (O artan lokmayı) bir kutu içine koydular. Ve Selman-ı Farisi'ye verdiler. O hanedanın hizmetkârı idi. Selman kutuyu hiç yere koymaksızın Medine'ye ulaştırdı. Orda sehbanın üzerine bıraktı.

Böylece o helvayı bir şehirden bir şehire gönderdiler. O lokma Muhammed Mustafa Aleyhüsselamın önünde olmuştu. Ehl-i beyte gönderilmişti. Tarikat ehli şimdi de öyle yaparlar. Sonuçta, tarikat içinde Şeyh Muhammed Mustafa'dır, nakip Emirelmümin Ali'dir⁵⁹.

Selman, onu Medine'ye getirdi. Sevgi belirtmek için, sofular arasında lokma göndermek bu olaydan kaldı⁶⁰.

Bir sözdür ki, Cebail Aleyhisselam Adem Safiyullah Hazretlerinin belini bağladı. Ondan sonra birbirlerini kardeşliğe kabul ettiler. Bunun üzerine Tanrı'nın buyruğu ile bütün melekler Hz.Adem'e bir sahan içinde helva ile taze ekmek verdiler. Bu niyaz idi. Hz. Havva anamız orda yoktu. Ve lokmadan bir lokma

⁵³ 2. Hacı Bektaş Yazması s. 236-237.

⁵⁴ İzmir Yazması s.88.

⁵⁵ 2. Hacı Bektaş Yazması s.237.

⁵⁵İzmir Yazması s.88.

⁵⁷ 2. Hacı Bektaş Yazması (s. 237).

⁵⁸ İzmir Yazması s.88.

⁵⁹ 2. Hacı Bektaş Yazması s.237-238. İzmir Yazması s.88'de Halife Muhammed, Pir Ali'dir denir.

⁶⁰ İzmir Yazması s.88.

Hız.Havva anamıza sakladı. Ve lokma saklamak ondan kaldı⁶¹.

Hız.Resul o zaman böylece kutsal Medine'de yüzünü yere sürüp veda ricasını etti. O zaman Cebrail geldi:

"Ey Muhammed, Ulu Tanrı sana selam gönderdi. Vaktine hazır olsun, vakti doldu. Yüzyüze gelelim. Bu ortamda Emerilmümen Hız.Ali keremullahı salık ver" dedi⁶².

(Hız.Muhammedle Hız.Ali'nin musahip olmaları üzerine) kimi sahabeler:

"Bak, hem kızını verdi, hem de şimdi kardeşim dedi" dediler. İnançlarını bozup inançsız oldular. Sonuçta yüce soya (Al-i Aba'ya) zarar verdiler. Lanetli oldular. Al-i Aba düşmanlarına binlerce lanet olsun denmiştir⁶³.

⁶¹ İzmir Yazması s.86.

⁶² İzmir Yazması s.11 ve Maraş yazması 161.

⁶³ Maraş Yazması (s. 161.)

3 PİR⁶⁴

O zamandan bugüne değin, şeriat, tarikat, marifet, hakikat gibi pirlık ve secde de Muhammed-Ali'den kaldı. Bu nedenle Resul soyundan başkasının pirlık yapması ve ona talip olmak caiz değildir. (Buna karşı davranan kişinin) yediğı içtiğı haramdır. Tarikatı murtad, hakikatı murtaddır.⁶⁵ Ve de irşadı, biatı ve tövbesi geçerli değildir. Çünkü Resul soyuna biatı yoktur. Sermayesiz kalmıştır. Onun aslı kesinlikle yoktur. O kimse on iki imam dergâhından nasipsizdir.

Hazreti Resul, bir hadiste "Ulu Tanrı bir kelam-ı kadiminde 'asıl asıldır' buyurmuştur" der. Zira ezelden hırka, meftul⁶⁶, irşad, tövbe, pirlık ve seccade; bunların tümü, Şahi merdan Ali'ye gelmiştir. (Bu nedenle) şimdi Şah oğlu ve soyu olmayan kimseye pirlık yapmak caiz değildir. Muhammed-Ali soyundan olmalı ki pirlığı caiz ola.

(Ancak pir olmak için Muhammed-Ali soyundan olmak da yeterli değildir). Pirin ilmi ile etkin olması gerekir. (Pirin) dört kapı, kırk makam, on iki erkân, on yedi kemerbest, üç sünnet-yedi farz, bir farzşeyhlerin büyük ilminden bilgi sahibi olması gerekir. Ve tarıkata göre durup oturması, hakikate hakikat ile yol sürmesi gerekir ki pirlığı caiz olsun. Çünkü, talip ve yol mürşidindir. Mürşit, cihanda erseri gezemez. Ahireti harap edemez. Mayaya, Muhammed-Ali'den konulan damızlık ve sikkeyi bozamaz!..⁶⁷

Ve İmam Cafer Sadık Hazretleri bir sözünde şöyle buyurur:

⁶⁴"Pir" konusu Buyruk'un çeşitli bölümlerinde dağınık biçimde işlenir. Bu ilk kesim Buyruk s.12-17 arasında yer alan "Pirlık ve Taliplik" adlı bölümdür.

⁶⁵Sözcüğün özgün biçimi *murted*'dir. Müslümanlığı bırakıp başka bir dini seçen" anlamına gelir. Halk arasında smzcük ünlü uyumuna girmiş ve *murtad* biçimini almıştır.

⁶⁶ **meftul**: Fital gibi yapılmış, örülmüş. Burada yünden örülmüş tığ-ı bend anlamında kullanılmıştır.

⁶⁷ İzmir Yazması (s. 12).

"Gerek pir gerek talip olsun, her yol ehlinin belli görevi ve yükümlülüğü vardır. Bir pir talibe doğru yolu göstermezse, o nasıl pir olur? Bir talip kendine gösterilen doğru yolu bilmezse, o nasıl talip olur? Çünkü insanın kâmil ve cahil yapısı vardır. Pir ve talibin yapısı kâmil olmalı ki, ikrarları kabul olsun! Emeği, kurbanı, adağı ve yakarışı kabul olsun! Emeği boşuna dökülüp saçılmasın⁶⁸. Nitekim bu konuda hadis vardır:

"Yaptıkları her işi alır ve onu toz duman ederiz"⁶⁹ buyrulmuştur.

Ve pir kâmil olmalı ki talibi pişirebilsin, talibi yola getirebilsin. (Böylece talip) Tanrı'yı bilir, piri bilir duruma gelsin⁷⁰.

İmam Cafer Sadık Hazretleri bu konuda şöyle buyururlar:

"Yolun ve erkânın iki yön üzerinedir. Birine kâmil yön, birine cahil yön derler".

İmdi, cahil pirlere biat ve irşatları⁷¹ evlad-ı Resul'dan olmayanlardır. (Biat ve irşatları evlad-ı Resul'den olmayanlar) suyun ana gözüne ermemişlerdir. Sermayesiz kalmışlardır. Onların tövbeleri geçerli değildir. Talip tutmaları, ikrar vermeleri caiz değildir. Şeriatte murtad⁷², tarikatta (murtad), marifette (murtad), hakikatte murtaddırlar. (Böyle bir pirin) yoldan, erkândan ve cemden sürgününe karar verilir mi? Elcevap: Verilir! Bu nedenle (onların) ikrarına inanılmaz. Onların yedikleri haramdır.

İmdi, kâmil yönü olan pirlere, Resul soyuna erişen pirlere. İkrarları, biatları Resul soyundan olmalıdır. İkrar ve imanı kabul olmalı ki, tarikatleri ve hakikatleri kâmil olsun. Pirlik etmek caiz olsun. Ve pirin hem kâmil olması hem de dört kapının ne olduğunu

⁶⁸Buyruk'ta insanın olgunlaşmasına çok önem verilir. Kamil ve cahil insan sözcükleri ile eğitim düşünülür. Son yıllarda bu konuda bir araştırma yapılmıştır. Belkis Temren: *Bektaşiliğin Eğitsel ve Kültürel Boyutu*, Kültür Bakanlığı y, Ankara 1995.

⁶⁹ İzmir Yazması (s.13). Buyruk'ta bu bölüm Arapça olarak verilmiştir. Gerçekte hadis değil ayettir. Al-Furkan (25) suresinin 21 ayetidir.

⁷⁰ İzmir Yazması (s. 27).

⁷¹ **biat**: Birinin hakemliğini kabul etme, 2. El sıkışma, 3. Saçak öpme. irşad: İrfan sahibi birinin, arifin bir kimseye tarikatı ve tanrı yolunu göstermesi.

⁷² Bkz. Dipnot 54.

bilmesi gerekir. Ve de ayetlere amil olması gerekir. Hem de amel etmesi gerekir. Ve de makamları bilmesi gerekir⁷³.

Ve bir sözünde İmam Cafer Sadık Hazretleri şöyle buyururlar:

"Adem'den, son peygamber Muhammed Mustafa Hazretlerine gelinceye değin mezhep, yol erkân yoktu. Muhammed Mustafa ve Aliyyel Murtaza Hazretleri geldi. Yeşil hat ile vahiy indi. (O vahiyde):"

"Muhammed içinizden herhangi bir adamın babası değil, o Tanrı'nın elçisi ve peygamberlerin sonuncusudur. Tanrı herşeyi bilir"⁷⁴ dendiği zaman din ortaya çıktı. Ve Ali hakkında (şunlar) indi:

"Zülfikârdan üstün kılıç, Ali'den üstün yiğit yok."⁷⁵

(Yine Muhammed:)

"Evirip çeviren, güç kudret sahibi olan ancak Tanrı'dır."⁷⁶

"Allahümme Salli Ali Muhammed ve Ali aley Muhammed" (dedi.)

(Bunlar) denince din ortaya çıktı. Lâm ve elif kondu. Lâm Muhammed, elif Ali demektir. Anlamı budur. O zaman şariat ortaya çıktı. Tarikat, (marifet) ve hakikat sırroidu. Ve şariat Muhammed'in şanına geldi. Tarikat, hakikat Ali'nin şanına geldi. Şariat erkânı, tarikat, marifet ve kavl-i karar ve seccade ve biat,

⁷³İzmir Yazması (s. 20) "Vech-i Kâmil, Vech-i Câhil" başlıklı bölüm.

⁷⁴Buyruk'ta bu bölüm Arapça verilmiştir ve Kur'an'ın Al-Azhab (33) suresinin 40. ayetidir.

⁷⁵ Bu tümce Arapçadır. Tümce Hadis kitaplarında bulunmaz. Ancak, Taberi'de Uhud savaşında Cebrail'in bu sözü söylediği belirtilir. Taberi'deki kesit şöyledir:

"Tanrı elçisi yine Kureyş kâfirlerinden bir bölüğü gördüğünde Ali'ye üzerlerine yürümesini emretti. Ali onların üzerlerine saldırarak topluluklarını dağıttı ve Beni Amir bin Lu'eylerden Şeybe bin Mâlik'i öldürdü. Bundan sonra gelerek: Ey Tanrı Elçisi! Bunun karşılığı samimi dostluk ve kaygı ortaklığıdır, dediğinde Tanrı elçisi: Ali benden, ben de Ali'denim, buyurdu, Cebrail de: Ben sizin her ikinizdenim, dedi. Bu sırada bir ses işitildi:

"Hakiki kılıç yalnız Zülfikar'dır, yiğit de yalnız Ali'dir, deniliyordu." (Taberi: *Milletler ve Hükümdarlar Tarihi IV*, MEB y. Çev. Zâkir Kadiri Ugan-Ahmet Temir, İstanbul 1992, s. 391-392).

⁷⁶ Bu tümce Arapça olup Hz.Muhammed'in hadislerindendir.

irşat, ikrar, iman, halife, bekai cavidan ve pirlık Muhammed Ali'ye geldi.

Önü Muhammed Ali'dir. Sonu Muhammed Ali'dir. Oruç, Namaz, hac, zekat, kelime-i şehadet, dünyalık fitresi(nin) tümü Muhammed Ali'den kaldığı için evlad-ı Resul'den başkasına pirlık yapmak caiz değildir. (Bunun) anlamı nedir dersen, şu nedenle caiz değildir: Ulu Tanrı, kutsal Muhammed Hazretlerini sevdi ve tüm evreni ona olan sevgisi yüzünden yarattı. Çünkü Muhammed'i sevdi, Muhammed oldu; Ali'yi sevdi Ali oldu. Onun sevdiği sırrı sırtullah ve sırrı babullah olduğu için, irşat kabil, biat, talip ve mürit(in tümü) Resul soyuna gelmiştir. (Bu nedenle) Resul soyundan başkasına şeyhlik, meşayihlik ve pirlık yapmak, talip tutmak ve iradet getirmek caiz değildir. Ve de ikrarları geçersizdir. Ve de yedikleri haramdır. Yuttukları murdardır. Bu konuda ayet vardır:

"Tanrı kötülük yapan halkı doğru yola götürmez"⁷⁷ denmiştir.

Onlar tarikatte dönektir. Yüzleri kara domuz yüzüne benzer.

Bir sözünde İmam Cafer Sadık Hazretleri şöyle buyurur:

"Kur'an-ı azimüşşanda 'çocuklarınız dininizdir' buyrulmuştur. Din Muhammed, iman Ali'dir. Bu söze uymayanın dini, imanı olmaz."

Böylece Resul soyuna biat edip, ikrar getirirseniz dininiz imanınız kabul olur ve imana erişirsiniz. Ve de ikrarınız caiz olmalı ki işlediğiniz iş ve dileğiniz kabul ola. Ve sekiz cennet kapıları o kimse için açıla ve yedi tamunun kapısı yüzlerine bağlana.

Resul soyuna ikrar getirmeyen, biat etmeyen, iradet getirmeyen (kimseler) ister pir ister talip kim olursa olsun; yedikleri haram, yuttukları murdardır. İkrarı caiz değildir. Tacı deliktir. Tarikatta murdardır, yüzleri karadır. Erkâna, tarikata ve hakikate sığmazlar. Nedeni, Resul soyundan reddolunmuşlardır. Ve de sermayesiz kalmışlardır.

⁷⁷ Bu ayet de Arapça verilmiştir. Tövbe (9) suresinin 80. ayetidir.

Kişi Resul soyuna kabul ettiği zaman suyun ana gözüne erer. (Resul soyunu kabul etmeyenlerin) evrenin yaratılışından beri sermayesiz olduklarını şundan anla ki, Resul soyu herkesin başıdır. On sekiz bin alem onların dostluğu ile övünmüştür. Ve de haklarında ayet gelmiştir. Suyun gözünün Muhammed-Ali olduğunu bilmeyenler boşuna emek harcamışlardır. (Bunlar üzerine):

"Yaptıkları her işi alır ve onu toz duman ederiz."⁷⁸ denmiştir.

Resul soyuna erişmeyen şeyhlerin, meşayihlerin ve pirlerin biatları ve ikrarları caiz değildir. (Onlar) sürgündür, yezittir. Yediği haram yuttuğu murdardır. İşledikleri günahıdır. Çünkü, Hazreti Murtaza Ali'nin evladına ermemiş, sermayesiz kalmışlardır. Oysa elde sermaye olmayınca amaca ulaşılmaz ve birşey alınmaz.

İmam Cafer Sadık Hazretleri şöyle buyururlar:

"Hazreti Resulullah'ın ve Hazreti Şahi Merdan Aliyyel Murtaza'nın evladına erişip biat kılanlar ve iradet getirenler din, iman, ikrar ve biata ermiş ola, yol ve erkânları geçerli ola. Ahirette sevapları kabul ola. Yarın ulu divanda aklanıp kurtulalar. İkrarları caiz ola ki emekleri kabul ola"⁷⁹.

(Ve başka bir sözünde) İmam Cafer Sadık Hazretleri şöyle buyururlar:

"Pir olan kimsenin son derece kâmil olması gerekir. (Pirlerin) dört kapı, kırk makam üç sünnet, yedi farzı bilmeleri, taliplere yolu erkânı öğretmeleri, gerekir. Bunlar nerden geldi ve neden oluştu, aslı nedir, kuralları nelerdir, hayası nedir, erkânı nedir, tövbesi nedir, farzı nedir, sünneti nedir, nâfilesi nedir, işlemesi nedir, bunları bilmesi gerekir.

Ve bir de, şeriat kaçır, tarikat kaçır, marifet kaçır, hakikat kaçır, (bilmesi gerekir). Ve ondan sonra şeriat ne ile tamamlanır, marifet ne ile tamamlanır, tarikat ne ile tamamlanır, hakikat ne ile tamamlanır, bunları bilmesi gerekir. Bunlar nedir? Bu dört erkânı

⁷⁸ Al-Furkan (25) Suresinin 23. ayeti. Özgün metinde Arapçadır.

⁷⁹ İzmir Yazması (s. 14-17).

böylece bilmeyen pirin pirligi caiz değildir.

Şöyle bir söyleyişle, şariat gemidir. Tarikat denizdir. Marifet dalgıçtır. Hakikat incidir.

İmdi, pir olan kimsenin şariat gemisine girmesi, tarikat denizine açılması, marifet dalgıcı olup hakikat incisine erişip onu çıkarması gerekir ki onun ikrarı geçerli olsun!⁸⁰

(Başka bir sorun da pirin soyu ile olan ilişkisidir).

Şimdi zamanımızın (kimi) pirleri:

"Ben falan post sahibinin oğluyum" diyerek övünürler.

Oysa bir kimse öldüğünde öbür dünyada "kimin oğlusun" demezler. "Dünyada ne yaptın ne işledin?" diye sorarlar.

Hazreti İmam Zeynel Abidin'i Yezit melun zindana atınca, (İmam Zeynel Abidin) ağladı. (Zindandaki) muhipler:

"Ey İmam niçin ağlıyorsun?" diye sordular.

Hazreti İmam şöyle karşılık verdi:

"Dünyada bu duruma düştük. Dünyada durumumuz bu olunca, gör ahirette sonumuz ne olur?"

Muhipler:

"Ey İmam Muhammed Ali deden olduğuna göre daha sen niçin korkarsın?" dediler.

İmam Zeynel Abidin:

"Kabre vardığımda dedemi sormazlar. 'Kimin oğlusun' diye sorulsaydı, 'İmam Hüseyin'in oğluyum' demek bana yeterdi. Ancak (divanda) atamı dedemi sormazlar. Yalnız yapılan işleri sorarlar. Ne mutlu (divana vardığında) defterinde yanlış bulunmayan kula. Ve, vay o kula ki defterinde yanlış buluna!"⁸¹

(Pirin günahı mı olur? gibi bir düşünce olmaz.) Son dönemlerde kimi talipler:

"Pirin, rehberin günahı mı olur? Onlar ocakzâdedirler. Onların küfürü iman olur." derler.

Oysa gerçek onların düşündükleri gibi değildir. Nedeni, pir bir

⁸⁰ İzmir Yazması (s. 18).

⁸¹ Alaca Yazması "Soy İlge Öğünümüz bölümü (s. 174-175).

günah etse beş günah yazılır. Talip bir günah etse bir günah yazılır. Çünkü ummadığın yerden sana bir söz gelse ona çok incinirsin. Ancak cahilden, düşmandan gelse "cahil bilmez, düşman düşmanlık etti" dersin. Sonuçta, ocakzâde Tanrı'nın sevgili dostlarının soyundandır⁸².

Pir kendi konumunu düşünmeyip Tanrı'nın yasakladığı bir işi yaparsa Tanrı mahşerde ona:

"Ey zalim sen, talibe örnek olup hayır işleyeceğine kitapsız oldun. Talip sana bakıp azdı. (Gerçekte) azdıran Şeytan'dır. Ancak sen neden oldun. Gel, imdi yaptıklarının hesabını ver!" deyip tamuya⁸³ yollar.

Bir pirin karısından ayrılması, Yezit'e⁸⁴ kuşak çözmesi, kan dökmesi, ya da Tanrı korusun, livata yapması büyük günahdır⁸⁵. Bunları yapan pirin derdine derman olmaz. O, yol düşküner. Böyle bir pirin yüzüne bakılmaz, ocağına varılmaz. Ve hiç bir şekilde ocağın eşiğinden içeri sokulmaz, konuk edilmez. Onun ayağının bastığı toprakta kırk yıl bet bereket olmaz. Böyle bir pirin yanına varılmaz. Uçsa bile 'cazıdar' denir inanılmaz. O pir, dergâhımızdan kovulmuştur. Aramızdan dışlanmış⁸⁶.

Bir pir ocağında birkaç tane genç türese, onların içlerinden birini ulu bilip pir saymaları gerekir. Talipleri görüp soracak o pir olur. Ancak, pirin de başka ocaktan el alması gerekir. Kimileri ('veliler birbirlerini) göremez' gibi bir düşünce ileri sürmüşlerdir. Ancak velilerin kökü, atası birdir. Dolanıp bir yere gelinir. (Kökende) kişinin kendi kendini arıtması gerekir. Kişi kendi

⁸² Gümüşhacıköy Yazması (s. 196-197) ve Alaca Yazması (s. 182).

⁸³ **tamu**: cehennem (Sogutça).

⁸⁴ **Yezit**: Muaviye'nin oğlu. Kerbela kıyımı onun buyruğu ile gerçekleşir. Bu nedenle Alevilerin nefret ettiği bir kişidir. Yananlamda Anadolu'da Aleviler kendilerinden olmayan, kenidlerine karşı olan Sünnilere "Yezit" derler. Sözcük burada yananlamda kullanılmıştır.

⁸⁵ Alevi törensinde toplumdan atılmaya neden olan anailkelerdir bunlar.

⁸⁶ Alaca Yazması (s.182) ve 1. Hacı Bektaş Yazması (s.222).

kendine sahip olmayınca pir rehber doğru yola sokamaz⁸⁷.

Bir pirin soyu tükenirse, talipler hangi pire özleri yatarsa ondan et tutarlar. Ancak pirin Resul soyundan olması gerekir. Bir pir bir talibe "gel bana talip ol, tekkenişinim ol" derse onu azdırmış olur⁸⁸.

Pir olan kimsenin âlim ve kâmil olması gerekir⁸⁹. Pir ve rehberin okur-yazar olması gerekir. Şeriatta okur-yazar olmayan müftü görülür mü? Ya da okur-yazar olmayan molla olur mu? Okur-yazar olup anlamı anlamak gerek. (Pir) sorunu çözecek Tanrı'nın vekilidir. Tanrı'nın gönderdiği kitabı bilmeyen, hakkı nasıl bilebilir? İnsanlar doğuştan bilgi sahibi olsalardı, Tanrı peygamberlere kitap göndermezdi. Kitapsız pir Şeytan'dır. Talipler ise pire bağlıdır. (Kitapsız pirin) izinden yürünmez, sözüne uyulmaz⁹⁰.

Kimi yaratıklar "aktan okurum, karayı bilmem" derler. Kutsal Kur'an'ı inkâr ederler. Aktan okumak aşıklara özgüdür. Ancak onlarda kutsal Kur'an'ı överler. Onun buyruklarına göre davranırlar. Sözleri Kur'an'a uymayan aşığın sözüne itibar edilmez. Bilge kişi ham ile hası birbirinden ayırır, doğru yolu bulur⁹¹. Talip, pir rehber ve aşığın söylediklerini anlamazsa mürşid ve üstaddan öğrenip doğru yola gitmelidir. Ayetsiz, kitapsız söz söyleyip, nasihat eden pirin söylediği sözler geçerli değildir. Türkçe söz söylerse bir mürşitten alıp söylemesi gerekir. Söylenene sözün kesinlikle Kur'an'a uyması gerekir⁹². Aşığın serveti altın ise Kur'an mihenk taşıdır, ustalar sarraftır. Bir sarrafa altın getirildiğinde önce mihenk taşına vurur. Altınsa alır, değilse geri çevirir⁹³.

⁸⁷ Alaca Yazması (s.183).

⁸⁸ Alaca Yazması (s. 184) ve 1. Hacı Bektaş Yazması (s.-222)

⁸⁹ Alaca Yazması s.184.

⁹⁰ 1. Hacı Bektaş Yazması s.233.

⁹¹ 1. Hacı Bektaş Yazması s.232.

⁹² 1. Hacı Bektaş Yazması (s.233).

⁹³ 1. Hacı Bektaş Yazması (s.232).

*İlmin nihayeti gelmez kaleme
Erenler kalmaya kusr-u kaleme
Hattım okuyunca fakiri analar
Cem ehli ede, gülbenk, dua, senalar⁹⁴...*

Pirin toplumun sorunlarını ve niteliklerini bilmesi gerekir. O zaman sağduyulu biçimde düşünebilir. Pir ancak bundan sonra talibi görebilir, çiği pişirebilir. Talibi görmek zor bir iştir. Talibin köşesine kurulup:

"Ben falan pirin oğlu falanım. Senin günahlarını bir araba kazığına takarım" deyip, yemek içmek, sefa sürmekle pirlük olmaz.

Pir, gecenin ikinci yarısından sonra kalkıp kibleye karşı oturup gün doğuncaya değin Tanrı'ya ibadet ve niyaz etmelidir. O zaman pirin nefesi keskin olur. Oysa, günümüzde pirlar yiyip içip kuşluğa değin eşek gibi yatıyorlar.

"Kur'an bizim dedemize indi. Bakalım ne buyurmuş? Biz, bu dünyaya niye geldik? Yarın Tanrı katına ne yüzle çıkarız? Bu taliplerin hakkını bizden sorarlarsa ne karşılık veririz?" diye düşünmeyen talibin vay haline! Gör onun başına neler gelir? Ustanın doğru sözü böyledir⁹⁵!..

Ve de son dönemde kimi pirlar:

"Mümin kulun malı murdar olmaz" deyip murdar olmuş hayvanı yerler. Ancak, yanlış akla hizmet ederler. Zira bıçak hazreti İsmail'e çalındı. Bıçak hayvanın Kur'an'ıdır. Ama eski dönemlerde bir müminin bir malına bıçak erişmemişse, üç beş can gülbenk çekip o hayvan nişan verirdi. Ondan (sonra) boğazlayıp yerlerdi. Son zamanlarda gelenler buna güç yetirememelerine karşın yanlış fetva verip halka murdarı yedirirdiler. (Böylece) kanlı olurlar. (Böylesine kesilen hayvanı) yemek caiz değildir. Bu tür kesilenler

⁹⁴ 1. Hacı Bektaş Yazması (s.233.)

⁹⁵ 1. Hacı Bektaş Yazması s.223.

haramdır. (Tanrı) hayvana bıçak buyurmuştur⁹⁶.

⁹⁶ Alaca Yazması (k s. 191).. Burada, hayvanların bıçakla tekbirlenerek kesilmesi anlatılmak isteniyor. Bıçakla kesmenin Hz. İsmail'den kaldığı belirtilip bıçağın kutsallığı vurgulanıyor. Eski dönemlerde, büyük dedelerin gülbenk okuyup hayvanda canlılık belirtisi göstermesi ile, kesilmeden önce ölen hayvanların da yendiği söyleniyor. (Büyük olasılıkla şamanik dönem geleneğine değiniliyor.) Ancak yaşanan dönemde böylesine sözü etkin, nefesi keskin dede bulunmadığı için, kesilmeden önce ölen hayvanın yenmesinin günah olduğu belirtiliyor.

4 MÜRŞİT⁹⁷

Geçmiş zamanda ulu bir padişah vardı. Doğudan batıya her yana hükmederdi. Bir gün, padişah bir yazıya bahçe yaptırmak istedi. Kırk bin ırgatı kırk yıl çalıştırarak bahçeyi yeşertti. (Bahçenin) içinde acı tatlı olmak üzere sayısız meyve vardı. Yiyince deli olacak meyveler, yiyince akıllı olacak meyveler; cihanda her ne türlü meyve var ise içinde vardı. Binlerce bahçıvan (bahçenin bakımı ile) uğraşırdı. Padişah burada çalışanları uyardı:

"Bu bahçe vakıftır. Her gelen giden yesin. Yalnız iyice bakın. Acı meyve yiyenlere panzehir verin, ölmesinler. Eğer deli olacak meyve yerlerse akıllı edecek meyve yedin" diye tenbih eyledi.

Bütün bahçıvanlar padişahın bu buyruğunu akıllarında tuttular. (Gün geçti, ay geçti) bu bahçe yetişti, (meyveler) olgunlaştı. Bir gün bir bölük insan geldi. Bahçenin içine daldılar. Bahçıvanlar ne verdiyse kapı önünde yediler. Bahçenin acısını tatlısını tatmadılar. Biraz atıştırıp çekip gittiler.

İkinci olarak başka bir insan topluluğu geldi. Bunlar bahçenin içine daldılar. Acısından tatlısına (değin tüm meyvelerden) yediler. Kimi delirdi kimi ağulandı.

Sonra:

"Aman ölüyoruz" diye çağrışmaya başladılar.

Bahçıvanlar koşup yetiştiler. Ağu kesen meyve verip ağulanmalarına engel oldular. (Bu insanla) böylece kurtulup esenlik içinde gittiler.

Üçüncüsünde, bir öbek insan daha geldi. Bunlar bahçenin içine

⁹⁷ Alaca Yazması, "Mürşit Nefesi" adlı bölüm (s. 175-177). Kılavuz, yol gösterici, aydınlatıcı anlamlarına gelen bu sözcük, Alevi inancında "bilge" demektir. Mürşit, bilgi, deneyim ve yaşam biçimi ile örnek alınacak kişidir. Tüm bu özellikleri ile yaşam kılavuzudur. Bu nedenle gerçek anlamda mürşit, soydan gelme dededen üstün bir konumda görülür. Bu yanı ile Alevilik varoluşçu düdünceye yaklaşır. İnsanın kendisini yaratan bir cevher olduğuna inanır.

daldılar. Gözlerinin gördüğü gönüllerinin çektiği her meyveyi yediler. Bu kez bunların tümü zehirlendi. Bahçıvanlar koşup geldiler:

"Aman, şu ağı kesen şerbeti için, iyileşin" dediler.

Ama o adamlar:

"Sizin bahçeniz ağulu imiş, bizi ağuladınız. Şimdi şerbetinizle yine bizi ağulayacaksınız" diyerek verilen şerbeti içmediler. Tümü murdar oldular.

Şimdi ey inanan kardeşler! Dünya bu bahçeye benzer. Bahçıvanlar mürşitlerdir. Bu bahçeye ilk gelen adamlar, cihana bel bağlayan bir içim su, bir lokma ekmek ile yetinen insanlardır. Haram yemeksizin gelip gitmişlerdir.

İkinci gelen insanlar dünyanın içine dalan, bulduğunu yiyen kimselerdir. Yanlış yola gitmişler, ağızlarına geleni söylemişlerdir. Doğru yolu yitirip murdar olacakları zaman tıpkı bahçıvanlarda olduğu gibi mürşitler:

"Gelin bu kötü işleri bırakın. Tanrının buyruğu budur. Peygamberin sünneti budur." demişler, yiyenlere şerbet vermişlerdir. Gerçekte, mürşit sözü ağrıya, ağuya karşı şerbettir⁹⁸.

Sonuçta talip ve yol mürşidindir⁹⁹.

(Çünkü mürşit aydınlatan, eğiten, yol gösterendir.) Mürşit sözünü hak bilmeyen kimse inançsızdır.

Sofular mürşit ve mürebbiye bağlıdır. Ve de sofular mürşidine ve mürebbisine¹⁰⁰ nikahlı gibidir. Mürşit, mürebbi ve halifeden¹⁰¹ yedi adım rızasız yere gitse boş olur. O sofunun nikâhını yenilemek

⁹⁸ İzmir Yazması (s. 26-27).

⁹⁹ İzmir Yazması (s.12).

¹⁰⁰ **mürebbi**: Çocuk terbiyecisi, eğitimci. Sözcük Buyruk'ta ve Aleviler arasında "Tarikata girecek kimseyi eğitime kişi" anlamında kullanılır.

¹⁰¹ **halife**: Erdebil tekkesinin Anadolu Kızılbaşları ile ilişkilerini sağlayan üst düzeydeki görevli kişi. Halifeler özellikle Anadolu Kızılbaşlarının Erdebil'e gönül verdikleri 15-18. yüzyıllarda önemli görevler üstlenmişlerdir. Kızılbaşların Safevilerle bağlarının kopmasından sonra, tümünden ortadan kalktıkları anlaşılır. Büyük olasılıkla bir bölümü ocak kurmuş, günümüzdeki dede soylarının atalarını oluşturmuşlardır.

eski erkândır. Nikâhını yenilemeden o sofuyu kabul etmek yezitliktir, böyle bir sofunun yenileyen zahit¹⁰²'in onu görmeye¹⁰³, tasarrufa hakkı yoktur¹⁰⁴.

Ve de beş nesne mürşittir: Birinci (mürşit) Tanrı'nın kelâmıdır. İkinci (mürşit) aydır. Üçüncü (mürşit) güneştir. Dördüncü (mürşit) çerağdır. Beşinci (mürşit) yoldur. (Yol) süzülüp gelmiş olgun sohbettir ve Muhammed Ali'den kalmıştır¹⁰⁵.

(Bu nedenle) mürşidin cihanda serseri gezip de ahireti harap etmemesi, Muhammed Ali'nin mayasına koyduğu damızlığı bozmaması gerekir.

¹⁰² **zahit**: 1. Din emirlerine aşırı bağlı, bütün düşüncesi bu emirlerin yerine getirilmesi olan, 2. (Sofularca) riyacı, irfansız, kaba sofı. 3. Alevilerce, Kızılbaş olmayan.

¹⁰³ İzmir Yazması s.122.

¹⁰⁴ İzmir Yazması s.68.

¹⁰⁵ İzmir Yazması (s.12).

5 REHBER¹⁰⁶

Rehber olmak her kişinin hali ve yapacağı iş değildir. Rehberlik şöyle bir kimseinin hakkıdır: (Rehberin) şeriatıta âmil, tarikatıta kâmil, sehavet sahibi ve cömert olması gerekir. Gönül kapısı açık, dili tatlı olmalıdır. Sözü güçlü. yüreği tüm Tanrı yaratıklarına sevgi dolu olmalıdır. Elinden, dilinden, eyleminden, konumundan, (durumundan) kimse incinmemelidir. Yüce ahlâk sahibi olmalıdır. Eksik ahlaktan sakınmalıdır. Kıskanç olmamalıdır. Kendisini nasıl bilirse başkalarını da öyle bilmelidir. Alim olmalıdır ki, nur ala nur ola. Alim demek, hakkı batıldan, batılı haktan, hayır şerden, akı karadan ayırmak demektir.

Ve de rehber sürekli ilerleme içinde olmalıdır. halkın alçak gönüllülüğünü, ve sevgisini arttırmalıdır. Tüm talipler arasında saygınlığı çok olmalıdır. Ve terakkisi yüce olmalıdır . Ve de talibe sevgisi çok olmalıdır. Ve yol içinde bir kimse suçlu olsa o kimsenin durumunu görüp adalet ve insaf ile, yumuşak söz ile yol(un kuralları) içinde (onu) aklamalıdır¹⁰⁷.

Bir rehber, bir pir, bir muhasip birinin haksız bir iş yaptığını görüp de onu ortaya vermezse, (yapılan haksızlığa) göz yumup giderse onun rehberliği, pirligi, musahipliği yalandır. Ceza günü yüzü karadır. (Haksızlık yapan) her ne kadar tutmasa da onu uyarmak gerekir. Boyunlarında olan farzı yerine getirmeleri gerekir¹⁰⁸.

Ve de rehber günah ettiğinde, talip onu görüp:

"Sen bu işi niçin ettin" diye yolu ile kuralı ile (onu uyarmasa) kör varııcılığı olur. Zira iman temiz olmayınca toplumun namazı

¹⁰⁶ "Rehber" konusu Alaca Yazması (s. 164), Gümüşhacıköy (s.196) ve 1. Hacı Bektaş Yazması (s. 219). sayfalarında işlenir.

¹⁰⁷ Alaca Yazması (s. 164).

¹⁰⁸ GümüşhacıköyYazması s.196.

doğru değildir.

Bir talip, pirine rehberine:

"Eteğinin biri uzun biri kısa" dese, ancak bunu kendi nefsi yolunda dese günahkâr olur. Ama, (bunu) yol için dese sevaba nail olur. Aklı erip demese azaba nail olur¹⁰⁹.

Son zamanlarda gelen talipler:

"Pirin, rehberin günahı mı olur? Onlar ocakzadedir. Onların küfürü iman olur" derler. Ancak gerçek öyle değildir¹¹⁰.

Bir rehber bir talibin hakkından gelemese pir onu çıkarıp talibi başka bir kişiye teslim etmelidir. Rehber ocaktansa, (talibi) rehberin bir kardeşine ya da amcazadelerinden birine teslim etmelidir. Pir (ya da) rehber büyük günahlardan birini işleyip erkâna yaraşır olmaktan çıkmışsa talip o ocaktan kopmaz. Amcazadelerinden birine yapışmak erkândır¹¹¹.

¹⁰⁹ Malatya Yazması s.219.

¹¹⁰ 1. Hacı Bektaş Yazması s.220.

¹¹¹ Gümüşhacıköy (s.196) 1. Hacı Bektaş Yazması (s.-220).

6 ZÂKİR¹¹²

Bir keresinde Ulu Tanrı, Cebrail'e buyurdu:

"Ey Cebrail bana yeryüzünden haber getir!"

Cebrail, Tanrı'nın bu buyruğu üzerine cihanı dolaştı. Yeryüzünün belirsiz bir yerinde "tevhit" sözü ile birbir zikir işitti. O zaman orda durakaldı ve yere indi. O anda yetmiş bin kanatlı meleğin de "tevhit" sözü çağrıştığını gördü. Olanları izledikten sonra varıp Tanrı katına çıktı. Durumu Tanrı hazretlerine bildirdi:

"Ey Perverdigar, falan şeyhin taliplerinden gerçek talip olan adamları gördüm. Oturmuş adını anıyorlardı. Tevhidin avazı yerden göğe dolmuştu. Ben hayran oldum" dedi.

"(Cebrail'in anlattıkları) ulu Tanrı hazretlerinin hoşuna gitti. Şöyle dedi:

"Ey Cebrail, o kullarımın ibadetlerini kabul ettim. Günahlarını yarlığadım. Yer, gök meleklerini de yarlığadım. Ey Cebrail, senin de günahından geçtim, âzât ettin."

İmam Cafer Sadık Hazretleri:

"Her kim eceli yettiğinde öz günahını görse, o anda o ölenin günahından geçtim" buyururlar.

Ulu Tanrı Hazretleri:

"İzzetim ve celâlim için sınama amacı ile bana zikredene ve zakir olana gökten yetmiş bin lânet aşağı insin. Ancak saf olarak oturmuş olan cemaatin günahından geçerim" buyurmuştur.

Şimdi "halife" beş harftir. Birisi düşmüştür. (Bunu alfabenin harflerinden çıkarırsak) yirmi dokuz kalır. (Bu kalan) on iki - on iki bölündüğünde (geriye) beş kalır. Beş şeriattır. Hazreti Resul'ün şartıdır. Ve halife Muhammed Mustafa'nın işini işlemeli ki âyin-i erkân yerini bula. Ve de şariat tarikatın kapısıdır. Bir kimse şeriati

¹¹² İzmir Yazması "Halife, Pir, Zakir" (s.77-78) başlıklı bölüm. Burada anlatılanlar aynen orada da vardır. Biz sıralamada küçük bir değişiklik yaptık. Öyküyü başa aldık.

yerine getirmese tarikata giremez.

"Ve de "pîr" adı dört harftir. O dört harf (yirmi dokuzdan çıkarıldığında yirmi dokuz) yirmi beş olur. On iki - on iki bölündüğünde (geriye) bir kalır. O bir tarikattır.

Ve "tarikât" da yedi harftir. Hazreti Emirelmüminin Ali Veliyullah'tır. O (tarihat) Ali işleği gerektirir ki âyin-i erkan yerini bulsun. O pir kendini bilmezse pirlık canına büyük olsun.

Ve de "zâkir" adı dört harftir. (Bu dört harf yukarda kalan yirmi beş harften çıkarıldığında orası) yirmi bir olur. (Yirmi birden) on iki çıkarıldığında dokuz kalır. Dokuz ise doksan bin sözdür. Ulu Tanrı'nın sözüdür. Tanrı, bu doksan bin sözü Hazreti Muhammed aleyüsselam'a bildirmiştir. İşte zâkir'in bu doksan bin sözü içinde gezdirmesi gerekir ki ulu Tanrı var olsun. Zâkir yerde, gökte zikir sırasında tabibdir, arıdır. Zikirle uğraşan kimsedir.

Tanrı zâkir için:

"Cebrail'in hizmetini üstlenmiştir. Yer ile gök arasında yetmiş bin nur kanatlı melek zikretsın" buyurmuştur¹¹³

Halife ve zâkirler öz adlarını bilmezlerse, öz adları kendilerine büyük ola. Tamunun yedi kapısı bunların yüzüne açıla. Ve cennetin sekiz kapısı yüzlerine örtüle. Şeytan aleyhüllâne gibi olalar¹¹⁴.

¹¹³ İzmir Yazması s.77.

¹¹⁴ İzmir Yazması s.76.

7
SOFU¹¹⁵

Sofu olan kimsenin oturduğu döşek postudur. Evi cennettir. Müminler(i) melektir. Müslümler(i) hurudur. Yiyeceği cennet ürünüdür. İçtiği su cennet sularıdır, cennet şarabıdır. Giydiği giysi cennet giysisidir. Yaktığı چراغ Tanrı'nın nurlu yüzüdür. Söylediği sözler Kur'an'ın sözleridir. Alıp verdiği soluk Tanrı'nın kutsal bin bir adıdır. Ve de talibin, pirin, mürşidin, rehberin,¹¹⁶ meşayihlerin¹¹⁷ evi (sofunun) Mekke'si ve Medine'si¹¹⁸, Kâbe'sidir¹¹⁹. Ve (onların) evlerinin eşiklerine niyaz eden sofu bin bir kez hacı ve gazi olur. Büyük ve küçük günahlardan kurtulur, arınır. Böyle bir sofu halk içinde gökteki meleklerle benzer. Cennette huriye benzer. Ve yıldızlar içinde Ay ile Güneş'e benzer. İnsanlar içinde enbiyalara benzer. Ve sofu sularda bengisudur. Zemzeme benzer. Yiyeceklerde bala ve helvaya benzer. Yemişlerde hurma, elma ve incire benzer. Çiçeklerde güle¹²⁰, nergize benzer. Kuşlarda tutiye, bülbüle, kumruya benzer¹²¹. Sofu, ilimlerde Kelâm-ı Kadim'dir. Ve de sofuların yüzleri kutsal Kur'an-ı Kerim'in yüzüdür. Yedi hat ve yedi fatihadır. Nefesleri bin bir addır. Ve zülüfleri on ikidir. Ve etleri üç yüz altmış altı harftir. Yüzündeki çizgiler Kelâm-ı Kadîm'in nutuklarıdır.

Evet, şimdi anlaşıldı ki, sofuların, müminlerin ve müslümlerin birbirinin yüzüne bakmaları Kur'an okumaktır, birbirine ulaşmaktır. Zamanı geldiğinde iki aşığın birbirine kavuşmasıdır. Ve de Ulu

¹¹⁵ İzmir Yazması s.131 "Sofî" adlı bölüm.

¹¹⁶ İzmir Yazması s.131.

¹¹⁷ Malatya Yazması s.210.

¹¹⁸ İzmir Yazması s.131.

¹¹⁹ Malatya Yazması s.210.

¹²⁰ İzmir Yazması s.131.

¹²¹ Malatya Yazması s.210.

Tanrı hazretleri on sekiz bin âlemde, yetmiş iki millet içinde sofuları ve güruh-u naci kullarını pek sever.

Amma, sofı odur ki, dört kapının, kırk makamın, on yedi erkânın hizmeti onda var olsun. Yani, sofunun tevhidî, mürşidine secde edip hak evinde müşahade edip hakka yetmek, daha doğrusu özünü tanımaktır.

İmdi, cahil bu hikmetleri görür, küfür bilir. Bir insanın küfrü gitmedikçe imanı tamam olmaz. Sofunun orucu mürşidine saygı göstermektir, zekâtı mürşidine niyaz vermektir. Haccı mürşidine tecellâ etmektir. Sofunun gazası, mürşidine içtenlikle yürekten başını ve canını vermektir. Sofunun kiblesi ve Kâbesi mürebbinin ve rehberin yüzüne bakmaktır.

Ve de bir sofı bir sofunun evine varsa ayakları ile ettiği günahlardan arınır.

Bir sofı bir sofunun elini öpse elleriyle ettiği günahlardan arınır.

Bir sofı bir sofunun yürekten yüzüne baksa gözleriyle ettiği günahlardan arınır.

Bir sofı bir sofıya gönül verip sevse gönül ve kalbi ile ettiği günahlardan arınır.

Bir sofı bir sofıya dünya yiyeceği yedirse, Tanrı ona cennet yiyeceği yedirir.

Bir sofı bir sofunun evine¹²², köyüne, ülkesine gitse¹²³, yüz bin rahmet, yüz bin bereket, yüz bin hayır kazanır.

(Ev sahibi) sofı o sofıya güleryüz gösterse, o sofunun evinden köyünden yüz bin türlü kaza, belâ uzaklaşır.

Ve de (günlerden bir gün) ulu Tanrı hazretleri, yer ve gök meleklerine, cennet hûrilerine, Aya ve Güneşe, Yıldıza şöyle dedi:

"Gelin benim sofı kullarımın zevk sefalarını izleyin!"

Yer (ve gök) melekleri, cennet hurileri, Ay ve Güneş, bu sofuları seyrettiler. Sonra tümü Tanrı'ya secde ettiler:

"Ey Tanrı, bu birbirleriyle oturup mutlu sohbet eden kulların

¹²² İzmir Yazması s.131-133 ve Alaca Yazması, (s.172-173).

¹²³ Alaca Yazması (s.173)

kimdir?¹²⁴ Onların değer ve saygınlıklarından bize de bağışla" diye yakardılar, isteklerini bildirdiler¹²⁵.

O zaman Tanrı hazretleri şöyle buyurdu:

"Ey benim meleklerim, işte bu mutlu biçimde birbiriyle oturmuş sohbet eden (kişiler) bana sığınmış, selâmete kavuşmuş kullarımdır. Başkaları taşa, toprağa, ağaca secde ederken, bunlar beni görüp bana secde ederler. Her kim benim ile durup oturmak dilerse, bu kullarım ile dursun otursun. Onlar ile durup oturan, benim ile durmuş oturmuş sayılır.

İmdi, yedi deniz mürekkep olsa, ağaçlar kalem olsa, yedi kat gök kâğıt olsa, tüm insan ve cinler kâtip olsa, sofı ve seçkin kullarımın bir zerrecik özelliğini yazıp bitiremezler"¹²⁶.

Dünya ve ahiret işlerinde sofuluktan erdemli hayırlı bir uğraş bulunmaz. Bilge (kişi)nin gizemli sözü böyledir. Böylece bilesiniz¹²⁷!

Ve de sofular, mürşidine ve mürebbisine nikâhlı gibidir. (Bir sofı), mürşitten mürebbiden ve halifeden rızasız yedi adım (lık bir) yere gitse boş olur. O sofunun nikâhını yenilemek eski bir erkândır. Nikâhını yenilemezse, o sofuyu kabul etmek yezitliktir. Bir sofunun eşini zahit görse o, eşinin nikâhını yenilemezse onunla ilişkide bulunması haramdır.

Ve de bir müminin bacısının gönlü zahide düşse, o bacıyı öldürmekten başka erkân yoktur.

Ve de bir sofı ile bir sofunun bacısı arasında sevgi olsa onu lânetlemekten başka erkân yoktur. Bilgenin ve güzel mürşidin töresi ve gizemli sözü budur¹²⁸.

Ve de bir sofı bacısını haksız kazanç sağlamaya gönderse, sonra (o) mala tamah etse şeriata göre (o sofuyu) eşeğe bindirip

¹²⁴ Alaca Yazması s.174..

¹²⁵ İzmir Yazması s.133.

¹²⁶ Alaca Yazması s.173 ve 174.

¹²⁷ Alaca Yazması s.174.

¹²⁸ İzmir Yazması s.122.

yüzüne kara çalıp köyden köye ve şehirden şehire gezdirmek gerekir. Ve tarikata göre başından tacı, arkasından giysisi, elinden asası alınır. O, döneş sayılıp hiçbir zaman sofular arasına sokulmaz. Marifet kapısında ve cemde o kimse ile kimse bir sofrada oturmaz. Ve (o sofı) ölürse namazı kılınmaz. Hakikat kapısında o kişiye secde ettirilmez. Ve de (o sofı) peygamber ise ona ümmet olunmaz. Nedeni, rızasız lokmasını yemiş olmasıdır.

Ve de bir sofı bir sofunun gönlünü kırsa, bir sofıyı incitse, o yıktığı gönlü yapmayınca, o sofıyı mürşit, ustad, pir rehber, mürebbi kabul edemez. Ancak, bunlar dünya malına dayanamayıp böylesi bir sofıyı kabul edecek olurlarsa bu kez toplumun onları kabul etmemesi gerekir¹²⁹. Ayrıca, bir sofunun Tanrı ile kendi arasında bir günahı olursa, pir yamacına gelip yargılanırsa onu bir daha sormak erkân değildir¹³⁰.

Bir sofı büyük günah işlemişse, sofunun düşmanı yanıdaysa hiçbir günah sorulmaz.

Bir sofı (toplum önünde aklanırsa) sonra da hasmı yanında iki gönül razı olursa o topluma alınır. Ondan öbür sofıyı niyazı istenir.

(Bir sofı bir kaç sofı ile birlikte günah işlediğinde) pirin önüne gelip günahını bağışlatmak için durur. Birlikte günah işlediği adamlar da günahlarını ele vermeden o sofı ile birlikte dururlar. Onlar (: yanında duran suçlular) yeniden sorgudan geçirilmez. Birinin yüzü suyuna onunun; onunun yüzü suyu hürmetine yüzünün, yüzünün yüzü suyu hürmetine bininin günahından geçilir¹³¹.

Ve de pir'in önüne gelen sofıyı yargılamadan önünden göndermesi erkân değildir.

Ve de bir sofı, bir sofıya, yedi saat, yedi gün, yedi hafta, yedi ay, yedi yıl ya da yetmiş yıl için ikrarını verebilir. Ancak, ikrara

¹²⁹ Alaca Yazması s.169.

¹³⁰ Alaca Yazması s.169.

¹³¹ Alaca Yazması s.169.

sahibi geldiğinde ikrarını dava ederse iki kimse şeriata tanık, tarikatta tanıklık, marifette aşinalık ve sırr-ı hakikatte hak tanıklığı ile o sofuya ikrarını geri vermek erkândır. Mürşidin (bu durum üzerine) bilge sözü şöyledir:

"Ot kökünün üstüne biter. Bir pınarın suyu bir pınara akmaz"¹³².

Ve de insanoğlunun kuşaktan yukarısı yüce, aşağısı kirlidir. Ulu Tanrı yücededir, kirlide değil. Mekândan uzaktır. Cehennem yerin altındadır. Kirliye inilince cehenneme ulaşılır.

Ve de insanoğlunun kuşaktan yukarısı boğazına dek yedi kat göktür. Boğazından yukarısı arş-ı âlâdır. Kuşaktan aşağısı yedi kat yerdir. Bir kimse bir adamın boğazından yukarısına, ağzına, gözüne, yüzüne, saçına, sakalına, dinine, imanına küfretse kesinlikle kâfir olur. Yeniden Müslüman etmek gerekir¹³³.

Ve de sofuya üç kimseden kaçmak yezitliktir: Birincisi se-yitlerden, ikincisi mürşitten, üçüncüsü halifeden. Nedeni, bu üç kimsenin erkân sahibi olmalarıdır. Erkândan gizli iş yapmak aynı biçimde yezitliktir.(Böyleleri:)

"Yol açmaktan korktuk, onun için erkân göstermedik" derlerse, bu yanıtları geçerli değildir. Zira, erkân sahibi olan yüzünden bellidir¹³⁴.

Sofu, yedi adım taharetsiz ve abdestsiz, cünüp yürümeyendir. Abdestsizlik kovulmuşluktur. Taharetsizlik habisliktir¹³⁵.

Ve de bir sofu bir sofunun eline varsa, ev sahibi, konuk sofuya izzet ikram ederken:

"Ben de senin evine geldiğimde, böyle ikram edesin" diye düşünemez. Ve söylemez. Erkân, Allah-Muhammed-Ali'nindir. Sofu verdiği lokmayı Allah-Muhammed-Ali aşkına veren kişidir. Onu dillendirmek erkân değildir. Ettiği iyiliği ve yedirdiği lokmayı

¹³² İzmir Yazması s.135.

¹³³ Alaca Yazması s.180.

¹³⁴ Alaca Yazması s.170.

¹³⁵ İzmir Yazması s.62.

dillendiren kişi iki y zl d r¹³⁶. Böyle davranış şeytan ve Yezitten kalmıřtır¹³⁷.

Ve de sof  sofuya ödünç lokma yediremez. Yedirdiği lokmayı kesinlikle isteyemez. Böyle bir davranış piri, ustadı olmayan, gerçekte inanmamış sofulara  zg d r¹³⁸.

 mdi böylece anlaşıldı: Bir sof  bir sofunun evine varsa, birincisi eşiği niyaz etmeli. İkinci, er ve bacılarına niyaz etmeli.    nc , (sofunun) ocağına niyaz etmeli. O konuk sofunun ev sahibine armağanı ve hizmeti budur. Ve de ev sahibi, eri bacısı o konuğa:

"Bugün saygın ve değerli konuğumuzsun. Bizim evimizle bir ilişkimiz kalmadı, o senindir." demek eski bir erkandır¹³⁹.

 mdi, (şu) beş nesne ile sofuluk olmaz:

Birinci: Habislik. Sofuluk, sazla, sözle, c mb şle, eğlenceyle olmaz. Bunlarla sofuluk olsaydı,  ingeneler ve çalgıcılar sofuluğu kimseye bırakmazlardı.

 kinci: Sofuluk, oyunla halayla olmaz. Bunlarla sofuluk olsaydı  engiler onu kimseye vermezlerdi.

   nc : Sofuluk uğrulukla olmaz. Uğrulukla sofuluk olsaydı, uğrular, yankesiciler, cepciler, eşkiyalar sofuluğu kimseye vermezlerdi.

Dördüncü: Sofuluk, eğilip doğrulmakla, secdeyle, namazla olmaz. Bunlarla sofuluk olsaydı, zahitler ve abitler sofuluğu kimseye bırakmazlardı.

Beşinci: Sofuluk içki içip eğlenmekle olmaz. Bir yerde erkekler toplanıp gülüp eğlenerek rakı-şarap i meleriyle sofuluk olsaydı, onu bekri ve sarhoşlar kimseye vermezlerdi.

 mdi, sofuluğun aslının, edep, haya,  l  , yakınlık, dostluk, inanç, hizmet, sevgi, rıza, ustad, m rebbe, müsahip, aşına, kazanç,

¹³⁶ Alaca Yazması s. 170.

¹³⁷ İzmir Yazması s.135 ve Alaca Yazması (s. 170).

¹³⁸ İzmir Yazması s.137-138.

¹³⁹ İzmir Yazması s.136.

meşrep ile olduğu anlaşıldı. Sofuluk, başkasını incitme, cefa, zulüm, işkence ile olmaz. Kâmil mürşidin, ustadın, erkân töreninin gizemle sözü budur¹⁴⁰.

Bir de sofı, pirinin (söylediklerini), erkânın ve yolun gereklerini yerine getirmeli. Böylece, yüreğinden kuşku, ikircik, kıskırtıcılık, istemezlik, bulundurmıyan, yüreğindeki insan sevgisi günden güne artan, eksilmeyen kişi olmalı¹⁴¹.

Sofuluk gençken yapılıp, yaşlılıkta bırakılan bir uğraş değildir. Evlenmeden önce yapılıp evlenince bırakılan bir nesne değildir. Ya da bunların aksi değildir. Böyle bir davranış Şeytan ile Yezit'ten kalmıştır¹⁴². Böyle sofı, pir, ustad, mürebbi ve müsahipten dönmüş demektir. (Böyle bir sofı) dönektir, kancıktır¹⁴³.

Ve de bir sofı, mürşit, mürebbi ve halifenin sözlerini öldürüp, çırağı devirip kandili söndürürse, bu anılan durumların tümünde mürşidi öldürmüş olur.

Böylece imdi, sofıya tarık çalmanın, (sofudan) kurban almanın, (sofıya) sitem etmenin eski bir erkân olduğu anlaşıldı.

Bir sofı, pirin ayakkabısını giyse, pirden önce sofraya el uzatsa, seccadesinin üzerine otursa, atına binse, kılıcını kuşansa, pir yayan yürüyüp, kendi atlı olsa, pirden önce yürüse, pirlerini yolda bırakıp kendi geri dönse, pir söz söyleyince kulak ardı etse (suç işlemiş sayılır). Bu anılan işlerden herhangi birini yapan sofı tarık vurularak ya da kurban alınarak cezalandırılır. Böylece erkân yerine gelmiş olur. Ölü diri kılınmış olur. Kötü işlerin bir daha yapılmaması için "hû" çekilir. Tüm bunları inkâr eden inançsız, kâfir olur.

İmdi, ey sofı, ey mümin, mutluluk bulayım dersen özünü toprağa indirmen gerekir.

(Özünü toprağa indirmek için şunları yapmalısın:)

¹⁴⁰ İzmir Yazması (s.137-137).

¹⁴¹ İzmir Yazması s.137 ve 169-170.

¹⁴² İzmir Yazması s. 137.

¹⁴³ Alaca Yazması s 179.

1. Yumuşak sözlü ol.
2. Özverili ol.
3. Evveli, ahiri fark et, soysuzluk etme.
4. Tanrının buyruğına ibadet et.
5. Gönül kırma.
6. Her zaman Tanrı'nın sözlerini dilinden düşürme.
7. Toplumda uysal insan ol.

İmdi, insanı yoldan eden üç öge vardı:

1. Hayadır
2. Edebdir
3. Gönüldür.

Ve de üç nesne (kişi) gönlünü aydınlatır:

1. Hakikat ilmini okumak
2. Tarikat ilmini okumak
3. Marifet ilmini okumak.

Ve de üç nesne gönlü perişan eder

1. Kötü yoldaş
2. Kötü komşu
3. Kötü avrat.

Ve insanda üç türlü ahlâk vardır:

1. Bühtan¹⁴⁴.
2. Gaflet
3. İstemezlik.

Bunlardan uzak durmak erkândır.

Ve de üç nesne gönlü doğru yoldan çıkarır, nasibini aldırır:

1. Vara yok demek.
2. Kezzaplık¹⁴⁵
3. Gönül incitme.

Bunlar zararlıdır.

Ve de varılması gereken dört nesne vardır:

1. Şeriat

¹⁴⁴ **bühtan**: Birine yalan bir şey kondurma, iftira.

¹⁴⁵ **kezzab**: Çok yalancı. Buyruk s.137.

2. Tarikat
3. Maarifet
4. Sırrı hakikat

Önce şeriat, Hazreti Muhammed'in buyruğudur. Din içinde tarikat işlektir. Hak yolunda hakikat olgudur. Ve iman için maarifet erkândır¹⁴⁶.

Bir sofunun, üstad, pir, mürşit, mürebbi, halife, müsahip, meşrep aşına ve kazancından erkân istemesi erkân değildir. Bunlar erkân sahibidirler. Erkân sahibinden erkân istemek erkân değildir. Tarik açsalar giysileri, yolları ve sözleri kendilerini keser. Evliyanın yolu enbiyanındır. Enbiyanın yolu Allah'ındır. Allah'ın yolu keskin kılıçtır.

Birinci eyvallah yolun sağındadır.

İkinci Allah'ın emri yolun solundadır.

Üçüncü, mürüvvet yolun önündedir.

Dördüncü, kerem yolun ardındadır.

İmdi, doğru yolu bırakıp eğri yola gidince birinci Allah'ın kılıcı keser.

İkinci yolun soluna gideni eyvallah tutar. Üçüncü yolun önünde gideni mürüvvet tutar. Dördüncü yolun ardından gideni kerem tutar¹⁴⁷.

Ve de sofı olan kimseye üç yerde halife ve mürebbi(nin) günah buyurması erkândır:

Birincisi, evliyanın menakıbı okunurken söz söylerse günahkâr olur.

İkinci, Seyyit nesimi'nin ilim ve Kuran'ı azümüştan okunurken (söz söylerse günahkâr olur)

Üçüncü, pir karşısında dil olursa¹⁴⁸ (günahkâr olur). Bu üç nesne büyük günahdır.

Ve sofudan sofunun yol öğrenmesi eski bir erkândır. (Bunun)

¹⁴⁶ İzmir Yazması s. 69-70, "Sofinin Yolu" başlıklı bölüm.

¹⁴⁷ İzmir Yazması s.137.

¹⁴⁸ **dil olmak**: Dili olmak, söz söylemek, yanıt vermek.

anlamı nedir diye sorarlarsa, (Bunun anlamı şudur): (Bir sofı) yüzyıllık sofı olsa görmediğı, bilmediğı yerin acemisidir. Bir sofı şeriat evine girince, müsahip kazancı tutunca, o sofunun mürşidine ve mürebbisine erkân göstermesi erkândır. Ve de sofunun kendi kendisinden müsahip, muhabbet ve kazanç istemesi erkândır.¹⁴⁹

¹⁴⁹ İzmir Yazması.137-138 ve 210.

8 MÜRİT¹⁵⁰

Günlerden bir gün imam Cafer Sadık hazretleri inananlarla oturmuş söyleşirken inananlardan birine döndü:

"Yarın sana bir kimse gönderirim. Kızını ona ver" dedi.

Bu kimse evine geldi, Akşam avradına İmam Cafer hazretlerinin dediğini haber verdi (sonra) yattı. Sabah olunca kalkıp hazırlandı.(Bu sırada) evin dış kapısından bir ses geldi. Dışarı çıkıp bakınca

¹⁵⁰ İzmir Yazması "Mürit Üç Türlüdür" başlıklı bölüm. (s. 128). Burada anlatılan öykü Türeyiş Destanında ve Hun söylencesinde de vardır.

Türeyiş Destanında şöyle anlatılır:

Eski Türk hanlarından birinin çok güzel iki kızı vardır. Böylesine güzel kızları insana yaraşır görmez. Hakan bir düş görür. Düşünü yorumlatınca, kızların Tanrı ile evlenmek üzere yaratıldığına iyice inanır. Eninde sonunda tanrı gelecek bu kızları alacaktır. Bu inançla yüksek bir kule yaptırır. Kızlarını bu kuleye kapatır. Artık gece gündüz, gelip kızları ile evlenmesi için tanrıya yalvarır. Sonunda birgün beklenen Tanrı gelir, kulenin önüne dikilir.

Gök Tanrı bir erkek boz kurt biçimindedir. Bu erkek boz kurt bir süre durup bekler. Sonra kulenin çevresinde döner. Bunu gören kızlar, evlenecekleri tanrının bu boz kurt olduğunu anlarlar. Kuleden çıkıp kurda varırlar. Bozkurt kızları alıp gider. Onlarla evlenir. Bu evlilikten Dokuz Oğuz ile On Uygur boyları türer.

Hun Söylencesinde ise şöyledir:

Hun hükümdarlarından birinin oldukça güzel iki kızı vardı. Bir gün kendi kendine bu denli güzel kızları ademoğullarına vermek uygun olup olmayacağını düşündü ve sonunda onları tanrıya sunmaya karar verdi. Bu amaçla kendi imparatorluğunun sınırları üzerinde boş bir yer seçerek çok yüksek bir kule yaptırdı. Ve tanrıdan kızlarını kendisine eş olarak almasını yakararak ve dileyerek, onları götürüp kuleye bıraktı. Sonunda kulenin önünde yaşlı bir kurt gözüktü. Kulenin dibine yapışarak gece ve gündüz ulumaya başladı, dahası orada kendisine bir in yaparak üç ay hiç kımıldamadan orada kaldı. Kızlardan biri, kardeşine dedi ki: "Babamız bizi Tanrıya sunmak için burada bıraktı. Sakın bu kurt tanrı tarafından gelmiş olmasın? Ve hemen kuleden inerek kurdun yanına gitti; onun eşi oldu. Çocuklar doğurdu ve Huel-Hular onun soyundan türedi. (Ziya Gökalp. **Türk Uygarlığı Tarihi**, haz. Yusuf Çotuksöken, İnkılap y., İstanbul 1991, s. 72)

dışarda bir bozkurtun durduğunu gördü. "İmam Caferin dediği kişi bu olmalı" diye içinden geçirdi. Bir iki (diye düşünmeksizin) kızı çıkarıp kurdun eline verdi. Bu gelen kurt kızı alıp gitti.

Birkaç gün geçtikten sonra karısı şöyle dedi:

"Ey adam, İmam'ın sözü ile kızı (bir kurda) verdin. Kurt alıp gitti. Var şu karşıda olan meşeleri ara. Kızı kurt yediyse, kemiklerini devşir getir. Bir yere gömelim. Ondan sonra umut keselim."

Bunun üzerine bu kişi kalkıp kızını aramaya çıktı. Meşeliğin girişine varınca bir adamın bir kucak odun kesip bir ipin üzerine koyduğunu gördü. (Adam odunu) götürmek istedi. İp (yetiştirip) eline gelmediği için alıp götüremedi. (Bunun üzerine) vardı bir kucak (odun) daha kesip getirdi. İpin üzerine koydu ki götüre, yine götüremedi. Bu kez gidip bir kucak odun daha getirdi, koydu. (Odun) öncekinden daha çok oldu. Yine götüremedi. Sonunda adam şaşırıp kaldı.

Kızın babası olan kimse bu olayı gördükten sonra yine yola koyuldu. (Bu sırada) bir kaya deliğinden bir kuş çıkıp uçtu. Sonra döndü o deliğe girmek istedi ama giremedi.

Sonra (o kızın babası yoluna) gitti. Bir sürü kuşun uçuştuğu bir yere vardı.

Bir güzel kız ile bir yiğitin oturduğunu gördü. Kızın kendi kızı olduğunu anladı. (Yanlarına vardı) Selam verdi, selam aldı. O yiğit ve o kız ile görüştü. Bir süre onlarla konuştu

Ondan sonra evine döndü.(Gördüklerini karısına) haber verdi. (Her ikisi de) mutlu olup sevindiler.

Ondan sora İmam Cafer Hazretlerine gitti. Gördüklerini bir bir anlattı. O zaman İmam Cafer Hazretleri şöyle dedi:

"Ey kişi gördüklerini sana açıklayayım. İlk gördüğün odun kesen mürebbidir. Bir kimseyi oğul edinir (ancak) sorununu çözüp hakkından gelemez. Dönüp birkaç tane daha bulur, onları da oğul edinir. Aynı biçimde hakkından gelemez. Oğulları da serseri olup gezer. Kendinin dünya ahirette yüzü kara olur. Belki de son döneminde imansız gider."

"O deliğe giremeyen kuşa gelince, o gidip bir rehberle ikrar vermiştir. Sonra hileli işler yapmıştır. Ardından verdiği ikrarı inkâr edip gözden düşmüştür. Artık bir daha içeri giremez, öylece kalır".

"Kızını alıp giden (o kurt gerçekte) o yiğit idi. Kurt sonunda gelip kızını alıp gitti. Tanrı'nın buyruğu yerini aldı."

"İmdi, mürit olup irade getirenin şeyhin buyruğuna yüz çevirmemesi gerekir. Yüz çevirirse imansız gider"¹⁵¹.

Ve mürit üç türdür. Birinci mürit, ikinci tirit¹⁵², üçüncü kör ittir¹⁵³

İmdi, mürit'in başını, malını evliyanın yoluna harcaması gereken kişi olduğu anlaşıldı.

Tirit, malını canını mürşide vermeyi küfür sayan kimsedir.

Kör it, ne malını ne canını mürşide veren kimsedir.

Bu yoldan ve ayini erkândan dönen talip murtad olur. Gerçek mürşidin bilge ve gizemli sözü böyledir¹⁵⁴.

¹⁵¹ **kör it**: Gözü gerçekleri görmeyen aptal, nankör insan; mürit ve tirit sözlerine uyaklı olsun diye uydurulmuş bir sözcük.

¹⁵² **tirit**: Ne anlama geldiği tam olarak anlaşılmıyor. "Yağcı, dalkavuk" anlamında halk arasında kullanıldığı anlama gelmesi olası.

¹⁵³ **kör it**: Gözü gerçekleri görmeyen, aptal, nankör insan.

¹⁵⁴ İzmir Yazması (s. 128)

9 TALİP¹⁵⁵

Ve bir sözünde İmam Cafer Sadık Hazretleri şöyle buyururlar:

"Talip demek, mürebbi ve musahibine ikrar veren¹⁵⁶, yolu erkânı kabul eden, hakikate girip bir dilden öten demektir. (Talibin) mürebbi ve musahibi kabul etmesi gerekir. Bunlarla yaşamını sürdürmezse lâneti kabul etmiştir. Sürgün edilmesi gerekir. Bir talip yola girmez, hakikati kabul etmez, mürebbi ve musahibi haklamaz, o talip lânet uygun olur. Mürebbiye ve musahibe razı olmayan talipler hakikate razı olmazlar. Hakikat ehli canların onları hakkın halkasına koymamaları gerekir¹⁵⁷"

Yola erkâna sığmayan talipler sürgündür. Onları ceme ve erkâna koymayınız! Onlar hak yoluna sığmazlar. Yoldan kovulmuşlardır. Mürebbi ve müsahibe razı olmamışlardır. Ve farzı tutmamışlardır. Onlar tarikâtı ve hakikatı kabul etmemişlerdir. Onların ikrarı caiz olmaz. Yedikleri haramdır. Tarikatta murtaddırlar ve yüzleri karadır¹⁵⁸

Nedeni; yol ve erkân Muhammed Ali'den kalmıştır. Muhammed Mustafa'nın talibi olan kimseler, Aliyyel Murtaza'nın soyunun (da) talibidirler. Onların mürebbi ve musahibe yetip, ikrar verip iradet getirmeleri ve biat etmeleri gerekir. Ve de pir tutmaları gerekir.

Ve hem de o pirin hazreti On İki İmam soyundan olmalı ki pirlîği kesinlikle geçerli olsun. Resul soyundan olmazsa pirlîği caiz olur mu? Kesinlikle: Olmaz!¹⁵⁹

¹⁵⁵ **talip**: Tarikata girmek isteyen kişi. Talip konusu Buyruk'ta çok dağınık biçimde anlatılır. Kimi yerde sofı, kimi yerde mümin olarak adlandırılır. Bu anlatılanların aynısı kimi yerde Talip başlığı altında verilir. Biz buruda dağınık anlatılanları değiştirmeksizin verdik. İzmir yazması s. 26.

¹⁵⁶ İzmir Yazması s.26.

¹⁵⁷ İzmir Yazması s. 29-30.

¹⁵⁸ İzmir Yazması s.31.

¹⁵⁹ İzmir Yazması S. 26.

Talip olana uygunu odur ki, gücü yettikçe işleye (ve de böylece) Hak Taala o telibe kudret ve hidayet¹⁶⁰ hazinesinin kilidini açsın. Daha doğrusu, kudreti yettikçe nurdan, sırdan ve hidayetten alsın. Bir adam(ın) Ulu Tanrı ile buluşması olası değildir. Eğer, Ulu Tanrı ile buluşmak dilerse bu anılan farzları yerine getirip uğraş verirse, hidayete erişir(sın). Bir adam(ın) kendini bilmesi şudur:

"Kendini bilen Tanrı'sını bilir"¹⁶¹

Kendi nefesine gafil olan hidayete erişmez. (Kişi) Tanrı'yı ibadetle kendi nefsinde bulur. Nefsini bilen kişi marifetiyle Hakkı bulur. Hidayete dahil olur.

İmdi, (hidayeti) buldurmayan iki nesnedir:

Biri, terk-i kelam¹⁶²

Biri terk-i taam¹⁶³ (yapmamaktır.)

İkisinin de aslı uzlet'tir¹⁶⁴. Uzletin aslı (ise) dünya uğraşından el çekmektir. Meşayih ayin-i erkânda böyle buyurmuştur. Ona makam-ı terk derler ve ehl-i vahdet eder.

Terk, kendi özünü bilmektir. Varlık Hakkın bilmektir. Tanrı rahmetine ulaşmış şeyhler buna makam-ı maarifet derler. Bu makam(da) hayvan düzeyinden çıkar, insan düzeyine¹⁶⁵ erişir.

Pes imdi, talip olan canlara gerektir ki, çok ölçülmeyecek

Bu söz Arapça verilmiştir.

¹⁶⁰ **kudret**: 1. Güç, 2. Tanrı'nın bütün varlığını kaplamış olan ezeli gücü, 3. Varlık, zenginlik, 4. Tanrı yapısı, insan eli karışmadan meydana gelen şeylerin kaynağı, 5. Ehliyet, becerebilme.

hidayet: Yol gösterme, 2. Doğru yolu arama, 3. Doğru yola girme, 4. Tanrı tarafından birinin kalbine ilham olunan, doğru yolu arama isteği.

¹⁶¹ Bu tümce Arapça verilmiştir.

¹⁶² **terk-i kelam**: Konuşmayı bırakma. Burada boş, anlamsız konuşma, dedikodu etmeme anlamında.

¹⁶³ **terk-i taam**: Yemeyi bırakma. Yemeği bırakma. Burada oburluğu, açgözlülüğü bırakma anlamında.

İnsan mertebesine ulaşma: Tarikatın en önemli eğitimsel işlevidir.

¹⁶⁴ **uzlet**: Bir kıyıya çekilip yalnız başına oturma.

¹⁶⁵ İnsan düzeyine ulaşma, tarikatın en önemli eğitsel görevlerinden biridir.

faş etmek: Meydana atmak.

düzeyde hadlerini bilip haddinden çok sohbet etsinler. Ve ilm-el esma'yı¹⁶⁶bilmiş olsunlar. Ve Hakkı öz benliğinde bulmuş olsunlar. Böylece yol, erkân yerini alır.Ve (kişi) dileğine yetişir. Ancak, eşek güçsüz olursa yolda giderken yorulup kalır.Belki (tümünden) geberir.

Ve de ehl-i hakikatin belirtisi on ikidir.(Talip) on iki farzı yerine getirmelidir ki ulu Tanrı'ya erişmiş olsun.Ve maarifet oluşmuş olsun. Ve Resul soyuna itaat etmiş olsun. Ve tüm varlığın gizemini bilmiş olsun, görmüş olsun.¹⁶⁷

Çekemezlik, kıskançlık, kendini beğenmişlik, kin, inat, arkadan konuşma, kışkırtıcılık, karıştırıcılık, dedikodu, başkasını suçlama, iftira, küfür, zulüm, yalan ve cinayet Tanrı'nın yasakladığı işlerdir. (Bir talip) tüm bu kötülükleri benliğinden uzaklaştırmalıdır, yüreğinden silmelidir.

(Talip) gerekmezse söz söylemez. Eli ile koymadığı şeyi izinsiz yerinden kaldırmaz. Gözü ile görmediği şeye gördüm; kulağı ile işitmediği şeye işittim ve bilmediği şeyi bilirim savında bulunmamalıdır.

Ve kendinden büyük olana hizmet ve saygı; küçüğe sevgi ve yol göstermelidir.

Ve sürekli doğru eylemde bulunup yoldan sapmamalıdır.

Ve hakkı hak, batılı batıl bilmelidir.

Ve herkesi öz vücudu gibi bilmelidir. Ve öylece (başkalarını da) sevmelidir. Nedeni; vücut (çok azalardan oluşan) bir azadır. (Oysa yalnız) bir aza ile kişi tamam olmaz. Ve bir kanat ile kuş uçmaz. Tüm insanları seversen bütün azaların tam olur. Sevmezsen, azası eksik olursun. Bir kanatlı kuş gibi havadan düşerek kendini dikenlerde, bin bir meşakkatte bulursun.

İmdi, (talip kendi) vücuduna nasıl acırsa, (başkalarına da öyle) acımalı(dır). Kısaca kimseye azap, sıkıntı etmemelidir, kimseye güçlük çıkartmamalıdır. Ve gönül kırmamalıdır. Nedeni; gönül, Beytullah'dır. (Gönül kırarsan) Tanrı'nın evini yıkmış olursun!

¹⁶⁶ **ilm-el-esma**: İşitme ilmi..

¹⁶⁷ İzmir Yazması “Sofinin Yolu” başlıklı bölüm (s. 85).

Ve (talip) keramet satmamalıdır. Zira, keramet Hakkındır; senin değildir.

Sen hiç derecesindesin. Var ol ki, keramet sahibi olasın.

Ve (talip) özverili olmalı, bencil olmamalıdır. Ve kişinin ayıbını yüzüne karşı ya da başkasına söylememelidir. Ve daima haya etmelidir.

Ve (talip) sırrı faş¹⁶⁸ etmemelidir. Nedeni, kendin faş olursun. Sakla beni saklayayım seni!

Ve (talip) Hak-Muhammed-Ali'nin dostlarını dost, düşmanlarını düşman bilmelidir. Şehvet düşkünü olmamalıdır. Nefsini güçlüce zaptetmelidir.

"Tanrı'nın buyruklarına uymak Tanrı'yı bilmek, özünü bilmek"¹⁶⁹

Açıkçası, (bu söz) "bir insan kendini anlasa Allahı da anlar ve bilir (demektir). İmdi, her bir (türlü kötülük) insandan olmamalı ki, hak olsun.

Ve anılan yasak eşya ve sıfattan oluşan (nesneler) Tanrı'dan uzak denen şeylerdir. Bunlar tümüyle bırakıldıktan sonra insandan batıl gider, hak kalır.

Bir kimsenin aleyhine söz söylememeli ve hakkını yememelidir. Ve hakkı batıl ve batılı hak bilmemelidir. Hak gelirse batıl gider, batıl gelirse hak gider.

İmdi bu emanetleri bir kişi sıdk ile tutarsa kendisi hak olur. Zira bunlar ile enbiya ve evliya, yüce amaca¹⁷⁰ ve ulu düzeye¹⁷¹ erişmişlerdir. Ve yeteneklerine göre kimileri peygamber, kimileri veli, kimileri de vasi¹⁷² rütbelerine ulaşmışlardır. İşte uğraş veren kişi bu dört rütbe sahibi olur. Dünya ve ahiret onun elindedir.

¹⁶⁸ **faş etmek**: Ortaya atmak, yaymak.

¹⁶⁹ Bu tümce 2. Hacı Bektaş Yazması (s. 254) Arapça olarak verilmiştir

¹⁷⁰ Bu sözcük orijinalde "**menzil-i âlâ**" biçimindedir.

¹⁷¹ Bu sözcük orijinalde "**meratib-i uzmâ**" biçimindedir.

¹⁷² **vasi**: Bir vasiyeti yerine getirmekle yükümlü kimse. Bu bölüm Arapça'dır ve tümüyle Buyruk s.85 (İzmir yazmasında) yer alır.

İstedığı gibi Çark-ı feleği çevirir. Daha doğrusu, dönemin Süleyman'ı olur.

Ve sohbet ederken, tatlıca ve yumuşak olarak söyleyip, karşıdakileri nefret ettirmemelidir. Ve usandırmayıp daima kendine çekip tat vermelidir. Her şeyde hak vardır.

Ve erenler katına edep ve erkân ile gidip sormadan söz söylememelidir. Ve sorulursa bildiğini doğru edep ile söylemelidir. Ve bencillik, hırs etmemelidir.

Ve ahlak derecesi dört türlüdür.

Birinci, iyiliğe (karşı) iyilik etmek eşek ahlakıdır.

İkinci, iyiliğe (karşı) kötülük (etmek) yılan ahlakıdır.

Üçüncü, kötülüğe (karşı) kötülük etmek köpek ahlakıdır.

Dördüncü, kötülüğe (karşı) iyilik etmek övünç ahlakıdır. Bu ahlak ile ahlaklanan kişi kâmil insan olur. Bunu tutan sultan, tutmayan şeytan olur.

Her zaman iyi şeyleri Hak'tan Ve kötü şeyleri nefsinden bilmek gerekir. Kötüyü Tanrı'ya dayandırmamalıdır. Nedeni, Ulu Tanrı, kötü şeye izin vermez. Ve (kötülüğe izin) vermesi durumunda kendisi zalim olur. Oysa bu sıfatlardan arınmıştır.

Ve (talip) cefa ve sıkıntıya dayanıklı olmalı ki sefaya ulaşsın. Sabır etmelidir, nedeni, sabır ile anka tutulur.¹⁷³

İmdi, ey tarikat sahibi ve ey hakikat yolunun zikircisi!

Talibin üzerine farz olan (buyruklar), halife ve seyit olmak üzere bu üç nesneyi tanıması gerekir. Kâmil olup ilm-i şariat, ikinci ilm-i tarikat, üçüncü ilm-i marifeti bilmesi gerekir. Talibin bu ilimlerde bir müşküli olursa halifenin onun üstesinden gelmesi gerekir. Tanrı'nın ayetleri ile karşılık vermesi gerekir.

Ve talip Pire iradet getirirse ahireti, alennurdur. Elini onun eteğinden ayırmaması gerekir ki ayini erkân yerini alsın!

Sofu olan sabahtan Pir nazarına gelince miskinlik ve toprak gibi sakın olmalı: Ve pîr yüzünü talipten yana dönmeli ve talibe (şöyle) demeli:

¹⁷³ 2. Hacı Bektaş Yazması (s. 251-256).

"Ey talip, Muhammed Ali'yi kabul ettin mi? Ve Muhammed Ali'nin buyruğu, şeriatı tarikatı bundan sonra benim¹⁷⁴ pirlığıme bırakılmıştır. Muhammed Ali'yi kabul ediyorsan benim buyurduklarımı tutman gerekir."

Pes iki mürit eder. Biri ulema ve biri zakirdir. Ve ayini erkânı talibe öğretmesi gerekir. (Talip) halife (veya) pirin elini tutar. Kelime-i şahadet ve kelime-i tevhit okur. Böylece erkân yerini alır.

"Tanrı'dan başka tapacak yoktur. Tanrı'nın elçisi Muhammed'dir. Tanrı'nın velisi ve Muhammed'in halifesi Ali'dir. Ali Tanrı'nın aslanıdır. Onun kılıcı Tanrı'ya ortak koşanların ensesindedir"¹⁷⁵.

İmdi, mürşit ve sofunun pir ve mürebbinin yanına varmasında üç erkân vardır.

Birincisi, eli kuru boş varmamalıdır.

İkinci, abdestsiz ve taharetsiz varmamalıdır.

Üçüncü, mürşit, mürebbi ve ustadın yanında şeriat ehli (kimseler) bulunduğu ellerini bağlayıp karşıda durmalılardır. Şeriat ehli gittikten sonra kalkıp nazara geçip hayır dua alıp önce ayaklarına, sonra dizlerine ve ellerine niyaz etmeleri gerekir.

Yok, (mürşit, mürebbi ve ustadın) yanında tarikat ehli olursa sofı ellerini yanına alıp Mansur darına¹⁷⁶ durmalıdır. Mürebbi, mürşit ve ustad gülbenk edip talip, mürşit ve (ya) şakirt secde edince lanetli şeytandan kurtulup meleğe ve ulu Adem'e secde etmiş olurlar¹⁷⁷.

Ve (kimi) talipler vardır ki iki tarik kullanırlar. Onlar hakkı koyup şeytana tâbi olup münkir olanlardır. Nedeni, birliğe yetmediler ve ikrarı görmediler. Böyle talipler Âl-ı Âbâ'ya düşman

¹⁷⁴ Buyruk'ta "benim" yerine "senin" yazılmıştır. Anlamı bozuk olduğu için düzeltili.

¹⁷⁵ Bu bölüm Arapçadır. Olduğu gibi İzmir yazmasında yer alır. Buyruk s. 85. Buyruk s.29 (İzmir Yazması).

¹⁷⁶ **Mansur darı** ya da **Dar-ı Mansur**: Cemde pir önünde iki elini rahatça bırakmış durumda durmaktır. İnanişâ göre Hurufi inançlarının kuramcılarında Hallac-ı Mansur'dan kalmıştır. Hurufilik ezildikten sonra kimi Hurufi militanlar Aleviler arasına sığınıp yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Bu dar olayı da Hurufiliğin Aleviliğe etkilerinden biridir.

¹⁷⁷ İzmir Yazması (s. 141). "Piri Ziyaret Erkanı" başlıklı bölümün baş kısmı.

oldular. Ve lanet halkasını boğazlarına taktılar. Ve sürgün oldular. Sonuçta Âl-ı Âbâ'ya zarar verdiler¹⁷⁸.

Ve de bir talip bir talip ile kavga edip valiye varsa, (vali karşısında taliplerden biri suçlu bulunup) cezalandırılrsa, ama (bu ceza) haksız olsa, pir gelince ceza veren adamın parası geri verilir, o kadar da pire on ikide ikisi rehber verilir. Ve o (iki) talip barıştırılıp ondan sonra tarik çalınır.

Yok, günah ikisinde de varsa, (yukarıdaki işlem) her ikisine de uygulanır. Ve lokma uyarıp valiye giden kuruşun iki katı pire ve ceme harcatılır. Ondan sonra (bu taliplere) iyi denir¹⁷⁹.

Bir talip bir talip ile küsülü olsa, biri varsa;

"Gel bugün yola gidelim, barışalım, birbirimize hakkımızı helâl edelim" dese, o da barışmasa (o talip) şöyle yeniden söyleye:

"Gel, bugün ölmeden önce ölelim, hesabımızı burda görelim. Gel burda pir divanına varalım. Ne hakkın var ise vereyim."

O da:

"Ben ne varırım, ne de barışırım. Var işine git" dese, (o talip) üç kez dışarı çıkıp içeri girip böylece yeniden söyleye:

Yok, o (karşıdaki) adam barışmazsa, yolu inkâr etmiş olur. O (talibin) beri gelip tarik altından geçip yola girmesi erkândır¹⁸⁰.

Bir talibin başından börtü düşse bir tavuk boğazlayıp kaldırması gerekir.

Yok, pirin kisveti¹⁸¹ düşerse bir koyun kurban etmesi gerekir.

Yok rehberin (börtü) düşerse bir keçi kurban etmesi gerekir.

Bir talibin kızı kaçsa doksan dokuz kuruş alınır. Ve bir koç kurban ettirilir. Bir uygulamada oniki'de ikisi rehber verilir. Onikide iki kuruş rehberin hakkıdır.

Ve de bir pirin ırkı geçse o talipler her kime özleri yatarsa ondan el tutarlar. Ancak (el tuttıkları kimsenin) Resul soyundan olması

¹⁷⁸ İzmir Yazması s. 29).

¹⁷⁹ Alaca Yazması (s. 183-164) ve Gümüşhane Yazması (s. 197-198).

¹⁸⁰ Alaca Yazması (s. 183.).

¹⁸¹ **kisvet**: 1. Elbise, 2. Özel giysi. **münzeviç**: İnzivaya çekilmiş.

gerekir.

Bir talibin piri ırak olsa, eli ermese (talip) o (pirine) vekâleten başkasından el tutar ve görülür. Her kaç yıldan sonra piri gelirse, yine pirine ikrar iman etmesi erkândır. Nedeni, atasının pirini inkâr ederse münkir olur, düzeni bozmuş olur¹⁸².

(Talipten) alınacak Ustad Hakkı ve Döşek Hakkı ise şöyledir:

Yeni musahip olanlardan 110 para ustad hakkı, 7 para döşek hakkı alınacaktır.

Öz kurbanı verenlerden 110 para ustad hakkı, 7 para döşek hakkı alınacaktır.

Aşına olanlardan, 110 para ustad hakkı, 7 para döşek hakkı alınacaktır .

Peşine ve çeğildeş olanlardan hiç birşey alınmayacaktır.

Meydana gelen musahiplerden 7 para döşek hakkı alınacaktır. Musahipsizden 3 para alınacaktır.

Oğlan-Kız ikrarı alınca 110 para ustad hakkı 3 para döşek hakkı alınacaktır.

Ocak kazdırandan 110 para ustad hakkı alınacaktır.

Musahipli sofı ölünce 110 para alınacaktır.

Musahipli bacı vefat edince 1 bakır ustad hakkı alınacaktır.

Evini ondalatandan, 110 para ve 1 bakır ustad hakkı, 7 para döşek hakkı alınacaktır.

Musahipli sofunun tacı düşerse 110 para döşek hakkı alınacaktır¹⁸³.

¹⁸² Alaca Yazması (s. 184).

¹⁸³ İzmir Yazması s.56, "Alınacak Ustad ve Döşek Hakkı Beyanındadır" adlı bölüm. İzmir Yazması (s.117-118)"Mücerretlik" başlıklı bölüm ile Malatya yazması (s. 205)

10 MÜCERRET¹⁸⁴

Mücerret ile aşına, kazanç, meşrep ve muhibbet olmak erkandır. Ama, mücerret müzevviç¹⁸⁵ ile musahip, aşına, kazanç, meşrep ve muhibbet olmak erkân değildir. Mücerreti sohbet, cem ve erkâna getirmek asla erkân değildir.

Mücerretlik dört kişiden kaldı.

Birinci İsa Peygamberden kaldı. İsa Peygamber mücerret olduğu için göğün dördüncü katına dek çıkabildi.

İkinci, Selman-ı Farisi¹⁸⁶ kaldı. Selman-ı Farisi 366 yaşında yaşlı biri idi. Ama, kendi endamını kendi kasmayınca Hazreti Resul'un katına çıkamadı.

Üçüncü, Veysel-i Karani'den kaldı.

Dördüncü, Hacı Bektaş Veli'den kaldı.

Ancak, Mücerret'in imamlığı ve mürşitliği erkân değildir. Bir kimse mücerret iken Ulu Tanrı Hazretlerinin gücünü, enbiyanın mucizelerini, evliyanın velayetini şeyhlerin kerametini ve bilginlerin ilimlerini gösterse ve yeşil kanat ile kanat açıp göğe

¹⁸⁴ **mücerret:** 1. Çıplak, soyunmuş, 2. Tek, yalnız, bekâr. Burada sözcük "evlenmemiş" anlamında kullanılmıştır. 16. yüzyılda Balım Sultan'ın Hacı Bektaş postuna oturması ile tekke düzenine "evlenmemiş derviş" din adamı getirir. Bu dervişlerin kulağına küpe takılır ve yaşamları boyu evlenemezler. Aleviliğe aykırı düşen bu durum Buyruk'ta ağır biçimde eleştirilmektedir. Burada, Tanrı'nın yalnız bir takım ulu kimseleri mücerret olarak gönderdiği, başka kimsenin mücerrette olmasının olası olmadığı vurgulanmaktadır. Musahip: Arapça "sohbet" köküne dayanır. 1. Birbirleriyle konuşan arkadaş, 2. Bir büyük adamın yanında bulunup kendini konuşma ve latifeleri ile eğlendiren anlamındadır. Alevilikte ise sonradan kazanılan akrabalıklardan olan bir sistemdir. Kimi bölgelerde "yolkardeşi" "ahiretkardeşi" gibi adlar verilir. Buyruk'un pek çok yerinde bu konuya yer verilir. Bu baş kesim Buyruk s.113-114'te (İzmir yazması) yer alan "Karındaş Olmak" başlıklı bölümdür.

¹⁸⁵ **münzevic:** İnzivaya çekilmiş.

¹⁸⁶ Malatya Yazması (s. 205). Sıralama İzmir Yazmasında (s.117) biraz değişiktir. Orada, ikinci mücerret olarak Hacı Bektaş Veli gösterilir. İzmir Yazması s. "Karındaş Olmak" adlı bölüm (s. 113-114).

uçsa vurup kanatlarını kırın! Ona itibar etmek erkân değildir.

Ve de görünüm bakımından Ulu Tanrı on dört yaşında, ayın kutsal günlerde, daha doğrusu (ayın) on dördüncü gecesi ve günün kaba kuşluk vaktinde bir güzel bakire kız görünümünde göründü.

Nebilerin en büyüğü aleyüsselam¹⁸⁷:

"Tanrı kıyamet günü, karin günü ve günün kuşluk zamanı olmak üzere üç zamanda bakire kız görünümünde gözüktü" (buyurdu).

Hazreti Resul miraca vardığı zaman Ulu Tanrı Hazretleri bu biçimde Muhammed'e göründü. Ve Muhammed'e muhabbet gösterdi.

Pes imdi, Muhammed'e muhabbetin bu biçim üzerine gönderilmesinin vacip olduğu anlaşıldı.

Ondan sonra evrenin yaratıcısı Allah'tır.

Mürebbi Cebrail'dir.

Pir, Şah-ı Merdan Murtaza Ali'dir.

Mürşid-i Kâmil Muhammed Mustafa aleyhüsselam'dır.

Halife on iki imam'dır.

Musahip İbrahim Peygamberdir.

Aşina Musa Peygamberdir.

Meşrep Yusuf Peygamberdir.

Sofuların en eskisi Eyüp ve İsmail Peygamberdir.

Ulu Tanrı'nın talipleri ve müritleri evliyalarlardır.

Ve şakirleri enbiyalar ve ehl-i ilimlerdir.

Ve de nefis öldürmek lanetli Şeytan'dan kaldı. Nedeni, Ulu Tanrı:

"Adem'e secde kıl" diye buyurdu.

Şeytan, kendisine mağrurluk gösterdi. Secde etmedi. Adem'e karşı büyüklendi.

Mürşit öldürmek Mülcen oğlu Abdurrahman'dan kaldı. Ve Muaviye oğlu Yezit'ten.

Gammazlık, kumuşluk, yalan söylemek, gaybet etmek, buhtan

¹⁸⁷ İzmir Yazması, (s. 117-118.) "Mücerretlik" başlıklı bölüm. İzmir Yazması "Kim Kim ile Musahip Olur" (s. 63) adlı bölüm.

eylemek, Katil Kabil lanetli Nemrut, lanetli Firavun, Ebu Süfyan, Ebu Cehil, Ebu Hureyre ve Şeytan'dan kaldı. Ulu Tanrı lanetini onların üzerine eyledi.¹⁸⁸

¹⁸⁸ Malatya Yazması (s. 205), Alaca Yazması (s. 179).

11 MÜSAHİP¹⁸⁹

İmdi şöyle bilinmeli:

Pir önünde kardeş olan, Kırklar katında Kırklar ile kardeş olur. Ve onyedi erkânın edebini bilip seyrân olana "arif-i billan ve barikullah" denir. Ve (kişi) kamil bir pir meydanında kardeş olunca, yetmiş yedi erkânda ve onyedi erkânda (erkân) sahibiyle musahip olur. Bir baba ve ana karnından doğmakla kardeş olunur. Çünkü, bir kırktır, kırk birdir. (Buna) birlik makamı denir.

Hazreti Şah-ı merdan Murtaza Ali Keremullah-ı veche Kırklar içinde birine bıçak vurdu. (kırkların) kırkıdan birden kan aktı. O sırada Selman Kırklar'a bir üzüm niyazlık getirdi. (Hazreti Muhammed Mustafa üzümü) ezip şerbet eyledi. (Kırkların) tümü içip sarhoş oldu. (Hazreti Resul sarığının parçalarını) Kırklara nişan verdi.

Ve şöyle bilinmeli: Mücerret olan meşrep, musahip olan kimseden kazanç almaz. Ve de (mücerret ile) dört kapı, Kırk makam, on yedi erkânda asla erkân değildir.

Hazreti Resul otuz dört kez miraca vardı. Hak ile Hak oldu. Mürebbisi Cebrail yanında idi. Onu kapıda koydu. (Hazreti Resul) Hazreti Emir-el mümin ile musahip idi. Onu şirret-ül-münteha¹⁹⁰ da koydu. Aşık, meşrebi idi. Onu arşta koydu. Muhabbetle rabbine ulaştı.

İmdi şöyle bilinmeli: Muhabbet Hak Taala'nın kendisidir. Hak Taala Hazretlerinin vardığı yere kulları varamaz. Hazreti Muhammed'in vardığı yere ümmeti varamaz. Ustadın vardığı yere şakirt varamaz. (Böylece) muhabbetin güç olduğu anlaşıldı¹⁹¹.

¹⁸⁹ İzmir Yazması. "Musahip Aynı Yerde Olmalı" adlı bölüm (s. 120).

¹⁹⁰ **sidret**: Arşı î azam altında ve kürsi karşısında olan ve yedinci kat gökte bulunan bir makam. Sidret-ül-münteha: o yerin adıdır. Buyruk s.179 (Alaca yazması).

¹⁹¹ İzmir Yazması. "Karındaş Olmak" başlıklı bölüm (s. 113-114).

İmdi şöyle bilinmeli: Her kişinin kendi akran, emsal ve münasıbı ile müsahip olması erkândır. Başka kimse ile musahip olmak erkân değildir.

Ve alimin cahil ile musahip olması erkân değildir. Alim şahindir, cahil kargadır.

Zalim ile mazlunun musahip olması erkân değildir. Zalim kurttur, mazlum koyundur.

Mürşit ile müritin musahip olması erkân değildir. Mürşit erkândır Mürit bakırdır.

Şeyh ile dervişin musahip olması erkân değildir. Şeyh, deryadır, derviş katrandır.

Mümin ile münafık'ın müsahip olması erkân değildir. Mümin tütüdür, besini şekerdir. Münafık kargadır, gıdası necistir.

Arap'ın Acem ile musahip olması erkân değildir. Arap bülbüldür, yeri güldür.

Acem baykuştur, yeri viraneliktir. Pirli kişi ile pirsiz kişinin musahip olması erkân değildir. Pire bağlı kişi Tanrı'ya katılmıştır. Pirsiz kişi Şeytana katılmıştır.

Ve de pirden dönmüş kişi ile, pir tutmuş kişinin musahip olması erkân değildir.

Nedeni, pirden dönmüş kişi yezittir, pir tutmuş kişi mürittir.

Mücerret ile evli (kimsenin) musahip olması erkân değildir. Nedeni, mücerretin dini imanı, ve islamlığı tamam değildir. Ve evli olanın dini imanı, islamlığı tamamdır.

Ve de yiğit ile kocanın (musahip olması) erkân değildir. Nedeni, kocalar kıştır, yiğitler yazdır.

Musahibi ölmüş adamla yeni musahip tutacak adamın musahip olması erkân değildir. Nedeni, musahibi ölmüş adam dul avrattır. Yeni (musahip tutacak) adam bakire kızdır¹⁹².

Sipahi'nin rençper ile müsahip olması erkân değildir. Nedeni, mürdümler altundur, tiryakiler bakırdır.

Sanatkarlar ile avarelerin musahip olması erkân değildir.

¹⁹² İzmir Yazması "Kim Kim ile Musahip Olur" başlıklı bölüm (s. 63).

Nedeni, Avareler sirkedir, sanatkarlar baldır.

Mürşitler ile taliplerin musahip olması erkân değildir. Nedeni mürşitler deryadır, talipler damladır¹⁹³.

(Ayrıca) musahip(lerin) aynı yerde olması gerekir.

İmdi şöyle bilinsin: Şeriat bir terazidir. Sofu olan kimse kendini şeriat terazisinde tartıp ölçmeli. Tam gelmeli, eksik gelmemeli.

Ve de musahip musahibiyle bir evde, bir köyde, bir şehirde olmalı. bu üç yerin dışında olan musahiplere musahip demek erkân değildir. Nedeni musahip cesettir. Erkân candır. Can cesetten çıkarsa ölür¹⁹⁴.

İmdi şöyle bilinmeli: Her adam kendi akranı, kendi emsali ve munesibi ile musahip olmazsa tuttuğu ikrar yanlıştır. Uğraşları boşunadır. Ve hayırları kabul değildir. Ve ahirette azapta olup Hareti Hakkın rahmetinden ve Hazreti Resul'ün şefaatinde yoksun kalır. Dört kapının, kırk makamın, on yedi erkân merdudu olur. Ustadın bilge gizemli sözü budur. Böyle bilesiniz¹⁹⁵.

İmdi Şah'ı furkanda (şöyle) anlatılır:

Mürit ve talip, musahip, meşrep, muhibbet, aşına'(nın), pir mürşit ve mürebbiden hizmet istemesi dört kapı, kırk makam, onyedi erkân da asla erkân değildir.

Aslı budur: Pir, mürşit, Mürebbi, mürit, talip ve nübüvvetten, kerametden ve mucizattan düşer. Resul iken ümmet olur. Mürşit iken talip olur. Ustat iken şakir olur. Seccadesinden azledilmiş olur. Halife iken postan düşer. Pirin, mürebbinin gizemli sözü böyledir.

İmdi böylece bilinmeli: Talip olana dört kapı, kırk makam, on yedi erkân farz.sünnet, edep, erkân dünya ve ahiret için gerekli olan bunlardır. Bir talip, mürit ve şakirt, ustadın postu üstüne çıkarsa (ya da) başmağını giyerse seccadelerinden azledilmiş olurlar ve sürülürler.

¹⁹³ Alaca Yazması, (s. 179)

¹⁹⁴ İzmir Yazması "Musahip Aynı Yerde Olmalı" başlıklı bölüm (s. 120).

¹⁹⁵ Alaca Yazması, (s. 179) ve İzmir Yazması (s. 120)

Nedeni, altı kimsenin günah ve öbür işlerinden soru sormak şeriatte küfürdür. Tarikatta şirktir. Ve marifette hatadır. Ve tarikatte merduttur. Bu altı kimse:

Birinci, Allah-u Taalanın işinden

İkinci, Peygamberin işinden

Üçüncü, mürit(in)halife işinden

Dördüncü, talip (in) evliya işinden

Beşinci, şakirt(in) ustat işinden

Altıncı, oğul (un) atanın işinden

Yedinci, kulun padişah işinden

soru sorması küfürdür. Ve de erkân değildir.

Talip, peygamberin buyruklarını kabul edip aksinden kaçınmalıdır. Burda anılan işlerden başkası erkân değildir.

Ondan sonra musahipsiz, mürebbisiz, muhipbetsiz ve mücerret olan kimseler yanında menakıp okumak, din, iman, islam ve erkân töreni göstermek zararlıdır. Bu anılan menakıpların sözlerini işitip gereğini yerine getirmeyen ve iman etmeyen talip ve sofuların tarikat, marifet, şeriat ve hakikat ile kırk makam, on yedi erkândan nasipleri yoktur¹⁹⁶.

Bir kimse on beşinden yirmi(yaşına) varmayınca dünya mülkünden bir şey satamaz. Yirmisine girmeden satarsa biatı geçerli değildir. Sonra geri almaya hakkı olur. Bir talip musahip (olacak) olsa, yaşı yirmi olmayınca erkân değildir.

Bir adam yirmi yaşına girdiği zaman bir rehber eteğini tutar. Bir pir, bir mürşit, bir musahip olup ikrar vermesi gerekir¹⁹⁷.

İki Talipi Musahip eylemek şöyledir:¹⁹⁸

Önce cem erenleri gelir. Sonra delil¹⁹⁹ uyanır. Mümin müs-

¹⁹⁶ İzmir yazması) (s. 64-65)

¹⁹⁷ Alaca yazması, (s. 186) mve Gümüşhacıköy Yazması (s. 198)

¹⁹⁸ İzmir Yazması s. 41.

¹⁹⁹ **delil**: 1. Kılavuz, yol gösterici, 2. Kanıt. Alevilerde cemde aydınlatma amacıyla kullanılan aygıtın adı. Çitlenbik ağacından ya da bakırdan yapılır. Delile tereyağı ya da zeytinyağı konur. Bunun ortasına içine tuz konmuş ve uçları yanmak üzere bir çıkın

lüm²⁰⁰ kenetlenip delile niyaza varırlar. Sonra koyun içeri gelir. Kurbanı²⁰¹ dara²⁰² dara durur. Koyun nişan gösterinceye kadar (cem meydanında) gezinir. Nişandan murat, silkinmek, işemek, geviş getirmek gibi bir olaydır. Koyunun sidiği ve tersi kuyuya sırrı olunur. Koyun bir süre beklemesine karşın nişan göstermezse sahipleri birlikte eşiğe, (eşiğin) sağına ve soluna niyaz ederler. (Sonra) sürüne sürüne gelip dara durup, hayırlı alırlar. Nedeni, o anda Tanrı'nın sığınma kapıları açıktır.

Bundan sonra kurbanı, kurbanın sağ kulağını sağ gözüne kapatır. Ön sağ ayağını sağ gözünün üzerine tutar. Bir süre (böylece ayaklarını mühürleyip) kibleye doğru durur. Bu durumda mürşit yahut rehber tekbirler. Sonra cem erenleri o koyunun boynuzlarına niyaza varırlar.

"Ve kurbanı:

"Hayır Himmet "deyip (kurbanı alıp) götürür, tekbir eder, koyunu tığlar²⁰³. Yüzüp kazana koyar. Sonra aşçı bacılar (kurbanı) ocağa koymadan kapıdan gelip:

"Hayır himmet eyleyin"deyip(himmet alırlar). (Sonra) kurbanı ocağa korlar. Ve kurbanı yanında bulunan yardımcıları ile gelip hizmetini alır. Bir birleri ile niyazlaşırlar.

Ve (bu arada) kuyucular da gelip hizmetlerini alıp niyazlaşırlar.

Bundan sonra döşek atacak bacı eşiğe niyaz edip döşegi getirir.

"Hayır himmet eyleyin" deyip (döşegi) atar.Döşek üzerinde dara

yerleştirilir. Delil uyandırmak, delilin yakılması demektir. Cemde on iki hizmetten biridir. Delile, delil-i şahımerdan da denir. Böylece Ali'nin nur olduğu anlatılmak istenir.

²⁰⁰ **mümin-müslüm**: Bacı kardeş demektir. Ceme gelenlerin tümü o çatı altında bacı kardeş sayılırlar.

²⁰¹ **kurbanı**: Dinsel tören olan cemde on iki hizmet sahibinden biridir. Görevi kurbanı dualattıktan sonra kesip pişirmektir.

²⁰² **dar**: Darağacı anlamına gelen bu sözcük Alevilikte pir karşısında durmak, onun buyruğunu beklemek anlamındadır. Alevilikte dört türlü dar vardır. Bu darların ne anlama geldiği yine Buyruk'ta açıklanır.

²⁰³ Cemde kesilen bu kurbanın özel bir yeri vardır. Onun yenmeyen bölümlerinin gelişigüzel dışarı atılması yasaktır. Kurbanın barsak, kemik, kan ve kimi yerlerde (sözelimi Ankara çevresinde) derisinin gömülmesi gerekir. Bu işi kuyucu yapar.

durup hayırlısını alır.

Bundan sonra mürebbi kurban sahiplerinin beşi²⁰⁴ ile birlikte eşiğe (eşiğin) sağına ve soluna niyaz ederler. (Bunlar) dizin dizin gelip delile niyaz ettikten sonra mürebbi sağ başta (olmak üzere) dara dururlar. Kurban sahipleri mürebbinin elini öpüp sol yanında döşek üzerinde dar olurlar. Bacılar da üçünün ayağına niyaz edip döşek üzerinde dar olunca mürşit yada rehber:

"Aşk ola!" der.

Beşi de niyaz edip yine dara dururlar.

Bundan sonra gerek mürşit, gerek rehber:

"Girdiğiniz hak kapısı, durduğunuz Mansur darı, ne²⁰⁵ gördünüz eyvallah dersiniz!" deyince onlarda:

"Allah Eyvallah"derler.

Bundan sonra gerek mürşit, gerek rehber:

"Göz erenler gözü, Nicesiniz? Bu sofuların dostu olan ayıbını söylesin!" deyince bu sofulara cem erenlerinden her kim şefaathı²⁰⁶ çıkarsa arkadaki bacı gidip onunla niyazlaşır.

Bundan sonra gerek mürşit, gerek rehber:

"Evvel özünüzü arayın, sonra hakkı arayın. Kendi özünüzle nicesiniz?" deyince mürebbinin solundaki mürebbinin elini öpüp dördü de birbirleriyle niyazlaşır.

Sonra dar hayırlısı verilir. Beşi birlikte erkâna yatar. Mürebbi ile yanındaki sofı yüz yüze yatarlar. Öbürleri birbirinin arkasına yatarlar. Parmakları açık durur. Bundan sonra mürşit yada rehber mürebbinin omuzlarından parmaklarına kadar üç kez: "Ya Allah, Ya Muhammed" diye sıvazlar. Ardından önce mürebbinin başına:

²⁰⁴ **mürebbi**: Çocuk terbiye eden anlamına gelen bu sözcük Alevilikte Tarikata yeni gireceklere yolun kurallarını öğreten kişi demektir. Kökende kurban sahiplerinin beş değil, dört kişi olması gerekir. Burada beşinci kişi ile kimin anlatılmak istendiği anlaşılmıyor.

²⁰⁵ **Mansur darı**: Cemde dört duruş biçiminden ikincisi. Daha çok yargılama, sorgulama süresince bu darda durulur. İnanca göre, bu duruş biçimi, asılarak öldürülen Hallac-ı Mansur'dan kalmıştır. Ayaklar birleşik, kollar sarkmış durumda rahat biçimde duruştur.

²⁰⁶ **şefaathı**: Bağışlanmasını dileme, birine arka olma, sahip çıkma. Cemde sorgulama yapıldığı sırada sorgulanan kimseler yanında yer alıp onlardan memnun olma anlamındadır.

"Tacı devlet" diye niyaz alır.

Mürebbinin yanındaki sofunun başına:

"Kemerbest" diye niyaz alır.

Yeniden mürebbinin omuzundan:

"Selman-ı pak" diye niyaz alır.

Sonra sol elini sağ dirseğine dayayıp hutbe-i şerif okur. Erlere ikişer şaplak, bacılara birer şaplak vurur. Eğer, bacı hamile ise şaplak vurulmaz, omuzundan niyaz alınır.

Bundan sonra mürşit yada rehber:

"Kalkmanız bir Allah" der.

(Secdedekiler) başlarını kaldırırlar. Dar olduklarında (mürşit ya da rehber) arkadaki bacıyı çağırır. Önce dizlerini, sonra kuşağını ve elini öptürür. (Ardından) beşine birden erkân gülbengi çeker.

Sonra döşek gülbengi verilir. Döşek atan bacı döşeği dışarı götürüp üç kez batıya doğru silkip, döşeği sağ koltuğuna alıp dar olur. Hizmetini alır.

Bundan sonra ferraş²⁰⁷ gelir. Sağ eli ile:

"Ya Allah, ya Muhammed" diye üç kez süpürgeyi çalıp dar olur.

Selman²⁰⁸ gelip önce delilin dibine su damlatır. Sonra gerek mürşit, gerek rehberin eline (su) döker. (Ardından) ferraşın ayağına (su) damlatır. Selman leğenin içinde olan suyu:

"Hayır himmet eyleyin" diye içip ferraşın sol yanında dara durur. ikisinin gülbengi bir verilir. Ve gülbengin sonu:

"Selman-ı ferraşın, Selman-ı Pak'ın himmeti hazır ola. gerçeğin demine hu!" diye bağlanır. Onlar da birinci ile niyazlaşırlar.

Bundan sonra dolunun hayırlısı alınır. Şems²⁰⁹ gelip doluyu²¹⁰

²⁰⁷ **ferraş**: Carcı, süpürgeci gibi adlarla da anılır. Cemde oniki hizmetten biridir. Bu hizmete Selman hizmeti de denir. Görevi her hizmet tamamlandıktan sonra koltuğunda çok küçük, sembolik bir süpürge ile gelip dara durup meydana süpürge çalmaktır. Kimi bölgelerde süpürge yerine ellerini yere sürer.

²⁰⁸ **Selman**: Peygamber ailesinin hizmetçisi olan Selman-ı farisi'dir. Ancak cemde süpürgeci hizmetini gören kimseye de ona dayandırılarak "Selman" denir.

²⁰⁹ **şems**: Cemde oniki hizmet sahibinden biridir. Kimi bölgelerde dolucu da denir. Cemde başta dede olmak üzere olgun kimselere içki dağıtan kişidir.

bir tasa boşaltır. Eline bir parça bez alıp fincanı tasa batırınca o bez ile fincanın dibini siler, daha doğrusu, (bu beze) damlatır. Şems önce:

"Hayır himmet eylen!" deyip delilin dibine (doludan) döker. (Bu sırada) şems şunu söyler:

Kadeh seni, bade seni
Vermeyelim yade seni
Münkirin ne hattı var,
Zerre kadardade seni.

"Hayır himmet eylen Ali aşkına, Şah aşkına!" der Sonra (şems) mürşit yada rehber verince:

"Hayır himmet eylen"diyerek içip niyaz eder.

Cem erenlerine dolu verilmez. Mürşit yada rehber şemsten bir dolu alır. Dört canı karşısına çağırır. (Doluyu) baştaki sofuya verir. Onlarda birbirine verip niyazlaşırlar.

Bundan sonra mürşit yada rehber dört cana:

"Nefsinize uymayın, yolunuza uyun, çiği lokma yemeyin. Malı mala, canı cana katıp halinize haldeş olun." diye nasihat eder.

Bundan sonra delilciye, mürebbiye, cem erenlerine dolu verilir. Kurban pişip ocaktan ininceye kadar arası kesilmeksizin dolu içilir. Bundan sonra erkâna başlanır.²¹¹

²¹⁰ **dolu:** Cemde dağıtılan içkiye (rakıya) dolu adı verilir.

²¹¹ **Rıza Yetişen**, on iki erkanı Kurbanlar pişinceye değin süren "yarı dinsel törenler" biçiminde tanımlıyor. Tahtacı Alevilerinde öğretmen **Veli Asan** da bu görüşü doğruluyor. Anadolu Aleviliğinde bu tür canlandırmalar bulunmaz. Anadolu Aleviliğinde 12 Hizmet'le 12 erkan eş anlamlı kullanılır. Tahtacılar da 12 Hizmet cemdeki hizmet sahipleri için kullanılır, 12 Erkan ise canlandırma oyunlardır. Dinsel törenin yorucu havasından kurtulup biraz eğlenmek için yapılan gülmecelerdir. Büyük olasılıkla çok eski Şamanik dönemden kalma canlandırmalardır. Bunlar köyden köye bile ayrımlar gösterir.

1. Mesel

"Mesel" adı ile anılan bu hizmet, sözlü sorgu biçiminde geçer. Dede ile gözcü arasındaki bir sorgulamadır. Başlangıç, açılış, gibi bir işlevi vardır. Bu girişle, toplumda barışıklık sağlanmış olur, bir selamlama yapılmış sayılır.

Dede:-Mesele (al bu senindir anlamında) diye sesleniyor.

Gözcü: -Nedir o ?

Dede: -Pire var!
Gözcü: -Pire var!
Dede: -Benim sana verdiğim ne idi?
Gözcü: -Pire var!
Dede: -Cemaat niyazlaşın! Sırta var!
Er-bacı tüm toplum niyazlaşır.

2. Seki

İki bacı başlarına "çingilli börk" deden, sivri tepeli, uzunca külahlar giymişlerdir. Bu börkler yalnızca bu erkan için hazırlanmıştır. Börkün çevresinde boncuk dizileri, zincircikler, çil para, penez dizileri ya da gümüş parçacıklar takılıdır. Sarsıldıkça çingiltılar çıkarır. "Çingilli" deyimini buradan gelir.

Kimileyin ceketler ters giyilir. Sırta kambur konur. Ele baston alınır. Kişi yaşlı kılığına girer. Yüze postekiden sakal takar. Yüzünü, ya da kara sürüp Arap görünümüne bürünür.

Bu kadınlar ortaya gelirler:

-Kırı, kırı, hani benim kırım?- derler. Kırı eşek çağırma sözcüğüdür. Böylece bacılar çevreye bakıp iki erkek -eşek- seçerler. Bacılar bunlara binerler. O anda gösteri olarak kimi eşeği döver, kimi satlığa çıkarır. Eşekler gösteri yaparlar. Kimi toplumun üzerine doğru koşar. Kimi tekme atar. Kimi anırır, kimi huysuzlanıp üzerindeki kadını sırtından atar. Bir erkek binek taşı olur. Kadın yeniden eşeğe binmek üzere davranır. Kadın tam bineceği anda, erkek ters dönüp kadını binek taşı üstüne düşer. Bu gülüşmelere neden olur. Böylece türlü gösterilerle eğlenceli anlar yaşanır. Burada yapılan şakalar, gülmeceler hoşgörü ile karşılanır. Kimse alınmaz. İlkeye göre, cem evine gelen herkes küfrü iman bilecek, nefisini öldürmüş olacaktır.

3. Tebdil

Bu oyunda Kerbela olayının bir kesiti canlandırılmış olur. Kerbela'da kadınlar çıplak deveye bindirilmişler, İmam Zeynel Abidin'in kurtulmak için kadın giysisi giymiştir. Tahtacılar bu olayı şöyle oynarlar:

Bir kadınla erkek giysilerini değiştirirler. Kadın erkek giysini, er bacı giysini giyer. Dört beş tane kadın toplanır. Giysi değiştiren erkek, genç birisidir. Sakalı, bıyığı olmayan seçilmiştir. O, İmam Zeynel Abidin'i canlandırır. Olay deyişlerle anlatılır.

4. Tekne

Oyuna iki erkek iki bacı katılır. Musahipler gelir. Erlerden biri tekne gibi yatar. İki bacı yan yana oturur. Bu musahibi yıkarlar. Bacılar çamaşır yur gibi yaparlar. Giysiler getirirler. Şu dörtlüğü okurlar:

*Oğana bak doğulmak
Çaya vardım çaykandım
Pınara vardım yıykandım
On iki imam teknesine
Don yumaya yeltendim- derler.*

Orada yatan adamın göksüne üç kez vururlar.

Tekne erkanında Hz.Hüseyin'in yası sembolize edilir. Bir erkek derviş gibi yatar. Derviş gibi. Başına iki kadın geliyor. Onu deyişlerle Hz.Hüseyin'in kanlı giysileriymiş gibi yıkarlar. Üç deyiş söylüyorlar. Deyiş'in dizeleri şöyle:

İmam Hüseyin'in kanına güvercin kanat batırdı

Acı haberi Medine'ye götürdü

Fatma Ana ağtılarını yetirdi

Ah Hüseyin'im vah Hüseyin'im

5. Natır

İki erkek bir bacı gelir. Birisi mürşide doğru oturur. Kollarını arkada tutar. Erenler hu der. Bacı seyreder. Bir er bağdaş kurup oturur. Öbürü ayakta durur. Bacı deyiş okur.

İnanca göre, hamamda kişiyi natır yıkar, talibin ruhunu, içini ise mürşit yıkar. Bu erkânı yapan insanlar kendine özgü bir şeyler okurlar. Sazcı bunu sazla dile getirir.

Mürşit toplumu eğitmek için konuşur.

Arkadaki erkek koltuklarından tutar. "Erenler hu" der. Arkadan tutan adam söyler

Er: *Dede hu*

Dede: Natır oğlum natır.

Er: Al beni üçlere götür. Bir adım attırır.

Dede: Natır oğlum natır

Er: Eyvallah baba

-Al beni Kırklara götür.

Bir adım daha götürür.

Üçler beşler, yediler, on ikiler bitti mi kalkıp dara dururlar.

Sonunda ikisi birlikte kalkıp dara dururlar. Bir adım ileri götürür.

Üçler'e, Kırklar'a, Yediler'e yetiriyorum" der. Üç kez ileri götürür. Geri getirir. Dede bir dua çeker.

6. Buhur

Hız.Peygamberle Veysel Karanî'nin düş evreninde buluşmasını canlandırma oyunu olarak yorumlanır. (Sanırız, *buhur* sözü *buğra* sözünün bozulmuş biçimidir.)

Bir bacı dişi devenin rolünü üstlenir. Buğra arar gibi cem evine girer. Bir erkek ise buğra rolündedir. Böylece damızlık alınma oyunu oynanacaktır.

Edremit'in Tahtakuşlar köyünden Hasan Akburak'a göre, Aşık Veysel'in köyünde bir ağaç vardır. İnanca göre burada Veysel Karanî'nin devesi yatar. Bu, kuru bir ağaçtır. Kuru bir çınarın bir yanı uçurumda bir yanı dışarıdadır. Gövdesine bir sürü at nalı, demir çivi çakılıdır. Veysel Karanî'nin devesinin soyunu sürdürmesi böyle bir anıya dayanır. Oyunun akışı şöyle olur:

İki kişi dışarı gider. İçeride bir bacı ile bir er ayakta bekler. Dışardan gelenin gözlerini bağlarlar. Buna "Lök" derler, deve yapılmış olur. Deve "Buuu!" diye ünler. O zaman bir kişi o deveyi çeker. Buradaki de ona ağıt söylüyorlar. Bir bacı mürşidin yanına oturur, deyiş okur. Dışardan gelenler:

-Hu buhur erkânı geliyor. Çekil Nebi dayı yolumdan- diye izin isterler.

Deveyi çeken kişi:

-Çekil Nebi dayı yolumdan, ben 12 imamlara gideyim diye bir deyiş okuyor. Buradaki kadınla erkek ona söylüyor. Ordan gelenin birisi duruyor, birisi başlıyor. O deyişler okuna okuna gelir, hepsi birlikte tekrar kapanırlar gelirler Burada niyaza dururlar. Mürşit bir gülbang çeker.

Bu erkanın gerçekte eski dinlerdeki bolluk, türeme törenlerinin kalıntısı olduğu sezilir.

7. Tokmak

Bu erkanda, on ikinci imam Mehdi'nin mağaraya girip saklanması, Talibin onu araması canlandırılır.

İki er bir bacı ortaya çıkar. Kafalarını yere koyarlar. Erin biri böyle dört elli, dedenin önünde durur. Bacı, dört elli duran erkeğin karnının altına kafasını sokar. Orada saklanmış olur. Öbür er başını uzatır. Bu başını kaçırır. Bu oyun üç kez yinelenir. Üç kez gizlenilmiş olur. Üç kez kafalar birbirine vurulur.

8. Dolu

"Dolu", "tolu" sözcüğü kökünde eski Türklerde, dinsel törende kesilen kutsal kurban için kullanılır. Anadolu'da bu sözcük, dinsel törende içilen içki anlamında kullanılır. Anadolu'da içkinin içilmesine izin verilen hemen her dinsel törende bu içkinin sunumu bir tören gerektirir. Tahtacılar arasında ise şöyle sunulur:

Bir er yada bacı ortaya çıkar:

-Erenler hu, Ali dolusu, içen Ali, içmeyen deli, der. Böylece dua edilmiş olur.

İki bacı bu görevi üstlenir. Kulpsuz fincanla dolu ve bir avuç çerez dağıtırlar. Toplumdaki tüm erenlere hizmet dolusu sunulur.

9. Pehlivan (Güreş)

Bir kadın ortaya çıkar. Kimi yörelerde kadın "*var mı bana yan bakan, kendine güvenen çıksın karşıma*" der. Kimi bölgelerde ise, sert bakışlarla erkekleri süzer. Bu bakışları ile onları er meydanına çağırır. Ortda dolaşır. Gözüne kestirdiği bir erkeği kolundan tutup ortaya çeker. Er ile bacı "Ya Muhammet Ya Ali" diyerek güreşe tutuşurlar. Kadın erkeği yere vurur. Böylece hizmet bitmiş olur.

Bu hizmetin Hz. Ali ya da Hamza Pehlivan'ın yiğitliğini, gücünü canlandırmak için gerçekleştirildiğine inanılır. Kadın güreşçi Fatmana'nın sembolü sayılır.

Aynı tören Kazak Türkleri arasında başka bir yorumla yaşar. Orada da bir kadınla bir erkek güreşir. Bu güreşle Hz. Ali'nin kafirlere karşı savaşı temsil edilmiş olur.

10. Çoban

Çoban rolünü üstlenmiş bir el, elinde asa, sırtında keçe içeri girer. Çoban sürüsünü yitirmiştir. Sürüsünü arar, sağa sola bakar, tarlada bir çiftçi görür. Ona, sürüsünü yitirdiğini, sürüyü görüp görmediğini sorar. Çiftçi ona ilgisiz bir yanıt verir:

-Benim tarla, taa şuradan şuraya kadardır, az ama bana yeter, der.

Çoban anlamış gibi işaret edilen yöne gidip sürüyü bulur. Çok sevinir ve çiftçiye boynuzu kırk bir kuzu verir. Çiftçi:

-Vallahi ben kırmadım bunun boynuzunu -diye diretir.

Çoban iyiliğin altında kalmama düşüncesiyle, kuzuyu vermek için zorlar. İş uzar, kadıya giderler. Durumu anlatırlar. Kadı sen üzülme git, ben ona durumu anlatır, gönlünü hoşnut eder, kuzuyu veririm" der. Çobanı başından savar. Kuzu kendisine kalır. Erkan tüm toplumu güldürür.

Kimi bölgelerde bu erkan daha ciddi yorumlanır. Sözelimi Edremit'in Tahtakuşlar köyünde şöyle gerçekleşir:

Dışardan bacılı erkekli en az yedi kişilik bir katar vardır. Çobanın elindeki asa, Musa Peygamberin asasıdır. Çoban kapıdan içeri girer. Ağıt ederek dedenin huzuruna getirir. Ağıt yapar. Ardındaki bacı da bu ağıta katılır. Böylece Hz. İsmail'i kurban edilişi canlandırılmış olur:

*Kollarını bağınan bağladı
Anası uğrun uğrun ağadı
Ya İbrahim buna nasıl dayandı
Kaldır İsmail'im kesmem seni*

*Bıçak dedi haşadan haşa
Beni niye çektin taş
Taşı kestim baştan baş
Kesmem İsmail'imi gel dedi*

*Kurbanlar gönderdi ol celil
Önünde Cebail hem delil
Ben senden cömertim ey Ali
Kaldır İsmail'imi dedi*

*Koç gelir.
Ağlayan uşaklar gülüştiler
Gözyaşlarını siliştiler
İsmail'e inen koçun etini
Peygamberler bölüştiler*

11. Değirmenci

Bir er değirmenci olur. Başka bir er buğday getirir. Buğdayı getiren bir türkü söyler. Bu buğdayı değirmencinin ivedi öğütmesi için yalvarır. Değirmenci ise bu işi yapıp unu kaçırmıştır.

12. Lâle

Bu erkan da bir söylenceye dayanır. Söylenceye göre, Selmanı Farisi Hz.Ali'ye, çocukluğunda bir lale getirmiştir. Aradan yıllar geçer. Selman deniz kıyısında yüzerken, bir aslan gelip giysilerinin üstüne oturur. Selman denizden çıkamaz. Aslana gitmesini buyurur. Aslan:

-Gel de kaldır, der. Selman:
-Yahu sen kimsin? diye sorar. Aslan
-Ben Ali'yim diye karşılık verir. Selman:
-Nereden bileyim senin Ali olduğunu? der. Aslan:
-Hani sen bir hurmanın dibinde bir lale vermiştin. Al o lâleyi, diye laleyi uzatır.
O zaman, Selman aslanın Ali olduğunu anlar. Bu olayın anısına dayanarak Ali'nin Selman'a laleyi verişini canlandırılır.

Altı bacı altı erkek ortaya çıkar. Bunlar hiç oturmazlar. Kadınla erkekli karşılıklı bir deyiş okurlar:

*Laleyi böyle dikerler
Laleyi böyle biçerler
Lâleyi sahibine böyle verirler.*

Deyiş bittiği zaman er laleyi çıkarır Selman-ı Farisi rolündeki kişiye verir. Bu lale gerçekte kırmızı renkli laleye benzetilmiş bir çaputtur. Selman rolünü genellikle rehber oynar.

Birçok yörede son erkan olarak yerine getirilir. Kimi yörelerde ise kırklar semahı "lâle" erkanında canlandırılır.

Köyden köye değişik adlar altında erkanlar uygulandığı olur. Genellikle bu erkanlardaki canlandırmalar yukarıda verilen erkanların benzeridir. Arada küçük ayrımlar bulunur. Rıza Yetişen şu erkanları sayıyor:

Zeybek Erkanı: Bir erle bir bacı efe rolünü üstlenirler. Efe biçiminde karşılıklı konuşurlar.

Avcı erkanı: Tahtacılar arasında av yasak. Avcılığı kötüleyen bir gösteri sunumu avcı erkanı. Bir kişi avcı rolünü, bir kadın av rolünü üstlenir. Tinsel olarak Kaygusuz Abdal ile Abdal Musa Sultan'a dayandırılan söylence canlandırılmış olur. Avcı ile av arasında konuşmalar geçer. Bu arada acıklı deyişler okunur:

*Süre süre sürdüler geyiğin sürüsün
Sürüden ayırdılar geyiğin birisin
Abdal Musa'ya verdiler onun derisin
Yatlı kuzulu avcılar geliyor*

*Avcılar dört yarım bağladı
Vurdu okunu böğrüm dağladı
Ufacık yavrular yanıp ağıladı
Kaçma geyik kaçma avcı geliyor.*

Toplum düzeni

Rıza Yetişen sonuncu erkanın Lale erkanı olduğunu söyler. On bir erkan tamamlandıktan sonra, lale erkanı ile dinsel törenin canlandırma bölümü kapanır. Bütün canlandırmalar süresince en küçük ciddiyetsizliğe, senlibenliliğe izin verilmez. Ciddiyetsizlik yapana çeşitli cezalar verilir. Kimileyin törenden atılır, kimileyin topluma bir sunumda bulunması istenir.

Birinci erkân üç hatai nefesidir.
İkinci erkân üç semah olacak. Semahtan sonra sazcı sazi ile dara
durup hizmetini alır. Sonra şems tas ile dar olup hizmetini alır.
Üçüncü erkân, şu tarihte olduğu gibidir:
Rehber gözcüye:
"Hu" der.
Gözcü de:
"Hû" diye karşılık verin ce (rehber:)
"Mesele" der. Gözcü:
"Nedir" deyince (rehber):
"Pire vardı" der Gözcü ise:
"Baba hû!" diye karşılık verir.
Baba da:
"Hû" der. O da babaya:
"Me sana" der.
Baba:
"Nedir o? diye sorunca, (gözcü):
"Pire vardı" der.
Rehber gözcüye:
"Benim sana verdiğim neydi?" deyince sözcü:
"Pire vardı" der. Rehber de
"Hakkı severseniz niyazlaşın, sırra vardı" der.
Cem erenlerinin tümü birbirleriyle niyazlaşırlar.
Yine rehber gözcüye:
"Mesele" der. Gözcü:
"Nedir o?" deyince (rehber)
"Sürüsün" diye karşılık verir.
Sonuçta anlatıldığı gibi söyleyince rehber:
"Hakkı severseniz erkân yürüsün" der.
Bundan sonra bir iki örnek de cem erenleri verdikten sonra
erkân gülbengi çekilir.
Dördüncü erkân, Seki (dir.)

Beşinci erkân, Tekne (dir.)
Altıncı erkân, Değirmenci (dir.)
Yedinci erkân, Namaz (dır.)
Sekizinci erkân, Pehlivan (dır.)
Dokuzuncu erkân, Berber (dir.)
Onuncu erkân, Pisi (dir.)
On birinci erkân, Kıdırcık (tır.)
On ikinci erkân, Lale (dir.)

Ancak, cem erenleri içinde on iki kişinin dört kapısı tamam olmayınca bu on iki erkân tamam yapılmaz. Sekiz, on ya da on bir erkân kadar yapılır ve her erkânda erkân gülbengi çekilir. Gülbenk:

"İçeriden alınıp dışarıya satılmaya." ya da
"Nur ola, sır ola, gerçeğin demine hû!" diye (bağlanır).

Bundan sonra ferraş gelir.

Sonra selman gelir. Ayı ayrı hizmetlerini alırlar.

Sonra sofracı sofrayı getirip ayaklarını mühürler:

"Evvel Allah diyelim,

Kadim Allah diyelim

Gelen Ali sofrası,

Yiyen gazelir şah diyelim

Destur şah!" der.

Sofrayı alıp açar. Kurban leğen içinde getirilip (ortaya) konur. Cem erenlerine dağıtılır. Kurbanın kellesi ayrılır. Dört kapısı tamam olmayan kelleden yiyemez.

Kurban sahiplerinin dördü birlikte mürşit sofrasına oturur.

En önce mürşit yada rehber kelleye niyaz edip:

"Destur şah" diye bir lokma alır. Sonra kurban sahiplerine:

"Kurbanınız kabul ola!" dördüne de birer lokma verir. Sonra delilciye ve mürebbiye (lokma) verir. Cem erenleri de mümin müslüm birbirine lokma verirler. Son bir lokma kırklar aşkına yenerek sofraya bağlanır. Hayırlısı verilir. Sonunda:

"Arafatta imam Cafer'in sürüsüne karışa hû!" denir.

Ayrı ayrı ferraş, selman gelip hizmetlerini alırlar.

Bundan sonra saki dışardan bir tas su getirir. Suyu getirirken iki

kez:

"Hû cem erenleri, aşk ile meydana geliyorum!" der Üçüncü kez (yine):

"Hû cem erenleri aşk ile meydana geliyorum!" dedikten sonra dara durur.

Saki suyu gülbengi okunur. Saki gülbengi verilirken el bağlanmaz, oğuşturulur.

"(La feta illa Aliy) la seyfe illa zülfikar" dendikten sonra (saki) delilin dibine damlatır. Ardından (suyu) mürşit yahut rehber getirir. Sonra delilciye, mürebbiye , cem erenlerinin tümüne (su) verir. Tasta bir miktar su kalınca meydana gelir:

"Himmet eylen" diyerek içer ve dara durur. Hizmetini alır. Ancak, saki suyu dönerken:

"Sak-i sak, selman-ı pak ilahire ve birde can ve dilden geçen Rum erenlerinin aşkına ilahire..." durmaksızın açıktan açığa anılacaktır.

Sonra gözcüler²¹² hizmetlerini alırlar.

Ardından Çömçeci ²¹³ hizmetini alır.

Sonra pervaneler²¹⁴ hizmetlerini alıp birbirleri ile niyazlaşırlar.

Ardından delilci delili kaldırıp hizmetini alır.

Bundan sonra yatan-oturan²¹⁵ verilir. Bacılar birer birer önce mürşidin elini öpüp sonra bütün cem erenleri ile niyazlaşırlar. Sonra, mürebbi, delilci, gözcü ve cem erenleri kalkıp önce mürşidin elini öpüp birbirleri ile niyazlaşırlar.

Cemaat dağılıp yattıktan sonra mürebbinin bacısı yeni musahip olan bacıların önüne düşüp yedi yada on iki kapı gezdirir.

²¹² **gözcü:** Oniki hizmet sahibinden biri de gözcüdür. Meydandaki hizmetlerin düzgün yürütmesine, törene aykırı hareket yapılmamasına gözcü bakar.

²¹³ **çömçeci:** Oniki hizmet sahiplerindendir. Yemek pişiren aşçı anlamındadır.

²¹⁴ **pervane:** Cemde dış hizmeti üstlenmiş hizmet sahibidir. Cem yapıldığı sırada köyün evlerinin denetimini, güvenliğini sağlar. Evlerde herhangi bir kaza olmaması, köye yabancı girmemesi, hayvanların ipe dolaşmaması gibi işleri yapar.

²¹⁵ **yatan-oturan:** Dinsel törenin dağılmasına yakın cemde okunan duadır. Bu dua okunduktan sonra toplum dağılıp evine gider.

Birinci kapı mürşit kapısıdır.²¹⁶

²¹⁶ Alevi inançlarına göre 12 hizmet sahibi ve görevleri şunlar:

1. Mürebbi

Törenlere yeni katılanlar birer acemi öğrenciyi andırırlar. Bunlara yol erkanı öğretmek gerekir. Bu bakımdan mürebbiye önemli görev düşer. Mürebbi bir eğiticidir. Bir olgunluk köprüsünü andırır. Ham tabibi eğitip, olgunluğa ulaştıracaktır. Bu bakımdan mürebbi seçimle belirlenir. Toplum beğendiği kişi topluca mürebbi olarak olurlar. Bu seçimden sonra başka bir gün, mürebbi bir cebrail (horoz) getirip keser

Mürebbi dedenin bulunmadığı yerde onun görevini üstlenir. İyi kötü talipleri belirler. dede gelince sonucu bildirir. Cem erenlerinin en olgunu, en seçkinidir. Toplumun seçtiği bir kişidir. Dört kapısı tamamdır.

Mürebbi, cem töreninin başlangıcında toplum önünde eşi ile birlikte dara durur. Dede hayırlı verir. Toplum "Hizmetiniz hayırlı olsun!" diye onun geçen hizmetini anar.

2. Gözcü

Dedenin buyruklarını topluma bildiren ve cem sırasında iç güvenliği sağlayan kişidir. Toplum tören sırasında onun uyarılarını önemsemek zorundadır. Yüksek sesle konuşmaya, birbirini kırıcı davranışlara engel olur. Mürebbi de olduğu gibi, seçimle belirlenir. Kimileyin birden çok kişi bu göreve getirilir. Cem evinin değişik köşelerinde görev yaparlar.

3. Delilci

Cem töreninde ışığın yakılması görevini yerine getirir. Geleneksel kültürde, törenin başlaması kutsal ışığın yanışı ile başlar. Bir deyiş eşliğinde bu ışığı yakar. Olgun, bilgili kişi olmasına özen gösterilir. Dedenin solunda oturur. Aşinalı olması gerekir.

4. Kurbancı

Kurbanları kesmekle yükümlü görevlidir. Kurbanları kesip, yüzer, pişirir. Kurbanın sofraya gelinceye dek tüm işlemleri yerine getirir. Birden çok kişi görevlendirilebilir. Tahtacılar arasında tercüman kurbanı denen kutsal kurbanı, dört kapısı -musahip, aşına, peşine, çegildeşi- tam olmayanlar ve Sünniler yiyemez. Bu hizmetle ilgili şu gülbeng okunur:

*İmam Cafer'de kaydım coştum
İmam Bakır'dan bir dolu içtim,
İzinim var ben bu yola düştüm
Bundan özge yola katmasın Ali*

5. Sazcı

Cemde deyişlere renk katacak bağlamayı çalan kişidir. Birden çok kişi bu hizmeti üstlenebilir.

6. Şemsi

Dolu dağıtan sakidir. Dededen hizmet alırken şu duayı okur:

*Kadeh seni bade seni,
Vermeyelim yade seni
Münkirin ne haddi var
Zerre kadar Yade seni*

Bununla ilintili olarak dede Hatayi'nin şu deyişini okur:

*Gel ey saki-i vahdet sun piyale
Sekahüm rabbühüm şaraben tahuren
Hayat ersin elinde ehl-i hale
Sekahüm rabbühüm şaraben tahuren*

*Dudağın şerbetinden kane kane
İçip aşıkların valsına kane
Yürekler nice bir firkatle yane
Sekahüm rabbühüm şaraben tahuren*

*Meyinden ehl-i dilber mest-i medhuş
İçen aşık eder, derya gibi nuş
Ezelden eyledik biz o badeyi cuş
Sekahüm rabbühüm şaraben tahuren*

*İçenler bir kadeh cam-ı Ali'den
Dem urdular ezel kalü beliden
Bize erkandır iş bu mey veliden
Sekahüm rabbühüm şaraben tahuren*

*Götürsünler dillerin cümle hecabın
Ayan etsin gönüller mahıtabın
Getür meydana şol Kevser şerabın
Sekahüm rabbühüm şaraben tahuren*

*Ol saki kulun aşkınla mecnun
Sebil eyler yolunda eşk-i pürhun
Yine devr eylesin ol cam-ı gülgün
Sekahüm rabbühüm şaraben tahuren*

Hatayi'ye mal edilen bu deyişin yinleme dizeleri Kur'an'ın İnsan suresinin -76. sure-
21. ayetinin bir bölümü. Ayetin bütünü şöyle: "Üstlerinde ince ipekten ve kalın atlastan

İkinci kapı rehber kapısıdır.
Üçüncü kapı mürebbi kapısıdır.
Dördüncü (kapı) delilci (kapısıdır.)
Beşinci (kapı) gözcü (kapısıdır.)
Altıncı (kapı) kurbancı (kapısıdır.)

yemyeşil giysiler vardır, gümüş bileziklerle süslenmişlerdir. Rableri onlara tertemiz bir şarap sunmuştur.

Tahtacılar da “Dolu” olarak yalnız rakı içilir. Alevi cemlerinde de genellikle rakı egemendir. Şarap ceme yabancıdır. Bektaşî cemlerinin içkisidir şarap.

7. Pervane

Selman da denir. Cem törenin başlamasında çağrı görevini yerine getirir. tören sırasında her türlü haber ulaştırma, konukları çağırma onun görevidir.

8. Sofracı

Sofra işlerinden ve kurban dağılımından sorumludur. Sofrayı kurup lokmayı yerleştirdikten sonra, dede karşısında dara durup şu gülbengi okur:

*Evvel Allah diyelim
Kadim billah diyelim
Açıldı Ali sofrası
Şah versin biz yiyelim.*

Budan sonra dede destur verir, lokmalar yenmeye başlanır.

9. Oduncu

Kurbanı pişirmek için gereken odunu sağlamakla yükümlüdür.

10. Kuyucu

Kurbanın kan, kemik ve artıkları gelişigüzel dışarı atılmaz. Bunlar bir kuyu eşilip gömülür ve bu hizmeti kuyucu yapar. Bu hizmetle ilgili şu gülbeng okunur:

*İncitmeyelim koyunun kemiğini
Sürmeden çekelim sütlüce sümüğünü
Kuyuya dökelim ekmeğin kırığını
Verin şaha “yesin” dediler.*

11. Sucu

İçme suyu sağlama ve dağıtma görevini üstlenmiştir.

12. Süpürgeci

Ortalığın temizliği ile ilgilenir. Sembolik bir süpürge ile hizmet aralarında ortalığı üç kez "Allah, Muhammed, Ya Ali" diyerek süpürür

Yedinci (kapı) sazcı (kapısıdır.)
Sekizinci (kapı) Şems (kapısıdır.)
Dokuzuncu (kapı) selman (kapısıdır.)
Onuncu (kapı) kuyucu (kapısıdır.)
On birinci (kapı) giznekçi²¹⁷(kapısıdır.)
On ikinci (kapı) oduncu²¹⁸ kapısıdır.

Bu on iki kapı gezildikten sonra mürebbi o dört cana :

"Bu gece, dördünüz bir yatakta yatacaksınız." diye tenbih eder.

Sabah olunca mürebbinin bacısı o iki bacı ile gelip on iki hizmetten hangisi uygun ise iki hizmeti verir.

(Cemde müsahipler) bacıları ile dördü birlikte dara dururlar. Dar gülbengi okunur. Cümleten mübarek olsun

"Mübarek olsun!" denir.

Onlar hizmetlerinin eri olup eksik yapmayıp güçleri yettiğinde tam yapmaya çaba (gösterip) şefaat kazanmaya çalışırlar²¹⁹.

Musahip olmanın (başka bir) tariki şöyledir:²²⁰

İki mümin, iki müslüm tarikata ayak atıp pir önüne gelirler. Bir er bir bacının, yanına ve bir bacı bir erin yanına durur. Sağ ellerini birbirinin boynuna koyup pir önünde boy gösterirler²²¹.

Pire ikrar verileceği zaman rehber bunların boğazına bir yağlık takar²²². Rehber bu iki musahibin önüne düşüp pir divanına getirir²²³. Musahibin birisi birinin boynundaki yağlığı tutup pir divanına:

"Hû!" deyip dara dururlar. Pir:

²¹⁷ **giznekçi**: Oniki hizmet sahibinden biridir. Ulak, haber götüren, çağırı yapan kimsedir.

²¹⁸ **oduncu**: Bunun da on iki hizmet sahibinden biri olması gerekir. Tahtacılar arasında ağaç büyük önem taşır. Bu yüzden Tahtacılar özgül bir hizmet sahibi olmalıdır. Anadolu Aleviliğinde böyle bir hizmet sahibi bulunmaz.

²¹⁹ İzmir Yazması (s. 41-48)

²²⁰ Alaca Yazması "Musahip Olmanın Tarikini Beyan Eder" adlı bölüm (s. 186)

²²¹ Alaca Yazması (s. 186).

²²² Gümüşhacıköy Yazması (s. 198)

²²³ Alaca Yazması (186)..

"Niye geldiniz?" der. Rehber:

"Bugün Mansur gibi dârı, Nesimi gibi bıçağı, Fazlı gibi hançeri, ihtiyar edip tarikat-ı evliyaya ikrar verip, can verip canan almaya geldik." Pir:

"Ey talip bu uzak yoldur gidemezsin. Demirden yay, oddan gömlektir giyemezsin. Gidin!" der.

Onlar geri giderler. Eşiğe varıp gene gelirler. (Pir) üç kez bu biçimde söyler. Dördüncüde, pir iki musahibin sağ ellerini birbirlerine verip, baş parmaklarını birbiri üzerine koyup el tutuşturur²²⁴. (Musahipler) ikrar verirler. Pir de şöyle der:

"İlâhi, Ya Rab, elimden, dilimden gözümünden elfaz-ı küfür sadır olduysa, ben onları bir daha işlememesine tövbe ettim. Pir önünde ikrar verdim²²⁵."

"Günah-ı kebair işlememesine ikrar olsun mu? Eğer bu günahı işlerseniz pir dergâhından, Muhammed Ali'nin şefaâtından dur olasınız mı? Yezitle birlikte haşır olmaya layık olasınız mı?"

O talipler:

"Olayım" diye (karşılık verirler. Pir sorgusunu şöyle sürdürür):

"Ve bu ikrardan dönmeyeceğinizi yanınızdaki taşlar, hıfz²²⁶ melekleri, malik-i mülk²²⁷ Allah tanık olsun mu?" Talipler karşılık verirler:

"Olsun."

(Pir talipleri) böylece yola getirir. (Talibin) küçük günahların ikrar ettirmez. (Talipler) eğer sonra (küçük günahlardan) işlerlerse cezasını verip ikrar ettirir. (Talipler büyük günahlardan işlerlerse) ikrardan dönmüş olurlar. Nedeni, bu olan günahlar küçük günahlardan uzak değildir. Küçük günahı olanlara ikrar ettirmemek

²²⁴ Alaca Yazması (s. 187), Gümüşhacıköy Yazmasında "Pir rehberin sağ elini avucuna alıp diye" biçiminde anlatılır (s. 198).

²²⁵ Gümüşhacıköy Yazması (s. 199)

²²⁶ **hıfz**: Koruma, saklama, bellekte tutma.

²²⁷ **malik-i mülk**: Tüm varlığın sahibi, Tanrı.

gerekir. Bu ikrarı talipten böylece alınır²²⁸.

Bundan sonra pir o taliplere tövbe telkini verir. (talipler) tüm yaramaz huylarına tövbe ederler. Sonra pir şu ayeti okur:

"Ey inanlar, yürekten tövbe ederek Allah'a dönün. Umulur ki, Rabbiniz, kötülüklerinizi örter.." ²²⁹

"Seninle anlaşma andı yapanlar, ancak Allah ile anlaşma andı yapmışlardır. Allah'ın eli onların eli üstündedir. Kim andı bozarsa kendi nefsi aleyhine bozmuş olur. Kim Allah'a karşı andına bağlı kalırsa, Allah ona büyük ödül verir." ²³⁰

deyip elini yüzüne sürer.

(Talipler) kalkıp yamaca geçerler. Pir gülbenk çeker:

"Allah, Allah ... İkrarları

Muratları hasıl ola.

Verdiği ikrardan dönmeyeler.

Pir divanında utanmayalar.

Ruz-u mahşerde oda yanmayalar.

Dünyada melamet, ahirette delâlet görmeyeler.

Şeytan'ın izine, münafıkın sözüne uymayalar.

Hak taala gelmiş, gelecek kazalardan emin eyleye.

On iki imam katırından ayırmaya, cemimizi bozmaya.

Duvarımızdan taş düşürmeye, gönlümüze kış düşürmeye.

Gözümüzü gümandan, başımızı dumandan hâlâs eyleye.

Dünyada Kur'an, ahirette iman nasip eyleye.

Demeden kalkan avrat, buyurmadan tutan evlat nasip eylemeye.

On iki imam katarından ayırmaya.

²²⁸ Gümüşhacıköy Yazması (s. 199).

²²⁹ Kur'an'ın Tahrir (66.) suresinin 8. ayetidir: "Euzibillâh üs semi ül alim mineşşeytanirracim, bismillahirrahmanirrahim, Ya Eyyeühellezine amenutubû illellâhi tevbeten neuheten ".

²³⁰ Kur'an'ın Feth (48) suresinin 10. ayetidir: İnnellezine yübayi'neke innema yübayiunullahe fevka eydihim femen nekese feinnema yenküsi alâ nefsihi ve men evfa bima ahede aleyhullahe feseyyü'tiyhi ecen aziymen "Velhamdülillahe Rabbülâlemin el fatiha, Habibullaha salavat"

Allah, Muhammed, Ali, Hacı Bektaş Veli, gerçeğe hû..." der²³¹.

Sonra pir iki er (iki) bacı dördünün birbirine sarılıp şehit olmaları buyurur. (Bu sırada) pir de zülfikârı²³² alıp niyaz eder. Dördüne on iki zülfikâr çalıp diriltip kaldırır. (Sonra şu gülbengi okur:)

"Allah, Allah... Evvelin, ahirin, zahirin batının,

Bende-i şahı-ı Merdan, kabul-ü dergâh, ikrar-ı kalu bela.

Allah, Muhammed Ali, gerçeğe hû".

Bundan sonra (pir talipleri) tecella²³³, temenna²³⁴, tevellâ²³⁵, teberra²³⁶ edip oturtur. Ardından, mürşidin hakkı ve ustadın kurbanı gelir.

"Niyaz şah-ı kabul-ü dergâh

Allah, Muhammed, Ali gerçeğe hû" denir.

Sonra kurban duası-tekbir şöylece okunur:

"Kurban-ı Halil, ferman-ı celil, can-ı İsmail, yetirdi Cebrail, peyk sultan Allah-u ekber, lâ ilâhe illallah vallahü ekber. Allah-û ekber ve lillahül hamd."

Bu biçimde üç kez tekbir alınır. Sonra gülbenk edilir²³⁷.

Bundan sonra o talip pazibend²³⁸ edilir. (Talip pasbent olarak)

²³¹ Gümüşhacıköy Yazması (s. 199-200) ve Alaca Yazması (s. 187-188).

²³² **Zülfikâr**: Hazreti Ali'nin kılıcının adı. Bunda asa anlamında kullanılmış.

²³³ **tecella**: 1. Görünme, 2. Tanrı kudret ve sırrının kişilerde, eşyada eserinin görünmesi, 3. Tanrı lûtfuna uğrama.

²³⁴ **temenna**: 1. El ile selam verme, 2. Dilek.

²³⁵ **tevellâ**: 1. Birine yanaşma, birini dost tutma, 2. Ehl-i beyiti, Ali'yi sevenler, ona bağlılık.

Tevellâ, Alevilikte en önemli inançlardan biridir. Alevilikte, Ali'yi, "ehl-i beyt" denilen Ali evlatlarını sevmek, onlara bağlı olma, onların izlerinden gitme anlamında kullanılır.

²³⁶ **teberra**: Bir olaydan, nesneden uzak kalmak, yüz çevirmek, sevmemek anlamlarına gelen bu sözcük Alevilikte Ali'yi sevmeyenleri sevmemek, onlardan uzak kalmak demektir. muaviye'nin oğlu Yezit'in soyundan gelenleri sevmemektir. Yezit yandaşlarından uzak olmaktır.

²³⁷ Alaca Yazması (s. 188)

²³⁸ **pazibend** (doğrusu: Pasbend): Bekçi.

rızası ile bir kaç yıl bekler.

İkinci, içeri alınıp iznikçi²³⁹ yapılır. Rızasıyla bir kaç yıl bekler.

Üçüncü, (talip) halkaya girer seyit-i ferraş olur.

Dördüncü, Selman-ı pak hizmetinde ibrikçi olur.

Beşinci, Kamber gibi sofradar olur.

Altıncı, Cebrail-i Ensar gibi çerağcı olur.

Yedinci, saka olur.

Sekizinci, Zakir olur.

Dokuzuncu, İbrahim gibi kurbancı olur.

Onuncu, İsrail gibi gözcü olur.

Onbirinci, Cebrail gibi peyk olur.

Onikinci, sama'dır. (Talip semah) etmeye layık olur.

Artık, herkese uygun post verilip oturtulur. Bir talibin bu hizmetleri yapmadan halkada oturması erkân değildir²⁴⁰.

Ve musahiplerin birbirlerine teslimleri gerekir. Bu teslim rıza kapısında olmazsa, musahiple birbirlerine gönül verip birlik olmazlarsa, onlar görünüşte musahiplerdir. Onların ikrarı bozuktur. Kim olunsa olsunlar onlardan musahip olmaz. İkrarları geçerli değildir. Nedeni, ikrarları isteksiz ve zorla olmuştur. İmam Cafer Sadık onlar hakkında şöyle buyurur:

"Dinde zor yoktur. Gerçekte doğru ve eğri yol apaçık ortadadır. Bunları inkâr edip Tanrı'ya inanan kuşkusuz hiçbir zaman kopması mümkün olmayan en sağlam kulpa sarılmıştır. Tanrı duyucu ve bilicidir"²⁴¹.

Onların hakikatten, yoldan ve erkândan hiç haberi yoktur. (Onlar) düşkündür. Musahiplikleri haramdır. Emekleri boşunadır onlar musahip olamazlar. Onların yaptıkları ikrarlarına amel olmaz. (Onların) haklarında şöyle buyrulmuştur:

²³⁹ **İznikçi** sözü "öznekçi" biçiminde yazılmıştır.

²⁴⁰ Gümüşhacıköy Yazması (s. 200-201)

²⁴¹ Bakara (2) suresinin 256. ayetidir. Buyruk s.38 (İzmir yazmasında) Arapça olarak verilir.

"Yaptıkları her işi ele alır, onu toz duman ederiz"²⁴².

(Taliplerin) her zaman rıza kapısında mürşidin ve şeyhlerin buyurduklarını tutmaları gerekir ki ikrarları caiz olsun.

Ve bir söylentiye göre bir kişinin dört kapıda dört musahip bulması uygundur. Ancak, pir birdir. Hizmet bin birdir. Yol birdir, erkân eskidir. Erkân ile meşayih olan erkânsızda meşayıhtır.

İster pir, ister talip biriyle musahip olduklarında uygununu bulurlarsa yolda, erkânda, hakikatte, pirde her zaman rıza kapısında olurlarsa nur ala nur olurlar. Onların ikrarları caizdir Onlara rıza göstermek erkândır. Mürşidin bilge sözü böyledir.

Musahiplerin Tanrı katında işleri bir demektir. İşin Tanrı katında bir olması demek, musahip malda, canda ve her konuda birbirinden gizlisi olmaması demektir. Ancak, böyle musahiplerin iki cihanda yüzleri ak, sözleri pak olur. Yarın günahlarına yardım eli uzanır. İyilikleri ağır gelir.

Ve de (günümüzde) sofuların kimisi dil, kimisi el musahibidir. Ancak, gerçek musahip ve sofu öbürünün yarasına ilaç olandır. Onun iniltisi ona ayan olandır. Onun derdi ona derman olandır. Onun küfürü ona iman olandır (musahip kardeşinin) derdini derman, küfürünü iman bilmedikçe (sofu) musahip olamaz. Onun için (musahiplerin) her durumda birbirlerine sadık olmaları gerekir²⁴³.

Ve kardeş kaçır?

Şöyle karşılık vermek gerekir: Kardeş yedidir.

Birinci şeriat kardeşidir.

İkinci tarikat kardeşidir.

Üçüncü marifet kardeşidir. Pir sözünü bilip, Tanrısını tanıyan ehl-i kâmil katında bir talip ile musahip olmakla marifet kardeşi olunur²⁴⁴.

Allah bir, Resul hak, Hazreti Ali ve onun oğullarının imamlığı

²⁴² Al-Furkan suresinin 23. ayetidir. Arapça olarak verilmiştir.

²⁴³ İzmir Yazması "Musahiplikte Sadakat Gerekir" başlıklı bölüm (s.38-39).

²⁴⁴ İzmir Yazması "Dört Kapı Kardaşı" başlıklı bölüm (s. 139).

hak demekle müminler şeriat, tarikat ve marifet kardeşi olurlar.

Dördüncüsü hakikat kardeşidir. Hakkı insanda, insanı hakta gören, ehl-i Hak ve ustad-ı kâmile sevgi gösteren hakikat kardeşi olur.

Beşincisi Kırklar makamı (kardeşi)dir. Dört kapının hizmetini bilip işleyen Kırklar katında Kırklar ile kardeş olur.

Altıncısı on yedi erkân (kardeşi)dir. Onyedi erkânın adını bilip gereğini yerine getiren, sır ehli olan, kâmil mürşit gözünde ve yetmiş yedi erkânda, onyedi erkân sahibi ile kardeş olur.

Yedincisi, ceset kardeşidir. (Kişi) bir babanın belinden, bir ananın karnından gelmekle ceset kardeşi olur.

Bir kimsenin şeriat babası öz babasıdır.

Tarikat babası mürebbidir.

Marifet babası Ali'dir.

Hakikat babası Muhammed'dir.

Şeriat abdesti su ile olur.

Tarikat abdesti pire biat etmektir.

Marifet abdesti nefesini bilip rabbini tanımaktır.

Hakikat abdesti kendi öz ayıplarını görüp başkalarının ayıbını örtmektir.

Musahip Musahibin evine teklifsizdir. Malının teklifsiz alır. Yemeğini teklifsiz yer. Nedeni, musahip musahibin kardeşidir. Kardeş kardesin evine teklif ile gitmez.

Ondan sonra mürebbi babadır. Talip, mürit oğuldur. Babanın oğul evine teklifli gitmesi erkân değildir²⁴⁵.

Ve de musahip farzdır. Bir musahip, musahibi ile düşkün olsa, yine kendileri birbirlerini kaldırırlar. Musahibin düşkününü pir, rehber (ve başka bir kimse) kaldıramaz. Yine derman birbirinden olur.

Bir musahip bir musahibin evine:

"Birbirimiz ile Tanrı sözü söyleyip, ahiret (üzerine) danışalım"

²⁴⁵İzmir Yazması, "Musahip Musahipler Teklifsizdir, Muhipler için Davet Gerekir" başlıklı bölüm (s. 149-150).

diye gitse, o talibin adımı başına on hasene yazılır.

(Musahiplerin) birbirlerinden saklı, gizli birşeyleri olmaması gerekir.

Marifet abdesti kendi öz ayıplarını görüp başkalarının ayıbını örtmektir²⁴⁶.

Musahipler teklifsizdir, muhipler için davet gereklidir.

Ve bir de musahip, mürebbi candır. Can olmayınca ceset olmaz.

Ve de meşrep dindir. Din olmayınca olmaz.

Aşına İslamdır. (İslam) olmayınca müminlik olmaz.

Muhabbet imandır. İman olmayınca nefsini bilmek olmaz. Nefsini bilmeyen rabbini tanımaz. Rabbini bilmeyince girip cennete, didarı görmek olmaz.

Ve bir de musahibin musahip evine teklif ile varması erkan değildir. Malını, rızkını teklif ile alması erkân değildir. Musahip, musahibin kardeşi (bu) durum belli. Bir elmanın yarısı(nın) tercüman olması erkân değildir.

Meşreb Ali'dir, Muhabbet Muhammed'dir. Davet vaciptir. Zira, Hazreti Muhammed Mustafa'nın evine Şahımerdan Murtaza gitmeye utanırdı. Hazreti Muhammed Mustafa, Hazreti Ali'yi davet etti. Muhabbet gösterdi. Ve muhabbetin evine davet olamayınca varmak erkân değildir. Zira, Hak Taalâ, Muhammed'i Cebrail Aleyhisselam davet edip biraca götürdü.

Ancak haftada üç kez davet etmek erkândır. Birinci salı günü, ikinci çarşamba günü, üçüncü cuma gecesi davet etmek erkândır. Nedeni, cuma günü abdül mekandır, günlerin seyyididir. Salı, Hazreti Muhammed ile Ali muhabbet eyledi. Çarşamba günü hon geldi. Cuma gecesi müminlerin ziyaretidir.

Davet ile varmak, haya ile varmak, rıza ile oturmak, erkan ile söylemek halifelere hizmet etmek vaciptir. Zira, sohbette edepsiz, erkânsız söz söylemek dört kapıda kırk makamda, onyedinci erkânda

²⁴⁶ Alaca Yazması (s. 180-181) ve 1. Hacı Bektaş Yazması (s. 217-218)

muhaliftir. Dini mezhebi olan(ın) çar anasır olması gerekir²⁴⁷.

Ve de musahip farzdır. Bir musahip, musahip ile düşkün olsa yine birbirlerini kaldırırlar. Musahibin düşkününü pir, rehber, bir kimse kaldıramaz. Yine birbirlerinden olur.

Bir musahip bir musahibin evine:

"Birbirimiz ile tanrı sözü söyleşip, ahiret (üzerine) danışalım" diye gitse, o talibin adımı başına on hasene yazılır.

(Musahiplerin) birbirlerinden saklı gizli bir şeyleri olmaması gerekir. Birbirlerinden saklı hayır ya da şer bir iş işleseler onların musahipliği erkân değildir. Kârın, kazancın bir olması gerekir. Dünya kazancı bir olmazsa ahiret kazancı nasıl bir olur?²⁴⁸

Ancak, musahibin musahibe günü çalması²⁴⁹. erkân değildir. Nedeni, musahip cesettir. Dört nesnenin hakkı vardır:

Birinci, ölümün hakkı vardır.

İkinci, ağızın hakkı vardır.

Üçüncü, kurdun kuşun hakkı vardır.

Dördüncü, toprağın hakkı vardır.

Ve de muhabbet candır. Hak Taala Hazretlerinin kudret sırrıdır. Canda Allah'tan başka kimsenin hakkı yoktur. Güzel mürşitin gizemli sözü budur²⁵⁰.

Zamanın sofularının musahipliği tümüyle bir tuzaktır. Musahiplik nasıl olur bilmezler. Yemeğe dükkân ehli olsun diye otururlar. Makamı yoktur. Pir nedir, rehber nedir bilmez(ler). Bunların tümü ahiret içindir. Bir cahil ahirete yaramaz bir iş tutar, Muhasibi piri, rehberi işitince meclisten kovarlar. O cahil der ki:

"Ben sıradan cemaatten çekilip geri kalıyorum. Bir daha bunu işlemeyeyim." (Musahipler) birbirine kilit olup iblisi aralarına komazlar.

²⁴⁷ İzmir Yazması "Musahip Musahipler Teklifsizdir, Muhipler için Davet Gerekir" başlıklı bölüm (s. 149-150).

²⁴⁸ Alaca Yazması (s. 180-181) ve (1. Hacı Bektaş Yazması (s. 217-218)

²⁴⁹ **günü çalmak**: Kıskanmak, çemezlik etmek.

²⁵⁰ İzmir Yazması (s.140).

Bir adam yola giderken onun yanında bir kaç yoldaş olsa harami gelip onları soyamaz. Yalnız olursa, her ne kadar kahraman olursa olsun harami (bir) yolunu bulup malına canına kasteder, talan eder. Bu ona benzer. Pir, rehber, aşina, musahip bunlar hakka giden yoldaş(lar)dır. İblis uğrudur, onun şerrinden birbirlerini korurlar.

Pir, rehber, musahip, aşina gibi yoldaşlar sağlam olmayıp gafil olurlarsa, Kuran'ın ayetlerinden haberi olmazsa, birbirlerinden haberi olmazsa harami iblis gelir bunun içine girer. Dinin imanını yağma eder. Onlar bilmezler, zira gaflette uyurlar. Yarın mahşerde uyanırlar kalkarlar ki uğru mallarını almış. Ama ne çare o zaman figan kopar.

"Vay, harami bizi soymuş, iblis bizi aldatmış. Ulemaların dediği gerçek imiş. Mürsellerin dediği sadık imiş." derler ama yarar vermez.

Ey mümin kardeşler! Birbirinize sağlam tutunup hakka doğru gidesiniz. Eğer, pir, rehber, musahip, birinin haksız işini görüp ortaya vermeyip icra olunmadan koyup giderse, onun pirligi, rehberligi, musahipligi yalandır. Ruz-u cezada yüzü karadır. Her ne kadar tutmazsa ona tenbih etmek gerekir. Boynunuzda farz borcudur!²⁵¹

²⁵¹ 1. Hacı Bektaş Yazması (s. 218-219) ve Alaca Yazması (s. 180-181)

12 AŞINA²⁵²

²⁵² İzmir Yazması "Öz Kurbanı Vermiş İki Musahipli Canı Aşına Etmek Beyanındadır" başlıklı bölüm (s. 49)

Aşnalık, tarikatte iki kişinin can kardeşi olması anlamındadır. Musahiplikten sonra gelen Aşına, Peşine, Çeğildeş sanal akrabalık örgütlenmeleri yalnız Tahtacılar arasında bulunur. Tahtacı buyruğunda işlenir. Anadolu ve Rumeli Aleviliklerinde bulunmaz. Araştırmacı Veli Asan, Yanyatır Buruğunda bu sanal örgütleri işler.

A.Yılmaz Tahtacılar arasında yapılan bu töreni şöyle anlatır:

İkinci kapıya girmek isteyenler birinci musahipleriyle güzelce anlaşırlar. İki taraf da muaffakat edince öz verirler. Öz vermek bir kurban kesmek demektir.

Bu öz kurbanı her iki tarafın kardeşlikten ayrılmaması demektir. (Bu kurban ayini de geçen törenlerde olduğu gibidir.)

Dede, ikinci musahipliğin zamanını tayin eder. Belirtilen akşam toplanılır. Bu ayinde de birinci musahiplik ayininde yapılan tören yapılır. Bunun birincisinden ayırımı yalnız kurban kesilmemesidir. Cem evinde dede eline bir elma alır. Bunu dört eşit parçaya ayırır. Bunlardan birini büyük, yani kıdemli erkek musahibe verir. Kalan öbür iki parçadan her birini musahiplerin bacılarına verir.

Bu dörtlerin erkekleri elmayı alınca şöyle konuşurlar:

"Benim karım sana, seninki de bana yedirsin" derler.

Elmaları birbirine yedirirler, birer de dolu bölüşmek suretiyle kardeşlik tutulmuş olur. Her kapı değiştirmede her iki can bir kilo dolu alır. Aynı köyden olanların bacıları salı ve cuma geceleri birbirlerini ziyaret ederler ve konuk kalırlar. Musahipler başka başka yerlerde iseler birbirlerini icabettikçe ziyaret ederler ve konuk kalırlar.

Aşına Nefesi

Senin muhabbetin cesette canda
Gel kardeş seninle aşına olalım
Cevap vermezsen ulu divanda
Gel kardeş seninle aşına olalım

Yaradan saklasın bet amel huydan
Biz de okuyalım elif ile badan
Gel izin alalım mürşitten, pirden
Biz de okuyalım elif ile badan

Aşına dedikleri zahirü batın
Aşına sevmeye vardır niyetin

Öz kurbanı vermiş iki musahipli canı, aşına etmek şöyledir:

(Cem birlendiği akşam) önce cebrail²⁵³ tekbirlenir, sonra döşek atılır. Mürebbi, o aşına olacak dört canı yedeğine alır. Beşi birlikte meydana gelirler. Sonra öz kurbanı veren canlar mürebbisiz meydana geçerler. Döşek kalkıp ferraş-ı selman gelir. İkişi birlikte hizmetlerini alırlar. Sonra aşına, dolusu olan bir kıyya dolu mezesiyle gelir. Aşına olacak canlara birer dolu verilir. (Bu dolu) içilip sırrolunca öz kurbanı dolusu gelir. Bütün erkânlar tamam olduktan sonra önce cebrail gelir. (Ardından) aşına olacak canlar bacılarıyla birlikte (gelip) mürşit yada rehberin sofrasına otururlar.

Gel Hakkı seversen musahip tutun
Aşına sevmeye vardır niyetin

Musahip dedikleri bir sinir taşı
Ziyade tatlıdır aşınanın aş
Gönülde seversen Hacı Bektaş
Ziyade tatlıdır aşınanın aş

Sır dedikleri ezelden bir yol
Eğersen boynunu olursun kul
Olurmuş zakirler elinde bülbül
Eğersen boynunu olursun kul

Uçulmaz yalnız olmayınca eşin
Er-hak meydanında uğradım başın
Mürebbi musahip cümle kardaşın
Er-hak meydanında uğradım başın

Musahiple bir bahçeden giresin
Muhabbet bahçesinin gülün deresin
Erenlerin sırrına sen de eresin
Muhabbet bahçesinin gülün deresin

Şah Hatayım birliğe yeteyim dersin
Erenlerin sırrına bakayım dersin
Gümüşü gevhere katayım dersin
Erenlerin sırrına bakayım dersin.

²⁵³ **cebrail**: Horoz. Dinsel törende kesilen kurban.

Cebrailden aşına olacak canlara birer lokma verilir. (Sonra) sofra kalkar. (Adından) öz kurbanı gelir. Öz kurbanı veren canlar bacılarıyla mürşit sofrasına otururlar. Bunların dördüne de birer lokma verilir. Hizmetleri tamamlanıp yatan oturan (duasın)dan sonra yeni aşına olan bacılar on iki kapıyı gezip hak görürler.

Aşına olmayan sofunun aşına, hizmet, lokma, dolu ve mezesinde hakkı olunmadığı bilinmelidir. (Bunlara) karışamazlar²⁵⁴.

²⁵⁴ İzmir Yazması (s. 49).

13

PEŞİNE²⁵⁵

²⁵⁵ İzmir Yazması) "İki Aşinalı Sofuyu Peşine Etmenin Tarif-i Beyanındadır" başlıklı bölüm (s. 50). Veli Asan'ın da söylediği gibi Aşına, Peşine, Çeğildeş gibi musahiplik sonrası sanal akrabalık kurumları yalnız Tahtacı Alevilerde vardır. Anadolu Aleviliğinde bulunmaz. Tahtacıları anlatan kitaplarda bu sanal akrabalıklara yer verilmiştir. Bunlardan dikkate değerler şunlardır:

A.Yılmaz Tahtacılar da Gelenekler adlı kitabında Peşine olmayı üçüncü kapıya girme olarak tanımlar. Yılmaz'a göre birinci kapı Musahipliktir (s.60). İkinci kapı aşinalıktır. Üçüncü kapı peşinelik, dördüncü kapı çeğildeşliktir. Yılmaz Üçüncü kapıya girişi şöyle anlatır:

Üçüncü kapı: Peşine

Peşine olmak isteyenler kimseler aşinasıyla ayrılırken bir cebrail, yani horoz keserler.

Mürşidin huzuruna varılır, cebrail lokmasından kanılır. Peşine olacağı ile bacılar bir elmadan kanarlar. Dördüne bir hayırlı verilmek suretiyle üçüncü kapıya girmiş olurlar. (A.Yılmaz, *Tahtacılar da Gelenekler*, Ankara 1948, s.76).

Yılmaz dördüncü kapıya girişi ise şöyle anlatır:

Dördüncü Kapı: Çeğildeş-Çeğindaş

Çeğildeş olacak kimseler dışarda birbirleriyle anlaşır. Tercüman ayını yapıldığı ve kurban kesildiği bir zamanda çeğildeş olacaklarını yani dördüncü kapıya gireceklerini mürşide söylemek için dara dururlar. İsteklerini söylerler. Mürşit hayırlı verir. Mürşit kurbanın yeme zamanı gelince sağ gözünü alır, bu dört kardeşe verir ki bundan sonra çeğildeş olmuş olurlar. Ayın zamanında erkekler yeşil sarınır, kadınlar ise allı yeşilli bağlanırlar. Bu surette dört kapı tamamlanmış olur. (A.Yılmaz: a.g.e. s.76-77).

Rıza Yetişen, tören biçimini aşına törenine benzetir. Törenin akışını şöyle betimler:

Dede, bunlara aşına olanların dolusundan verir. Bir elmayı dörde bölerek her parçasını birine verir. Elmayı yiyen peşineler niyazlaşıp yerlerine otururlar. Tören öbürlerinde olduğu gibi sürer.

Dede aşinalı ise, peşine ve çeğildeş yapabilir. Fakat elma yiyemez. Burada bir Hatayi deyişi okunur. Deyişin elmayı anlatan bir deyiş olması gerekir:

Deyiş

Cennetten Ali'ye bir elma geldi

Ali'ye tercüman inen elmalar

Ali kokladı yüzüne sürdü

Ali'ye tercüman inen elmalar

Elmanın kokusu misk ile amber

İki aşinalı sofuyu peşine etmek şöyledir:

Tercüman sırasında (pir) peşine olacak dört canı karşısına çağırır. Onlar (önce) eşiğe niyaz ederler. Sonra (o dört can pirin) karşısına gelince (pir) aşına dolusundan bir fincan dolu verir. (Canların) dördü de niyazlaşıp dara durunca dar gülbengi çekilir:²⁵⁶ Mürebbinin bacısı o gece, bacıların ikisini de yanına alır. (Bu bacılar) on iki kapı açıp hak kapısı

Toplanmış başına cümle peygamber
Teni Fatma Ana, kabuğu kamber
Ali'ye tercüman inen elmalar

Elmanın rengini ala boyarlar
Melekler hep donun giyerler
Kadrin bilmeyenler kabuğun soyarlar
Ali'ye tercüman inen elmalar

Elma senin dalların aşılrlar
Meyveni yerler, ağacın taşlarlar
Sultan olan günahın bağışlarlar
Ali'ye tercüman inen elmalar

Şah Hatayi'm vahdetimdir vahdet
Çığırından çıkmış ol düldül at,
Bir adı Seyfullah, bir adı at
Ali'ye tercüman inen elmalar

Peşine olmak için ayrıca bir tören yapılmaz. Başka törenler içinde olur (*Rıza Yetişen: Tahtacı Aşiretleri s. 114*)

²⁵⁶ *Bism-i şah. Allah, Allah*
Erenler, yüziüm yerde, öziüm darda
Erenler meydanında, Muhammet-Ali divanında
Pir huzurunda
Canım kurban, benim tercüman
Bu fakirden, ağrınmış, incinmiş, darılmış gücenmiş kardeş var mı?
Dile gelsin, bile gelsin, hakkını istesin
Allah, eyvallah, gerçeğin demine hu!

görürler.

14 ERKÂNDAN GEÇME²⁵⁷

²⁵⁷İzmir Yazması "Talibi Erkandan Geçirmek Yani Meydana Geçirmenin Tarif-i Beyanındadır" başlıklı bölüm (s. 51).

A.Yılmaz, Tahtacılar da Meydandan Geçme törenini şöyle anlatır:

Meydandan Geçmek

Meydan ayini her yılda bir perşembe günü olur. Baba mürebbi veya gözcüye:

"Bu perşembe günü talipler, arzu ederler meydana geçecektir. İlan edilsin, isteyen meydana gelsin" der. İlan edilir.

Perşembe günü akşamı cemaat toplanır, delil uyanmadan önce gülbenk çekilir.

Vakti müsait olan kurban keser, kesilen kurbanı evinde pişirir. Dolusuyla birlikte babanın evine getirirler. Boğazı iplenecek olan delikanlılar kesin olarak birer cebrail (horoz) keserler. Bunları da evlerinde pişirirler, cebrail parçalanmadan bütün olarak, dolusu yanında pilavla babanın önüne getirilir. Cemaat babanın evinde tekmi olunca, baba ve talipler diz çökerler.

"Delil Uyanacak" denir.

Delilci kimse kalkar delili iki eliyle tutar, dara durur, gülbenk çeker, herkes seccadeye varır. Delilci rükûda kalır.

Delil uyandı, meydana gelme gülbenki

"Allah, Allah, Allah! Delil kadim ola. Muratlar hâsıl ola. Tuttuğumuz ileri gide. Şahmerdan eksiklerimizi, noksanlarımızı tamama yazı, on iki imam, ondört masum pak, onyedî kemerbestin hizmeti üstümüze hazır nazır ola. Delillerimiz Şahmerdan delili ola. Gerçeğin demine hû!"

Gülbenk biter, delil sağ köşeye konur. Delilin sağında baba, solunda mürebbi, ondan sonra gözcü ve cemaat oturur. Babanın sağ yanındaki köşe biraz boştur. Şayet yer müsait olmaz ve cemaat fazla olursa babanın sağına bir eşik konur ki oradan ileri geçilmez. Sıra ile meydan döşegine musahipler çağırılır. Musahibin büyüğü sağ başta, solunda küçük musahip, küçük musahibin solunda büyük musahibin bacısı ve büyük musahibin solunda küçük musahibin bacısı bulunur.

Büyük musahip önde olmak üzere hep birden gelerek babanın sağ dizine niyaz ederler, bu niyaz esnasında musahipler kolları altına gelmek üzere yatarlar.

Büyük musahibin üzerine küçük musahibin kolu uzanır. Küçük musahibin üzerine büyük musahibin bacısının kolu ve öbür bacının kolu da aynı biçimde uzatılır. Fakat burada dikkat edilecek bir nokta vardır: Her musahibin hiç olmazsa şahadet parmağının ucu büyük musahibe değmesi şarttır. Bu dört gönülün bir olması içindir. Bütün cemaat bu surette ayini tamamlar. Erkana yatıldığı zaman baba bunlara:

"Lâilâhe illallah, Ali Veliullah lâfetail seyfilla zulfikâr, hal gaziler halidir. Yol erenlerin kadim yoludur. Gafil olman hey erenler değen üstad elidir. Ustad nefesi, tarikat-ı iman, destur şah diyelim. Gerçeklerin demine hû!"

Musahiplere iki şaplak vurulur. Bacılardan gebe olanlara şaplak vurulmaz. Bacağı alçak olanlara, yani evli olup da musahibi olmayanlara, birer şaplak vurulur. Bunların bacılarından "baba hakkı" olarak birer top kumaş alınır. (Yılmaz, a.g.e., s.56-58)

Rıza Yetişen bu töreni biraz değişik anlatır:

Yılda bir yapılan dinsel törendir. Yolkardeşi olan her talip, yılda bir kez tüm yıl yaptıklarının hesabını kitle önünde verecektir. Eli, dili, beli kimseyi incitmiş midir, kendisinden ağrıyıp incinen var mıdır? Bu bir tür toplumsal sorgulamadır.

Belirlenen günde herkes cem evinde toplanır. Bu törene bekarlar ve ikrarsızlar giremez. Belli bir törenle delil yakılır. Eren-bacı cem evine gelmeye başlar. Sırası ile eşığı öpüp içeri girerler. Dedenin olduğu posta dek -bu post Hz. Ali'nin makamı sayılır- sürünerek gelirler. Herkes yerini alır. Bir bacı Şahımerdan döşeğini getirip ortaya yayar. Döşeğe dua alıp gider. Sonra mürebbi bacı ile dışarı çıkar. Yeniden eşığı öpüp içeri girer. Delili niyaz eder. Delilin önünde dört kişilik iki aile -bunlar kardeş olmuşlardır- duaya dururlar. Dede "aşk ola" deyip dua eder.

Toplumda bunlardan razı olmayanlar varsa düşkün kaldırma töreni yapılır.

Düşkün kaldırma, Alevilikte suçluyu topluma kazandırma törenidir. Her suçun ayrı cezası, yaptırımı vardır. Her dede cezanın altından kalkamaz. Kimi suçlar vardır ki, tümünden bağışlanmaz. Kişi toplum dışına itilir. Toplum önünde yapılacak yargılamada, toplumun da razılığı gerekir. Salt dedenin istemi ile sorun çözülmez. Çözülmesi durumunda, dede toplum önünde saygınlığını yitirir, verilen karar benimsenmez.

Er-bacı ergin olmayan çocuğunun yaptıklarından da sorumludur. Musahip de aynı çocuklardan aynı ölçüde sorumludur. Bu bakımdan düşkün kaldırmada, olayla hiç ilgisi olmayan kişiler de suçlu gibi ceza çekerler. Ayrıca her dede, her suçluyu topluma kazandıramaz. Özellikle büyük suçları büyük dedeler kaldırabilir. O da uzunca süre toplum dışı edildikten sonra yeniden topluma kazandırılabilir.

*Erenler aşkına içeriz demi
O dolu bize Yezdan'dan kaldı
Ehl-i beyt denilen mukaddes gemi
Peygamber Habib-i zîşandan kaldı*

*Hatice Fatıma pîrler anası
Cenab-ı Aali'der erenler hası
Canlara sunulan zehirin taşı
Nesli pak imam-ı Hasan'dan kaldı*

*Kerbela çölünde çekmişiz acı
Kesildi masumlar soyuldu bacı
Çilenin hırkası şehitlik tacı
Kerbela'da ölen kurbandan kaldı*

Zeynel Abidin'dir devam-ı haydar

Talibi erkândan geçirme, daha doğrusu meydandan geçirme şöyledir:

Önce delil uyanır. Sonra döşek atılır. Delilci musahibi ile meydana gelir. Bunun ardından önce musahipliler ve aşınası olanlar meydana geçerler. Musahipli kalmayınca musahipsizler kendi bacılarıyla meydana geçerler. Musahiplilere ikişer, musahipsizlere birer şaplak vurulur. Musahipliye musahipli, musahipsize musahipsiz şefaathçı çıkacaktır. Meydana tümü gelince döşek kalkar. Selman-ı ferraş gelir. İkisinin gülbengi bir verilir. Niyazlaşırlar. Sonra dolu gelir.

Saz sema olur. Sonra kurban yenip (bitince) delil kalkar. Çömçeci gelir. Ardından yatan oturan (duası) verilir. Cemaat dağılır.

*Fakirin neslidir İmam-ı Cafer
Doğruluk madeni en güzel gevher
İmam Musa Kazım Rıza'dan kaldı*

*İmam Taki Naki gönlümün piri
Dergahı yönetir Hasan askeri
Sabırla beklemek yıllardan beri
Mehdi-i Sahib-i zamandan kaldı*

*Akburak Hasan'ım düvazım tamam
Dilimde hecedir on iki imam
Ele, bele, dile daim ihtimam
Hacı Bektaş Veli hümkardan kaldı.*

15

OĞLAN İKRARI ALMA²⁵⁸

²⁵⁸ İzmir yazması "Oğlan İkrarı Almanın Tarif-i Beyanındadır" başlıklı bölüm (s. 52-53).

Veli Asan, Tatacılar'da İkrar Başlıklı yazısında bu olayı şöyle anlatır:

Tüm Alavilerde olduğu gibi, Tahtacı Türkmenlerinde ikrar töreni 900 yıldan beri yapılagelir. Toplum önünde namus ve şeref sözü vermek için yapılan törene İkrar Cemi denir. İkrarı alınan kişi, cemde Tanrı huzurunda ant içmiş sayılır. Böylece Aleviliğe ilk adımını atmış olur. Bu anda artık yaşam boyu sadık kalacaktır.

İkrarı alınacak kişide şu özellikler aranır: Müslüman olmak, 15 yaşını bitirmiş olmak, ilköğrenlik çağına girmiş olmak, kendi istegi ile gelmiş olmak, Vücudu kendini yönetecek ölçüde sağlıklı olmak. Ahlaklı olmak, Akli başında olmak, Verdiği sözü tutacak, yaptığı yemini bozmayacak düzeyde inançlı olmak, Sevecen olmak Merhametli olmak.

İkrar töreninin Hz. Muhammet'e biat töreni ile de benzerlik taşır.

İkrar alma üç biçimde yapılır:

1. Oğlan İkrarı Alma,
2. Kız İkrarı alma
3. Erkeğin yalnız kadının ikrarını alma.

Oğlan İkrarı Alma:

Önce ikrar yapılacak cemodası düzenlenir. On iki hizmet sahipleri görevlerini üstlenir. Dede ya da baba töreni yönetir. İkrar törenini mürebbi yönetemez. Ceme musahipliler –en azından ikrarlılar- alınır. Musahipli olma koşulu ile dul kadın ve erkeklerin törene izleyici olarak katılmalarına izin verilir. Törene katılanlar temiz ve güzel giyinirler. Erkekler yöresel giysiler, kadınlar içlerine uzun köynekler üzerine renkli üç etetler giyerler Eski dönmenden kalma kokuları gideme için boyunlara dizilmiş karanfil takma geleneği sürer.

Toplum içeri alınıp cem düzeni sağlandıktan sonra erkan uygulanmaya koyulur. Dede kapıdan girişte karşıda post üzerinde oturur. Sağında mürebbi, solunda gözcü bulunur. Delil uyandıktan sonra tören başlar. Delil, sıra yağ üzerinde bir tür kandildir. Günümüzde aydınlatma elektrikle yapılmasına karşın, törenin kuralı gereği mutlak delil yakılması gerekir. Dedilici, göreve başlarken şu hayırlıyı alır:

Bismi şah, Alalh Allah! Delilimiz kadim ola,. Tuttuğumuz ileri gide. Evimiz ocağımız şen, kısmetimiz gür ola. Oniki imam, On dört masum-u pak, Onyeddi Kemerbestlerin himmeti üzerimizde hazır ve nazır ola. Şavkımız, Şahımerdan şavkı ola. Gerçeğin demine hu!"

Duadan sonra delilci, dedeye yakın kuytu bir yere konan, delili beklemeye koyulur. Cem erenleri belli bir düzen içinde içeri girerken ayakta topluca eşik hayırlısı alınır. Meydanın düzenlenişinde son iş, döşek alıtmadır. Ana-bacı (dede ya da mürebbinin karısıdır) sol koltuğu altında katlanmış döşeği getirir. Eşiğe niyaz ederek içeri girer.

“Hu erenler döşek geliyor”, “Hu pirim döşek geliyor”, “Hu Şahım, erenler döşek geldi”, “Destur iman, destur Şah” diyerek döşeği dedenin önüne yayar. Dede döşekten niyaz aldıktan sonra, döşek üzerinde dara duran Ana-bacıya şu hayırlıyı okur:

“Bismi Şah, Allah Allah. Hizmatın kabul ola, muradın hasıl ola. Tuttuğun ileri gide. Evin ocağın şen, kismetin gün ola. Fatmana şefaatin ola. Şahı Merdan yardımcın ola. Döşeğimiz, Şahı Merdan döşeği ola. Gerçeğin demine hu!”

Hayırlıyı alan ana-bacı dardan inip yerine oturur. İkrarı alınacak gençler, yaş sırasına göre arka arkaya dizilir. Her genci boğazına bir kement bağlanmıştır. Mürebbi öndekinin kemendşinden tutar. Her genç, sol eli ile bir öndekinin kenemadini tutar. Böylece katar halinde dedin huzuruna gelinir. Dede her gence teker teker uyması gereken tarikat kurallarını söyler. Eline, diline beline sahip olmak yolun ilk koşuludur. Dini dinlenmeyece, kovu kovulmayacak, gaybet edilmeyecek, eli ile koyulmayan alınamayacak, gözüle görülen etek örtülecek, mürşid hak bilinecek, teberra alınacak, tevellakılınacak, küfür, kötü sözün ağızdan çıkmayacak, yalan söylenmeyecek, oğurluk yapılamayacaktır.

Bu öğütler verilirken her öğütten sonra genç “Allah eyvallah” diyerek kuralı yerine getireceğine ant içer. Verilen hayırlıdan sonra, boyunlardaki kementler bele bağlanır.

Dede kalan tarikat ilkelerini gençlere topluca anlatır. Ardından topluma dönerek:

“Yüzler yerde, özler darda, gözler erenler gözü, Nicesiniz bu yeni sofulardan?” diye sorar. Toplum “Katarları uzun olsun, evliya muratlarını versin!” der. Dede son olarak “Evvela özünüzü arayın, sonra hakka yarayın” der. Dede dar hayırlısını vererek yeni sofuları dardan indirir. Posta niyaz eden gençler, dedenin ve mürebbinin ellerini öptükten sonra birbirleriyle niyazlaşıp, yerlerine otururlar. Böylece gençler erenler meydanına alınmışlardır.

A.Yılmaz bu olayı şöyle açıklar:

Bir Alevi çocuğu musikinin tesiriyle yedi sekiz yaşında Alevilikten anlamaya ve bütün merasimi taklit etmeye başlar. Çünkü o zamana kadar elbette sünnet olmuştur.

Oniki yaşına giren çocuğun ikrarını aldırarak ve yolu öğretmeye başlamak gereklidir. Çünkü çocuk ancak bu yaşta kendini bilmeye başlar. Bu sebepten dolayı ana ve babası kendi gittiği yolu evladına da öğretmek yükümlüdür.

İkrarı alınacak çocuğun babası bir kurban keser. Bu kurbanda çocuğun boğazına bir beyaz çember ve beline bir kement bağlattırır. Dede hayırlısıyla ikrarını aldırır. Bu suretle ilk Aleviliğe ayak masmış olur. Onsekiz yaşına kadar her nereye gider ve her nerede bulunursa bulunsun kavga ve niza gibi bir iş işlediği takdirde babasına haber vermek yükümündedir. Babası çocuğu dedeye gönderir. Dede çocuğu dinler ve bir hayırlı verir. Henüz çocukluk ikrarları almayanların yeminleri muteber sayılmaz ve yalan yere yemin ederse de yemini çarpmaz. (A. Yılmaz, a.g.e., s.38-40)

A.Yılmaz daha sonra "**Boğaz İpleme ve İkrar Alma**" diye bir töreni ise şöyle anlatır:

"Gelelim şimdi boğazı iplenecek ve ikrarı alınacaklara: Musahiplerin meydan döşeği ortadan kalktıktan sonra yeni ikrarları alınacaklar tekrar tekrar babanın önüne getirilir. Babanın önüne gelince niyaz edip diz çöker durur

Baba bu ikrarları alınacaklara sorar:

"Girdiğin hak kapısı, durduğun dâr Mansur dârı. Kov kovlamayacağına, yalan söylemeyeceğine, elinle koymadığını almayacağına, hınzırı anmayacağına- bu sözüme hak dedin mi?" Oğlan:

"Hak dedim" deyince Baba:

"Öp elimi" diye sağ elini uzatır. Baba sol eliyle hiç tutulmamış bir iç örtüsünü ikrar verecek kimsenin beline kement çeker. Elini öptürdükten sonra:

"Allah, Allah, Allah. Nasrun minallah. Fathûn karip ikrarın binası kaim olsun" hayırlısını verir. Sonra her kelimedede "Allah" deyip üç düğüm düğümler. İkrar veren dolusunu meydana getirir. Şemsiye teslim eder. Şemsi dâra durur. Dolunun hayırlısını yani duasını babadan alır. İkrarı alınan kimse şemsinin solunda ve cebraili elinde durur.

"Allah, Allah, Allah, dolumuz dolu ola, muratlarımız hasıl ola. Tuttuğumuz ileri gide. Şahmerdan yardımcımız ola. Taşıp dökülmeye, artıp eksilmeye, dolumuz ab-ı kevser dolusu ola."

Şems diz çöküp oturur. Babaya doluyu uzatır. Bu dolu fincanından üç kişi kanacaktır. Bir de ayrıca ikrarı alınana verilecektir.

Baba, cebrailin sağ bacağından koparıp sahibi olan ve ikrarı alınan kimsenin doğrudan doğruya ağzına uzatır. Babaya niyaz eder ve kalkıp gider. Dışarı çıkar, bunu müteakip meydan kurbanları gelir, ayrı ayrı hayırlısı verilir. Hayırlı şudur:

Kurbanınız kabul ola, muradınız hasıl ola. Tuttuğunuz ileri gide. Kurbanınız Hak kurbanı ola. Arafatta oniki imam katarına, bereketine yetire."

Bacağı açık, ter bıyıklı ve delikanlılardan ikrarı alınanların cebraillerine verilecek hayırlı ayrı ayrı şudur:

"Lokmalarınız kabul ola, muradınız hasıl ola. Tuttuğunuz ileri gide. Şahmerdan yardımcınız ola. Arafatta Cebrail Alihisselam katarına, bereketine yetire, gerçeğe hû!"

Bu hayırlıdan sonra bütün cemeatın dağılması gereklidir. Yalnız musahipler yani eşikten içeri olanların hiç birisi babadan izinsiz dışarı çıkamaz.

Önce cebrail kaç tane ise ayrı ayrı tekbirlenir. Cebrailin sağ kanadı sağ gözü üstün tutulur. Sonra delil uyanır, döşek atılır. İkrar alacak oğlan kaç tane ise tümünün boğazına birer yağlık takılır. Hangi oğlan büyükçe ise mürebbi onun yağlığını eline alır. Öbürleri de birbirlerinin boğazında olan yağlıklardan yederler. Önlerinde mürebbi eşiğe niyaz eder. Çocuklar da niyaz ederek giderler.

Sonra mürebbi:

"Hû erenler şahı, katar uzatıyorum" diye üç kez söyler. (Katardakiler topluca gidip) delile niyaz ederler. Mürebbi elinde olan oğlanın sağ eliyle, "El ele, el hakka" diyerek elinde olan oğlanın sağ elini mürşide ya da rehberle teslim eder. (Mürşit ya da rehberin) elini öpüp dar olur. Mürşit ya da rehber oğlunun boğazındaki yağlıktan tutar:

"Koğu koğlama, gaybet eyleme, dini dinleme, elinle koymadığını elleme. Gözünle gördüğünü eteğinle ört. Kendinden büyüğün sözünden çıkma. Teberra²⁵⁹ anma. Bu sözüme hak dedin mi?" deyince o çocuk (mürşit ya da rehberin) elini öper. Bu nasihatı üç kez tekrar ettikten sonra (çocuğun) boğazındaki yağlığı o çocuğun beline kement edip bağlar. (Yağlığı) bağlarken şu gülbengi söyler:

"Lâ ilâhe illallah, Ali'yyün veliyyullah, ârif-i billah, mürşid-i kâmilüllah. Lâ feta illa Aliyla seyfe illa Zülfikâr. İkrarın binası kaim ola." deyip kuşağa üç düğüm düğer. Sonra sırasıyla tümü mürebbinin elini öpüp sol yanında dara dururlar. Dar gülbengi okunur, erkâna yatarlar. İki şaplak mürebbiye, birer şaplak çocuklara vurulur. Erkândan kalkıp dâr olduklarında erkân

"Allah, Allah, Allah, La ilahi illallah. Ali veliyullah, lâ gefeta illa Ali luseyf illa Zülfikâr. Yatan okuran, özünü hakka yetiren, kovusuz-kaybetsiz yerine yatan, sofiyi Hak yarlığasın. Gerçeğe hû!"

Yol meydanı bundan ibarettir. Bu hayırlıdan sonra cemeat kamilen dağılır.

İkrarları alınanların ikrara işleri tamamlandıktan ve meydan döşeği kalktıktan sonra delil söndürülür. Dolu ve kurban gelir. (Yılmaz: a.g.e., s.58-60)

²⁵⁹ **teberra:** Ali ve heybetin düşmanlarından uzak durma.

gölbengi çekilir.

Bundan sonra mürebbi yerine oturur. Çocuklar sırasıyla içerde oturan canların ellerini öpüp dan olunca temenna gölbengi çekilir. Sonra döşek kalkar. Ferraş-ı selman gelir. İkisine bir gülbenk çekilir.

Dolu gelir. (Doludan) önce delile (damlatılır) sonra mürşit içer. Çocukların kendi dolularından çocuklara birer dolu verilir.

Selman-ı ferraştan sofraya gelir. Sonra cebrail gelir. Önce hangi cebrail tekbirlenmişse sofraya ilkin o cebrail gelecektir. Mürşit ya da rehber kendisi bir lokma alır. (Ardından) birer lokma da çocuklara kendi cebraillerinden:

"İkrarınız kaim olsun" diyerek verilir. çocuklar lokma verinceye değin kementlerini çıkarmazlar. (Lokmalar yendikten sonra) sofraya kalkar.

Selmanlardan sonra çömçeci gelir, delil kalkar. Yatan oturan (duası) verilir. Cemaat dağılır.

16 KIZ İKRARI ALMA²⁶⁰

Kız ikrarı alma şöyledir:

Cebrail tekbirlenir. Delil uyanır. Döşek atılır. İkrarı alınacak kız ile eri döşek üzerinde dara dururlar. Tarikat nikâhı gülbengi verilir.

Bundan sonra, mürebbinin bacısı o kızı yedeğine alır:

"Hû erenler şahı, katar uzatıyorum, üçünüze" der (ve ardından) "el ele, el hakka" diyerek (kızı) mürşide teslim eder. (Mürşidin) elini öpüp dar olur. Mürşit (ikrar alacak) o kıza öğüt verip kemendini bağlar. (Kız) mürebbinin bacısının elini öpüp solunda dar olur. Dar gülbengi çekilir. (Kız) erkâna yatmayacaktır.

²⁶⁰ İzmir Yazması "Kız İkrarı Alma Tarif-i Beyanındadır" başlıklı bölüm (s. 54).

Tahtacılar kız evlendiği akşam, dede önünde ikrar andı içer. Bu olaya "kız ikrarı alma" denir. kimi ayrımlarla uygulanan tören genel çizgileri ile şöyledir:

Gerdek akşamı, bey ile kız mürşit önüne çıkar.

Dede ile rehber gözetiminde, gelin, bey evinin önce eşliğini öper. Ardından gelin beyin boynuna bir ip bağlar. Rehber:

-El ele, el hakka! Arşa çıkıncaya dek, dede sana teslim ediyorum, diye beyin boğazındaki ipin ucunu dedeye uzatır.

Dede bunlara üç dolu sunar. Öğütler verir. Aleviliğin ilkelerini vurgular. Yeni evliler "eline, diline, beline sahip olacak"tır. Büyüklerin sözünden çıkmayacaktır. Ardından iyilik duaları eder. Birlikteliklerinin sürekli olmasını diler. Bundan sonra bu aile kendilerine yolkardeşi seçebilecektir.

Kendisi de Tahtacı Alevisi olan **Veli Asan kız ikrarı almayı** genç kızların bacılar meydanına katılımı biçiminde açıklar (bkz. 15 bölümün dipnotları). Daha önce Oğlan ilkrarı Alma bölümünde anlattığımız törende, genç erkeklerin ikrarı alındıktan sonra sıra genç kızlara gelir. İkrarı alınacak genç kızlar katar oluşturarak meydana gelirler. Başlarında mürebbinin karısı bulunur. Salt kadınların ikrarı yapılacaksa ana-bacı başta bulunur. Erkek eşi ile birlikte ikrar alacaksa, mkocalar katarı çekerler. Erkana kadınlar kocaları ile birlikte kapanırlar. Sonuçta ikrarlı değilse, kocalar da ikrar almış sayılır. Kocalar ikrarlı ise tören salt kadınlar için yapılır. Kocalar yardım etmiş olurlar. (Gebe kadın erkana durduğunda ona pençe-i ali aba diye şaplak vurulmaz. Adet döneminde kadın ikrarı alınmaz.)

Dede son olarak eşleri birlikte karşısına alır Onlara:

“”Evvel özünüzü arayın, sonra hakka yarayın” der. Hem öğüt verir hem de sorular yöneltir. Karı koca “Allah, eyvallah” dedikten sonra niyazlaşırlar. Dar hayırlısı ile törenin sonuna gelinmiş olur. Sofralar atılır, pişen Cebrail ve alınan dolular, usule ve erkana yenir, içilir.

Bundan sonra o kız el öper. Temenna gülbengi verilir. Sonra o kız dışarı çıkıp eri ile birlikte erkândan geçer. Dolusundan ve cebrailinden kıza da bir lokma verilir.

Kızların ikrarı ayrı ayrı alınır. Oğlan olursa tümüne birden ikrar alınır.

17

EV ONDALAMA²⁶¹

²⁶¹ İzmir Yazması "Bir Talibin Evini ondalamanın Tarif-i Beyanındadır" başlıklı bölüm (s.55). **Rıza Yetişen Tahtacılar arasında** Oğul babadan ayrılıp giderken cebine bir harçlık koyar. Babanın gönlünden ne koparsa cüzdanına koyar. Kese bereketi olarak. Bunu saklamasını söyler. Eski dönemde bu para harcanmaz.

Veli Asan Tahtacılar arasında, bu törenin 70-80 yıl önce kalktığını bildirir. Asan'a göre "ev ondalama" Eski Türkler arasındaki "ülüş geleneğinin ardıdır. Bu geleneğe göre, mürebbi, disel törenler başlamadan önce gelip talibin malını ondalarlar. Buna göre dedeye akça biçilir. Gelenek bu biçimi ile yalnız Yanyatır ocağında 70-80 yıl öncesine dek yaşamış, sonra yitip gitmiştir. Yine Tahtacı Alevi ocağı olan Hacı Emir'lilerde ise bu gelenek bulunmaz.

Aleviler arasında üleş geleneğinin izlerinin bulunduğu şu yakınlarda biz de bir yazımızda değindik.

Türk geçmişinde örneği çok eskilere inen, toplumsal yağma geleneği vardır. Sözkonusu yağma geleneği en güzel biçimde Dede Korkut'ta anlatılır:

"Kazan üç yılda bir İç-Oğuz, Dış-Oğuz beylerini toplardı. Üçok, Bozok yığınak olsa Kazan evini yağmalatırdı. Kazan Beyin adeti bu idi ki, kaçan evini yağmalatsa, helalinin elini alır, evinden dışarı çıkardı. Bundan sonra evinde nesi var, nesi yok yağma ederlerdi.

Yine Kazan evini yağmalatır oldu, ama Dış-Oğuz Beyleri gelmediler, birlikte bulunmadılar, yalnızca İç-Oğuz beyleri yağmaladı.

Dış-Oğuz beylerinden Aruz, Emen ve geri kalan beyler bunu işittiler:

Bak, bak! Şimdiye değin Kazan'ın evi yağmalandığında hep birlikte olurduk, şimdi suçumuz nedir ki yağmada birlikte bulunmadık, dediler.

Ağız birliği edip bütün Dış-Oğuz beyleri Kazan Bey'i selamlamağa gelmediler, kin bağladılar.(*Orhan Şaik Gökyay, Dede Korkut Hikayeleri, Dergah y., İstanbul 1995, s. 165*)

Batı dillerinde "ülüş" adı verilir bu geleneğe. İlkel toplumlarda yapılan toplumsal sözleşme şöleni olarak tanımlanır.

Dede Korkut'ta yağma kurumu tüm ayrıntıları ile bu öyküde anlatılır. İktisatçı Sencer Divitçioğlu, Oğuz yağmasını "bir ödülleme" olarak değerlendirir. Yağmanın ilkelerini şöyle belirler:

1. Yağma, beylerce yapılır.
2. Belli zaman aralığı ile yinelenir (belki üç yılda).
3. Yağmalattıran, yağmadan sonra, mal-mülkünden geriye hiçbir şey kalmayacağını bilir (helalini alıp dışarı çıkar).
4. Yağmada herşey yok edilir (giysi ve mal).
5. Bu bakımdan yağma savaşıyla aynı sonucu doğurur, tahripkardır.

6. Beyler için yağmaya çağrılmama, en büyük hakaret sayılır (Kazan'ın Dayısı Aruz).
7. Yağmaya çağrılmayınca düşmanlık başlar. Düşmanlık sonucu açılan savaş, yine yağma ile biter. (*Sencer Divitçioğlu: Kök Türkler, Ada y. İstanbul 1987, s. 237*).

İbn Fazlan gezi günlüğünde benzer bir olaya değinir. Oğuzlarda ölüm törenini şöyle anlatır:

“Oğuzlardan biri hastalanınca, o kimsenin cariyelerive köleleri kendisine hizmet ederler. Ev halkından, başka hiçbir kimse ona yaklaşamaz. Çadır evlerinden uzakta onun için bir çadır kuraralar. Ölünceye veya iyi oluncaya kadar onu çadırdaki bırakırlar. Eğer, bu kimse fakir veya köle olursa onu saharaya atıp giderler.

Aralarından biri ölürse, onun için ev gibi büyük bir çukur kazarlar Bundan sonra cesedini alıp hırkasını (elbisesini) giydirir, kuşağını ve yayını kuşandırır, eline içinde nebiz olan ağaçtan bir badeh verip, önüne bir nebiz bulunan ağaçtan bir kap koyarlar. Sonra bütün şahsi eşyalarını getirip onunla birlikte bu oda gibi çukura koyarlar. Daha sonar ölüyü çukurda oturtup üzerini tavanla örterler. Mezarın üzerinde çamurdan bir kubbe gibi bir tümsek yaparlar. Bundan sonra ölünün hayvanlarının yanına varıp miktarına göre, birden yüze veya ikiyüze kadarını kurban olarak öldürürler. Onların etlerini yerler. Başlarını, ayaklarını ve derilerini ve kuyruklarını bir tarafa ayırıp, bunları kesilmiş ağaçlar üzerinekabrinin başına asarlar. Bunlar “Ölünün cennete giderken bineceği hayvanlardır.” Derler. Eğer ölen kimse, sağlığında insan öldürmüş kahraman biriye, öldürdüğü insanların sayıları kadar, ağaçtan suret yontup bunları kabrinin üzerine dikerler. “Bunlar onun hizmetçileridir. Cennette ona hizmet edecekler.” derler.

Bazan hayvanları kuban etmeyi bir-iki gün geciktirirler. Bunun üzerine aralarındaki büyüklerden bir ihtiyar (şaman) onları, kurbanları çabuk öldürmeye teşvik eder. Ölüyü rüyamda gördüm. Bana Görüyorsun arkadaşlarım beni geçtiler. Onları takip etmekten ayaklarımın altı yara oldu. Onlara yetişemiyorum. İşte tek başıma kaldım’ dedi.der. Bunun üzerine ölünün hayvanlarına varıp bir miktarını öldürürler ve kabrinin yanına asarlar. Bir veya iki gün geçtikten sonar ihtiyar tekrara onlara gelir. ‘Falanı (ölüyü) rüyamda gördüm. Bana: Aileme ve arkadaşlarıma haber ver. Beni geçenlere yetiştin. Yorgunluğum geçti, der’ (İbni Fazlan *Seyhatnamesi* (Haz. Ramazan Şeşen), *Bedir y., İstanbul 1975, s. 36-37*).

Eski Uygur Türkçesinde “yagmak” eylemi yananlamda “kurban sunmak anlamına geliyor.

Bilindiği gibi Oguz'un 24 boyundan birinin adı da "Yagma". Bu anlam bizi kimi başka düşünceye götürüyor.

Oğuz Türkçesinde "yağma" ülüş anlamına geldiği gibi "çapul" anlamına da geldiği anlaşılır. İlkinde yağma el-gün arasında yapılır. Savaş amaçlı değildir. Amaç, evde bereketin olduğunu ortaya koymak, bu bolluğu yağmacılarla üleşmektir. Göçebe devlet yaşamında bir tür eli açıklık, cömertlik, han sofrasının herkese açık olması gibi gözüktür. Uygur Türkçesindeki "kurban etme" anlamı ile örtüşür.

Ne ki olay, savaş niteliğine de dönüşebilir.

Çapul ise bunun tam karşıtıdır. Savaşın sonucu ortaya çıkan bir durumdur.

Yerleşik toplumda bu, gelenek bir yanıyle "ağalık" geleneğine dönüşür. Ağanın sofrası herkese açık olmalıdır. Ağalık vermekle, eşkıyalık kırmakladır. Ağanın elinin açık olması gerekir. Anadolu ağalık düzeninde ülüş geleneğinin izleri sezilir.

Olayın bu boyutu, görkemli gözüktür. Ama yağma geleneği, hemen ardından savaşçı talan geleneğini getirir. Göçebe toplum yapısı, taşınır malvarlığı gücüne dayanır. Bu ise, canlı maldır. Davar ya da mal sürüstü. Kuşaktan kuşağa geçecek kalıcı servet değil, savaşçı gücüne dayanan yağmaya dayanır. Bu olgu Türk toplumunda toplumsal sınıfın çok esnek olmasında başlıca etkenlerden. Malvarlığı, bedenselgüç ve savaş yeteneği ile değiştiriyor. Bu yüzden toplumsal sınıf kalıcı değil.

Ziya Gökalp kirvelik geleneğini de ülüş'in bir türü olarak niteler. Cemil Cahit Güzelbey bir yazısında (*Potlaç Töreninin Gaziantep'teki İzleri, Türk Folkloru Araştırmaları Dergisi, sayı 264, İstanbul 1971, s. 6017*) ülüş geleneğinin izlerinin yakın zamana dek Gaziantep çevresinde sürdüğüne değinir. Yazar, Gaziantep köylerinde 1950 yılına değin aşiret törelerinin bir çoğu korunduğundan yola çıkar. Buna göre, Salur Kazan'ın ülüş törenine benzeyen şölenlerin basit bir devamı çehiz törenlerinde yaşanır. Belirlenen günde erkek tarafı çehiz yükleyecekleri katır ve beygirlerle -daha sonra kamyonlarla- kız evine yollar. Çehiz taşıyıcılar kapıda karşılanıp içeri alınırlar. Mevsimine göre çay, kahve, çeşitli şerbetler, dondurma sunulur. Biraz dinlendikten sonra, çehiz getirilen hayvanlara yüklenmeye başlanır. Bu sırada kimi çehiz taşıyıcılar, çeyiz içinde elle taşınır ne bulurlarsa aşırırlar. Ancak bu iş ülüşte olduğu gibi açıktan değil, biraz gizlice yapılır. Ev sahibi bir malın aşırıldığını görse bile isteyip geri almaya kalkmaz. Bu töre bilindiği için, ortada elle taşınır parça bırakılmamasına özen gösterir yalnızca. Ama çehiz taşıyıcılar bir yolunu bulup mutlak birşerler yürütürler.

Ülüş geleneğinin izleri Alevilikte de yaşar. Kış aylarında dedeler köylere görünüm yapmaya çıkarlar. Toplumun beğenisine göre kimi dedeler büyük köylerde cem birlerler. Cemin sonunda halk gönlünden ne koparsa hakullah verir, dedenin hizmetini ödemek ister. Buraya dek yaşanan emeğin karşılanmasıdır. Ama iş bununla bitmez. Bir dizi küçük dedeler, asıl hizmet yapan dedenin cemine tünemeye başlar. Töreyle göre kazanç ortaktır. Asıl dedenin kazancını, hiç iş yapmamış bu dedelerle paylaşması gerekir. Post dedesi denen büyük dedenin eli

Bir talibin evini ondalama şöyle yapılır:

Önce delil uyanır. Sonra o talibin kazanı ve katranı dışında ne kadar malı varsa değeri ölçülür. Kaç kuruş tutarsa, içinden, dokuz doksanı, dokuz sığata lanet olsun" denerek çıkarılır.

Sonra ne kalırsa üçe bölünür. (Bu üç bölümden)

"Bir bölümü şahın, bir bölümü mürşidin, bir bölümü cem erenlerinin" denir. Bundan sonra:

"Mürşit geçti, cem erenleri de geçti" denir.

Şaha kalan bölüm yeniden üçe bölünür. Yukarıda anlatıldığı gibi:

"Mürşit geçti, cem erenleri de geçti" denir.

Şaha kalan (bölüm) üçer üçer bölünüp üç kalıncaya değin yine üçe

sıklık göstermesi, öbür dedelerle kazancını paylaşmaması büyük ayıp sayılır. Dedenin eli açıklık olması toplum gözünde yücelmesidir. Bu nedenle, büyük dedeler ne kazandıları, büyük bölümünü dağıtırlar. Öyle ki, bir kış boyu cem yürüten, bir dizi sıkıntıya katlanan dedenin evine eli boş döndüğü olur.

Yakın zamana dek kimi Alevi köylerinde ev büyüğünün ölümünün ardından, ev sahibinin mal-davarının bir bölümünün kesilip yenildiği anlatılır. Eski Türk töresinde buna benzer bir ipucu bulunur. Varlıklı kişilerin ölüm törenleri için bir mal ayırdıkları bilinir. Aleviler arasındaki son örneğinin Sivas yöresinde yaşayan Koçgiri Alevileri arasında yaşadığını işittik. Olay şöyle gelişir: Alişan Bey ölür, ardından ağlaşmalar, yas tutmalar sürer. Birkaç gün sonra gelin Sırma Hatun ahıra gittiğinde bir-iki mandanın kaybolduğunu görür. Gelip ev halkına durumu söyler. Kaynana gülümser: Eyvah ülüş yapmışlar der. Bu geleneği bilmeyen gelin Sırma hatun „ne demek ülüş“ diye sorar. Kaynana büyük ölümünün ardından böyle yağmaların yapıldığını söyler. „Bu töredir“ der. Koçgiri aşretinden olmayan Sırma Hanım şaşar „yere batsın böyle töre, böyle töre mi olur“ diye kargış verir. 60’lı yıllara dek süren bu gelenek de ülüş geleneğinin yakın zamana dek, -tüm Aleviler arasında olmasa bile- sınırlı bölgelerde yaşadığını gösterir. (Bu olayı 2006 yılı Aralık ayında beni ziyarete gelen Ablam Kıymet Yılmaz’dan dinledim. Daha önceki yıllarda Almanya’da başka kişilerden de böyle bir geleneğin bulunduğunu duymuş, ama yeterince belge olmadığı için yazmaya cesaret edememiştim.)

ayrılır. Yine:

"Mürşit geçti, cem erenleri de geçti, şah da gani" denir.

Bundan sonra da erkândan geçilir. (Talibin) ikrarı alınmış oğlan çocuğu varsa, o da anasının aşağı yanında dara durur. Birlikte erkândan geçerler. Musahibi olmayan talibin evini ondalamak erkân değildir.

Ocak kazdıran talip bir kan akıtır. Dolusu içilip lokması yenince, mürşit ya da rehber eline bir çapa alıp ocağın önünde dar olur. O talip de bacısıyla (onun) sol yanında dar olur. Ondan sonra mürşit ya da rehber

²⁶²İzmir Yazması "Ocak Kazdıran Talibin Tarif-i Beyanındadır" başlıklı bölüm (s. 40). **Rıza Yetişen Tahtacı Aşiretleri** adlı kitabında "Ocak Kazma" bölümünde bu töreni evlenen gence yeni ev kurma biçiminde açıklar.

Yeni ev kuracak gencin ev açması şöyle bir törenle kutlanır: Yeni eve koru komşu toplanır. Bu tören için en az üç kişi gereklidir. Geçimi yaşamı elveren ocak kazdıran en bir koyun kurban keser. Yok durumu elvermiyorsa bir horoz keser. Dede, yeni açılan ocağın başına geçer. Talip sol yanında dara durur. Dede, elinde tuttuğu kazma ile ocağın sağına "Ya Allah", soluna "Ya Mauhammet", ortasına "Ya Ali" diye yavaşça kazıyormuş gibi vurur. Sonra ocağa konmuş olan odunları tutuşturur. Ardından çapayı talibe verir. Talip rehberin elini öper. Dede şu hayırlıyı okur:

"Allah Allah Allah... La ilahe illallah, Muhammet resuluullah, Aliyyül veliyyullah, mürşid-i kamilullah. La feta illa Ali'la seyfe illa Zülfikar, evi ocağı şen, nasibi ayrı, kısmeti gür, ocağı kadim oal. Tuttuğu ileri gide. Şah-ı merdan yardımcısı ola. Gerçekler demine hu!"

Diz çöktüğü ocağın önünden kalkıp yerşne oturur. Hemen kurbanlık kesilip bu ocakta pişirilir. Bu arada dolu üçlenir. Eğlenceye başlanır. Kurban pişince sofralar açılıp yenir. Dede hayırlı duası verip yerine oturur. Yeni ocak sahibi eşi ile birlikte herkesin elini öper. Dede dua eder. Dedeye 110 para ustaz hakkı verilir. (Rıza Yetişen: Tahtacı Aşiretleri, İzmir 1986 s. 40)

Edremit Tahtacıları Arasında bir baba çocuğu evlendirmek, düğününü yapmak ve evini yaptırıp, ayırmak zorundadır. Ayırırken bütün köylüye "oğlan ayıracağını bildirir. Herkes tüm köylü gelir. Mürşit gelir oraya bir kazma ile onu özel bir dua ile duayı okur. Gider bacanın içine üç kez vurur. Bir kurban kesilir. Baba meydan görür mürşitte, çocuk da meydan görür babanın arkasında. Artık bu ayrılıktır. Ayrı bir ocak kurulacaktır. Yuvadın uçurmuştur. Yeni evde yapılıyor. Yeni eve uğur aktarıyor. Baba ocağın içinde bir ateş yakıyor. Baba oğulla "taş ol başar" diyor. (Hasan Akburak'tan derlendi.).

apa ile ocağı üç kez tılsım eder, çapayı o talibin eline teslim eder. Talip de elini öper. Mürşit ya da rehber yerine oturunca o talip bacısıyla cemaatin da elini öpüp dara durur. Bir Gülbeng çekilir ve cemaat dağıtılır. Yüz on para üstad hakkı alınır.

19 NİYAZ²⁶³

Ve de ustadın, halifenin, evlad-ı al-ı Resul'ün bilge sözleri şöyledir: Talip olan sofı pirlerin, meşayihlerin adları geçtikçe niyaz etmeli.

Ancak niyaz etmek üç bölümdür: Birinci ellerine, ikinci ağzına, üçüncü gözlerine yüz sürmektir. Pir yanında olduğu sürece, mününün müslümün çeğnilerine veya dizlerine niyaz etmesi erkandır. Ve de bakire kızlar ve dul avratlar mücerrettir. Bunlara niyaz etmek erkân değildir.

Ve de bir kimseye hem tarik çalmak, hem kurban almak ve hem de tarik akçası almak erkândır. Nedeni, sofıya bir erkân çalınca büyük günahdan arınır. Kurban alınınca beladan ve kazadan emin olur. Niyaz alındığında hak ile hak olur. Ancak, cemde karar pirindin ve de şefaât hak ceminindir.

²⁶³ **niyaz:** Yalvarma, dua. 1. Niyaz Tanrı sevgililerinin vafıdır. Tanrı aşıklarının vafıdır. Naz ehli olanlar Tanrı'ya çeşitli sözler söylerler. Görünüşte kötü söz ve davranışlarda bulunabilirler. Tanrı bir kulunu severse, suç ona ceza vermez" hadisi bu inancın dayanağıdır. 2. Şeyhe (baba, dede) saygı. Diz çökerek şeyhin sağ ve sol dizini öpmek anlamında kullanılır. (Cahit Öztelli: Pir Sultan Abdal, İstanbul 1978, s.463).

Ayrıca:

Niyaz, ayrıca büyüklerin yanında edeple oturmak anlamında kullanılır. Hacet, ihtiyaç, istek ve armağan anlamlarına gelir. Bütün tarikatlarda niyaz vardır. Yalnız şekli değişir. Mevleciler sağ ayağın baş parmağı ile sol ayağın parmağı üzerine basıp eğilmek suretiyle niyazda bulunurlar. Bektaşiler bu makamda bir parça eğilmekle beraber diz çöker dedenin sağ ve sol dizini öperler. Niyaz hediye ve ihsan yerine de kullanılır. Mevlevi ve Bektaşiler sadaka kabul etmez niyaz alırlardı. (Mehmet Eröz: Türkiye'de Alevilik-Bektaşilik, İstanbul 1977, s.143-144.)

Niyaz "Şeyhin dizlerini, göğsünü ve yeri öpmeye yahut sağ ayağının baş parmağını üstüne ve ellerini sağ üste gelmek ve parmaklar düz ve açık olarak omuz hizasında bulunmak üzere çaprazvari göğse koyup şeyhin önünde başını öne eğmeye niyaz denir.

20 DAR²⁶⁴

Ve de "dar kaçtır" diye sorarlarsa, "dörttür" diye karşılık ver.²⁶⁵

Birinci Mansur darı, ikinci Fazlı darı, üçüncü Nesimi darı, dördüncü Fatıma darıdır²⁶⁶.

(Demek) nazarda durmakta dört erkân vardır²⁶⁷.

Birinci Mansur darı(dır). Dara asılır gibi doğru(ca) pir önünde dörüp elini sallandırıp asılı durmaktır²⁶⁸. Talip, dara geçip durduğunda Mansur olur²⁶⁹.

İkinci, Fazlı darı(dır). Fazlı darı "Aşk ola" denilince secdeye varmaktır. Nedeni, Hazreti Fazlı'yı yüz üstü bıçağa bırakmışlardır. (Bu darın anlamı) "Fazlı gibi hançer ciğerimde" demektir²⁷⁰.

Üçüncü Nesimi darı(dır). (Talip) doğrulup oturduğu zaman Nesimi darı olur. (Bunun anlamı) Nesimi gibi postum yüzdürdüm" demektir²⁷¹.

Dördüncü²⁷² Fatıma darı(dır). Fatıma darı ayağını birbirinin üstüne koymak(tır). (Fatıma darı) İmam Hüseyin'den kalmıştır. Bir gün İmam Hasan ile İmam Hüseyin dururken Sultan-ı Enbiya

²⁶⁴ İzmir Yazması (s. 141)ve Alaca Yazması (s. 184). **Dâr**, darağacı anlamına gelir. Alevilikte cemde dede önünde duruş biçimidir. Alevilikte bu duruşun dört biçimi vardır ve dört ayrı adla anılır. Bu bölümde işte bu dar biçimleri anlatılmaktadır.

²⁶⁵ Alaca Yazması (s. 189)

²⁶⁶ İzmir Yazması (s. 141).

²⁶⁷ İzmir Yazması (s. 141).

²⁶⁸ Alaca Yazması (s. 189).

²⁶⁹ Alaca Yazması (s. 189).

²⁷⁰ İzmir Yazması s.141.

²⁷¹ Alaca Yazması (s.189), İzmir Yazması (s.141)'de "Fazlı darı üçüncü dar" olarak gösterilir. "Tarik altından geçtikte zülfikâr çalınıp kalktıkta Fazlı olur" denir. Bu anlatım tümüyle yanlıştır. Aleviler arasında Fazlı darı Alaca yazmasında (s.189) anlatıldığı biçimindedir.

²⁷² Alaca Yazması (s. 189).

Hazretleri bir su istedi. İmam Hüseyin çabuk idi. (İmam Hüseyin iveren) davranınca sol ayağının mübarek parmağını taşa vurup kanattı. Efendimize su verirken utandığından dolayı sağ ayağını sol ayağının üstüne koydu²⁷³. (Talip) gülbenk alıp gidince günahından azad olur. Arınıp tertemiz olur. Onların amellerini Haktan başka kimse bilmez²⁷⁴.

Bir sofı sıdk ile dara dursa bu dört darın piri o mümine şefa'at eder²⁷⁵.

²⁷³ İzmir Yazması (s 141).

²⁷⁴ Alaca Yazması (s. 189).

²⁷⁵ Alaca Yazması (s. 189).

21 KAMBER'İN NEFESİ²⁷⁶

Ali'nin Kamber'inin nefesi kokardı. (Bu nedenle) kendisi halktan utanıp cemeata gelemeydi. Nedeni, halk ondan incinirdi. Bu durumu Hazreti Resul bilirdi. (O günlerde Hazreti Resul) kızı Fatma ile Zehra'nın evinde oturup inananlara nasihat ederdi.

(Bir gün sohbetlerden birine gelirken yanında) taze incir ve hurma getirdi. Kamber orda yoktu. Hazreti Muhammed, Hazreti Ali'yi yanına çağırdı. Kulağına gizlice:

"Ya Ali, var Kamber'i davet et. Gelip cemeate "aşk olsun" dediğinde biz de "Kamber nefesin misk olsun" diyelim." dedi.

Şah-ı Merdan varıp Kamber'i davet etti. Kamber cemeate gelip:

"Aşk olsun!" dedi. Orada bulunan cemeat:

"Erenlerin himmetiyle nefesin pâk olsun, hû cemaline meşk olsun" diye karşılık verdi.

O anda erenlerin himmetiyle Kamber'in nefesi misk-i anber gibi koktu. (Cemeat) Kamber'e yer gösterdi. (Kamber) oturdu. Taze hurma ile incir niyazını yediler. Gülbenk ettiler, dua kıldılar.

²⁷⁶ İzmir Yazması "Kamberin Nefesinin Pak Edilmesi" başlıklı bölüm (s. 147).

Kamber, Hz.Ali'nin mahbubu idi ve Ali her yere onu yanında götürürdü. Hz.Ali'nin sofrasını da Kamber açar ve Kamber kapardı. Bu sofraya aşk ile açılır ve aşk ile kapanırdı. Sofrada aşktan başka söz edilmezdi. Kamber esas itibarıyla de cömert idi. "Kambersiz düğün olmaz" sözü de Hz.Ali'nin onu her yere birlikte götürmesine dayanır.

Alevi dinsel törenlerinin sonunda kurulan sofraya "Ali Sofrası" dendiği gibi, "Kamber sofrası" da denir. (*Prof.Dr.Cavit Sunar, a.g.e., s.173*)

22 UĞRULUK²⁷⁷

Anlatıldığına göre Hazreti Resûlullah-ı Taalâ Aleyhi Vessellem ak devesini sekiz kişi uğrular. Bir ıssız yerde (deveyi) boğazlayıp bir parçasını pişirdiler. (O sırada) Hazreti Resul, deveyi aramaya çıktı. (Uğrular deveyi) yerken üstlerine geldi. Bunlara sordu:

Deve yitirdim gördünüz mü?"

O sekiz kişi Resil'den yüzlerini çevirip:

"Görmedik" dediler.

(Birinci) o sekiz kimse cüzzam oldu. O zamandan şimdiye kadar cüzzam olanlar o soydandır. İkinci, devenin etini yerken ağzında sakladı, ağzı koktu. Üçüncü, koltuğunda sakladı, koltuğu koktu. Dördüncü, koynunda sakladı vücudu koktu. (Beşinci) biri gömleği altında sakladı gövdesi alaca oldu. (Altıncı) biri devenin başını altına alıp oturdu, ur oldu. (Yedinci) biri devenin kanını toprağa karıştırıp yok eyledi. O temreği²⁷⁸ oldu. (Sekizinci) biri kemiğini ateşe yaktı, o miskin oldu.

Cüzzam olanlar bir söylentiye göre yedi, bir söylentiye göre sekiz kişidir. Birinci, ulu Tanrı'nın hışmına uğrayıp enbiya ve evliyadan kargış alanlardır. İkinci, Mansur'un öldürülmesine fetva verip dara çekenlerdir. Üçüncü, Seyyit Nesimi'nin sözlerini küfür sayıp derisini yüzenlerdir. Dördüncü, Hazreti Resul'ün ak devesini çalıp inkâr edenlerdir. Beşinci hayız ya da gebeyken avratlarla cinsel ilişkide bulunanlardır. Altıncı, yolda cünüp gezenlerdir. Yedinci fahişe kadınla cinsel ilişkide bulunanlardır. Sekizinci, kendi bedenini pis bilip aynen gözü gece görmeyenlerdir. Hazreti İmam Hasan'a ağı içirip ve Hazreti İmam Hüseyin'in başını kesip

²⁷⁷ İzmir Yazması "Uğruluk" başlıklı bölüm (67-68).

²⁷⁸ **temreği**: Eksema.

ihamet edenlerdir²⁷⁹.

Uğrunun dört kapı, kırk makam, onyedı erkânda yüzünün kara olduğu söylenir. Ve uğru dört bölümdür. Birinci, mal uğrusudur. Hak yanında yüzü karadır. İkinci, dil uğrusudur. (Dil uğrusu) bilgi sahibinden bilge sözleri öğrenip varıp Müslümanları dili ile aldatır. Zahirde batında yüzü karadır. Üçüncü, yol uğrusudur. (Yol uğrusu) bir kemal ehlinden erkân görüp varıp Müslümanları aldatıp babalık satar. Dünya ve ahirette yüzü karadır. Dördüncü gönül uğrusudur. (Gönül uğrusu) sarkıntılık eder. Bir Tanrı kulunun gönlünü çalar. İşi bittikten sonra geri çekilir, bırakıp gider. Dört kapı, kırk makam, on yedi erkânda yüzü kara olur²⁸⁰.

Ve de yedi kimse dünyada kibirlik edip lânetli olup dışlandılar. Birinci katil Kabil'dir. İkinci, lânetli Nemrut'tur. Üçüncü, lânetli Firavun'dur. Dördüncü, Kâbus'tur. Beşinci, lânetli Şeytan'dır. Altıncı, lânetli olan Babın'dır. Yedinci, lânetli Ebu Cehil'dir. Tanrı'nın lâneti tüm zalimlerin üzerine olsun²⁸¹.

²⁷⁹ İzmir Yazması s.67-68.

²⁸⁰ İzmir Yazması s.67.

²⁸¹ İzmir Yazması s.68.

23 CEBRAİL'İN TARİKLENMESİ²⁸²

Ve de tarik, tercüman Hazreti Risaletpenah²⁸³ Emir-el-müminin'den kaldı.

O zamanlar bu dünya kurulmamıştı. Ve Hazreti Muhammed Mustafa ile Aliyyel Murtaza bu onsekiz bin âlem içinde görüntüsünü işlememişti²⁸⁴. Cebrail:

"Ben peygamberin yaklaşıcısıyım²⁸⁵. Muhammed Mustafa (benim) karşımda durur" dedi.

Pes, Hazret-i Resûl Ekrem'in içerisine Cebrail'in bu düşüncesi doğdu. Cebrail'in kalbine kuşku geldiğini anladı. Yine o sırada Cebrail Aleyhisselam geldi:

"Ya Muhammed bana niçin izzet ve saygı göstermezsin? Saygı göstermemekte kusurlar(ım) nedir?" diye sordu.

(Bunun üzerine) Hazreti Resûl şöyle buyurdu:

"Ey Cebrail, sen melek olduğunu bilmiyor musun? Senin kalbine kuşku girmiş"

O zaman Cebrail Aleyhisselam yüzünü yere vurdu. Şahı Merdan Aliyyel Murtaza'dan aman dileyip yola girdi. Ecrini²⁸⁶ verdi. Cebrail Ulu Tanrı'dan sığınma isteyip dergâhına gelip özür diledi. (Şahı Merdan Aliyyel Murtaza) Cebrail'e tarik çalıp tercüman aldı.

Ondan beri rehberlik Cebrail'den kaldı. Ve pirlık Şahı Merdan Ali'den kaldı.

²⁸² İzmir Yazması s. 79. "Ceraıl'in Tariklenmesi" başlıklı bölüm.

²⁸³ **risalet**: 1. Elçilik. 2. Peygamberlik. 3. Haber ulaştırma, habercilik. risaletpenah: Muhammed peygamber. Hacı Bektaş Yazmasında dördüncü tacın Muhammed'e, beşinci tacın Ali'ye indiği belirtilir (s. 251).

²⁸⁴ Bu sözcük özgün anlatıda "vechini nakşeshmemişti" biçiminde geçer. vech: 1. Yüz, surat. 2. Üst kesim. 3. Ön, alın. 4. Biçim, üslup. 5. Neden. 6. Araç.

²⁸⁵ Özgün anlatıda "**muharrib**: yaklaştıran, yakınlaştıran" sözcüğü kullanılır.

²⁸⁶ **ecr**: 1. Ücret, bir işin karşılığı, gider. 2. sevap.

İzmir Yazması "Cömertlik Yapılmayan Yedi Nesne" başlıklı bölüm. (s. 142)

24
TAC²⁸⁷

"Gökten kaç tac indi?" diye sorarlarsa, "yedi tac indi" diye karşılık ver²⁸⁸.

Birinci, Adem Safiyullah'a ak (tac) indi. İkinci, Nuh nebiye ak (tac) indi. Üçüncü Halil İbrahim'e kara (tac) indi. Dördüncü, Musa'ya²⁸⁹ sarı (tac) indi. Beşinci İsa'ya gök (tac) indi. Altıncı, Hazreti Resul'e yeşil (tac) indi. Yedinci, Emirel Müminin Hazretlerine kırmızı (tac) indi.

Âdem peygamberin tacının tereği dördtür. Dört ana unsur da (dört) kitaptır. Daha doğrusu ateş, su, yel, topraktır.

Nuh peygamberin tacının tereği altıdır. (Bu altı terek) altı yön anlamındadır. Ve kuzey, güney budur.

Halil İbrahim Aleyhisselam'ın tacının tereği yedidir. (Yedi terek yedi) yıldızdır. Anlamı budur. Yedi yıldız şunlardır: Ay, Merkür, Zühre, Güneş, Müşteri, Merih, Zuhale.

Hazreti Resul'ün tacının tereği onikidir. (Bu oniki terek) oniki burca karşılıktır. Koç, boğa, ikizler, yengeç, aslan, başak, terazi, akrep, yay, oğlak, kova, balık.

Ve Şahımerdan Ali'nin tacının tereği onikidir. (O) Onbir imamın atasıdır. Ve de bu onikinin öncesinin Ali olduğu gün yazande yazılmıştır. Sonuncusu Mehdi Sahibzaman'dır. Ve Hazreti Resul:

"Birinci (imam) Ali ve sonuncu (imam) Mehdi olacaktır" diye

²⁸⁷ İzmir Yazması (s.81-82). 2.Hacı Bektaş Yazması (s. 251-252)

Tac, Alevi büyüklerinin giydikleri özel başlığın adıdır. Oniki dilimli olan bu tacın oniki imamı gösterdiği inancı yaygındır. Tacın özel bir kutsallığı olduğuna inanılır. Tacın, bir tarikat giysisi olarak, Anadolu'ya Babalılarla geldiği, nitekim Yunus Emre'nin şeyhi Barak Baba'nın bile bu etkiyle boynuzlu tac giydiği söylenir. (Eyüboğlu, Bektaşilik İstanbul 1980, s.166 ve 168)

²⁸⁸ 2.Hacı Bektaş Yazması s.251'de "beş tac indiği belirtilir.

²⁸⁹ 2.Hacı Bektaş Yazmasında dördüncü tacın Muhammet'e, beşinci tacın Ali'ye indiği belirtilir(s. 251).

buyurmuştur.

"Tac nedir?" diye sorarlarsa:

"İnsandan ibarettir. Ve ihsan da insanın vücudundadır" diye karşılık ver.

"Tacın farzı nedir?" diye sorarlarsa:

"Pirdir, pirin sözlerini tutmak ve pire hizmet etmektir. Ve tacın sünneti pire itaat etmektir. Tacın aslı Tanrı'dan günahının bağışlanmasını istemektir. Bir daha günah işlememek üzere tövbe etmektir. Tacın buyruğu cahil ile sohbetten ve de kötü kadınlarla ilişkiden sakınmaktır."

(Tacın) önderi ve kılavuzu hakkı tanımaktır. Tacın batını yani içi Hak nurudur. Tacın zahiri yani içi, imamın velayetidir. Tacın kelimesi "bir elit"tir. İsmullahtır. Meth-i Ali İbn Ebu Talip Keremullah-u vech Hazretleridir. Halife-i rehnümadır. Önce gelen kimselerin mezhebi Şia onun kıblesi idi. Yol erkân bilmezler idi. Halife ve pir görmezlerdi. Heman bir imaret idi. Vahdet tacının oluşumu sınırsızdır. "Tacın esası" "Sırdır, Hakkı zikirdir". Tacın kitabı, İmam Hüseyin İbn Ali'nin kitabı'dır.

Tacın şulesi izzetle selam vermektir. Tacın pamuğu Hakkın muhabbetidir. Tacın dirisi başa giymektir. Tacın ölüsü baştan yere koymaktır. Her kim tac giyse ve bu anılanları bilmeseydi o tac ona haramdır²⁹⁰.

Birinci, tacın içi sırdır. Dışı nurdur. İğnesi mürşittir. Ve kubbesi bir Allah'tır. Ve terekleri oniki imamdır. Mühürü Muhammed-Ali'dir. Eni doğudan batıyadır ve uzunluğu arştan kürse değindir. Kapısı dördtür²⁹¹.

²⁹⁰ İzmir Yazması, (s. 82).

âlem: Evren. Esrar: Sırlar, gizem. Ekber: Büyük. Tümcenin anlamı: "Evren büyük bir sırdır".

²⁹¹ 2.Hacı Bektaş Yazması (s. 252).

25 CÖMERTLİK²⁹²

Ve de yedi nesneye cömertlik yoktur. Dört nesnesini geçip dört nesneden geçmemek gerektir.

Birinci, Ulu Tanrı Muhammed'in sevgisinden cömertlik etmedi. Kendinden başkasını kimseyi sevmeye reva görmedi.

İkinci, melekler imana cömertlik etmedi. Melekler imana cömertlik etselerdi, iman miras kalıp bir kişinin imanı bir kişiye miras kalırdı.

Üçüncü, Hazreti Muhammed ümmetine cömertlik etmedi. Muhammed ümmetine cömertlik etseydi ümmetinden geçerdi. Oğlu İbrahim²⁹³den geçmezdi.

Dördüncü, Hazreti Ali, Döldül ile Zülfikâr ve Fatıma'ya cömertlik etmedi. Hazreti Ali, Fatıma'dan geçseydi, bir kişinin avradını şeriata göre (başka) bir kişiye bağışlamak caiz olurdu²⁹⁴.

Tıpkı bunlarda olduğu gibi bir sofı kendi müslümünü başka bir sofuya üç kez hizmete gönderse o müslüm o sofunun meşrebi ve muhibbeti olur. Ona bir kimse(nin) düşmanlık etmesi erkân değildir, yezitliktir. Nedeni, birincisi, hizmet edince ceset muhabbeti bilip Hazreti İsa makamını bulur. İkinci, Hazreti Muhammed'in makamını bulur. Üçüncü, kalp muhabbet makamıdır. Hak Taala'nın katıdır. Hayvan ot yer ve insan muhabbet eder.

²⁹² İzmir Yazması "Cömerklik Yapılmayan Yedi Nesne" başlıklı bölüm (s. 142).

²⁹³ **İbrahim**, Muhammet peygamberin çocuk yaşta ölen oğlu.

²⁹⁴ Özgün anlatıda beş, altı ve yedinci nesneler anılmaz. Bunlar Zülfikâr, Fatıma ile Hasan-Hüseyin olabilir.

İzmir Yazması "Selam" adlı bölüm. Bu bölümü "Hû" bölümünün ardına (s. 148) ardına koymamız Alevilerin "Hû sözünü de selam olarak kullanmalarından geliyor .

Şöyle bilinmeli ki, Ulu Tanrı'nın iki (türlü) adı vardır. Birisi gizli, birisi açıktır. Açık adı "Errahmanirrahim", gizli adı "Hû"dur. (Böylece) Hak Taala Hazretlerinin binbir adı vardır.

İmdi, onun hikmetinden soru sorulmaz. Bir buyruğu ile bir damla sudan güzel yüzlü adam yaratır, ay ve güneş onun güzelliğinden utanır. (Tanrı'nın) gücü sonsuzdur.

Ve de nimet iki türdür. Biri gizli biri açıktır. Açık nimet, mal-mülk nimeti ile oğlan ve kız gibidir. Gizli nimet Şevk-i zevki terk edip Ali-Muhammed yoluna sarf etmektir. İman ve marifet gibidir.

Şimdi şöyle bilinmeli ki; âlem esrar-ı ekberdir²⁹⁶. Ruhtan ruh evreni büyüktür. Ve de sonsuzluktur. Ve insan âlem kalbinden ekberdir. Ve de (bir) hadis-i şerifte "İçinde Tanrı zikri bulunan yürek en ulu evdir"²⁹⁷buyrulmuştur. Mümin olanın zikri kabuldür ve kalbi beyt-i şeriftir²⁹⁸.

Ancak, Hak Taalâ'yı anmak yedi türdür. Birinci pirin hizmetini bilip işlemektir. İkinci Allah-u Taalâ Hazretlerinin ikrarına razı olup Tanrı yoluna düşmektir. Üçüncü şeriata sağlam bağlılıktır. Dördüncü, tarikate sıkı bağlılıktır. Beşinci marifeti sağlam olmaktır. Altıncı ilmi sağlam olmaktır. Yedinci edep ve hayası sağlam olmaktır²⁹⁹.

²⁹⁵ İzmir Yazması "Hu" başlıklı bölüm (s. 112). Arapça "o" anlamına gelen sözcük, tarikatta genellikle "Tanrı" anlamında kullanılır. Gülbenk okunduktan sonra "Hu" denir. Bu, Tanrının adı anlamındadır.

²⁹⁶ **âlem**: Evren. **esrar**: Sırlar, gizem. **ekber**: Büyük. Tümce "evren büyük bir sırdır" anlamındadır.

²⁹⁷ Özgün anlatıda bu hadis Arapçadır.

²⁹⁸ **beyt-i şerif**: Kutsal ev. Burada Kâbe anlatılmak isteniyor.

²⁹⁹ . İzmir Yazması (s. 112)

Şöyle bilinmeli ki; selam³⁰⁰ Hak Taalâ Hazretlerinin ulu, büyük adlarından biridir. Selam Tanrı'nın selamıdır. (Onun) temiz sıfatıdır. Aşk (ise) insanın sıfatıdır. Ve de selam kudret kandilinin nurudur.

"Aşk olsun" demek "cesede can geldi" demek(tir).

"Hoş gördük" ve "sefa gördük" (demek), "ceset geldi" (demektir). Ve bir rivayete göre "safa gördük" sözü Cebrail Aleyhüsselam('ın) dilinden Adem Safiyullah'a, Nuh Nebiyullah'a, İbrahim Halilullah'a ve İsmail Zebhullah'a geldi. "Hoş gördük", "Safa gördük" demek Cebrail Aleyhüsselam'ın dilinden Eyyüb Şifaullah'a, Yusuf Hüsnullah'a ve Süleyman Eminullah'a geldi. Bu sekiz peygamberin her biri bir belâya tutuldu. (Onlar bu çıkmazda iken) Hak Taalâ Hazretleri Cebrail Aleyhüsselam Hazretlerini gönderdi. Cebrail gelip sekiz peygamber belâ anındayken "sefa gördük" "hoş gördük" dedi. İmdi, sema, aşk (olsun), sefa (gördük) ve hoş (gördük) sözlerinin anlamının bu olduğu anlaşıldı. Er ve bacıların selamları ve karşılıkları gereklidir. (Bir ev sahibinin eve gelen kimsenin selamına karşılık vermesi) "Bu ev senindir" demektir³⁰¹.

Besmele³⁰²,

İmdi şöyle bilinmeli; bir kimse "Bismillahirrahmanirrahim" dese tıpkı ateşin karşısında mumun erimesi gibi, lanetli şeytan erir.

Ve bu rivayette "Bismillahirrahmanirrahim" sözü dört sözcüktür. Ve günah (bu) dört tür üstüner. Birinci gece günahı, ikinci gündüz günahı, üçüncü gizli günah, dördüncü açık günahdır. Ne zaman ki bir kişi yürekten "Bismillahirrahmanirrahim" dese, Allah-u Taalâ o kimsenin günahını yarılgar, bağışlar.

Ve de evliyalar sultanı bir hadisinde şöyle buyurur: "Bir kimse inançla "Bismillahirrahmanirrahim" dese, Ulu Taalâ Hazretleri baş

³⁰⁰ İzmir Yazması "Selam" başlıklı bölüm (s. 148). Bu bölümü, Alevilerin "Hu" sözünü de selam olarak kullanmalarından geliyor.

³⁰¹ İzmir Yazması s. 148.

³⁰² İzmir Yazması s. 110. "Besmele" başlıklı bölüm.

yazıcısına buyurur. O kimseye divanına gelince Cennette dörtbin derece (hayır) yazdırır. O kimsenin dörtbin günahını bağışlar".

Ve bir hadiste Muhammed Mustafa Hazretleri buyururlar ki: "Bir kimse çocuğunu okumaya verse ve o çocuk bir kez "Bismillahirrahmanirrahim" dese, Hak Taalâ Hazretleri o oğlan ile atası ve anasının ateşten uzaklaşmaları, asla cehennem ateşi görmemeleri için berat yazar.

Ve de Hazreti Ali Keremullahu veçhe Hazretlerinden şöyle rivayet olunur: "Hak Süphane ve Taalâ Hazretlerinin ne kadar sırrı ve gizemi varsa dört kitapta bildirmiştir. (Bu dört kitabın) birincisi Tevrat, ikincisi Zebur, üçüncüsü İncil, dördüncüsü Kuran-ı Azimüşşan'dır. Bu dört kitap içindeki esrarını Fatiha şerifte bildirdi. Ve Fatiha-i şerifte her ne esrarı var ise "Bismillahirrahmanirrahim" içine koydu. Ve "Bismillahirrahmanirrahim" içinde ne kadar esrarı var ise Yasin-i Şerifte (gizledi). Yasin-i şerifte (ne sırrı) varsa o 'ba'nın altındaki noktada sakladı."³⁰³

³⁰³ İzmir Yazması (s. 110-111).

Seyitlere arslan göründü, felekte
 Onun için ona dedi: Esadullah-ı Haydar
 Hem dahi kılıç gelmeye yeryüzüne
 Seyfe illâ Zülfikâr
 Rıza kapısına isteyip ol şahın hizmetine
 Bel bağladı Selman ile Kamber
 Ki gelmeye hergiz Ali gibi yeryüzüne er
 "Lâ seyfe illâ Zülfikâr"
 Şehitler donu kırmızı geldi
 Âla mertebe onun için geldi

304 İzmir Yazması "İmamların Övgüsü" başlıklı bölüm (s. 90-91). Aleviler arasında kutsal sayılan oniki imamlardan başka bir de ondört masum-u paklar vardır. Ondört masum-u paklar kimi kaynaklara göre şunlardır:

1. Muhammed Ekber (Hz.Ali'nin oğlu)(Bağdat'ta gömülü)
2. Abdullah (Hasan'ın oğlu)(Bağdat'ta gömülü)
3. Abdullah (Hüseyin'in oğlu) (Kerbelâ'da gömülü)
4. Kasım (Hüseyin'in oğlu) (Kerbelâ'da gömülü)
5. Hüseyin (Zeynelabidin'in oğlu) (Basra'da gömülü)
6. Kasım (Zeynelabidin'in oğlu) (Basra'da gömülü)
7. Ali el-Eftar (Bakır'ın oğlu) (Sivas'ta gömülü)
8. Abdullah (Cafer'in oğlu) (Bistam'da gömülü)
9. Yahya el-Hadi (Cafer'in oğlu) (Kûfe'de gömülü)
10. Sâlih (Musa Kâzım'ın oğlu)(Sivas'ta gömülü)
11. Tayyib (Musa Kâzım'ın oğlu) (Remle'de-Şiraz'da gömülü)
12. Cafer (Muhammed Taki'nin oğlu) (Kudüs'te gömülü)
13. Cafer (Hasan Askeri'nin oğlu) (Deyr'de gömülü)
14. Kasım (Hasan Askeri'nin oğlu) (Cezayir'de gömülü)

(Prof.Dr.Cavit Sunar: *Melâmilik ve Bektaşilik, Ankara 1975, s.39*).

Ancak, **Abdülbaki Gölpınarlı** bu ondört masum-u pakların gerçek olmadığını ileri sürer. Gölpınarlıya göre ondört masumlar Hz. Muhammed ile kızı Fatıma'nın oniki imamlara katılması ile olur. 14 masumlar bunlardır. Aleviler-Bektaşiler, "masum" sözünün Türkçe'de "ergin çağına girmemiş çocuk" denmesine aldanarak ondört masumları oniki imamlardan ayrı sanmışlar ve oniki imamın erginlik çağına girmeden şehit edilen ve bir kısmı da uydurma olan ondört erkek çocuğu "ondört masum" saymışlardır ki, bu tümüyle yanlıştır. (100 Soruda Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatlar, İstanbul 1969, s.51-52).

Haktan dahi nazildir
Ona tac-ı Ahmet şehadet gelincek
Ol Şah-ı velayet bile içtiler
Ol Şebbir-i şübber birine ağzından erdi
Rıza eceli birinin boğazından katleyledi
Onları ol yezit cahil epter
Hasana ağı verdi avratı, Muaviye meşveretiyle
Ol yüzü dönmüş bîvefa, ol tohma lanet,
Ah Hüseyin'e rahmet deyip ağlar ümmü Seleme.
Hem Şah deyip Şehriban ederdi ezber
Der idi ki iki cihan geçsem ey şah oğlu Şah-ı vahiden
Hayalın gönlümde kaldı, fırakın canımda
Bir dahi gözü gözlerim seni ey hüsn-ü münevver
Ey Ali'nin yâdigârı, ey Muhammed'in ciğer köşesi
Ey huyu güzel, hulku şirin sözü şeker.
Ey Kerbelâya müşerref eden hublara erişti
Ey yüzü gül, gözleri nergiz, perçemi buhr-u amber.
Yerde insan ağladı şah için,
Suda balıklar cennette huri, gökte melekler
İmam Şah Hüseyin'in kanlı gömleğin Hazreti Fatıma alıp eline
Divana ol yevm-ül mahşer
Diye ki, Hüseyini olanların bağışla suçun
Bu kanlı gömleğin aşkına bağışladım
Hüseyinileri bi külli yeksar
Sen dahi Hüseyini olagör ey yar-ı sadık
Cihanda vücudun pak ola, gûnahtan haber
Hüseynidir Zeynelabidin, Hüseynidir Buhammed Bakır
Hüseyini tarikin beyan eyledi İmam Cafer
İmam Musa Kazım kân-ı evliyadır, Hem Ali Musa Rıza'dır
Cevher bunlara tanıktır
İmam Muhammed Taki, ve Ali Naki, Hasan El-Askeri
Ahir gelip Muhammed Mehdi-i sahib-i zaman
İmamlar aşkına Zülfikâr çalıp ol şahı Sultan
Kerbelânın hakkını alıp,

Lanet tavrını Yezidin boynuna geçir
Ol dem tığ-ı teber
Hüseynidir Kul Himmet ta ezel
Ezelden Hüseyniler tarikinde kemter
Ol Kul Himmet İmamlar tarikinde yad olma
Kul Himmet ey dost yadigâr'ı onundur çağırır Allah-u Ekber³⁰⁵.

³⁰⁵ İzmir Yazması (s. 90-91)'de yer alan bu bölüm Kul Himmet'in bir deyişi olduğu anlaşılmaktadır. Ancak çok bozulmuştur. Yazık ki, Kul Himmet'e ait kitaplarda bu şiiri bulamadık.

Oniki imamlar ve ölüm yerleri ise şöyledir:

1. İmam Ali	(Necef'te gömülü)
2. İmam Hasan	(Medine'de gömülü)
3. İmam Hüseyin	(Kerbelâ'da gömülü)
4. İmam Zeynelabidin	(Medine'de gömülü)
5. İmam Muhammed Bakır	(Medine'de gömülü)
6. İmam Cafer Sadık	(Medine'de gömülü)
7. İmam Musa Kazım	(Bağdat'ta gömülü)
8. İmam Ali Rıza	(Horasan'da gömülü)
9. İmam Mahummed Taki	(Bağdat'ta gömülü)
10. İmam Ali Naki	(Şahmeran'da gömülü)
11. İmam Hasan el-Askeri	(Şahmeran'da gömülü)
12. İmam Mehdi	(Samire'de kayboldu)

(Prof.Dr.Cavit Sunar: y.a.g.e., s.39)

28 BÜYÜK ÂLEM, KÜÇÜK ÂLEM³⁰⁶

İmdi, büyük âlem insandır, küçük âlem hayvandır. Ulvi âlem insandır, süfli âlem hayvandır. Ve bir de görünüşte adem, kişilikçe hayvandır.

Birinci ilimde hayvan, ikincide akılda hayvan, üçüncü fikirde hayvan, dördüncü sohbetde hayvan denir.

İlimde hayvan olan kimse görünüşte insandır, (gerçek) anlamda (pek) alçaktır. Ona adem demezler, hayvan derler. İrfan sahiplerinin ona güven ve saygısı yoktur.

Ve de görünüşte insan olan dört nesnedir: Buna dört ana unsur denir. (Bu dört ana unsur) ateş, yel, su, toprak(tır). Bu dört nesneyi dört taban üzerine oturtmuşlardır. Suyun adını mülhime³⁰⁷ komuşlar. Ve toprağın adını mutmaine³⁰⁸ komuşlar. Ateşin adını emmare³⁰⁹ komuşlar. Yelin adını levvame³¹⁰ komuşlar. Dördünün

İzmir Yazması "Büyük Âlem, Küçük Âlem" başlıklı bölüm (s. 95).

Aleviliğe göre insanda iki büyük güç vardır: İyi ve kötü. Bu güçler kendi seyrine bırakılacak olursa kötülüğün gücü iyiliğin gücünü egemenliği altına alır. Bu nedenle insan eğitilmek zorundadır. İnsan eğitimden amaç, insandaki "nefsin" eğitimidir. Bu eğitimi dedeler, babalar yapar.

Nefsi eğitimden amaç, nefsi bilmektir. Nefsi bilmekten amaç ise, herşeyden önce nefsi, şehvet, kibir, kin, gazab, haset, riya gibi kötülüklerden sıyırmak, kalbi de bütün dünya ve hatta ukba sevgilerinden arıtmaktır.

³⁰⁷ **mülhime**: Esin veren, ilham eden.

³⁰⁸ **mutmain**: Zihnini bir şeye yatırıp rahatlamış, kuşkusu kalmayıp kanmış.

³⁰⁹ **emmare**: Pek buyurucu, zorlayan.

Tarikatlar gerçekte tasavvufun daha doğrusu hakikatın birer yoludur. Herşeyden önce birer nefis terbiyesi yoludur. Genellikle tasavvuf yolunda hakikat yolcusunun sırası ile şu yedi evreyi geçip tamamlaması gereklidir. Ancak bu sıralama Buyruk'ta dağınık anlatılmıştır. Bu yedi evrenin sırası şöyledir: 1. Nefs-i Emmare, 2. Nefs-i Levvame, 3. Nefs-i Mülhime, 4. Nefs-i Mutmainne, 5. Nefs-i Râdiye (Nefs-i Râdiye: Hakikat yolcusu bu makamda artık Allah'tan razı olur. İyiliğin ve kötülüğün, her ne gelirse gelsin Allah'tan geldiğine inanır. Her zaman şükür eder, şikâyet etmez.) 6. Nefs-i Mardiye (Nefs-i Mardiye: Bu makamda ise Allah hakikat yolcusundan razı olur. Hakikat yolcusu Allah'a iyice yaklaşmıştır. Başka bir deyişle artık her iş ve eyleminde Tanrı ile birliktedir. Tüm kötülüklerden, tutkulardan

de (birer) uygunu vardır.

İmdi (şöyle) bilinmeli: Nefs-i emmare³¹¹ ateşe bağlıdır. (Nefs-i emmareler) Hakkı kabul etmeyen zalimlerdir. Nefs-i emmarede on özellik vardır: Birinci, cehil, ikinci kibir(dır). Üçüncü buğuz³¹²(dur). Dördüncü kahr³¹³(dır). Beşinci pahıllık³¹⁴(tır). Altıncı isyan(dır). Yedinci nefsanîyet etmek³¹⁵(tir). Sekizinci kin etmek(tir). Dokuzuncu küfür(dür). Onuncu nifak³¹⁶(tır).

İmdi, nefs-i levvamenin³¹⁷ uzantısı yeldir. Onun da on özelliği vardır: Birinci zahitlik(tir). İkinci takvalık³¹⁸(tır). Üçüncü terk-i salât³¹⁹(tır). Dördüncü ubudiyet³²⁰(tir). Beşinci namaz(dır). Altıncı oruç(tur). Yedinci hac(dır). Sekizinci kaza komak³²¹(tır). Dokuzuncu zekât'tır). Onuncu abdest(tir).

sıyrılmıştır. Bu nefsin egemen olunacağı son evredir. Yani nefs ancak bu makama kadar insana egemen olabilir). 7. Nefs-i Safiyya ya da Maiyya (Nefs-i Safiyya: Nefs bu makamda artık insana egemen olamaz. Artık tümüyle saf ruh durumuna gelmiştir. Yani insan Allah'a ulaşmıştır. Bu makamda insanın eylemleri, sözleri, artık Tanrı'nın eylemleri ve sözleridir.)

³¹⁰**levvame**: Çekiştirip dedikodu yapan.

³¹¹**nefs-i emmare**: Hakikat yolcusu. Bu makamda tümüyle kendi nefsinin buyruğu altındadır. Bir haşvandan başka birşey değildir.

nefs-i levvama: Hakikat yolcusu bu makamda yavaş yavaş nefsini kötülemeye, pişmanlık getirmeye başlar. (Bak.420.not)

³¹²**buğuz**: Öfke.

³¹³**kahr**: Üzüntü.

³¹⁴**pahıllık**: İstemezlik, çekemezlik.

³¹⁵**nefsanîyet**: Nefsine düşkünlük.

³¹⁶**nifak**: Ara bozuculuk.

³¹⁷**nefs-i levvame**: Hakikat yolcusu. Bu makamda kişi yavaş yavaş özbenliğini yokeder, pişmanlık getirmeye başlar.

³¹⁸**takvalık**: Tanrı'dan korkma.

³¹⁹**terk-i salat**: Namazı bırakma.

³²⁰**ubudiyet**: Zihni birşeye yatırıp rahatlaştırmak, kuşkusu kalmayıp kanmak.

³²¹**kaza komak**: Tanrı'ya boyun eğmek.

Ve de nefs-i mülhime³²² kabul edicidir, suya orantılıdır. Onun da on özelliği vardır. Birinci akıl(dır). İkinci hikmet(tir). Üçüncü ilim(dir). Dördüncü nasihat(tır). Beşinci fikir(dir). Altıncı hayır(dır). Yedinci kemal(dır). Sekizinci fazl³²³(dır). Dokuzuncu ihsan³²⁴(dır). Onuncu cömertliktir.

İmdi, nefs-i mutmaine³²⁵ topraktır. Ulu Tanrı cenneti onun üstüne kurmuştur. Toprak Adem Safiyullah'a koşturur. Nedeni, toprak en yüce ilmin ayrıntılı kitabıdır. Tanrı şöyle seslenmek izzetinde bulunmuştur:

"Benliğini bilen Tanrı'yı bilir."³²⁶

Bu söz evliya binasıdır. İmdi (Tanrı'nın) açık söylediği gibi, her kişi(nin kendi) düzeyini bilip konumuna göre doğru yol, doğru düzen üzerinde olması gerekir. Böylece onun da on özelliği vardır. Birinci yoksulları gözetici olmaktır. İkinci hayır öğütü olmaktır. Üçüncü adil, adalet etmektir. Dördüncü insaflı olmaktır. Beşinci rızadan geleni nur bilmektir. Altıncı ilim sahibi olmaktır. Yedinci, hakikati hak etmektir. Sekizinci Hakka yakın olmaktır. Dokuzuncu ahlinde durmaktır. Onuncu vefa nedir fark etmektir, ki duygular açık ola. Nedeni, toprak Şah-ı Merdan'dır. Onun için (bir) adına Ebu Turabî ve bir adına (da) "Ebu Talip" dediler. Velilik, keramet ve nübüvveti³²⁷ ortaya çıkardı. Ve bu düzey insana özgüdür. Ve bu düzey (de insan) insandır. Önce insanın kendini bilmesi gerekir.

³²² **nefs-i mülhime**: Hakikat yolcusuna bu makamda kimi şeyler ilham olmaya başlar. (284. açıklamada anlattığımız gibi tasavvuf yolcusunun yedi evreyi tamamlayıp geçmesi gerekir. Nefs-i mülhime bunun üçüncü aşamasıdır.)

³²³ **fazl**: Erdem.

³²⁴ **ihsan**: Bağışlama.

³²⁵ **nefs-i mutmaine**: Hakikat yolcusunun nefsi artık burada seyrini ve icraatını bitirmiş, tümüyle ruhaniyete yönelmiştir. Yolcu bu durumda kabiliyet derecesine göre birçok keşiflerde bulunabilir. Zati tecelliye bile mazhar olabilir. Bu zati tecelliye tecelliye berkiyye denir.

³²⁶ Bu tümce özgün anlatıda Arapçadır. "*men arefe nefse fakat arefe rebbe*" biçimindedir.

³²⁷ **velayet**: Velilik, gizlilik anlamındadır. **nübüvvet**: açıklık, görünürlük. Nübüvvet, batının yani velayeti açığa çıkarır.

Ve de evsaf-ı zemime³²⁸ sekizdir. Bunun tümüne "nefs-i emmare" derler. Birinci pahıldır. İkinci kibir(dir). Üçüncü şehvet(tır). Dördüncü hırs(tır). Beşinci nefis(tır). Altıncı zurafalıktır³²⁹. Yedinci gazap(tır). Sekizinci hatır yıkmak(tır). İmdi, gönül dedikleri Hakkın evidir. Bu sekizi (tutkuyu) yok edersen sekiz cennet kapısı yüzüne açılır. Ve yedi tamu (kapısı) yüzüne bağlanır. Yok, ortadan kaldırmayıp bunları sana yakın edersen sekiz cennet kapısı yüzüne bağlanır. Ve yedi tamu kapısı yüzüne açılır.

İmdi bu yedi şeyi bırakmamak gerekir. (O zaman Tanrı) insanı hidayete ulaştırır. Birinci sehavettir³³⁰. İkinci kanaat(tır). Üçüncü ilimdir. Dördüncü sabırdır. Beşinci ilmine kibir(li) olmamaktır. Altıncı Hak için hizmet etmektir. Yedinci cömert olmaktır. Önce, yol Muhammet-Ali'den kalmıştır. Ve bundan tutmuşlardır. Nefsin(in) rızasın(ı) sağla ki tecella, temenna ve niyazı hak ola. İlm-i ulvî³³¹, ilm-i süfli³³² ve ilm-i memat³³³ bunun için derler. Ve sıfatı değiştirip sefil sıfata düşersen şeytan ortaya çıkar. Neuzu billah o kimse mahrum olur. Hidayetten³³⁴ çıkar, zulmata³³⁵ düşer. O kimseye görünüşte adem derler, (gerçek) anlamda hayvan derler. Nedeni, ateşten yaratılmıştır.

Ateşe sekiz derler. Tanrıya şükür edince (Tanrı) sekiz şeyi bağlar. Birinci riya ateşidir. İkinci şehvet ateşidir. Üçüncü cahillik ateşidir. Dördüncü hırs ateşidir. Beşinci gaflet ateşidir. Altıncı nazar ateşidir. Yedinci kibir ateşidir. Sekizinci batın ateşidir.

³²⁸ **evsaf-ı zemime**: Kötü özellikler, kötü vasıflar.

³²⁹ **zurafalık**: Sevicilik.

³³⁰ **sehavet**: El açıklığı, cömertlik.

³³¹ **ilm-i ulvi**: Ulu, yüce bilim.

³³² **ilm-i süfli**: Aşağı, düşük, kibirli bilim.

³³³ **ilm-i memat**: Ölüm bilimi.

³³⁴ **hidayet**: 1. Yol gösterme. 2. doğru yolu arama. 3. doğru yola girme. 4. tanrı tarafından birinin kalbine ilham olunan doğru yolu arama.

³³⁵ **zulmet**: Karanlık.

O, birinci riya ateşi zikirle def olur. İkinci şehvet ateşi helal kazançla def olur. Üçüncü cahillik ateşi ilim ile def olur. Dördüncü hırs ateşi ölümü kalbinden çıkarmamakla def olur. Beşinci gaflet ateşi Allah korkusundan ağlamakla def olur. Altıncı nazar ateşi sözü düşünerek söylemekle def olur. Yedinci kibir ateşi nefsini bilmekle def olur. Sekizinci batın ateşi kanaat ile def olur. Topluca söylenecek olursa:

"Nefsini bilen Tanrı'yı da bilir. Nefsini bilmeyen kimse cahildir."³³⁶

³³⁶ İzmir Yazması (s.95-98). Özgün anlatıda son tümcenin yarısı Türkçe, yarısı Arapçadır. **zira'**: Dirsekten orta parmak ucuna kadar olan uzunluk ölçüsü. 75 ile 90 santim arasında değişen çeşitleri vardı.

29
VELÂYETNAME³³⁷

Amma baad rivayettir ki bir gün cümle evliyalardan şöyle dediler:
"Ey azizim, hikmetinden aziz nesne yoktur."

O zaman Şahı Velayet cümle hizmetçilerini katına çağırdı.
Şöyle dedi:

"Sizden hükümlerinde hiç yanlış olmayan, dünya ve ahiret için yararlı bir kitap istiyorum. Öyle bir kitap olsun ki bundan sonra ben onlara itibar edip ve onunla amel edeyim. Ve (başkaları) onunla her nesne üzerine zafer bulalar. Ve benden sonra bir yadigâr kala."

(Bunun üzerine) cümle hikmet biliciler Şah-ı Velayet'ten bir yıl süre istediler. Ve bir yıl içinde bu sözleri derleyip adını Velayetname koydular. Bir kitap yaptılar. Üzerini altın ile yazdılar. Bu kitabı Şah-ı Velayet katında saklayıp -Hak Tealâ Celil ve aziz olsun- Hazretleri huzuruna getirdiler.

"Ya Rabbülâlemin ola, iki hoş gele" dediler³³⁸.

³³⁷ İzmir Yazması "Büyük Alem, Küçük Alem" (s. 98) başlıklı bölümün sonunda verilir. Biz ayrı bir başlık altında verdik.

³³⁸ İzmir Yazması (s. 98).

MUHAMMED'İN TUBA AĞACI İLE TARİKLENMESİ³³⁹

Ve elma yendiğinde izzet ve azamet galip gelip Cenab-ı Allah'tan izzet ve hitap geldi:

"Ya habibim Muhammed Mustafa, senin ile bizim aramızda muhabbet hasıl oldu³⁴⁰. Katıma çık, tarik altından geç ki, kıyamete değin aramızda düşmanlık olmasın³⁴¹. Sende cevır, bizde sitem, zulüm olmasın!" deyince, Hazreti Muhammed Mustafa Hak Taalâ Hazretlerinin nazarına geçip durdu. Pes, Hak Taalâ cennetin şahı Rıdvan'a:

"Firdevs-i âlânın seçkin bağından; Tuba ağacından bir çatal çubuk getir³⁴². Üç zira³⁴³ uzun(luğunda) olsun³⁴⁴."

(Rıdvan gidip istenen çubuğu getirdi. Çubuk üç zira uzun(luğunda) idi. Kabzasında yedi ayet Fatiha suresi yazılmıştı. Ve bir çubuğunda yedi ayet Tebareke³⁴⁵ yazılmıştı. Ve bir çubuğunda En'am Suresinden altı ayet yazılmıştı³⁴⁶.)

Pes, Hazreti Muhammed Mustafa Sallallahu Aleyhi Vessellem Hak Taalâ Hazretlerinin şehadete oturur gibi oturup Allah-u Taalâ'nın kendi kudret-i lafzı ile:

³³⁹ İzmir Yazması "Muhammed'in Tuğba Ağacı ile Tariklenmesi" başlıklı bölüm (s. 144-146) Aynı konu s. 212-213'te malatya yazmasında işlenir.

³⁴⁰ İzmir Yazması s.144.

³⁴¹ Malatya Yazması (s. 212)'de "ağyarlık olmasın" biçimindeki söyleniş yerine İzmir Yazması s.144'te "düşmanlık olmasın" denir.

³⁴² İzmir Yazması s.144.

³⁴³ zira: Dirsekten ortaparmak ucuna dek olan uzunluk ölçüsü. 75 ile 90 santim arasında değişen çeşitleri vardır.

³⁴⁴ Malatya Yazması (s. 212).

³⁴⁵ İzmir Yazması (s.144). Malatya Yazması (s.213)'te "Berekat suresinin altıncı ayeti yazılmıştı" diye verilir.

³⁴⁶ Malatya Yazması (s. 213).

"Tanrı'dan başka tapacak yok, Muhammed onun elçisidir. Ali de onun velisidir. Ali'den üstün yiğit, Zülfikâr'dan üstün kılıç yok³⁴⁷."

"Bundan başka sevdiğiniz bir şey daha: Allah katında bir yardım ve bir zafer vardır. Ey Muhammed, inananlara müjde ver! Ey inananlar! Tanrı'nın dininin yardımcıları olun³⁴⁸." diye gülbenk edip Hazreti Resul'ün mübarek arkasına bir kere vurdu. Çubuğun kabzasından yedi damla nur hasıl oldu. Onlar yediler idi. Ve altı damla nur çubuğun sağından, altı damla nur solundan hasıl oldu. Onlar da on iki imamlar oldu.

Ondan sonra Hazreti Resul varıp bir tas bal, (bir) kadeh süt ve bir elma niyaz getirdi. Hak Taalâ Hazretleri iş bu ayeti kerimeyi buyurdu:

"İnananlar arasında Allah'ı bırakıp O'na koştukları eşleri Tanrı olarak benimseyenler ve onları Allah'ı severcesine sevenler vardır. Müminlerin Allah'ı sevmesi ise hepsinden kuvvetlidir. Zalimler azabı gördükleri zaman bütün kuvvetin Allah'a ait bulunacağını ve Allah'ın azabının şiddetli olduğunu keşki bilselerdi³⁴⁹."

"Ey Muhammed, de ki, Allah'ı seviyorsanız bana uyun. Allah da sizi sevsin. Ve günahınızı bağışlasın. Allah affeder ve merhamet eder³⁵⁰."

Ayeti okuyup, gülbenk eyleyip o niyazı hakladı. Kıyamet gününe değin muhabbetli kulların halveti hası³⁵¹ edip o niyazı konukluk etmesi gerektir.

İmdi böylece anlaşıldı: Bir sofı bir müslim ile muhabbet olmak dilerse, bir tas süt, bir tas bal, bir elma niyazlık alır. (Bir) kâmil mürşit önünde iki dizi üzerine çöker. (Pir) üç dilli çubuk ile üç kez vurur. Gülbenk eder. (Bundan sonra o kimse) mürşit, mürebbi,

³⁴⁷ Arapça yazılmış olan bu bölüm, az değişikliklerle İzmir Yazması s. 144 ve Malatya Yazması 213'te yer alır.

³⁴⁸ Saff (61) suresinin 13. ayetidir.

³⁴⁹ Bakara (2) Suresinin 165. ayetidir.

³⁵⁰ Al-imran (3) Suresinin 31. ayetidir.

³⁵¹ **halvet-i has**: Tapınım için özel, ıssız yer.

rehber, musahip, aşina, meşrep, mümin ve müslümden bir kimseye cevap vermek (zorunda değildir). Korkusuz olsun!

Ve de Hazreti Resul miraca vardığında Hak Taalâ Hazretleri yetmiş yedi kere onun dileğini yerine getirdi. Asla cevap vermedi. Muhabbet bu erkân üzerine olmazsa, (o kimselerin) ibadetleri ve hayırları kabul değildir. Nedeni, Allah-Muhammed-Ali'nin muhabbetlerine sitem çekmiş olur, yezit olur.

Tanrı Hazreti mümin, müslüm, derviş ve sofı kullarına yedi kimsenin suretinde görünür. Birinci kendi suretinde (gözüdür). İkinci ustad suretinde görünür. Üçüncü pir suretinde görünür. Dördüncü kendinin sevdiği surette görünür. Beşinci, ondört yaşında masum-u pâk suretinde görünür. Altıncı, muhabbeti suretinde görünür. Yedinci, otuz üç yaşında cennet ehli suretinde görünür³⁵².

Ve de muhabbet muhabbetten gün çalmak³⁵³ erkân değildir. Nedeni, Muhammed Mustafa Hazretleri kemal kereminden muhabbet deryası coş edip İmam Hasan Hazretlerini ağzından, ve İmam Hüseyin Hazretlerini boğazından öptü. Hemen o an Hak Taalâ Hazretlerinin celâl hışmı galip oldu. Cebrail Hazretleri cennetten dört şal getirdi. Birinci şalın rengi siyah idi. Onu Muhammed Mustafa'ya yas eylesin diye (gönderdi). İkinci şalın rengi yeşil idi. Onu İmam için (gönderdi). Ağı versinler, ağzından şehit eylesinler dedi. Üçüncü şalın rengi kırmızı idi. Onu İmam Hüseyin için (gönderdi). Boğazından Kerbelâ çölünde şehit eylesinler dedi. Dördüncü şalın rengi ak idi. Onu (Tanrı) "(onların) iki cihanda yüzleri ak (olsun) ve onların hürmetine sofı olan kimseleri yargıgadam" diyerek gönderdi³⁵⁴.

³⁵² İzmir Yazması (s.144-146).

³⁵³ **günü çalmak**: Kıskançlık, çekemezlik yapmak.

³⁵⁴ İzmir Yazması "Dört Kapı Karındaşı" adlı bölüm (s. 139-140).

31 TARİKATNAME³⁵⁵

Birinci Kapı:

Talip olana erenler nazarına gelip doğru yol ile şahit olması farz ve vaciptir. Sonra tarikin mürşidinin eline niyaz eder. (Mürşit) tariki eline alır:

"Destur şah!" deyip durur. Hiç yerinden kıpırdamayıp talip ölün dirilinceye değin on iki rıza erkânı çalar. Sonra gülbenk eder:

"Allah, Allah, Allah, evvelin ve ahirin ve zahirin ve batının bende-i şah kabul-ü dergâh, ikrarı kalu billah, Allah Muhammed Ali hû diyelim hû!"

Ve de tecellâ temenna ve tevellâ ve yezide teberra³⁵⁶ ederler. İrfanca oturup mürebbinin ve pirin hakkını alırlar. "Niyaz-ı şah, kabul-ü dergâh" olurlar. Kâmil ehli olan üç beş can³⁵⁷ yerler. Ondan sonra tercüman kurbanı geldiğinde tekbir ederler:

"Kurban-ı Halil, ferman-ı celil, can-ı İsmail" derler.

İkinci Kapı:

Adem atamız Havva anamızı lâinoğlu Hannas'a emanet etti. Lâin oğlu Hannas kâfirin kalbine hile geldi. O zaman Adem Safiyullah Havva anamıza üç razi erkânı³⁵⁸ çaldı. (Erkânı) üç etmek (bundan) tercüman oldu.

Ve Eyyüp Peygamber hasta oldu. Hatunu Rahime Hatun, Yusuf Peygamberin kızı idi. Lâin bir hekim donunda eşeğe binip geldi. Rahime Hatun'a rast geldi. Lâin Şeytan şöyle dedi:

"Ya Rahime Hatun, senin mubarek benzin solmuş. Var şarap iç, kurtulasın."

Rahime Hatun gelip Eyüp Peygambere danıştı. Eyüp Peygamber

³⁵⁵ İzmir Yazması "Haza Tarikname Beyan Olunur Şahım" başlıklı bölüm (s. 57-61).

³⁵⁶ **tecella, temenna, teberra, tevella** sözcükleri daha önce, notlarda açıklandı.

³⁵⁷ Bu tümce tam anlaşılmıyor. Kimin neyi yiyeceği bilinmiyor. Olduğu gibi bıraktık.

³⁵⁸ **razi erkânı**:: Razılık kuralı" anlamında olmalı.

dert ile yürekten bir ah çekti. Tüyleri diken diken oldu. And içip Rahime Hatun'a şöyle dedi:

"Ya Rahime Hatun, sen düşman sözüne uyup bana üzüntü verdin. Hak Taalâ Hazretleri bana sağlık verip ben bu ağrıdan kurtulursam sana doksan dokuz değnek vurmak boynumun borcu olsun."

Eyyüp Peygamber hastalıktan kurtuldu. "Andım yerini alsın" deyip yüz buğday sapı ile Rahime Hatun'a bir kez vurdu. Eyyüb'ün andı sındı. Yüz buğday sapının her birinden yüz buğday tanesi çıktı. Daha doğrusu, doksan dokuz buğday sapından binbir buğday çıktı. Bir tane Cebrail Aleyhisselam getirdi. Binbir buğday oldu.

O zamanlar Rahime Hatunun yedi güvercini var idi. Kurban edip Kırklar nazarına getirip yediler.

Hazreti Muhammed'in dokuz hanımı var idi. Ayrıca yirmi cariyesi vardı. Kimi kez mübarek beyki³⁵⁹ ile ve kimi kez sorkucu ile hatunlara beşer, dokuzar kere tariklerini çalıp tercümanlarını alırdı.

Hazreti Murtaza Ali, Fatıma'dan başka hatunu Zülfikâr ile tariklerdi. Hazreti Fatıma yaşamı boyunca yoldan çıkıp tarikli olmadı. Ancak bir cuma gecesi Hazreti Ali'nin önünde durdu, pençe-i Ali çalındı.

Ancak, hatunlar yeni hamile olduklarında gelip "Eyvallah" diyerek tarik altından geçmek dilerlerse tarike yatan hatunların yüzlerini niyaz etmekle tarik yerini alır.

Pes, şimdi anlaşıldı ki, kadınlara sayı ile tarik çalmak erkan değildir. Üç tarik çalmak gerekir. (Üç kez tarik çalmak da sakıncalı ise) üç çubuğu birbirine sarıp bir kez (tarik) çalarlar. Buna benzer biçimde çalınan tarik tarik-i evliyadır.

Dul avrat, bakire kız, genç oğlan tarikli olduğunda onlara başka mümin müslim (olduğu gibi tarik çalmak) erkân değildir. Yok, mürşit ve ya seyit olursa o zaman ona erkandır.

³⁵⁹ Büyük olasılıkla "peyk" sözüdür. Cemde 12 hizmet sahibinden biridir. Kimi yörelerde "iznikçi" denir. Yanında getirdiği ise sopa olmalı.

Bir sofı kendi günahını alıp pir önüne çıktığında pir ona:

"Aşk olsun!" der. "Erenler gönlüne göz, kalbine iman, verdi. Kulak verdi işitesin, dil verdi söyleyesin, geçtiğin mansur darı, göresin hak didarı."

O zofu zahirde batında olan sorunlarını saklamaksızın tümünü pirin önünde açıklar. Orda günahın büyük mü küçük mü olduğunu görürler. Ondan sonra o sofunun başını ve canını alıp iman verirler.

Ve de sofuyu evinden sürmek, malını almak, boynuna testi asmak, ayağına diken döşemek ve alnına şiş dayamak erkândır.

İmdi, Adem atamız, Havva anamız cennette buğday yiyip günahkâr oldukları zaman başlarından tacları, arkalarından hülleleri alınıp cennetten sürüldüler. Üç yüz altmış yıl erenler nazarına getirilmediler. (Hazreti Adem) Kerbelâ yazısında ayağına diken ve alnına âsâ dayayıp üç gün üç gece ağladı.

Ve (Tanrı) Eyyüp Peygamberin malını aldı. (Eyyüp Peygamber) on yedi yıl vird etti. (Tanrı Eyyüp Peygambere) yedi yıl, yedi ay, yedi saat hastalık verip halktan ayırdı. Tenine kurt bıraktı. (Tüm bunlara karşın Eyyüp Peygamber Tanrı'ya) şükrünü kesmedi.

Ve (bir gün) Musa Peygamber deniz kıyısında boy abdesti alıyordu. Koç başı büyüklüğünde bir taş Tanrı'nın buyruğu ile Musa Peygamberin gömleğini alıp kaçtı. Musa Peygamber öfkelenip taşla (bir söylentiye göre) bir kez, başka bir söylentiye göre de on iki kez asa ile vurdu. Hakkın hikmetiyle o taşın on iki yerinden su coşup aktı. O anda o taş dile geldi. (Musa'ya şöyle) dedi:

"Ya Musa, sen bana niçin zulüm edersin? Ben senin gömleğini şu nedenle alıp kaçarım: Benî İsrail kavminden kimi kimseler, senin kutsal bedeninde kusur var diye kuşku duyarlar, dedikodu yaparlar. Hazreti Rabbülalemin bana "Musa'nın gömleğini al, kaç" diye buyurdu. O Hakkın emriyle gömleği alıp kaçtım. ki Beni İsrail kavmi seni görüp kuşkusundan kurtulsun istedim."

O zaman Musa o taşı arkasına alıp kırk yıl götürdü, ama mürüvvet demedi. O zaman Hazreti Resulullah:

"Ya Musa, mürüvvet demedin" deyip kırk gün ortaya perde çekti. Hazreti Musa ile sohbetle bulunmadı.

Pes, böylece anlaşıldı ki başından tac, arkasından hülle ve hırka alınıp boynuna taş asıp ayağına diken döşemek, alnına asa dayamak Hazreti Adem'den kaldı. Malını almak, halk arasından sürmek Eyyüp Peygamberden kaldı. Asa dayamak, (boynuna) su asmak Musa Peygamberden kaldı. Yüzü üstüne düşüp için için ağlamak Davut peygamberden kaldı³⁶⁰.

Ve de erkânda tarik çalmak yedidir³⁶¹.

Birinci kendi rızası ile gelene bir tarik çalınır.

İkinci, kendi rızasın(a göre) üç tarik çalınır.

Üçüncü, göz görene beş tarik çalınır³⁶².

Dördüncü, sohbet dinleyene on iki tarik çalınır³⁶³.

Beşinci, sohbeti ceme düşene kırk tarik çalınır.

Altıncı, zalim eli ve dili degen ile malının tılsımı bozulan kimseye yetmiş tarik çalınır.

Yedinci, mürşit, mürebbi, halife olanın arkasından konuşana doksan dokuz tarik çalınır.

Üç tarikten on iki tarike varıncaya değin erkân ehli olan sofuları kendi göğsünüze koyasınız. Ne getirirlerse kabul edesiniz. On iki ile doksan dokuz (tarik arasında ayrıca) ceza ve sürgün verilir. Zarb-ı aliye alınır³⁶⁴.

Ve de tarikçi tarik çalınca zülfikârı boynuna koyup mürşide

³⁶⁰ İzmir Yazması s. 57-61.

İzmir Yazması s.124'te birinci tarikten ta onikinci tarike varıncaya kadar sofulara sitem ve sernigün edip ve "zarb-ı Ali ile alalar" denir. Bu bölüm Buyruk s.206'da yer alır.

³⁶¹ **tarik çalmak:** Alevi inançlarına göre dinsel tören sırasında toplumdaki yetişkinlere asa ile vurmak. Bu asa vuruşunun sayısı kişinin işlediği suça göre değişir. Nitekim bu bölümde işlenen suça göre vurulacak asa sayısı belirlenmek istenmiştir. Bu bölüm İzmir Yazmasında yer alır (s. 1124-127). Aynı konu Malatya Yazması yer alır (s. 206-207).

³⁶² Malatya Yazmasında bu tümce "gözcü ile gelene beş tarik çalınır" biçimindedir. (s. 206)

³⁶³ Malatya Yazmasında "sohbetten kalana on iki tarik çalınır" biçimindedir. (s. 206)

³⁶⁴ **zarb-ı Ali:** Ali vuruşu'. Bu bir terim olmalıdır. Bu bir terim olmalıdır. İzmir yazmasında, "Birinci tarikten ta on ikinci tarike varıncaya kadar sofulara sitem ve sernigün edip ve zarb-ı ali ile alalar" denir (s. 124). Bu bölüm Malatya Yazmasında da yer alır (s. 206).

secde ve zülfikâra niyaz eder. (Zülfikârı) pirinin eline verip ayağa kalkar. Pir de zülfikârı niyaz edip tarikçinin eline verir. Tarikçi zülfikârı eline alıp:

"Lâ fetâ illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikâr. Nasrı min Allahe ve fethün karib ve beşeril müminin. Ya Muhammed, Ya Ali." Bundan sonra şu duayı okur:

"Üstad nefesi, tarikâtı iman, destur şah, erkân-ı meşayih, emr-i halife.

Göz görenin, yol varanın. Yolca giden yorulmaz. Gerçek gördüğünden ayrılmaz.

Hal erenler halidir, yol erenler yoludur. Gafil olmayın inen ustad elidir.

Üstad nefesi tadirak, izin halife, icazet pirden, eyvallah." deyip durur.

Pir kaç tarik buyurursa, tarikçi:

"Erenler hak buyurdu, hak çalarım. Lâ fetâ illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikâr. Nasrı min Allahe ve fethün karib ve beşeril müminin. Ya Muhammed, Ya Ali." deyip üç kez rıza eliyle sıgayıp ondan sonra indirir. Pirden kaç rıza buyuruldu ise o kadar çalıp kalkar³⁶⁵. Ondandır:

"Tarik kabulluğuna, görgüler muradına, Allah diyelim" der.

Zülfikâr altından geçen mümin ve müslim³⁶⁶ iki eli ile kuşağını tutup tarikçinin ayağına niyaz ederler³⁶⁷. Nedeni, adem zülfikârdan daha üstündür³⁶⁸. Tarikçi de niyaz eden sofunun beline rıza ile bir kere sıgaya. Ondandır rızanın iki ucundan tutup önce sağ yana niyaz eder. Sonra ortaya niyaz eder. Ardından sol yana niyaz eder. İkisi de pire karşı durur.

Bundan sonra pir önce "Kes" duasını eder. Sofular tamam

³⁶⁵Malatya Yazması (s. 206-207).

³⁶⁶İzmir Yazması. (s. 124).

³⁶⁷Malatya Yazması (s. 207).

³⁶⁸İzmir Yazması (s. 124).

olduktan sonra tarikçi tariki³⁶⁹ boynuna alıp tarika yatar. O zaman pir talibin birine buyurur. (O talip) tarikçiye üç³⁷⁰ tarik çalar. Tarikçi kalkıp durduğunda pir şöyle dua eder:

"Zülfikâr keskinliğine, sır berklğine, Yezit'in helakliğine, münkir körlüğüne, mümin kardaşların gönüllerinde muratlarına, üçler, beşler, yediler, kırklar, on iki imamlar, enbiya, evliya, Allah, Muhammet, ya Ali, hû diyelim hû!" diye gülbenk çeker.

Ve de tarik altından geçen bacı kardeşler cemin sağından mümin kardeşlerle niyaz edip tecella, temenna ve tevella ile cemin sol yanından çıkarlar. Geçip nazara dururlar. Mürşit o sofulara:

"Temennaları kabul, muratları hasıl ola. Allah diyelim. Hak penahında saklasın, hû diyelim hû!"

Ardından mürşit yer gösterir. İrfanınca oturup niyaz ve gülbenk ederler. Bundan sonra bir süre mürşidin menakıbı, ustadın nefesi ve Şah Hatayi'nin divanı okunup cemin sorunları çözümlenir³⁷¹. (Yine) bir süre saz söz aşıklarının divanı okunur. Mürşidin, musahibin ve öbür hak sahiplerinin muratları verilir³⁷². Sohbet yerini aldıktan sonra:

"Oturun duran kardaşlara, şah rızasıyla hû dedik" denir.

(Böylece) tüm sofı kardeşler rıza ile evlerine giderler. Ve de sofular birbirine tecella, temenna ederler. (Bu tecella, temenna da şöyle bir sıra izlenir.) Sofu mihmana, mihman da sofuya (temenna eder. O sofı ondan sonra) pire pir de sofuya (niyaz eder). Genç (sofu) koca (sofuya) niyaz eder. Talip pir elini öper. Pir de talibe niyaz eder. Birbirlerine hakkı geçmeme(si gerekir)³⁷³.

Bir bacı kardeş şeriatını tamam edip sırrı hakikate ehl-i tarik

³⁶⁹ İzmir Yazmasında **tarik** sözü yerine **zulfikar** sözü geçer. (s. 125) İki sözcük eşanlamlı kullanılmıştır.

³⁷⁰ Malatya Yazması (s.207)'de "Bir Zulfikar çala" denir.

³⁷¹ İzmir Yazmasında "Hatayi'nin divanı" söyleyişi bulunmaz (s. 125). Bu tümce Malatya Yazmasından (s.208') alınmıştır.

³⁷² Bu tümce İzmir Yazmasında (s.125') yar alır. Malatya Yazmasında (s. 208) tümce bozuktur.

³⁷³ Malatya Yazması (s. 208.)

olmak dilerse, o kişiyi doğrudan getirmek erkân değildir. O kimseyi veya o bacıyı önce kapıcıya teslim etmek (gerekir). Kapıcı alıp gözcüye teslim eder. Gözcü alıp tarıkçıye teslim eder. Tarıkçı (onu alıp) götürür, pir olan kimseye durumu açıklar. Pir ise:

"Bu meydan Ali³⁷⁴ meydanıdır. Bu erkân evliya erkânıdır³⁷⁵. Bu meydana girenin başı top gerdanı kurban gerekir.³⁷⁶" der. Böylece nasihat eder.

(Yok o talip³⁷⁷:)

"Hazreti İsmail gibi canım kurban, Mansur gibi darım hazır. Nesimi gibi postum arkamda Fazlı gibi hançer göbeğimde. Bu dergâhtan asla dönüşüm yoktur" derse, ondan sonra mürşit onu dört kapının mihrabına secde ettirir. Ondan sonra onu alıp kabul eder. El etek verip talip eder. Ve bir sofuya "terbiye et" diye (teslim eder)³⁷⁸. Ona dört kapı, kırk makam, on yedi erkanın ilimlerini öğretip başlangıçtan sonuca ulaştırır.

Ve de dört kapının kıblegâhı budur. (Böylece) bildirilir: Şeriatla secde, tarikatta secde, marifette secde, hakikatta secde(dir). İmi böylece anlaşıldı. (O kimse) önce şeriat ehline niyaz eder. Şeriat mihrabında secde ettirilir. Hemen sohbe getirilmez. Başını secdeden kaldırmadan³⁷⁹ üç³⁸⁰ tarik çalınır. Onun sevabı şeriat ehline bağışlanır.

Ondan (sonra) tarikat ehline niyaz ettirilir. Tarikat mihrabında secde ettirip başını secdeden kaldırmadan üç tarik çalınır. Sevabı tarikat ehline bağışlanır.

³⁷⁴ Malatya Yazması (s. 208). İzmir Yazmasında "hak meydanıdır" diye verilmiştir. (s. 126)

³⁷⁵ İzmir Yazması (s.126).

³⁷⁶ Buyruk s. 208.

³⁷⁷ İzmir Yazmasında bu bölüm biraz karışık anlatılmıştır (s. 125). Önce pirin söyleriymiş gibi başlar, ardından talibin ağzından anlatılır. Oysa Malatya Yazmasında doğrudan talibin ağzından anlatılır. Biz Malatya Yazmasına göre düzenledik (s. 209).

³⁷⁸ Malatya Yazması (s. 209).

³⁷⁹ Malatya Yazması (s. 209).

³⁸⁰ İzmir Yazması (s. 126).

Ondan (sonra) marifet mihrabında niyaz ettirilir. Başını secdeden kaldırmadan üç erkân çalınır. Sevabı marifet ehline bağışlanır.

Ondan (sonra) hakikat ehline niyaz ettirilip hakikat mihrabında secde ettirilir. Sevabı hakikat ehline bağışlanır.

Özetle bu üç kapıda da böylece secde ettirilip sevabı üç kapının halkına bağışlanır³⁸¹.

Ondan sonra talip sol eliyle mürşidin sağ eteğini ve sağ eliyle sağ eteğini tutar³⁸². (Mürşidin) sağ elini öper:

"Cesedim zahiren, canım batınan verdim, sana talip oldu. Malım nefsine, başım meydanına koydum. El benim etek senindir, şahim!" der.

(Bu söz üzerine) pir de:

"Ahd-i imanın bütünlüğüne, ikrar iman kabullüğüne Şah, diyelim bir Allah, Allah Allah..." der ki talip olan, mürit olan ikrarından dönmeye!³⁸³

³⁸¹ İzmir Yazması (s. 126-127).

³⁸² Malatya Yazması (s. 209).

³⁸³ İzmir Yazması (s.127) ve Malatya Yazması (s. 209).

32 ÖLMEDEN ÖNCE ÖLMEK³⁸⁴

Ey mümin kardeş Hak Taalâ bunu buyurdu:

"Mute kable ente muta" yani "Ey kullarım ölmeden önce ölün, mahşer olmadan hesabınızı görün"³⁸⁵.

Ancak, "(bu) nasıl olmalı?" dersin, (karşılığı şudur): Sizler hırsınızı, nefsinizi öldürün ve pir eteği tutun.

Daha doğrusu, bir musahip tutup onunla sırat-ı mustakim³⁸⁶ üzere yola gidip malı mala, canı cana katıp birbirine teslim olup yılda bir kez peygamber vekili, pirin yamacına geçmektir. (O zaman) mahşerde sorulacak soruları pir ona sorar. O talibin (yaptığı) iş her ne ise pir açıklar, bildirir. Yok, talip saklarsa sakladığı günah mahşerde yine sorulur³⁸⁷.

İmdi, bir mümin yılbaşı gelip de pir yamacına geçtiği zaman pir ona:

"Aşk ola" der.

(Bunun üzerine) talip Fazlı darına iner. Pir der ki:

"Ey talip, cesedine can verdi, kalbine iman verdi. Söylemeye dil verdi. Tutmaya el verdi. Hak Taalâ seni beni adem kalbinden halk etti. Ne gördün ne işittin?"

Talip şöyle karşılık verir:

"Hak gördüm er meydanına geldim. Allah, eyvallah".

³⁸⁴ Alaca Yazması, "Ölmeden Evvel Ölmek" başlıklı bölüm. (s. 177-178) Özbenliği ile hesaplama Aleviliğin temel ilkelerinden biridir. Burada yalın biçimde kişinin kendisi ile hesaplaşması gereği anlatılmıştır.

³⁸⁵ *Buyruk*'ta Tanrı'nın olduğu söylenen bu söz, Kur'an'da bulunmaz. Kimi hadis kutaplarında Muhammet'in bu içerikte bir sözü olduğu belirtilir.

³⁸⁶ **Sırat-ül Mustakim**: Sırat köprüsü... Doğru yol anlamındadır. Kur'an'ın Fatiha suresinde (5-6) geçer. Cennete gidebilmek için üstünden geçilmesi gereken cehennem üstünde kurulu köprünün adıdır. "Sırat" sözcüğü Arapça'da "geçilmesi güç yol, keçi yolu" anlamına gelir. İslam inançlarına göre bir kimse için kesilen kurbanlar o kimseyi sırtlarından taşıyarak bu köprüden kolaylıkla geçirirler.

³⁸⁷ Alaca Yazması, (s. 177).

O gün mahşer günü gibidir. Pir Tanrı'nın vekili sayılır. El vekilü keelasil³⁸⁸ gibi bu talibe kabir sorgusu gibi soru sorar. Der ki:

"Aldığın varsa ver. Verdiğin varsa al. Döktüğün varsa doldur. Ağlattığın varsa güldür. Yıkıtığın varsa kaldır³⁸⁹."

O kişide kul hakkı yok ise, Hakkın emrinden, farzından, Muhammed'in farzından sorulur, sünnetinden, Ali'nin tarikinden sorulur.

O talip saklamayıp günahını ele verir³⁹⁰. Talip:

"Burada sorulup orda sorulmayayım. Hazreti Kur'an'da ne buyurulduysa ona göre davranayım, işleyeyim. Pirin ve Hakkın divanında yüzüm ak olsun. Dört kapı, kırk makamda ona göre davranıp kendimi düzelteyim." diye düşünmelidir³⁹¹.

Yok o talip günahını saklarsa, ulu tarikata yalan söylemiş olur. Yol haini, iman uğrusu olur. Tarikat ona helal olmaz. Yediği lokma haram olur. Semah ederse semah haram olur, semahı yalnızca oyundur. Kallenneebi Aleyhüsselam "Tüm oyunlar haramdır"³⁹² diye buyurmuştur. Ve o ceme gelen müslüm bacılara baksa namahremdir. Kâr edem derken zarar eder. Şeriatten, tarikattan eli boş olur. Mahşerde arasat meydanında kalır. Kimse sahip olmaz.

Aman kardeş, günahını saklama. Derdini söyle, karanlık kabire koyma! Burada söyle!³⁹³

Yok, talip günahını saklamayıp pire bildirir de pir dünya malına tamah edip "İyisin" derse o pirin başına neler gelir!.. Yalancı kezzab olur³⁹⁴. O pir mala tamah edip hakkı batıl ederse ceza günü o talibin hesabını o pir verir³⁹⁵.

³⁸⁸ **el vekil-ül ki el-asil**: Asıl hak sahibinin vekili.

³⁸⁹ Alaca Yazması, (s.189) ve I. Hacı Bektaş Yazması (s. 226-227).

³⁹⁰ I. Hacı Bektaş Yazması (s. 227).

³⁹¹ Alaca Yazması (s. 177.)

³⁹² Özgün anlatıda tümce Arapçadır ve "kül lubbu haram" biçimindedir.

³⁹³ Alaca Yazması (s.190) ve Hacı Bektaş Yazması (s. 227).

³⁹⁴ Alaca Yazması (s. 177).

³⁹⁵ Alaca Yazması (s.190) ve I. Hacı Bektaş Yazması (s. 227).

Adem, ademi ıslah edemez. Rehber pir arada araçtır. Bir pirin yamacına bir talip gelince pir talibe:

"Seni ahirette yarlıgayım. Gel günahından geçtim" derse, önce kendi günahını affetti mi? (bunu düşünmelidir). Kendi başına ne geleceğini bilmeden talibe "günahından geçtim" derse o pir dinden çıkar³⁹⁶.

Ancak, pir olan kimse talibin günahına göre (onun) cezasını verip, aklamalı. Ondan sonra:

"Bizim gözümüzde iyisin, Hak Taalâ'nın indinde de iyi olasin!" derse (bu sözler) duadır. Talibin zenginliğine, güzelliğine bakıp:

"İyisin, senin günahından geçtim" derse ve o cahil talip de ona inanır:

"İşte pirim günahımdan geçti" derse (boşuna avunur). (Günahı) daha çok eder. O pirin sözü kitap mı yoksa kendi nefsi için mi akıl etmez. Orasını fark edemez. Kılavuzsuz kalır³⁹⁷.

Pir olanın şöyle yapması gerekir. Talibe günahını söyler. Küçük günah ise günahına göre cezasını verir. Mürşidin buyruğundan her ne gerekirse ona göre işler. O talibe tövbe verdirir.

"Allah-u Taalâ affeylemiş ola!" diye dua eder.

Yok, talibin günahı büyükse, onu yüze almasınlar, meydana koymasınlar. Ancak onun davasını mahşerde Hak Taalâ icra eder.

Ancak pirin göreceği günah küçüktür. Dünya malına tamah et(mey)ip büyük günah işleyen talibi meydana alırsa:

"Gel günahından geçtim, seni yarlıgadım" derse (ve de o pir) eğer keramete kadem bastıysa, söz yok. Yok, kendi aklınca (iyisin, hoşsun) derse, o kendi işlevince yola giden çağırırlar³⁹⁸. Tanrının divanında münadiler³⁹⁹ bağırlarlar:

"Ey, cihanda benim vekilim olan pirlersin. Bugün (kesin) hesap günüdür."

³⁹⁶ Alaca Yazması (s. 178).

³⁹⁷ Alaca Yazması (s. 178).

³⁹⁸ Alaca Yazması (s. 178)..

³⁹⁹ I. Hacı Bektaş Yazması (s.227). **münadi**: Tellal.

Piri getirirler. O pirin defterine bakarlar. Hazreti Muhammed'in üzerine nazil olan Kur'an'ın hükümlerince hükmedip Hakkı hak ettiyse o pire ne mutlu!

"Gel sevabını al. (Sen) hesabını önce dünyada vermişsin." deyip cennete alırlar.

O pir kendi aklı ile var olan sözde Türkçe bir söz ile ayetsiz hadissiz akınca nefesine yarar bir söz ile:

"Haydi günahından geçtim, seni yarlıgadam" derse kesinlikle kâfir olur⁴⁰⁰. O pir önde, o talip arkada zebaniler cehenneme götürürler⁴⁰¹. Allahu Taalâ der ki:

"Ey Asi, sen dünyada Tanrı mıydın? Seni dünyada Muhammed-Ali'nin sulbünden getirdim. İman etmeyip aklınca kendin için yol sürdün. Büyük günah işleyen talibi akça için günahından geçip iyi dedin. Şimdi bugün başını kurtar⁴⁰²."

"Ey dünyada Kuran ve hadise inanmayan, kendi günlük uygulamasınca yol, mezhep düzüp 'ben babadan böyle gördüm' diyerek kitapsız yol sürenin sonu budur" deyip çağırırlar. Boğazına zincirler takıp sürerler. (Böyle pirlere) âleme rezil olurlar. Nedeni, baban ölünce kabirde ne ile ödüllendirilir? Sana gerekli olan Hazreti Mevla Sultan-ı enbiya her ne buyurduysa ona göre davranasın.

Hakkında şehit olmayan hadise (dayanarak) davranmak olmaz. Arapça söz çoktur. Ve Türkçe olan sözlerin yanlış çok olur. Onlara göre işlemek caiz değildir. Kesinlikle Kur'an'dan bir delil olmalıdır. Onunla işlemek gerek. Hak Taalâ o pirlere vekil etmiştir. Pirlere, hiyanet etmeye lâyık mıdır?⁴⁰³

Ve de son zamanda kimi pirlere, kendi işleklerince "mümin kulun malı murdar olmaz" deyip murdar olmuş hayvanı yerler. Ancak, yanlış akla hizmet ederler. Nedeni bıçak Hazreti İsmail'e

⁴⁰⁰ I. Hacı Bektaş Yazması, (s. 227).

⁴⁰¹ I. Hacı Bektaş Yazması, (s. 228)

⁴⁰² Alaca Yazması (s. 178).

⁴⁰³ I. Hacı Bektaş Yazması s.228.

çalındı. Bıçak hayvanın Kur'an'ıdır. Ancak, önceki zamanda müminlerin bir malına bıçak erişmezse üç beş can gülbenk çekince o hayvan nişan verirdi. Ondan (sonra) boğazlayıp yerlerdi. Son zamanda gelenler buna güç yetiremeyip yanlış fetva verip halka murdarı yedirirler, kanlı olurlar. (Bu tür hayvanları) yemek caiz değildir. (Tanrı bunları) haram buyurmuş; hayvana bıçak buyurmuş(tur)⁴⁰⁴.

Örnek şuna benzer: Evine bir vekil koysan, evini, ırzını teslim edip inansan, o vekil senin malına ırzına hiyanet edip tenbih ettiğin gibi görmese de kendi bildiği gibi görse, o vekile ne dersin? Bu örnek çoktur. Arif isen anlarsın. Akıl olmayan kimse hayvan gibidir. Kim binerse onun olur⁴⁰⁵.

Ve de bir mümin bir mümine avradını teslim etse, o da hiyanetlik etse (ve de o talip) helal etse hatadır. Ulu Tanrı yasaklamıştır. Kimi cahiller derler ki:

"Dişi kulu erkek kul için yarattı. ümin kulun birbirine korusu yok."

(Bu düşünce ile) zina ederler. (Oysa) müminin müminden korusu olmaması, bir yerde cem olunca erkek dişi ayrımı olmaksızın zikir ve devran edip birbirine öğüt, nasihat, teselli (vermek içindir). Yok, yiyip içmek için, nefis için korusuz olmak (düşüncesiyle bir kimse) gelirse o cemaat ona haramdır. O yere hayır niyetle gelip ahiret için bir hayır iş işlemek gerek⁴⁰⁶.

Bir mümin bir müminin malını zayi etse, o mümin:

"Benim malımı öde!" dese ödetmek erkândır. Nedeni, ahiret görgüsünü burda görmek gerekir. Tarıkatta erkândır. Hak sahibi:

"Benim kazancımdır" deyip hakkından geçerse hoş olur. Ancak, hakkında kısas yoktur. Ödetirse birşey lazım gelmez. Hak vekili pirdir. Müminin davasını mahşere koymayıp pir divanında görmek gerekir. Nederi:

⁴⁰⁴ Alaca Yazması (s. 191).

⁴⁰⁵ I. Hacı Bektaş Yazması (s.228-229).

⁴⁰⁶ Alaca Yazması (s.191) ve I. Hacı Bektaş Yazması (s. 229).

"Döktüğün varsa doldur, aldığın varsa ver" demek, ettiğin zararı ödemek gerek demektir. Ya da hak sahibi ile helalleşmelidir. Kimi cahiller derler ki:

"Mümin ehline ödek yoktur!"

Ancak, Hak Taala bu konuyu kullarının rızasına bağlamıştır. Dilerse ödetir, dilerse hakkını helal eder. Gerçek kural budur. Birçok söylenti vardır. Onlara göre davranmak caiz değildir.

Her şey (bir) sebeple olur. (Gerçekte) sebebi veren de kendi(dir), o işi yapan da kendi(dir). Ancak, cahil inanç şöyledir ki, bir günah işler de:

"Ettirmese etmezdim" der. Tedbirini noksan işler de takdire bahane bulur. Bu söz şeytanın fiilidir. Nedeni, lanitli cennetten çıkarken meleklerle dedi ki;

"Hak Taala bana secde ettirmeye gücü yetmez miydi? Bana da Adem'e secde ettireydi."

(Oysa) Hak Taala şer ve hayır yolu kullarına bildirdi. Laini evvelki ilimde okurdu. Gördü ki:

"Feriştelere birisi benim emrimi tutmasa lanet gömleği onun boynuna geçecektir" denir. Sonra Taala'nın emrini tutmayıp Ademe secde etmedi, lanetli oldu.

Hak Taala kullarına kitap gönderdi. İblis'in yolunu ve doğru yolu bildirdi..

"Ey kullarım siz Şeytana tâbi olmayın, düşmandır" dedi. "Ben izi sırat-ı mustakim üzere tarif etmedim mi eğri yolu göstermedim mi?" der. İtikad-ı cahiliyeye gitmeyip emri-i müruf, nehi münker etmek gerek.

Bir müminin kalbine bir küfür veya bir fesat gelse hıfz melekleri onu deftere yazarlar mı? Fetfaca yazmaz, takvaca yazar(lar). Şeriatta, tarikatte yazmaz, hakikatte yazar(lar). Hakikat evliya makamıdır. Evliyanın gönlü gesattan, küfürden aridir. Bu fesat gelince evliya evliyalıktan aşağı iner. O fesadın sitemin çekip sonra yine evliya olur. O fesat küçük günah olursa sitemin çekip yine evliya olur. O fesat büyük günah ise bir daha o makamı bulamaz. Zira, iblis bir daha (o makamı) görmedi. Ancak, talibin kalbine

gelen fesat işlemezse Hak Taala'dan korkup geri korsa yazılmaz.

Ancak, bir talibin kalbine bir hayır gelse, gücü yetmese o hayır yerine yazılır. Yok, şerre gücü yetmeyip elinden gelmediğinden - eline geçse yapacak ama geçmediğinden- yapmasa o günah yine günah yazılır. Ancak, o hayır kalbine geldiğinde malına, canına kıyamayıp o hayırı işlemese, yine hayır yazılmaz, diye buyurdu.

Ancak, mümin olan İblis'in vesvesesine ve nefsin havasına, istemesine kulak asmayıp onların dediğini yapmamalı. İrfana gelince müslüm bacıları görüp vesvese belirse:

"Lanet şeytana ve kâfire, nefs sana uymam" deyip men et(mesi gerekir). Yok, şehvet olup damar kalkıp men edemezse neuzibillah o adam tarik-i evliyaya varmasın. Haramdır, kâr edem derken zarar eder. Yok kuru vesvese olursa onu emrini tutmayıp men ederse, gide gide def olur.

Bir talibin piri uzak olsa, emanet vechile bir özü yattığı adama sorulsa, piri gelince o talibe:

"Sen başkasına soruldun" diye sitem etse o pir günahkâr olur. Zira kıskançlık göstermiş olur. Eğer görüldüğü adam yanlış fetfa verip o talibi azdırdıysa, o talibe sitem edip bir kurban, kırk tarik, kırk kuruş tercüman alıp kaldırması gerekir⁴⁰⁷. Zira kitapsız hocaya uymuş, yanlış gitmiş(tir). Eğer görüldüğü adamın kelamı kitaba uygun olup, pirin sohbeti kitapsız olursa yol ile o talip, o pir ile bir kamil mürşit bulup o piri kitaba bend et(meliler). O pir o kâmil mürşidin sözüne uymayıp kabul etmeyip ayıtsız giderse o talip o pirin darına durmamalı. Varıp Ali evlâdı bulup eteğini tutup yapış(malı). Yoksa, Şeytan'ın darına durmuş gibidir. Kitapsız Şeyh Şeytan'dır. Ermeni'nin, Urumun, Yahudi'nin başları kitaplara bağlıdır. Dinleri batıl ise de yine nesh⁴⁰⁸ olunmuş kitaplarına amel

⁴⁰⁷ Alaca Yazması (s. 191-193) ve I. Hacı Bektaş Yazması (s. 229-232). Bölümlerin özleri aynı olmakla birlikte cezaların verilisinde küçük ayrımlar bulunur. Sözgelimi yukarıdaki cezalar s.232'de şöyledir: "Kırk kuruş ve bir kurban ve kırk zer dost ile kaldıra"

⁴⁰⁸ **nesh**: 1. Hükümsüz bırakma, 2. Birşeyin aynını çıkarma gibi anlamlara gelen bu sözcük dinsel terim olarak Kur'an'da yeni bir ayetin eski ayet ya da ayetlerdeki bir hükmü ortadan kaldırması ya da değiştirilmesi anlamında kullanılır.

ederler⁴⁰⁹.

Ve de musahipler birbirini haklamada, birlik etmezse, birbirinden düşkün ol(urlar)sa sitemleri birdir. Bunlar seksen tarik hak etmiştir. Seksen tarik akçesi seksen tercüman (alınır). Otuz dört akçe halife, yetmiş akçe ustad hakkı ve bir kurban ile kabul edesi(ni)z.

Ve bir talip evliyaya iradet getirirse, yola gelmese, yoldan düşkün olsa ya da pirden düşkün olsa evliyaya gelmesi şarttır. Evliya kabul edip komazsa öyle taliplere de derman olmaz. Allah göstermesin.

Ve evliya kabul edip getirirse, o taliplerin evlerini ve mallarını yağma edip alalar. Onda birini ustad hakkı çıkaralar. Kalan malını telef edip başları yerine baş alıp üç gün dar çektireler. Ve ondan sonra kabul edeler.

Ve talip de gelip evliyaya iradet getirirse yine evliya ve musahibe yedirdiğini minnet eylese murtaddır.

Yok, (talip) günahını bilip gelirse kırk tarik hak etmiştir. Kırk tarike kırk tercüman, ondokuz akçe halife (hakkı) ve yetmiş dokuz akçe ustad hakkı alıp bir kurban ile kabul edesiniz.

Evliyaya iradet getiren talipler Muhammed Ali'nin kavlini ve haberini işitip öğreneler ve ustad nefesi olduğunu bileler. Üç günde, yedi günde, on iki günde ya da kırk günde öğreneler. İhmal etmeyeler. Onlara üç gün, üç gece dar çektireler. Boyunlarına seklem asası(nı)z. Tabanlarına diken koyasınız. Kuvvetleri yeterse seksen tarik hak edesi(ni)z. Seksen tarik, seksen tercüman, yirmi sekiz akçe halife ve yüz akçe ustad hakkı nezir alıp bir kurban ile kabul edesiniz⁴¹⁰.

⁴⁰⁹ I. Hacı Bektaş Yazması (s. 232). Özgün anlatıda buradan sonra anlatılanlar "Pir" bölümüne yerleştirilmiştir.

⁴¹⁰ Gümüşhacıköy Yazması (s.202-203).

İmdi, "lâ ilâhe illallah, Muhammeden Resulullah" diyenlere "Aliyyün Veliyyullah" demek de vaciptir. Emirelmüminin Ali hakkında denmiştir.

Ve de bir sofı(nun) dört şeyi bırakmaması gerekir:

Birinci kanaat

İkinci ilim

Üçüncü sadıklık

Dördüncü sabır(dır).

Ve de her kim talip olursa özünü turap eyleye. Sonra (o) toprağa marifet tohumu eke. Sonra tevhid suyu ile sulaya. Sonra miskinlik orağı ile biç. Sonra rıza harmanında döğ. Sonra şevk yeli ile savura. Sonra mihnet ölçeğı ile ölçe, sonra takva değirmeninde öğüte. Sonra edep eleğıyle eleye. Sonra sabır fırınında pişire.

Soru: Tarikatte secde nedir?

Cevap: Tarikatte secde hemen teslim olmaktır.

Soru: Anlamı nedir?

Cevap: "Başımı yoluna koydum, benim değil senindir" (demektir). Yani, er - hak meydanıdır. Anlaşıldı ki, (secdenin anlamı) meydana gelen kişi(nin) başını top eyleyip ustasına "al" demesidir. Ve de ayrıca, kendi özünü meydana köle edip başından ve canından geçmesi gerektir. Böyle olmak, kendini tasdik ve teslim kılmaktır. Ve de tarik yolunda sıdk-ı muhkem edip meşayih yolunda gezmektir. Bir kimse edep üzere olmazsa o kimsenin secdesi ve teslimi tamam olmaz, böyle bilesiniz!

"Secdeyi, havf⁴¹² için mi yoksa bir kimseden bir şey ummak için mi ettin" diye sorarlarsa (şöyle) karşılık ver:

"Burada korku yoktur. Burada Ademden bir şey umulmaz."

⁴¹¹ İzmir Yazması "Tasdik ve Teslim" başlıklı bölümü (s. 92-94).

⁴¹² **secde-i havf**: Korku secdesi, görev gereğı secde etme anlamında kullanılmış.

Nedeni, o vakit Allahû Taalâ Hazretleri Hazreti Adem'i kendi kudreti eliyle düzdü. Tüm meleklerle emreyledi. Bütün melekler Hazreti Adem'e secde kıldı. Ceberut adlı bir melek vardı. O ise Adem'e secde kılmadı. Başını secdeden kaldırıp secde etmedi. Lânet tasmaşı boynuna geçti. Tanrının lanetli İblis'i oldu, nevu billah minzalike.

Hazreti Şahıvelayet, Adem'i yarattı⁴¹³. Kendini Adem'in kalbinde sakladı. Ve de tüm melekler kendine secde kıldığı için bu kez secde burda Hak için oldu. Böyle olunca secde etmek ibadet oldu. Zira, emir Hakkın oldu.

İmdi, bir kimse kendini Hakka teslim edip de başını secdeye koyduğu gibi Hakkı onda bulmuş ola ki âyini erkân yerini ala. İmdi bir kimse(nin) niyaz ve secde etmesi her iki umudun(u) Haktan istemesidir. Yok, nefsi için secde ve niyaz ederse mutlak kâfir olur.

İmdi, bende-i melalet din babında şariat Resul'ündür. Bu karar ile amel getiresiniz. Zahirî müslüman olmazsa batını sofı olmaz. Çünkü şariat kavli Resul'ündür.

Tarikat kavli Ali'nindir. Bir sofunun ayağını tarikate bastığında insanlığı belli olması gerekir. Nedeni, Hak Taala (şöyle) buyurmuştur:

"Ya Muhammed, bu cihanı yarattım insan için. Ve insanı yarattım kendim için. İnsan demek, Ya Muhammed iki âlemdir. Birisi âlem-i kübradır. Biri âlem-i suğradır. Ve bir âlem-i ulvidir. Biri âlem-i süflidir. Ve biri âlem-i hayattır ve biri âlem-i memattır⁴¹⁴.

⁴¹³ Bilindiği gibi "Şahıvelayet" unvanı Hazreti Ali için kullanılır. Burda "Hazereti Şahıvelayet Adem'i yarattı" denirken Hazreti Ali'nin Tanrı olarak düşünülmesi gerekiyor.

⁴¹⁴ İzmir Yazması (s. 94).

34
RIZAYA TESLİM

Bir zamanlar bir sofı dünyayı gezmeye çıktı. Bir gün yolu bir şehere düştü.

Bu şehir şimdiye dek gördüğü şehirlere benzemiyordu. Sabah saatinde herkes işine gücüne gidiyor, sessizlik içinde yaşam sürüyordu. Şehrin alışılmamış bir düzeni vardı. Sofı şehrin bu düzenini şaşa kaldı.Öyle ki birisine yaklaşıp bir soru sormaya cesaret edemedi. Karnı acıkmıştı. Şehri gezerken bir fırın gördü. Ekmek almak için içeri girdi. Fırıncıya para uzatarak ekmek istedi. Ama fırıncı hayretle paraya baktı:

“Bu ne bu? Biz bunu kaldırmak için yıllarca uğraştık, büyük savaşlar verdik Anlaşılan sen rıza şehrinde değilsin, Dünyalı olmalısın dedi.

Sofı;

“Evet bu şehirden değilim” diye karşılık verdi.

Fırıncı:

"Hele belli oluyor. Dur,öyleyse seni görevlilere teslim edeyim.Onlar seninle ilgilenirler.Bizim şehrimizde para pul geçmez" dedi.

Fırıncı bu Sofıyı görevlilere teslim etti. Görevliler önce kendi aralarında bu sofıyı ne yapacaklarını tartıştılar. İçlerinden biri :

"Meclise götürelim, ulular karar versin"dedi.

Öbürleri de bu görüşe katıldılar. Bunun üzerine tümü meclisin yolunu tuttu. Yol boyu sofı düşünüyordu.İçinden "Paranın geçmediği bir şehir.Görevliler, ulular meclisi,şimdi de büyük ne görkemli yerdir gör ne ulular meclisi"diye kurdu.Neyse bir süre yürüdükten sonra divana vardılar.Ama sofı bu şaşa kaldı. Çünkü divan denen bu meclis hiç de düşündüğü gibi büyük ve göz kamaştırıcı değildi. Düşündüğünün tam karşıtıydı. Bir sessiz köşede küçük bir yapı idi.Yerlere basit kilimler serilmişti.Ak sakallı ulular bağdaş kurmuş kentin sorunlarını görüşüyorlardı. Görevliler uluları selamladıktan sonra:

"Bu dünyalı şehrimize girmiş. Acıkmış, ekmek almak için bir fırına girmiş. Fırıncıya para vermeye kalkmış. Bunun üzerine fırıncı farkına varıp bize teslim etti.Ne yapalım diye sordular.

Ulular:'

'Bunu neden buraya getirdiniz? Törelimizi biliyorsunuz. Konakta bir odaya yerleştirin, aşevine götürün gerekeni yapın!" diye buyurdular.

Bunun üzerine görevliler sofı ile birlikte geri döndüler..Önce bir aş evine götürdüler. Karnını doyurdular. Sonra kentin konukları için yapılmış konağa götürdüler. Bir odaya yerleştirdiler. Sofuya kentte ne yapması, nasıl yaşaması gerektiğini anlattılar.

"Burada para pul geçmez. Burası Rıza şehridir. Rızalıkla her istediğini alır, her istediğini yaparsın"dediler, yeterki rızalık olsun"bunu unutma" diye uyardı.

Sofu konağa yerleşti, gezip dolaştı. Rahatı yerindeydi. İstedığı yerde yiyip içiyordu. Hiç kimse "Ne arıyorsun?" diye sormuyordu. Bir kaç gün sonra eşyalarını topladı. Şehirden ayrılp yola koyulmak istedi. Ama görevlileri karşısında buldu. Görevliler:'

'Gidemezsin dediler. Bu şehir rıza şehridir. adı üstünde, sen buraya rızan ile geldin. Bizde sana yiyecek verdik,yatacak yer sağladık. Bu şehirde kaldığın sürece bizden razı kaldın mı?

Sofu:"

Kuşkusuz razı kaldım, sağ olun!" diye karşılık verdi.

Görevliler:"

Şimdi de bizim de senden razı kalmamız gerek. Bu yiyip, içip, yattığın günler için çalışmalısın.

Sofu:

"O ki töreniz böyle çalışayım" diye kabul etti.

Görevliler sofuya yapabileceği bir iş verdiler. Konakladığı odadan alıp daha büyük bir eve yerleştirdiler. Artık o da Rıza şehrinden bir adam olmuştu. Her sabah işine gidiyor, akşama dek çalışıp evine dönüyordu. Yavaş yavaş dost, arkadaş edinme çabasına girişti. Ama her kiminle konuşmaya başlasa ilk sorulan "Sen dünyalı mısın?" oluyordu. Bu şehrin insanları kavga, çekememezlik, kendini beğenmişlik gibi tüm kötülüklerden arınmışlardı. Böylece gün geçti ay geçti. Sofu şehri iyiden iyiye sever oldu. Dünyayı gezme düşüncesinden vazgeçti. Bu şehirde kalmaya karar verdi. Ama hala yalnızdı.Bir gün yakın bulduğu bir arkadaşına açıldı:

"Sizin bu şehirde nasıl evlenilir, ne yapılır?" diye sordu.

Arkadaşı: '

'Şehrin ortasındaki bahçe var ya, işte orda her cuma günü tanışmak dost edinmek isteyenler toplanır. Gençler gelirler. Herkes orda beğendiği

anlaştığı biriyle evlenme yolunu arar. Orda tanışrlar. Anlaşırlarsa evlenirler." dedi.

Sofu cuma günü söylenilen bahçeye gitti. Kocaman bahçe tıklım tıklım doluydu. Türlü giysiler içinde genç kızlar dolaşıyorlardı. Genç kızlar,oğlanlar sohbet ediyorlardı. Birbirini beğenip anlaşırlar uzaklaşıyorlardı. Anlaşamayanlar ayrılıp başkasına yaklaşıyorlardı. Sofu olup bitenleri bir süre hayranlıkla izledi. Sonra kanın kaynadığı bir kıza yaklaştı. Ama o bacının ilk sorusu:

"Sen dünyalımsın" oldu.

"Evet, dünyalıyım ne olacak?" diye karşılık verdi.

Bacı:'

'Davranışlarından hemen belli oluyor. Ama alınma zararı yok. O ki beni kendine eş seçmek istiyorsun, bu konuda ben sana yardımcı olurum, davranışlarını düzeltirsin" dedi.

Bacı ile sofı anlaşılmaya niyet ettiler. İşten artan boş zamanlarında buluşup konuşuyorlardı. Sofu bir keresinde bacı ile konuşmaya giderken yolun kıyısında kocaman bir nar bahçesi gördü. Bahçenin ne duvarı, ne bekçisi, ne korucusu vardı. Hemen bahçeye daldı. Kimse görmeden bahçeden bir kaç nar kopardı. Yakalanırım korkusu ile ivedi davranıp ağacın bir kaç dalını kırdı. Ama ne kimse geldi, ne de sordu. Sofu narları toplayıp bacı ile buluşacakları yere gitti. Henüz bacı gelmemişti. Narları bir tabağa koydu.Masanın üzerine yerleştirdi.Bacının gelmesini gelmedi. Nitekim bir süre sonra bacı geldi. Ne var ki narları görmesine karşın hiç ilgilenmedi. Oysa sofı bacının narları görüp ilgilenmesini, sevinmesini bekliyordu. Bacı her zamanki gibi yerine oturdu. O zaman sofı dayanamadı. Bacıya narları gösterdi.

Bacı:

Bunları nerden aldın? diye sordu

Sofu narları nerden kopardığını söyledi. Bunun üzerine bacı

"Beni düşündüğün için sağol. ama o bahçenin yerini, varlığını ben de biliyorum. Canım isteseydi gidip ben de alabilirdim. Şimdi benim canım istemiyor. Bu narlar burda boşuna çürüyecek. Başkalarının hakkını boşuna çürütmüş olacağız. Gelirken öğrendim. Narları koparıırken bahçeye de zarar vermişsin. Oysa daha dikkatli davranıp bahçeye zarar vermeyebilirdin....Burda kimse senden bir şey kaçırmıyor ki...Bunca senedir rıza şehrinde yaşıyorsun.Bu şehirde rızalıkla her şeyin serbest olduğunu bilmeliydin.Şimdi anlıyorum,sen bu şehre ayak uyduramayacaksın.

Bunları söyledikten sonra bacı sofuyu bırakıp gitti. Görevlilere söylemiş olacak ki, görevliler sofunun yaptıklarını divana bildirdiler. Divan sofunun durumunu tartıştı. Sonunda sofunun Rıza şehrine uyamayacağına karar verildi. Bunun üzerine görevliler Dünyalı sofuyu şehirden attılar.

Şimdi bu olay kulağımıza küpe ola!

Rıza üç türdür. Birincisi kişinin kendisi ile rızasıdır. İkincisi toplumla rızasıdır. Üçüncüsü kişinin tarikatla rızasıdır.

Kendi kendi ile rıza, sofunun pir önünde, başı secde de iken kendi kendini ölçmesi, kendi kendini yargılamasıdır. Kendi özü ile yüzleşmesidir. Hiç kimsenin tanıklığı, şikayeti olmaksızın kendi özünü yargılamasıdır. Ve de kendi suçunu kendi gözü ile görmesidir. Yer yüzü bir uğraş alanı, secde bir aynadır .Sofu ayna içinde kendini görecektir. Orda kendisiyle başbaşa kalacaktır. Kendini elle verebilecektir. İşte o zaman sofu insan evresine çıkmıştır. Bir kelebek bir yumurta bırakır. O yumurta pişmanlık yaprağı ile beslenir. Tövbe ipliği ile kozasını örmeye başlar. Ve erdem ipeğini yaratır. Kendini o ipekten hücrede tutsak eder. Aylarca, yıllarca yalnızlık köşesinde kendisi ile hesaplaşır. Pir önünde secdeye durmak, Tanrı katında secdeye durmaktır. Tanrı herşeyi görücü ve bilicidir. Bu dünyada piri kandırmak olasıdır. Ama Tanrı'yı kandırmak olası değildir. İşte kişinin kendi kendisi ile rızası kendi özü ile yüzleşmesidir. Seçenek kişinin yine kendisine bırakılmıştır.

İkincisi kişinin toplumla rızasıdır. Bu, kişinin içinde bulunduğu toplumdan, toplumun kişiden rızasıdır. Bunun kuralları bellidir. Yolumuzda kişinin eline, diline, beline sahip olması gerekir. Bu üç mühür kişiyi kötülükten uzak tutar. Bir sofu bunlara gem vurmazsa sofu olamaz. Kendini bulamaz. Toplum ondan, o toplumdan razı olamaz.

Üçüncü rıza kişinin tarikatla rızasıdır. Yolumuza giren can, rıza ile girer. Hiç bir zorlama, hiç bir baskı söz konusu değildir. Yolumuza rıza ile giren canın yolumuzun gereklerini inanarak, severek, rıza ile yerine getirmesi gerekir. Yolumuza giriş musahiplikle başlar. Musahiplik olmak demek malı mala, canı cana katmak gerek demektir. Rızalık olayını en küçük çerçeve içinde başlatmak demektir. Bu nedenle İmam Cafer Sadık Hazretleri "ister pir olsun, isret talip olsun bütün tarikat ehlinin her an rıza ile iş yapması gerekir. Kendi aralarında rıza oluşturmaları gerekir. Ve rızadan dönmemeleri gerekir. Kendi aralarında rıza oluşturmaları gerekir. Ve rızadan dönmemeleri gerekir." buyurmuştur. Tarikatta rıza musahiplikle başlar. Musahipler arasında gerçek anlamda rıza olursa

tarikatta rıza olur. Tarikatta rıza olursa toplumda rıza olur. Toplumda rıza olursa kişinin özünde rıza olur. Böylece üç rıza birleşmiş olur. El ele, el Hakka ulaşır.

Şimdi yukardaki Dünyayı gezmek isteyen sofunun durumuna dönelim. Gerçekte o sofı ne kendi içinde, ne toplumda ne de rıza oluşturmuştur. Bu nedenle önce kendi içinde, sonra toplum içinde, sonra da tarikatte rıza oluşturmuş Rıza şehrine uyamamıştır. Rıza şehrinde yaşayanlar malı mala, canı cana katmışlardır. Eğer o sofı gerçekten rızaya teslim olsaydı, o şehirdeki canlarla malı mala, canı cana katar, eline, beline, diline sahip olurdu. Oysa o sofı üçünede sahip olamamış, Rıza şehrinde kovulmuştur. Onun derdine derman yoktur!

Tarikat ehlinin isteklerine gem vurmaı gerekir. Tarikat ehli rızasız lokmaya el uzatmaz. Kendi karısından başkasına bakamaz. Kendi karısı dışında bütün kadınlar sofunun bacısıdır. Onlara kötü gözle bakan sofuya en önce uyarı olmak üzere doksan dokuz tarik vurulur. Kırkı kendisine, kalan ise hiç kimsenin yüzünü görmeksizin tüm tarikate ve yüzü görülerek hakikate vurulur. Sofudan üç kurban alınır.

Pir, halife, musahip, talip tümü Muhammed Ali'nin yoluna rıza ile ikrar verip iradet getirmiş kimselerdir. Bunların birbirlerine teslim olmamaları, dört kapıya teslim olmamaları, mürebbi ve musahibi tanınamaları yezitliktir. Böylelerinin yüzleri karadır. Hak divanında Tanrı onları domuz görünümüne sokacaktır. İmam Cafer Sadık Hazretleri buyururlarki: "İkrar verip talip olmuş mürebbi ve musahibe ermiş, Muhammed-Ali'nin yoluna girmiş, erkana boyun eğmiş mümin müslim bacı kardeş rızasız iş işlemesin, ki rızaları geçerli olsun. Çünkü rızasız iş olmaz. Yol ve erkan ulu Tanrı'nın evidir. Rızasızlık ulu tanrı'nın yasağıdır. Ondan sakınmak ve ondan korunmak gerek.

Muhammed-Ali'nin yolu ulu Tanrı'nın nurudur. O yolda mümin müslim rızasız lokma yese ya da yedirse şeriatte asi olur. Tarikat, marifet ve hakikatte döneke olur. Yüzü karadır. Yol uğursuzdur. Onun lokması çiğdir, haramdır. Haram yiyen ise yezittir. Onun erkanı yolu yoktur. Mümin müslim kesinlikle ondansakınmalıdır. Onunla iş yapılmaz. Ona Hak lokması yedirilmez. Onun pişirdikleri yenmez, haramdır. Ondandır. Böyle kimseler için "Tanrı'nın laneti tüm münafık insanlara olsun" buyrulmuştur.

Ve de bir kavlinde İmam Cafer Hazretleri şöyle buyurur: ⁴¹⁵

"İster pir, ister talip olanlara şöyle gerektir: Yoldan dönmeyeler, tarikatten ve hakikatten asla çıkmayalar. Ondan sonra her an rıza hasıl edeler. Ve rızadan dönmeyeler!"

Ve bir de mürebbi ve musahip olanlar (için) de böyle gerekir ki, evliyanın ayin-i erkânı ve mürşidin sır nefesi yerini ala. Birbirinin yurduna oturup ondan sonra malı bırakma, canı bırakma, dünyayı bırakma, kötü işleri bırakma va havayı bırakma... Bunları bırakıp teslim-i rızayı kabul edip, rıza kapısında olmazlar, erkân-ı tarikat, erkân-ı marifet, erkan-ı hakikat ile rıza gösterip teslim olmazlarsa ister pir, ister talip (olsunlar) ikrarları caiz olmaz!

Ve bir kavlinde Hazreti İmam Cafer Sadık şöyle buyurur:

"Bunlar yol ve erkândan düşkündür. Cemden red edip ko-mayasınız. Tercüman ve kurban yedirmeyesiniz ve erkân çal-mayasınız!"

Musahipler, pirler, halifeler ve talipler; tümü Muhammed-Ali yoluna ikrar verip iradet getirenler birbirlerine de teslim olmazlarsa, yola teslim olmazlarsa ve erkâna teslim (olmayıp) tarikate ve hakikate kail olmazlarsa, mürebbisini ve musahibini hak bilmezlerse onlar yezid-i pelid olurlar. Ve de yüzleri karadır. Yarın Hak divanında domuz görünümünde koysa gerektir.

İmam Cafer Sadık Hazretleri şöyle buyururlar:

"Önce gelip ikrar veren, talip olan, mürebbiye ve musahibe yeten(lerin) tarikatin, hakikatin, edep ve erkânlarını, farz ve sünnetlerini kabul edip Muhammed-Ali'nin yoluna, erkanına boyun verip iradet getirmeleri; mümin müslüm, bacı yoldan rızasız iş işlememeleri gerekir ki ikrarları caiz olsun. Nedeni, rızasız yol olmaz. Yol, erkân Hak Taala'nın evidir.

İmdi, gerektir ki, talip, musahip, mürit ve muhup Hak Taala'nın emri ve hem erkândır. Erkân kadimdir. Rızasızlık, Hak Taala'nın emridir. Sakınıp korkmak gerektir. Nedeni, Hak Taala havf havfullah demiştir.

⁴¹⁵ İzmir Yazması "Teslim-i Rıza" başlıklı bölümü (s.32-37).

Ali-Muhammed yoluna can ve baş veren, ehl-i hak olan mümin müslim bacılara şöyle gerektir: Nedeni her kim olursa olsun evliyaya muhuptir. (Bunlar) mürebbi, musahip, aşina ve meşrebinden cayıp kendi başına iş tutup yoldan dışarı iş işlerlse (bunların) dört kapıda hizmeti kabul olur mu? El cevap: Olmaz. Nedeni, dervişler ve talipler çok hikmetullah-ı rızasız bir şey hasıl kılmamıştır. Ve hem evliyanın sırrıdır. Sır olan nur olur. Nur olan dört kapıda, kırk makamda on iki farz-ı kifayede, on yedi erkânda bir mümin ve müslüm rızasız bir lokma verse ve yedirse şeriatte âsî olur. Tarikatte ve hakikatte katli vacip olur mu? Elcevap: Olur. Tarikatte ve hakikatte murtad olur. Ve yüzleri kara olsa gerektir. Ve hem yol uğrusudur. Yezit sofu yol uğrusudur, yüzü kara hükmolunur. Öyle sofunun hayrından rızasız lokma haramdır ve çiğidir. Haram yiyen yezittir. Ne erkânı ne yolu olur, sakınasınız. İş işlemeyesiiz, rızasız lokma yedirmeyesiniz. Ve de pişirdikleri haramdır. Ve onunla olan evlat zinadır, merdut ve münafıktır. Hakkında şöyle buyrulmuştur:

"Tanrının laneti tüm münafık kavimlerin üzerine olsun."⁴¹⁶

Pir olanın (talibi) öncelikle mürebbiye ve musahibe yetirmesi erkân-ı kadimdir. Talip, pir ve mürebbi olana tarikat, marifet sırrı hakikat bablarını ve ahkâmlarını farz ve sünnetlerini öğretmeleri gerekir. Ve hakikat eski doğru yoldur. Ve de doğru yapıdır. Çünkü, Ali-Muhammed yolu tümünden uludur. Ve de eskidir. Hakkında (şöyle) buyrulmuştur:

"Onun yolu yüce ve uludur"⁴¹⁷

Nedeni, evliyalar ve enbiyalar yoludur.

Önce pirlarin iradet getirip, ikrar verip biat kılalar ki sonra talibe, sadık sofu olan müminlere pir olan kimseler öğreteler. Ali-Muhammed'in yoluna varalar da yoldan çıkmayalar. Nedeni, evliya yolu, erkânı ve buyruğu rıza ile icazet ile olur. Onlar da

⁴¹⁶ Özgün anlatıda Arapça verilmiştir.

⁴¹⁷ Özgün anlatıda Arapçadır: Ve hüve aliyyül kadim ve hüve aliyyül azim Arapça "Tanrı yüzbin kez korusun" anlamında yemin.

birbirleriyle musahiptir. Hakkında (şöyle) buyrulmuştur:

"Rabbena ya rabbena"⁴¹⁸

Onlar da birbirinden ayrı olmaz. Taliplik davası kılan kardeşler bilin ve âgâh olun ki bu yolun korkusu, bu yola rıza ile varmak ve icazet ile olur. Talip olan(lar) yola varalar ve yoldan çıkmayalar. Pirden rızasız gezmeyeler. Nedeni, rızasız işlerin tümü haramdır. Mürebbiye ve musahibe kail olasınız!

İmam Cafer Sadık Hazretleri Ali-Muhammed'in yolu konusunda şöyle buyurmuştur:

"Dininiz imanınızdır."⁴¹⁹

Pir dindir, musahip imandır. Dinden dönen talipler pirden de döner. Musahipten dönen imanından döner.

Ve bir sözünde İmam Cafer Sadık Hazretleri (şöyle) buyurur:

"Din Muhammed, iman Ali'dir."

Dinden imandan dönen talipler haktan dönmüştür. Onlar şeriatta kâfir olur. Tarikatte merdud⁴²⁰ ve hakikatte murtad⁴²¹ olur. Ve bir de "Tanrı yözbin kez korusun"⁴²² bir adam dine söğse pirine de söğmüş gibidir. Neuzibillah ister mümin ister müslim olsunlar onların ikrarı caiz değildir. O yola sığmaz. Ceme komayasınız. Onlar yezitten beter yezittir. Onlar hakkı görüp inanmayanlardır. Onlar hakkında euzu besmele okuman erkândır. (Onlara) lanet olsun. (Onlar) hakkında (şöyle) buyrulmuştur:

"Tanrı'nın lâneti hain insanların üzerinedir."⁴²³

Onlarla ceme oturan, kurban yediren, erkân çalan merdud⁴²⁴

⁴¹⁸ Türkçesi tam anlaşılmıyor.

⁴¹⁹ Özgün anlatıda Arapçadır.

⁴²⁰ **merdud**: Kovulmuş, geri çevrilmiş.

⁴²¹ **murtad**: Dönek.

⁴²² Özgün anlatıda Arapçadır.

⁴²³ Özgün anlatıda Arapçadır.

⁴²⁴ **merdud**: Kovulmuş, geri çevrilmiş.

münafıktır⁴²⁵.

İmam Cafer Sadık Hazretleri şöyle buyururlar:

"Musahip musahibe gönül vermezse o kimse İmam Cafer kavlinde musahip değildir."

Talip odur ki yola talip ola ve yola boyun vere. Ve erkandan çıkmaya. Haktan yüz çevirmeye. Muhammed Ali aşkına zar-ı giryanın⁴²⁶ eksik etmeye. Nedeni, yol, erkân Muhammed-Ali'den kalmıştır. Talip Cebrail Aleyhisselam'dır. İmdi, talip dediğin Cebrail gibi gerektir ki talip olsunlar, kalıp olmasınlar. Niyazları Hak katında makbul olsun.

Musahip diye, hakikate girene ve bir dilden ötene derler. Hakikat hak yoludur. Hakikate giren taliplerin tüm işlerinin Hakka layık olması gerekir. (Böylece) onlara talib-i alittercüman⁴²⁷ derler. (Böyle talibe) "Güruh-u naci katarında"⁴²⁸ Şah'ın talibi derler.

İmam Cafer Sadık Hazretleri (şöyle) buyururlar:

"İster pir, ister talip, ister muhip olanların Hakkı zikirden uzaklaşmaları gerekir. Zikr-i Hak tevhiddir⁴²⁹. (Ondan) uzaklaşmak erkân değildir. Ustadın nefesini⁴³⁰ söylemek ve söyletmek erkân-ı kadimdir.

İmdi, tarikat ehli olan talipler, pir nefesini haklayanlar(dır). Ve

⁴²⁵ **münafık**: İkiyüzlülükle ara bozan. Kur'anda inanır görünerek inanmayanlar anlamında kullanılır. Arabozuculuk anlamındaki Arapça 'nifak' sözcüğünden türemiştir. Peygamber Muhammet çağında insanları üç bölüme ayırırlar. Müminler (inanenler), kafirler (inanmayanlar), münafıklar (ara katıcılar).

⁴²⁶ **zar-ı girye**: İnleme, ağlama.

⁴²⁷ **talib-i alittercüm**: Tercüman olmuş talip. Al yoluna girmiş talip anlamında kullanılmıştır.

⁴²⁸ **güruh-u naci**: Kurtulmuş insanlar katarı.

⁴²⁹ **tevhid**: Tanrı'nın birliğini bilme ve bu birliğe inanma. Tek olma anlamındaki Arapça vahdet sözcüğünden türemiştir. Tasavvuf dilinde kendini varlığını tanrının varlığında yok edip tanrının varlığıyla var olma anlamındadır. Gerek sünni dilde ve gerekse tasavvuf dilinde bu terimden pek çok terimler türetilmiştir. Şeriat dilinde "Lâ ilahe illallah" (Tanrı'dan başka Tanrı yoktur) tümcesine kelime-i tevhid denir. Burada, tümce "Tanrı'yı anma tevhiddir" biçiminde bir düşünce anlatılmak istenmektedir.

⁴³⁰ **nefes**: Deyiş, şiir.

de rızayı gözleyenler(dir). Rızadan kaçmayanlar(dır). Ve pir olanlar da rızadan kaçmamalıdır.

Ve pir olanın rızasız işleri olsa tarikatte murtad olur. Ve de yol basmıştır. Onların yedikleri haramdır. Nedeni, tarikati, hakikati ve erkânı yoktur.

Ve gelip ikrar verip biat eden bacılar müminlerden ve pirlere rızasız iş işleseler ve lokma yedirseler şeriatça boş olurlar. Onu da siyaset etmek⁴³¹ erkân-ı kadimdir. (Onlar) tarikata sığmaz. Öyle olan bacıları yer gök kabul etmez. Ve o müslüm bacının lokmasını kim yerse yezittir. Ve hem de lanete vaciptir. Yoldan ve dinden düşkündür. Ayıdan ve domuzdan kötüdür. O kimseleri Şeytan aleyhüllane (bile) kabul etmez denir.

Taliplerin rızadan çıkmamaları gerekir. Sürekli rıza ile, icazet ile olmamaları rızadan çıkmamaları gerekir. Sürekli murat kapısında olmaları gerekir. Pirden, musahipten ve yoldan dönmemeleri gerekir ki, ahiret azabından, dünya kazalarından ve belalarından emin olalar. Ve Ali-Muhammed divanından kalmayalar. Ali-Muhammed'in buyruğunu yerine getire, utanacak duruma düşmeyeler⁴³².

Bir talip nefisini zaptetmese, rızasız lokmaya el sunsa, ya da kendi hatununu koyup başka kadına yelse ceza (olarak) doksan dokuz tarik vuralar. Kırkını kendine etki edecek biçimde vuralar. Kalanı da yüz görmeksizin tarikate, yüz görerek hakikate cüdam olur. Nezir flör beş, kurban üç(tür)⁴³³.

Ve Hazreti İmam Cafer Sadık (şöyle) buyururlar:

"Pir olan kimseler dört kapı, kırk makam, on iki erkân, farz-ı

⁴³¹ **siyaset etmek**: Cezalandırmak.

⁴³² İzmir Yazması, (s. 32-37).

⁴³³ Alaca Yazması "Rızasızlık" bölümünün baş kesimi (s. 168)). Burada dinsel tören olan Görüm sırasında cezalandırma anlatılmak isteniyor. Görümde, suçluyu bağışlatmak isteyen er-bacı birlikte ortaya çıkarlar. Yargılıma sonunda onlara da asa ile vurulur. Bu sırada sürekli dualar edilir, gülbenkler okunur. Ortada bulunan er-bacı yüzükoyun meydana dolaşırlar. Dede asa ile vuruşları sürdürür. Toplumu tinsel hava sarmıştır. Kimse bu sırada vurulan asanın acısını duymaz. İçinde yaşamayanların anlamayacakları bir ortamdır.

kifaye ve on yedi erkânda kâlim vücud olalar ki pirlikleri caiz ola.
Mürüvvet madeni ola⁴³⁴.

⁴³⁴ İzmir Yazması (s. 37).

35

DÖRT KAPI⁴³⁵

⁴³⁵ İzmir Yazması "Dört Kapı") adlı bölüm (s. 29).Alevi inançlarına göre dört kapı, kırk makam ve on yedi erkan ve üçyüz altmış altı Menzil vardır. Bütünü içinde inancın ilkeleri şöyle açıklanır:

Dört kapının birincisi şeriat, ikincisi tarikat, üçüncüsü marifet, dördüncüsü hakikat kapısıdır.

Şeriat kapısı doğru inanç ve uğraş ile hizmet edip Hak Taalanın didarını görmektir. İnsanlara hizmet ve izzet edip şeriat mizanında tamam olarak şeriat ehlini hakir görmemektir.

Tarikat kapısı, tarikatın gerektirdiği işlerde uzun yıllar hizmet ile gönül dileğini ve kalb isteğini bulup tarikat ehline muradını vermek, velayet göstermek, keramet izhar eylemek, böylece Tarikat mizanında tamam olmaktır.

Marifet kapısı, Allah'ı tanıyıp tesliyet bulup rızaya kavuşmaktır. Başkasının ayıbını örtmek, gönlünün muradını tanıyıp zahir ve batını kavramış kişileri hoşnut eylemek, Hak Taalanın nurunu her yerde görmektir. Marifet, aklın nuru, canın hayatı, ilmin sureti, tarikatın sikkesi, şeriatın gömleğidir.

Hakikat kapısı, hakikat nuru ile insanın kendisinden geçip Mevlası ile kendisi arasında nur ile sırı erip keramet gösterip Allah'ın sırrının sırrına germektir.

Peygamberin sözü şeriat, işi tarikat, durumu marifet, sırrı hakikattir.

Şeriat farzdır, tarikat vaciptir, marifet sünnettir, hakikat nevaldir.

Şeriat anadır, tarikat babadır, marifet oğuldur, hakikat oğulun oğludur.

Şeriat doğudur, tarikat batıdır, marifet kuzeydir, hakikat kıbledir.

Dört kapıda murat benliğin yok olduğu yerdir. Birlik bu kayıya girmekle olasıdır.

İzmir Yazmasında onbeş makam adı sayılır. Oysa inanca göre kırk makam vardır. Bu kırk makamın onu musahip makamı, onu mürebbi makamı, onu mürşit makamı, onu muhabbet makamıdır. Bu kırk makam şunlardır:

Şeriatın on makamı: 1. İman getirmek, 2. İlim öğrenmek, 3. Namaz, oruç, hac, zekât, 4. Helal kazanç, 5. Haramdan sakınmak, 6. Hayız ve nifas durumlarında karısı ile cinsel ilişkide bulunmamak, 7. Şeriat evine girmek, 8. Şefkatli olmak, 9. Pak yiyip, pak giyinmek, 10. Emr-i maruf ile hareket etmek.

Tarikatın on makamı: 1. Mürşitten el alıp tövbe kılmak, 2. Talip ve mürit olmak, 3. Saçını, sakalını ve giysisini temiz tutmak, 4. Nefsine mücahade etmek, 5. Hürmet etmek, 6. Havf etmek, 7. Haktan umut kesmemek, 8. İbret ve hidayet üzere olmak, 9. Cemiyet sahibi, nasihat sahibi, muhabbet sahibi olmak, 10. Aşk, sefa, şevk ve fakirlik üzere bulunmak.

Marifetin on makamı: 1. Edeb, 2. Korku, 3. Sabır, 4. Kanaat, 5. Utanmak, 6. Cömertlik, 7. İlim, 8. Miskinlik, 9. Marifet, 10. Kendi özünü bilmek (men arefe ne-sehu fakad arefa Rabbahu).

Amma budur ki, kapı dördtür. Önce ilm-i şeriattır. Ve bir de kemal-i marifettir. Ve bir de mana-ı tarikattır. Ve ana kaynak hakikattir. Bunlar birbirine ayandır. Ancak dördünün de özellikleri vardır. Onu da bilmek gerekir.

Birinci kapı şeriati bilmeden şariat tamam olmaz. Marifet iliminden bilmeden marifet tamam olmaz. Bunun dördünün sırları tümü birden oldu.

İmdi, ey sofular, ey dervişler, dervişanlar, ey ikrar iman davası kılan canlar, bu yol içinde mürebbi, musahip, aşina ve meşrep diye bunların dördünden birinci şariat, ikinci tarikat, üçüncü marifet, dördüncü hakikattir. Bunların hassiyyeti⁴³⁶ nusibeti⁴³⁷ olur. Nusibet nusibettir. Ve hangisi olursa olsun onlardan dışarda kalmak erkândır⁴³⁸.

Şundan ötürü hakikat hak oldu. Hakkı bilmeyen talipler tümüne inanmamış oldu. Onların bu kez itikatları kalmadı, inkâr ettiler. Onlar Şimîr, Mervan ile birlik oldular. İşleri zaruret ile öyle olan talipler Yezit'ten beter oldular. Nedeni, ikrarlı yezit olduğu için

Hakikatın on makamı: 1. Turab olmak, 2. Yetmişiki milleti bir görmek ve kimsenin aleyhinde bulunmamak, 3. Eline geçenle yetinmek, 4. Dünyada herşey kendisinden emin olmak, 5. Her işinde Allah tevekkül ve itimat edip yalnız ondan yardım ve başarı dilemek, 6. Sühbet yani sırlardan söz etmek, 7. Sır üzere olmak, 8. Teberra üzere olmak, 9. Münacat üzere olmak, 10. Şevk müşahadesi üzere bulunmak.

Yetmiş üç milletten yetmiş ikisi delalettedir. Ancak bir millet kurtuluşa ermiştir ve her zaman da ve niyaz üzeredir. İşte naci ve münaci olan bu tek millet İmam Cafer Sadık Hazretlerine uyup dünyada küfrü imana, cefayı safaya, kahrı lutfâ ve zenginliği yoksulluğa satmışlardır. (*Cavit Sunar: Melamilik ve Bektaşilik, Ankara 1975, s.166-168.*)

⁴³⁶ **hassasiyet:** Duyarlık.

⁴³⁷ **nusb:** İslamlıktan önceki Arap putataparlığında kullanılan dinsel taşlar. İslamlıktan önce bu taşlara tapılırdı ve mabudun bu taşlar içinde bulunduğuna inanılırdı. Bu taşlar için kurbanlar kesilir, taşların üstlerine bu kurbanların kanları sürülürdü. Kur'an bu Arap geleneğini şiddetle yasaklamıştır. Bu taşlar için kesilen kurbanların yenilmesi de İslama göre haramdır. (*Orhan Hançerlioğlu, İnanç Sözlüğü, İstanbul 1975, s.460.*)

⁴³⁸ İzmir Yazması (s. 29).

onlar hakkı görüp inanmayanlardır. Onların şerrinden (korunmak için).

"O mektup gerçekten Süleyman'dan geliyor ve gerçekten de içinde şunlar yazılı: Rahman ve Rahim Allah adıyla bana karşı yücelik davasına girişmeyin ve teslim olarak bana gelin"⁴³⁹ diye (okumak gerektir). Hazar etmek ve lâfeta suresini okumak gerektir. O belalardan azat olasınız.

İlm-i hakikat de (ne) dersene, hakikat ilm-i cavidandır. Cavidan diye dört kapıya derler. Hakikat olan hakikat olur. Hakikat dedikleri bu dört kapı olur.

(Talipler) önce mürebbi izniyle hakikate hak olurlar. Hakka musahip olan Hak musahibi birbirlerine teslim-i rıza olmazlarsa onlar musahip olur mu? Elcevap: Olmaz. Hakkında hadis vardır:

"Lanet tüm hainlerin üzerine olsun"⁴⁴⁰ buyrulmuştur⁴⁴¹.

Dört makam buyurur ki: Birinci makam ceber⁴⁴², ikinci makam melekut⁴⁴³, üçüncü makam lâhût⁴⁴⁴, dördüncü makam nâsut⁴⁴⁵(tur).

Ceberut hangisidir? diye sorarlarsa "Şeriattır" diye karşılık ver.

⁴³⁹ Neml (27) Suresi, 30-31. ayetleri. Özgün anlatıda Arapça verilmiştir.

⁴⁴⁰ Özgün anlatıda Arapçadır.

⁴⁴¹ İzmir Yazması (s.30-31).

⁴⁴² **ceberrut**: İslam gizemciliğinde Tanrı'ya varma çabasının aşamalarından biridir. Tanrı'nın büyüklüğünü de dile getiren bu sözcük gerçekte "güç anlamına gelen İbranice "geburat" sözcüğünden türemiştir. Ayrıca bu terim Tanrı'nın niteliklerini de dile getirir. Buna karşılık Tanrı'nın kendisine lâhut denir. Gizemcilere göre en üstte lâhut âlemi, ortada ceberrut âlemi, altta melekût âlemi vardır. (*Haçerlioğlu, İnanç Sözlüğü*)

⁴⁴³ **melekût**: Gizemcilikte görünmeyen varlıkların evreni. Âlem-i gayb deyimi ile anlamdaştır. Sözcük olarak Arapça hükümdarlık demektir. Hükümdar anlamındaki melek ya da melik deyiminden türemiştir. Görünmeyenlerin bu evreninde ruhlar ve melekler yaşar. Bu tasarımın temeli Platonculuktur. Platon'un duyular üstü düşünsel evreninin İslamlaşmış biçimidir. Zaman ve uzayla sınırlanmayan, sonsuz ve sınırsız bir evren olarak tasarımılanmıştır. (*Haçerlioğlu, s.397*).

⁴⁴⁴ **lâhût**: Tanrısal evren... Tanrısal evrenle ilgili anlamında da lâhûti denir. Bu anlamda meleklerle de lâhûtiyan denir.

⁴⁴⁵ **nasut**: İnsanlık, insanlıkla ilgili şeyler.

Ona Cebrail mütealliktir⁴⁴⁶.

Nasut hakikattir. Ona Azrail mütealliktir.

Bunları bilen dervişe lokma-i merdan ve hırka-i piran helaldir. Bilmezse haramdır⁴⁴⁷.

Hazreti Ali Emirelmüminin buyurur ki:

"Şeriatın, tarikatın, marifetin ve hakikatın bildirilen durumlarını talip olanın tutması gerekir. Birinci kapı şeriatı bildirir. İkinci kapı tarikatı bildirir. Üçüncü kapı marifeti bildirir. Dördüncü kapı sırr-ı hakikatı bildirir.

Senden "şeriat nedir" diye sorarlarsa, "Şeriat Muhammed Mustafa Sallallahü Taalâ aleyhi vessellem Hazretlerindir. Hakkı batıldan seçen ulu kapıdır, Şeriat" diye karşılık ver.

Şeriat kaçtır diye sorarlarsa, "beştir" diye karşılık ver. Beş nesne ile bağlanır, beş nesne ile açılır. Birincisi ahmaklık ile bağlanır, itaat ve namaz ile açılır. İkinci, nefsile⁴⁴⁸ ile bağlanır, ibadet ile

⁴⁴⁶ **müteallik**: İlgili, ilişkili.

⁴⁴⁷ 2. Hacı Bektaş Yazması, (s. 243).

⁴⁴⁸ **nefis**: Can ve ruh. İslam felsefesinde ve gizemcilikte nefis (özbenlik) insanın bedeni dışında kalan ve tanrısal bir özden yapılmış olan bölümüdür. Kötülük de iyilik de ondan gelir. Bundan ötürü dinsel ve gizemsel eğitim, usun (akıl) eğitimi değil, nefsin eğitimidir. Batınlara göre Tanrı önce akılı, sonra ve onun yardımıyla nefsi yaratmıştır. Akıl tam, nefis ise noksanlıdır. Evren, bu noksanlığın tamlik isteğinden ötürü devinmesinden oluşmuştur. Usun (Akl-ı kül) yetkinliğine imrenen ruh (nefs-i kül) onun yetkinliğine varmak için dönmeye başlayınca ilkin gökler (felekler) meydana geldi, onların dönmelerinden de cisimler (escâm) oluştu. Madenler, bitkiler ve hayvanlar işte bu cisimlerdir. Cisimler meydana gelince tünel nefis (nefs-i kül) tikellere bölünmüş ve bedenlere girmiştir. İnsan, daha özel bir oluşma sonunda varlaşmış ve tümel akıl'ı da kendi kişiliğinde somutlaştırmıştır. Tümel akıl ve nefis, bu açıdan evrende tek ve üstün varlık olarak sadece insanda yansımaktadır. Bunların en yetkin biçimde kullanılan nâtık (söyleyen, peygamber)'dir. Ne var ki, nâtık'ın sözlerini herkes anlayamaz. Onları anlayan ve yorumlayan da sâmit (sunan, imam)'tir. Nefsin yedi derecesi vardır. (Bu yüzden özellikle halvetiler Tanrı'nın yedi adını söyleyerek zikrederler.) Bu yedi derece şunlardır: 1. Nefs-i emmare: Kötülüğe, bedensel isteklere eğilimli nefis. 2. Nefs-i levvame: Kötülüğü kınayan, iyiliğe eğilimli nefis. 3. Nefs-i mülhime: Esinlendiren, ilham eden nefis. 4. Nefs-i mutmaine: Gerçeği bilmede kuşkusuz olan nefis. 5. Nefs-i râdiyye: Tanrı'dan gelene razı olan nefis. 6. Nefs-i mardiyye: Buna karşı Tanrı'nın rızasını kazanan nefis. 7. Nefs-i sâfiyye ya da zekiyye: Her türlü kötülükten arınmış, saf ve temiz nefis. (Hançerlioğlu, s.448-449.)

açılır. Üçüncü asilik ve acele ile bağlanır, niyaz etmekle açılır. Dördüncü küfr ile bağlanır, iman ile açılır. Beşinci şirk ile bağlanır, hayır ve ihsan ile açılır.

İkinci kapı tarikati bildirir: Tarikat yedi arşındır. Nebilik de yedi yön üzerinedir. Yedi aslı vardır. Yedi taatı⁴⁴⁹ vardır. Nedeni, Hazreti Peygamber:

"Tarikat yedi nesne ile açılır, yedi nesne ile bağlanır" buyurmuştur.

Birinci, pahıllık ile bağlanır, kerem ile açılır. İkinci, cahillik ile bağlanır, inayet ile açılır. Üçüncü, habislik ile bağlanır, hidayet ile açılır. Dördüncü dünyalık ile bağlanır, kanaat ile açılır. Beşinci şeytanlık ile bağlanır, rahmanlık ile açılır. Altıncı kibir ve haset ile bağlanır, akıl-nakl ve batın gözü ile açılır. Yedinci, gaybet ile bağlanır, kerem ile açılır⁴⁵⁰.

"Marifet kaç kapıdır?" diye sorarlarsa, "binbir kapıdır" diye karşılık ver. "Anlamı nedir?" derlerse, "Hak Taala Hazretlerinin binbir adı vardır. Binbir kelamı vardır, binbir köşesi vardır. Binbir kapısı vardır. Arifler ve abitler, özünü bilenler amelleri sebebiyle o kapıyı açarlar. Cennetin sekiz kapısını açarlar. Ve yüzlerine tamunun yedi kapısı bağlanır, inşaallah-u taala. Ve de halifelerin, pirlerin, zakirlerin bu hesabı bilmeleri taliplere ve bilmeyenlere öğretmeleri vaciptir. Yoksa adları ism-i müsemmas⁴⁵¹ değildir. Yedikleri haramdır. Taliplerin yedikleri boyunlarında kala!⁴⁵²

"Hakikat nedir?" diye sorarlarsa, "Hakikat Hak Taala'nındır" diye karşılık ver. Kapısı kaçtır? (derlerse) "bir" diye karşılık ver. Bir nesne ile bağlanır, bir nesne ile açılır. Açıkçası, musahipsizlik

⁴⁴⁹ **taat:** Tanrı buyrukları, tapınım.

⁴⁵⁰ İzmir Yazması (s. 74-75.)

İzmir Yazması (s. 61) ile Alaca Yazması (s. 185)'te anlatılanlar arasında küçük ayrımlar vardır. Sözgelimi İzmir Yazmasındaki "rehberin cünübu" yerine Alaca Yazmasında "meşrebin cünübu" sözü geçer. s. 61'deki "muhabbetin" sözü yerine s.185'te "muhubin" sözü geçer.

⁴⁵¹ **müsemmas:** Adlanmış, adı olan.

⁴⁵² İzmir Yazması (s. 76).

ile bağlanır, musahip(li)lik ile açılır. Hakikat Hak Taala üzeredir. Hakikat menziline yeten, Hakka yetmiş gibidir. Hakikate yetmeyen, Hakka yetemez. Marifet Hakikatten hasıl olur⁴⁵³.

Sana şöyle sorarlarsa ki, şeriat kardeşi kimdir? Tarikat kardeşi kimdir? Marifet kardeşi kimdir? Sırrı hakikat kardeşi kimdir? Onyedi erkânın kardeşi kimdir? Biri kırk, kırkı bir eden kimdir?

"Kardeş yedidir" diye karşılık ver. Birinci şeriat kardeşidir. İkinci tarikat kardeşidir. Üçüncü marifet kardeşidir. Pir sözünü bilip Tanrı'sını tanıyan ehl-i kâmil katında bir talip bir talip ile musahip olmakla marifet kardeşi olunur⁴⁵⁴. Allah bir, Resul hak, Hazreti Ali ve oğullarının imamlığı hak demekle müminler şeriat, tarikat, marifet kardeşi olurlar. Dördüncüsü hakikat kardeşidir. Hakkı insanda, insanı hakta gören ehl-i hak ve ustad-ı kâmile sevgi gösteren hakikat kardeşi olur. Beşincisi kırklar makamı (kardeşi)dir. Dört kapının hizmetini bilip işleyen Kırklar katında Kırklar ile kardeş olur. Altıncı onyedi erkân (kardeşi)dir. Onyedi erkanın adını bilip gereğini yerine getiren, sır ehli olan, kâmil mürşit gözünde ve yetmiş yedi erkânda, onyedi erkân sahibi ile kardeş olur. Yedincisi ceset kardeşidir. (Kişi) bir babanın belinden, bir ananın karnından gelmekle ceset kardeşi olur.

Bir kimsenin şeriat babası öz babasıdır. Tarikat babası mürebbidir. Marifet babası mürebbidir. Hakikat babası Muhammed'dir.

Şeriat abdesti su ile olur. Tarikat abdesti pire biat etmektir. Marifet abdesti nefsinin bilip Rabbini tanımaktır. Hakikat abdesti öz ayıplarını görüp başkalarının ayıbını örtmektir⁴⁵⁵.

İmdi (şöylece) bilinmeli: Şeriat cünubu ihtilam⁴⁵⁶ veya avrat cima etmekle olur. Tarikat cünubu, pirsizlik veya ikrarına yalan(cı) çıkıp ahdini bozmaktır. Ve marifet cünubu nefsinin bilmemektir.

⁴⁵³ İzmir Yazması (s. 75).

⁴⁵⁴ İzmir Yazması (s.139) ,Malatya Yazması (s. 211).

⁴⁵⁵ İzmir Yazması (s. 139) ve Malatya Yazması (s. 211-213).

⁴⁵⁶ **ihtilam**: Düş azması, ergen olma.

Hakikat cünubu kendi ayıplarını örtüp başka adamın ayıbını açıp, akılı ile bildiğine, kalbi ile tanıdığına inanmamaktır. Onyedî erkânın cünubu edepsizlik ve hayasızlıktır. Kırk makamın cünubu dört kapının hizmetini terk edip rızasız kendi başına iş etmektir. Ve musahibin cünubu, musahibine kem bakıp kem söylemektir. Musahibin evine hainlikle varmaktır. Ve meşrebin cünubu gaybetin edip sırrın açıklamaktır. Muhibin cünubu cevri-cefa zulm-ü sitem-kâr olmaktadır⁴⁵⁷.

Ancak, şeriat cünubu su ile temiz olur. Tarikat cünubu pir elinden temiz olur. Marifet cünubu mürşit elinden temiz olur. Hakikat cünubu mürebbi elinden temiz olur. Musahip cünubu tövbe edip yaramaz amelin terk edip halife elinden temiz olur⁴⁵⁸.

Ve (şöyle) bir söyleyişle:

Şeriat gemidir, tarikat denizdir, marifet dalgıçtır, hakikat incidir.

İmdi pir olan kimselere gerektir ki şeriat gemisine gireler, tarikat denizinde yüzeler, marifet dalgıcı olup hakikat incisine erişip çıkaralar. Onun üzere amel edeler ki onların ikrarları caiz ola.

Ve (şöyle) bir söyleyişle:

Şeriat kesin bilmeye derler. Tarikat, talip(in) kendisini ispat etmesine derler. Marifet sözün kavramını bilmeye derler. Hakikat vasıl olmaya derler.

Ve (şöyle) bir söyleyişle:

Şeriat kulluk etmektir. Tarikat bilmektir. Marifet erdemdir. Hakikat görmektir.

Ve (şöyle) bir söyleyişle:

Şeriat ilimdir. Tarikat imandır. Marifet dindir. Hakikat amel kılmaktır.

Ve bir deyişle; şeriat tendir. Tarikat ettir. Hakikat candır.

⁴⁵⁷ İzmir Yazması (s.61) ve Alaca Yazması (s. 185) Bu iki yazmada anlatılanlar arasında küçük ayrımlar vardır. İzmir Yazmasında "rehberin cünubu" yerine s. 185'te "meşrebin cünubu" denir. İzmir yazmasında (s. 61), muhabbetin" denirken, Alaca Yazmasında (s.185) "muhibin" denir.

⁴⁵⁸ Alaca Yazması), (s. 185-186)

Ve bir deyişle; şeriat işitmektir. Tarikat görmektir. Marifet anlamaktır. Hakikat bilmektir.

Ve bir deyişle; şeriat kapıdır. Tarikat eşiktir. Marifet sövedir. Hakikat kilittir.

Ve bir deyişle; şeriat çerağdır. Tarikat fitildir. Marifet yağdır. Hakikat ışıktır⁴⁵⁹.

⁴⁵⁹ İzmir Yazması (s. 18-19)

36 MAKAMLAR⁴⁶⁰

"Makam kaç?" diye sorarlarsa, makam onbeştir.
Birinci makam tövbedir. Hakkında Hak Taala (şöyle) bu-

⁴⁶⁰ İzmir Yazması "Makamlar Beyan Olunur" başlıklı bölüm (s. 18). Daha önceki dipnotlarda belirttiğimiz gibi Alevi inançlarına göre 40 makam vardır. Oysa Buyruk'un İzmir yazmasında "Kırk Makam" yerine onbeş makam sayılır. Bu durumun yazma bozukluğundan doğduğu ortadadır. Çeşitli eserlerde bu kırk makam farklı adlarla anılır. Nitekim mirat-ül Makasıt'ta Kırk Makam şöyle sıralanır:

"Şeriat: on makamdan birinci iman getirmektir. İkincisi ilim öğrenmektir. Üçüncüsü namaz kılmaktır, zekât vermektir, oruç tutmaktır, hacca gitmektir; dördüncüsü helal kesbeylemektir, Riba yememektir. Beşincisi haramdan sakınmaktır. Altıncısı hayız ve nisva halinde zevcine yakın olmayıp bu halde mahreminin nikâhı haram olduğunu bilmektir. Yedincisi şeriat evine girmektir. Sekizincisi Şefkattir. Dokuzuncusu pak yiyip, pak giyinmektir. Onuncu makam makam-ı emr-i maruftur.

Tarikatın dahi on makamdır: Birincisi mürşitten el alıp tövbe kılmaktır. İkincisi talip olmaktır. (Mürit üçtür. Mürid-i evvel mutlak, ikinci mecazi, üçüncü mürid-i mürşit. Mürid-i mutlak oldur ki, her bir hâlinde mürşide mutabık edip hüccet talep etmeye, lakin mürşidde sadık-ül kavî olmak şarttır. Mürşid-i mecazi oldur ki zahiren şeyh dileğinde olup batınen kendi dileğinde ola. Mürşid-i mezit oldur ki şeyhinden bir türlü hal görecek, ol saat yüzüm döndürmeye, fakat hilaf-ı şerğ olursa derviş muhtar olup hilaf-ı şerğ fiil, fiili şeytanidir.) Üçüncü makam saçın ve libasın giderip, dördüncü makam nefsine mücadele etmektir. Beşinci makam makam-ı hürmettir. Altıncı havfdür. Yedinci Hak'tan ümidin kesmemektir. Sekizinci ibrettir, hidayetir ve seccadeyi azizlerdir. Dokuzuncusu sahib-i cemiyettir ve sahib-i nasihattir ve sahib-i muhabbettir. Onuncu makam aşk ve şevktir ve sefadır ve fakirliktir.

Marifetin dahi on makamı vardır. Birincisi makam edeptir, ikincisi korkudur, üçüncüsü sabırdır, dördüncüsü kanaattır, beşincisi utanmaktır, altıncısı cömertliktir, yedincisi ilimdir, sekizincisi miskinliktir, dokuzuncusu marifettir, onuncusu kendi özün bilmektir.

Hakikatın dahi on makamı vardır. Evvelki turap olmaktır, ikincisi yetmişiki milleti bir görmek ve gıybet etmemek, üçüncü eline gelene kail olmaktır, dördüncü dünyada yaratılmış olanın cümlesi kendisinden emin olmaktır, zira kim vahdettir. Beşinci cem-i umurda Allah-u Taalaya tevekkül ve itibat edip iane ve nusreti yalnız ondan talep etmektir, altıncı sohbettir, yedinci makam-ı sırdır, sekizinci makam-ı teberradır, dokuzuncu makam-ı münacattır, onuncu makam-ı müşehadede-i celb-i şevktir." (A.Yılmaz: *Tahtacılar Gelenekler*, Ankara 1948, s.47-48)

yurmuştur:

"Ey inananlar yürekten tövbe ederek Tanrı'ya dönün ki Tanrı'nız kötülüklerinizi örtsün, sizi içinden ırmaklar akan cennetlere koysun."⁴⁶¹

İkinci makam iradettir. Hak Taala hakkında (şöyle) buyurmuştur:

"Ey Muhammed! Kuşkusuz sana baş eğerek ellerini verenler, Tanrı'ya baş eğip el vermiş sayılırlar. Tanrı'nın eli onların elinin üstündedir. Verdiği bu sözden dönen ancak kendi aleyhine dönmüş olur. Tanrı'ya verdiği sözü yerine getirene Tanrı büyük ödül verecektir⁴⁶²."

Üçüncü makam havf⁴⁶³ etmektir. Hak Taala hakkında (şöyle) buyurmuştur:

"Tanrı uğrunda gereği gibi cihat edin⁴⁶⁴."

Dördüncü makam sabırdır. Hakkında Hak Taala (şöyle) buyurmuştur:

"Tanrı kuşkusuz sabredenlerle birlikte⁴⁶⁵."

Beşinci makam hayadır. Hakkında Hak Taala (şöyle) buyurmuştur:

"Haya imandır⁴⁶⁶."

Altıncı makam zühüttür⁴⁶⁷. Hak Taala hakkında şöyle

⁴⁶¹ Tahrim (66) Suresi, 8. Ayet. Özgün anlatıda Arapça verilmiştir.

⁴⁶² Feth (48) Suresi 9-10. Ayet. Özgün anlatıda rapça'dır.

⁴⁶³ **havf**: Korku.

⁴⁶⁴ Hacc (22.) suresinin 78. ayetidir. Özgün anlatıda Arapça olarak verilmiştir. Ayetin tamamı şöyledir: "Tanrı uğrunda gereği gibi cihat edin. O sizi seçmiş, babanız İbrahim olan dine de sizin için zorluk kılmamıştır. Daha önce Kur'an'da peygamberin size şahit olması, sizin de insanlara şahit olmanız için size Müslüman adını veren O'dur. Artık namaz kılın, zekât verin. Tanrı'ya sarılın. O sizin sahibinizdir. Ne güzel sahip ve ne güzel yardımcıdır."

⁴⁶⁵ Bakara (11) Suresinin 153. Ayetidir. Özgün anlatıda Arapça olarak verilmiştir. Ayetin bütünü şöyledir: "Ey inananlar sabır ve namazla yardım dileyin. Tanrı kuşkusuz sabredenlerle birlikte⁴⁶⁵."

⁴⁶⁶ Özgün metinde Arapça olarak verilen bu tümce "el haya minel-iman" biçimindedir.

⁴⁶⁷ **zühüt**: Üst-baş ve saçına önem vermeyip dünya malına bağlanmama. Kendini tümüyle tapınmaya verme. Aşırı sofuluk olarak da tanımlanır. Türkçe de "zahitlik" diye de söyle-

buyurmuştur:

"Onu yanlarında alıkoymak istedikleri için ucuz bir fiyata bir kaç dirheme sattılar⁴⁶⁸."

Yedinci makam kanaattir. Hakkında (şöyle) buyrulmuştur:

"Kanaat tükenmez hazinedir⁴⁶⁹."

Sekizinci makam izzettir⁴⁷⁰. Hakkında Hak Taala (şöyle) buyurmuştur:

"Oysa şeref Tanrı'nın peygamberinin ve inananlarının⁴⁷¹."

Dokuzuncu makam ilimdir. Hakkında Hak Taala (şöyle) buyurmuştur:

"Tanrı'mız, bize dünyada iyiyi, ahirette iyiyi ver, bizi ateşin azabından koru⁴⁷²."

Onuncu makam teskindir. Hakkında Hak Taala (şöyle) buyurmuştur:

"Müslüman eli ile, dili ile en iyi Müslüman olan kimsedir⁴⁷³."

Onbirinci makam rızadır. Hakkında Hak Taala (şöyle) buyurmuştur:

"Tanrı onlardan hoşnut olmuştur, onlar da Tanrı'dan hoşnut

nilen sözcük Arapça "dinci" anlamına gelen "zahit" sözünden kaynaklanır. İslamın başlangıcında bu bütün Müslümanların tuttukları bir yoldur. Tasavvufta da bu zühd (her zaman hazdan kendini alıkoyarak tümüyle tapınma dalma) ve takva (dinin yasaklarından korkma ve yapmama) ile başlamıştır. Bu sofuluk kimi anlayışlarda dünyadan tümüyle el etek çekmeye kadar varmıştır.

⁴⁶⁸ Yusuf (22) Suresinin 20. Ayeti. Özgün anlatıda Arapçadır.

⁴⁶⁹ Özgün anlatıda Arapçadır.

⁴⁷⁰ **izzet**: Yücelik, onurluluk.

⁴⁷¹ Münafikin (62) suresinin 8. ayetidir. Özgün anlatıda Arapça olarak verilmiştir. Ayetin tamamı şöyledir: "Eğer bu savaştan Medineye dönersek şerefli kimseler alçakları and olsun ki ortadan çıkaracaktır, diyorlardı. Oysa şeref Tanrı'nın peygamberinin ve inananlarının⁴⁷¹. Ama iki yüzlüler bu gerçeği bilmezler."

⁴⁷² Bakara (2) Suresinin 201. Ayeti. Özgün anlatıda Arapçadır.

⁴⁷³ Bu tümce özgün anlatıda Arapçadır. Tanrı'nın sözü olarak anılan bu tümce Kur'an'da bulunmaz.

olmuşlardır. Bu büyük kurtuluştur⁴⁷⁴."

On ikinci makam tevekküldür. Hakkında Hak Taala (şöyle) buyurmuştur:

"Tanrı'ya güvenen kimseye o yeter. Tanrı buyruğunu yerine getirendir. Tanrı her şey için bir ölçü var etmiştir.⁴⁷⁵"

Onüçüncü makam ibadettir. Hakkında Hak Taala (şöyle) buyurmuştur:

"Rabbine kavuşmayı uman kimse yararlı iş işlesin ve Rabbine kullukta hiç ortak koşmasın⁴⁷⁶."

Ondördüncü makam tefekkürdür. Hakkında Hak Taala (şöyle) buyurmuştur:

"Bir an düşünmek yetmiş yıl ibadetten hayırlıdır⁴⁷⁷."

Onbeşinci makam heybettir. Hakkında Hak Taala (şöyle) buyurmuştur:

"Eğer biz Kur'an'ı bir dağa indirmiş olsaydık, sen onun Tanrı korkusuyla baş eğerek parça parça olduğunu görürdün. Bu örnekleri insanlar düşünsünler diye veriyoruz⁴⁷⁸."

Tarikatın cevapları bunlardır. Taliplere ve müritlere gerekli olan yolda ve erkânda evveli ahiri Muhammed Ali'dir. Hakkında Hak-Muhammed-Ali kavlehu Taala (şöyle) buyurmuştur:

⁴⁷⁴ Maide (5) Suresinin 119 ayetidir. Özgün metinde Arapça olarak verilmiştir. Tamamı şöyledir: "Bu doğruluklara doğrulukların fayda verdiği gündür, ebedi ve temelli kalacaklar altlarından ırmaklar akan cennetler onlarındır. Tanrı onlardan hoşnut olmuştur. Bu büyük kurtuluştur."

⁴⁷⁵ Talak (65)suresinin 3.Ayetidir. Özgün metinde Arapça olarak verilmiştir. Ayetin tamamı şöyledir: "Tanrı kendisine karşı gelmekten sakınan kimseye kurtuluş sağlar. Ona beklemediği yerden rızık verir. Tanrı'ya güvenen kimseye o yeter. Tanrı buyruğunu yerine getirendir. Tanrı her şey için bir ölçü var etmiştir."

⁴⁷⁶ Kehf (54) Suresinin 110. Ayetidir. Özgün anlatıda Arapça olarak verilmiştir. Ayetin tamamı şöyledir: "De ki: Ben ancak sizin gibi bir insanım, ancak bana Tanrı'nın tek bir Tanrı olduğu vahyolunur. Rabbine kavuşmayı uman kimse yararlı iş işlesin ve Rabbine kullukta hiç ortak koşmasın."

⁴⁷⁷ Özgün anlatıda Arapçadır. Tümceyi Tanrı'nın ilettiği söylenmesine karşın Kur'an'da bulunmaz. Peygamber'in hadisi olduğu söylenir.

⁴⁷⁸ Haşr (59) Suresinin 21. Ayeti.Özgün anlatıda Arapçadır.

"Tanrı kâfirlerin yüreklerini kapatıp mühürler⁴⁷⁹."

Pir, halife denen kimselere şöyle gerekir: Evlad-ı resil'den ola, evlad-ı Resul'e yetişip biat kılalar ve erkâna da iradet getireler. Tarikatleri ve hakikatleri tamam ola. Hazreti pire yetmiş olalar.

Ve pir olanın o kapılarda kâmil olması gerekir. Tarikatın kapılarını, hikmetlerini, beyanlarını, ayetlerini tümüyle bilmeyince erkânı da iyice öğrenmeyince ve bilmeyince onların pirliği caiz olmaz. Yedikleri aldıkları haramdır⁴⁸⁰.

⁴⁷⁹ Araf (7) suresinin 101. ayetidir. Özgün metinde Arapça olarak verilmiştir. Tamamı şöyledir: "Ey Muhammet işte kasabalıların hallerini sana anlatıyoruz. And olsun ki onlara peygamberleri belgeler getirdi. Önceleri yalanladıklarından ötürü inanmadılar. Tanrı kâfirlerin yüreklerin yüreklerini kapatıp mühürler."

⁴⁸⁰ İzmir Yazması (s. 25')te bu bölüm biter.

37

ÜÇ SÜNNET YEDİ FARZ⁴⁸¹

⁴⁸¹ İzmir Yazması (s. 114-115), Alaca yazması(164-166), 2. Hacı Bektaş Yazması (s. 245-246),nda yer alır. "Üç sünnet-Yedi Farz"başlığı altında verilir. Üç sünnet yedi farz da çeşitli kitaplarda değişik biçimde anlatılır.

A. Yılmaz'ın verdiklerine göre üç sünnet: Allah, Muhammet Ali'dir. Bunların üçünü bir bilmek gerekir. Allah, Muhammet, Ali bir idi, ervah-ı ezelde nurları bir idi (A. Yılmaz: Tahtacılar da gelenekler Ankara 1948, s. 43) Ayına yapıtta ise yedi farz ise şöyle sıralanır: Musahip, mürebbi, rehber, mürşit, aşna, peşine, çeğildeşinden ibarettir. Başka bir rivayet göre ise: İki musahip iki de eşleri dört, bir mürebbi bir rehber ve bir mürşit yedidir. (A. Yılmaz, s. 43)

Bedri Noyan ise şu bilgileri verir:

Üç sünnet, yedi farz hakkında: Sırname adlı yazmada İmam Cafer Sadık Hazretlerine atfen şu bilgi verilir: Birinci sünnet gönlünden ve düşüncesinden Tanrısal gerçeği (ilahi hakikatı) çıkarmamaktır. Bunu daima hatırlamaktır. 2. Sünnet: Bir kardeşine karşı kin garaz, duygusu beslememektir. 3. Sünnet: Kahrına ve her haline teslim ve razı olmaktır.

Yedi Farz şunlardır: 1. Farz: Var olan her nesnede tanrıyı tanımak, (gerçeği görmek). Kendisine söylenenlerin herhangi bir kimseye açmamaktır. Ahdini şeytandan korumak ve Taryk-i nacinin sırlarını dışta kalanlardan gizlemektir. 2. Farz: Ayıbları örtücü olmaktır. Gördüğünü örtüp, görmediğini söylememektir. 3. Farz: Tanrısal gerçeği düşünmek, her derdin ondan geldiğini unutmamaktır. 4. Farz: Mürşit ve rehber hakkını Hakk bilmiş olmaktır. Onun iradesine uymaktır. Her işe başlarken ona başvurmak, onda perdesiz, cemel-ullah'ı görmektir. 5. Farz: Musahib hakkını erenler meydanına götürmek, mürşidine boş elle gelmemektir. Talibin abdesti oldur. 6. Farz: Meydanda mürşidinden aldığı eli Hazreti pirin eli bilmek, ondan hakkın eline ermek, ikrar verip tevbe kılmaktır. 7. Farz: Mürşidinden kazandığı bilgiye uymak ve yol ehline karşı alçak gönüllü olmaktır.

Fakıyrde bulunan büyük sığır dili cönkte y:40-45'te yazılı olan Derviş Halil Yavyavi tarafından 1236 H.de kopye edilmiş olan (Risale-i Tarykat) adlı risalenin en sonunda bu konuda şu kayıt vardır:

"Evvel sünnet: Sufi dilin kelime-i tevhidden ayrılmaya. Muhammed-Ali ve evlad-ı Ali'yi zikrede. İkinci sünnet: Kibri gönlünden gidere ve dericun pak ede. Üçüncü sünnet: Buyrulan farzlar ile ol hüküm üzerinde ola."

"Evvel Farz: Sırdar ola. İkinci Farz: Zahitten (zahirden) erkanını saklaya. Üçüncü Farz: Bir kimse bir nefes söylerse onu hak bile. Dördüncü Farz: Özüne niyaz ehili ola. Ve derd ve belaya sabir ola. Beşinci Farz: Mürebbi hakkına muti ola. Ehil-i huccet olmaya. Altıncı Farz: Musahib hakkını bile. Yedinci Farz: Daima günahına tövbe edici ola. Sekizinci Farz: Tac üzerine zikrolunan erkanları bile ve icra ede ve her kemalinde noksan olmaya ve bu hükümlere muhalefet etmeye ve niyaz ehli ola. Ve sahib-i irşad ola ve halim ve mazlum ola. Muhammed-Ali sıfatı

İmam Cafer Sadık mezheb-i pak hazretleri (şöyle) buyurur:

"Tarikatte üç sünnet ve yedi farz vardır. Her mürit, aşık ve talibin bilmesi gerekir⁴⁸².

Talibin boynunda sofuluğun hakkında üç sünneti vardır⁴⁸³.

Birinci sünnet budur: Daima Allah'ın kelamı dilden gitmemeli. Kelime-i tevhid kalbinden gitmemeli⁴⁸⁴. Gönülde kin, kibir olmamalı⁴⁸⁵.

İkinci sünnet budur: Kalbinden avdeti gidere⁴⁸⁶. Kalbinde avdet olmaya⁴⁸⁷.

Üçüncü sünnet budur: Talip olan yola teslim ola⁴⁸⁸. Talip bin ise bir gibi otura, hemen biri söyleye⁴⁸⁹. Turap ola⁴⁹⁰.

Ve de sofuluğun yedi farzı vardır⁴⁹¹.

İmam Cafer der ki:

"Biri budur: Hep varlığın kudretin hak bile. Sırrını izhar⁴⁹² eylemeye. Zahit⁴⁹³ imanını Şeytan'dan nasıl sakınırsa, sen de öyle

budur. V'Allah-ı â'lem bis-savab" (Doç.Dr.Bedri Noyan, *Bütün Yönleriyle Bektaşilik-Alevilik*, C.3, 892-893).

482 YYazması (s. 245).

483 İzmir Yazması (s. 114)

484 Alaca Yazması (s. 164) ve 2. Hacı Bektaş Yazması (s. 245) Burada anlatılanlar yerine İzmir Yazmasında birinci sünnete "gönülde kin, kibir olmasın" diye açıklama getirilir.

485 İzmir Yazması (s. 114)

486 Alaca yazması (s. 166) ve 2. Hacıbektaş yazması, (s. 245)

487. İzmir Yazması (s. 114).

488 2. Hacıbektaş Yazması, s. 245.

489. Alaca yazması (s. 165)

490 İzmir Yazması (s. 114)

491 İzmir yazması (s. 114)

492 **izhar**: Gösterme, ortaya çıkarma.

493 **zahit**: Dindar, dine düşkün. Zahitlik: Aşırı sofuluk. İslamın başlangıcında bu tüm Müslümanların tuttukları bir yoldu. Tasavvuf da zühhd (her türlü hazdan kendini alıkoyarak tümüyle tapınma dalma) ve takva (dinin yasakladıklarından korkma ve yapmama) ile baş-

sakınasın!⁴⁹⁴ Birinci budur ki, (talip) mürebbisine düşe⁴⁹⁵.

İkinci farz budur: Dest-i kudret makamına iletmiş ola. Yani candan geçe Haktan dönmeye⁴⁹⁶. Sırdan ola, gördüğünü örte⁴⁹⁷. Musahip ola⁴⁹⁸.

Üçüncü farz budur: Her nerde olsa daima özür ve niyaz eyleye. Nedeni, her kötülük Hakkı unutmakla olur⁴⁹⁹. Dünya kendine zerre kader gelmeye⁵⁰⁰. Tac uruna⁵⁰¹.

Dördüncü farz budur: Uğrun dirlik etmekten sakına, Mürebbi hakkına kail ola⁵⁰². Halifeden tövbe ala⁵⁰³. Sırdar ola⁵⁰⁴.

Beşinci farz budur: Musahip hakkını ceme getire. Musahip hakkını yitirmeye⁵⁰⁵. Halifeden musahip hakkını cemiyete yetire⁵⁰⁶. Yare yar ola ve özü ulu ola⁵⁰⁷.

Altıncı farz budur: Halifeden el tutup tövbe kıla⁵⁰⁸. Halifeden hırka giye⁵⁰⁹. Beli berk ola⁵¹⁰.

lamıştır. Bu sofuluk kimi anlayışlarda dünyadan tümüyle el etek çekmeye kadar varmıştır. (*Haçerlioğlu, s. 706*)

⁴⁹⁴ 2. Hacıbektaş Yazması (s. 245)

⁴⁹⁵ İzmir Yazması, (s. 114)

⁴⁹⁶ Alaca Yazması (s. 165)

⁴⁹⁷ 2. Hacı Bektaş Yazması s. 245)

⁴⁹⁸ İzmir Yazması (s. 114)

⁴⁹⁹ 2. Hacıbektaş yazması (s. 245).

⁵⁰⁰ Alaca yazması (s. 165)

⁵⁰¹ İzmir Yazması (s. 114).

⁵⁰² 2. Hacıbektaş yazması (s. 245)

⁵⁰³ (Alaca yazması (s. 165).

⁵⁰³ İzmir Yazması (s. 114)

⁵⁰⁵ 2. Hacıbektaş Yazması (s. 245)

⁵⁰⁶ Alaca Yazması (s. 165).

⁵⁰⁷ İzmir Yazması (s. 114)

⁵⁰⁸ 2. Hacıbektaş Yazması (s. 245)

⁵⁰⁹ Alaca Yazması) (s. 165)

⁵¹⁰ İzmir Yazması (s. 114)

Yedinci farz budur: Halifeden⁵¹¹ taç vurunup ustada özünü yetire. Kendi bilisin terk ede. Yol ehline paymal ola⁵¹². Hakla sohbet kıla⁵¹³.

Ve de sofuluğun bir şartı daha vardır. O şart şudur: Özünü meşayihe yetire!⁵¹⁴

İmdi, böylece bilinsin: Bu sünnetleri, bu farzları yerine getirmeyen ve bu minval üzere olmayanlara sofı diye inanmayasınız!⁵¹⁵

Birinci sünnetten düşen talibi kendi gönlüne koyasınız. Nasıl hizmet ederse onunla kabul edesiniz⁵¹⁶. Sitem edip ihtiyacı ile kabul edesiniz⁵¹⁷.

İkinci sünnetten düşen talibe üç sırdeste⁵¹⁸ vurasınız. Üç akçe niyaz alasınız. Birini halifeye⁵¹⁹, ikisini gâzilere veresiniz⁵²⁰.

Üçüncü sünnetten düşen talibe beş sırdeste vurasınız. Beş akçe niyaz alasınız. Üç akçesini gazilere, ikisini halifeye veresiniz⁵²¹.

Birinci farzdan düşen talibe beş sırdeste vurasınız. Beş akçe

⁵¹¹ Alaca Yazması (s. 165)

⁵¹² 2. Hacıbektaş yazması (s. 246).

⁵¹³ İzmir Yazması (s. 114)

⁵¹⁴ İzmir Yazması s. 114 ve Alaca yazması (s. 165)

⁵¹⁵ İzmir Yazması 114 ve Alaca yazması (s. 165).

⁵¹⁶ İzmir Yazması (s. 114 ve Alaca yazması (s. 165).

⁵¹⁷ İzmir Yazması (s. 114 ve Alaca yazması (s. 165).

⁵¹⁸ **sırdeste**: Asa ile vuruş anlamına gelen bur tarikat terimi olmalı.

⁵¹⁹ **halife**: Anadolu Kızılbaşlarını Erdebil tekkesi yönünde örgütleyen ve eğiten kimse. Erdebil tekkesinin görevlendirdiği bu kişiler 18. yüzyıla değin önemli rol oynamışa benzerler. Daha sonra dedeler arasında eremiş kaybolmuş olmalılar.

⁵²⁰ **gâzi**: Düşkün görülürken ona şefeâtçi olmak amacıyla onunla birlikte darda durup ona vurulacak tariklere ortak olan kimse. Gaziler aracılığı ile bir kimseye fazla dayak vurulmasına engel olunmuş olunur. Düşkün kaldırmaların sonunda gazilere maddi karşılık verilerek gönülleri alınır.

⁵²¹ İzmir Yazması s. 115. Oysa (Alaca yazması (s. 165)'te "üçüncü sünnetten düşen talibe bir tarik uralar" denir. 2. Hacı Bektaş yazması (s. 246)'da ise "üçüncü sünnetten düşene üç tarik çalıp üç akçe gâzilere ve bir akçe halifeye alalar" denir.

niyaz alasınız. İkisini halifeye ve üç akçe gazilere veresiniz⁵²².

İkinci farzdan düşen talibe yedi sırdeste vurasınız. Yedi akçe niyazını alasınız. Dört akçesini gazilere, üç akçesini halifeye veresiniz⁵²³.

Üçüncü farzdan düşen talibe dokuz sırdeste vurasınız. Onyedİ akçe niyaz alasınız. On akçesini gazilere, yedi akçesini halifeye veresiniz⁵²⁴.

Dördüncü farzdan düşen talibe onsekiz sırdeste vurasınız. Yirmiyedi akçe niyazını alasınız. Onyedİ akçesini gazilere, on akçesini halifeye veresiniz⁵²⁵.

İmdi üç farz kaldı. Ve de arta kalan üçünün günahı birdir. Birinci farz tac (ister) tacı alınmış olsun, ikinci farz (ister) tövbeden dönmüş olsun, üçüncü farz (ister) musahipten düşmüş olsun, bu üç farzın günahı birdir. Bunlara kırkyedi sırdeste vurasınız. Otuzdokuz akçe gazilere niyaz alasınız ve otuzdokuz akçe halifeye niyaz alasınız⁵²⁶.

522 İzmir Yazması, s. 115. Oysa Alaca yazması (s. 166)'da "Evvel farzdan düşen talibe üç tarik vuralar. Yedi akça gazilere tercüman alalar. Üç akçasını halifeye vereler. On akça nezir alalar" denir. 2. Hacı Bektaş yazması)nda ise "evveli farzdan düşene üç tarik urup üç akça gazilere ve bir akça gazilere ve bir akça halifeye ve beş akçe Hacı Bektaş'a tercüman alalar" denir (s. 246). Burda "Hacı Bektaş tekkesi"nin sonradan eklediği açıkça belli oluyor. Alaca yazması (s. 166)

523 İzmir Yazması (s. 115). Burası s. 166 (Alaca yazması) "İkinci farzdan düşen talibe yedi tarik uralar, yedi akçe tercüman alalar." biçimindedir. s. 246 (Hacı Bektaş yazması)nda ise "ikinci farzdan düşene yedi tarik vurup yedi akçe gâzilere, üç akçe halifeye, ve on akçe Hacı Bektaş'a alalar"denir.

524 İzmir Yazması s. 115. Öte yandan Alaca yazmasında "üçüncü farzdan düşen talibe: dokuz tarik uralar (s. 166). Dokuz akçe tercüman alalar. On akçesini halifeye vereler. Kalanını gazilere vereler. Kırk akçe nezir vereler." (s. 166) denir. Buna karşı 2. Hacı Bektaş yazmasında "üçüncü farzdan düşene dokuz tarik urup on bir akçe gazilere yedi akçe halifeye on altı akçe Hacı Bektaş'a alalar" (s. 246) denir.

525 İzmir Yazması (s. 115). Dördüncü farz için Alaca yazmasında da (s. 166) aynı şeyler söylenir. Ayrıca "Kırk akçe nezir vereler. "söylenişi de vardır. Buyruk s. 246 (2. Hacı Bektaş yazması)nda ise "dokuz tarik vurup, on yedi akçe halifeye, kırk akçe Hacı Bektaş'a alalar" denir.

526 İzmir Yazması s. 115. Oysa Alaca yazması)nda "kırk tarik uralar. Kırk akçe tercüman alalar. Otuz akçesini halifeye vereler. Yetmiş akçe nezir vereler." (s. 166) denirken 2. Hacı

Farzdan düşen bir kimse özünü erenlere yetirip kabul ettirmezse ona derman yoktur. (Erenler) kabul-ü şefa'at ile kabul ederlerse mal mülkünü miras taksim edeler⁵²⁷. Evliyanın kabul etmediği talibin derdine derman yoktur. İmam Cafer Sadık Hazretleri talip olanın durumu konusunda şöyle buyurdu⁵²⁸.

Bektaş yazmasında "bunlara kırk yedi tarik vurup, otuz dört akçe gazilere, otuz akçe halife yetmiş akçe Hacı Bektaş'a alalar" (s. 247) denir.

⁵²⁷ 2. Hacı Bektaş Yazması s. 247 ve Alaca Yazmasında "eren" sözü yerine, "talip" denir; "erlenler" sözüne karşılık "evliya" sözcüğü verilir (s. 166) .

⁵²⁸ Alaca Yazması, (s. 166)

38 TARİKAT YOLU⁵²⁹

İmdi ey talip, Hazreti Muhammed Mustafa Sallallahu Taala Aleyhi Vesselam ve Hazreti Fatıma, İmam Hasan, İmam Hüseyin, Oniki İmam ve server-i enbiyanın yolu tarikat yolunu bildirelim ki bu yol, bu erkân hak yolu ola ve erkân-ı kadim ola.

İmdi anlaşıldı ki, beş kimse anıldı. Biri Şahı Merdan Ali, biri Hazreti Fatıma, biri İmam Hasan, biri İmam Hüseyin, biri Zeynel Abidin'dir⁵³⁰. Bunların sözleridir. Birinci hamuşluk⁵³¹ marifetini beyan eder. İkinci zehirnuşluk⁵³² marifetini beyan eder. Üçüncü perdepuşluk⁵³³ marifetini beyan eder. Dördüncü sofuluk beyan eder. İnşallah-u Taalâ (böylece) zikrolunur.

"Kimin oğlusun" diye sorarlarsa:

"Yolun oğluyum" diye karşılık ver.

"Yol nedir?" diye sorarlarsa:

"Birinci şeriat, ikinci tarikat, üçüncü marifet, dördüncü sırrı hakikat, yol bunlardır" diyesin. Bunun anlamı, bu dört âlemdir. İlmine amel etmek, dünyada tama etmemektir. Taha ehli didar⁵³⁴

⁵²⁹ İzmir Yazması, "Tarikatın Yolu" adlı bölüm. (s. 80)

⁵³⁰ Gerçekte "Ehl-i beyt beş kişidir. Bunlar Muhammet, kızı Fatıma, damadı ve amcası oğlu Ali ile torunları Hasan ve Hüseyin'dir. Ehl-i Beyt'e, Pençe-i Âl-ı Abâ da denir. Bunların kendilerine özgü ayrı birer rengi olduğuna inanılır. Bu beş renk şöyledir: Muhammet ak renk. Ali, koyu yeşil ya da koyu kırmızı. Fatıma siyah. Hasan belli belirsiz yeşil ve belli belirsiz sarı renk. Hüseyin, açık kırmızı, açık yeşil ve pembe renk. Oysa burda dördüncü imam kabul edilen İmam Zeyn'ül-Âbidin'in de adı geçmektedir.

⁵³¹ **hamuş**: Susan, susmuş. hamuşluk: Suskunluk.

⁵³² **zehirnuş**: Zehir içen, zehir içici. "Zehir" ve "-nuş" birleşiminden oluşmuş bir sözcük. Farsça -nuş eki "içen, içici" anlamıyla sözcüklere gelen bir ektir.

⁵³³ **perdepuş**: Örtücü, örten.

⁵³⁴ **didar**: 1. Güzel yüz, 2. Görme, 3. Cennette Tanrı'nın manevi görünüşü. Ehl-i didar: Hakkın didarı, daha doğrusu Hakkın yüzü insanın kendi yüzüdür. İnsanın kendi yüzünden başkaca ve ayrıca bir Hak yüzü yoktur. İnsanda oluşan Tanrı'dır. Tanrının yüzüne erişmek

görmez⁵³⁵.

Tarikatın oniki işleği (vardır)⁵³⁶.

"Tarikatın icabı kaçtır?" diye sorarlarsa:

"Onikidir" diye karşılık ver.

Birinci, önce kendi özünü hassas etmektir.

İkinci marifet tohumunu ekmektir.

Üçüncü meşvuk⁵³⁷ beslemektir.

Dördüncü rıza eteğini tutmaktır.

Beşinci hikmet sıfatını cem etmektir.

Altıncı, özünü, hizmet (ve) hürmetini saklamaktır.

Yedinci, özünü mukarribiyle⁵³⁸ hurd⁵³⁹ etmektir.

Sekizinci, özünü sabır eline vermektir.

Dokuzuncu, muhabbet ölçeği ile ölçmektir.

Onuncu, takva⁵⁴⁰ değirmeninde özünü öğütmektir.

Onbirinci, su ile yoğurmaktır.

Onikinci, iradet⁵⁴¹ tandırında pişirmek, ihlas⁵⁴² sofrasına girmek,

de insanın kendi yüzünü bulması ve bilmesidir. Ehl-i didar, sözü ile Tanrının yüzüne erişmiş insan yüzü anlatılmak istenmektedir.

535 İzmir Yazması (s. 80)"Tarikatın Yolu" başlığı altında anlatılanlar burada biter.

536 İzmir Yazması. "Tarikatın On İki İşleği" başlıklı bölüm. (s. 80)

537 **meşvuk**: Mutluluk, sevinç, neşe (şevk kökünden).

538 **mukarrib**: Yaklaştıran, yakınlaştıran.

539 **hurd**: Küçük kırıntı, önemsiz.

540 **takva**: Dinin yasakladıklarını yapmama. "Sakınma" anlamındaki Arapça "vikaye" sözünden türemiştir. Gizemcilikte dünyadan el, etek çekerek bir yere kapanıp tanrıyla başbaşa kalmayı (böylelikle Tanrı'dan başka herşeyden sakınmayı) dile getirir. Bu anlamda takva, Yahudilik ve Hristiyanlıkta da uygulanır. Sünnî Müslümanlar bu anlamda takvaya karşırırlar. Çalışmayı ve yaşamayı Tanrı buyruğu sayarlar.

541 **iradet**: 1. İrade, 2. Gönüldeki istek. İrade sözünün gizemcilikte ve İslamda önemli bir yeri vardır. Yapabilme gücü. İradenin bir Tanrı gücü olduğu hemen hemen bütün dinlerde bulunmakla birlikte, insanın bütün davranışlarının Tanrıca belirlendiği inancı Müslüman olabilmenin beş koşulundan biri sayılır. Bu nedenle bu konuya en çok önem veren din, İslam dinidir. İslam inançlarına göre insanın iradesi olmadığı gibi, özgürlüğü de yoktur. İnsana her eylemi ve davranışı Tanrı yaptırır. İnsan, kendiliğinden hiçbirşey yapamaz. İslam terminolojisinde kaza ve kader deyimleri ile dile getirilen bu inançta en aşırı İslam öğretisi Cebriyye adını taşır. VIII. yüzyılda kurulan bu mezhebin anlayışına göre insan, "yel

özünü dervişlere ve yoksullara sarfetmektir.

İmdi anlaşıla ki, dört kitabın manası Ali hakkını söyler. Birinci Tevrat, ikinci Zebur, üçüncü İncil, dördüncü Kur'an-ı Azimuşşandır. Dört ırmağa sakidir. Birinci su, ikinci süt, üçüncü bal, dördüncü kevserdir. Cümle âlem halkı Ali'nin haklılığını söylese kıyamete değin vasfetmek mümkün değildir⁵⁴³.

Oniki farz (ise şunlardır)⁵⁴⁴:

Onikiden birinci(si) Hak'tan korkmaktır. Yani, talibin önce Hakkına doğru sözlü olması gerektir. Ve doğru işli, helal lokmalı ola. Şeriatı aziz tut ki, takvan temiz ola. Ve her ne yolda ve ayin-i erkânda ne var ise cümlesi feth-i nusret ola. Hazreti Muhammed Mustafa Sallallahu Taala Aleyhi Vesselleme itaat etmiş ola.

İkinci(si) budur: Kimseye haksız söz söylemeye ve farigullah⁵⁴⁵ ola. Dosta düşmana, kamu halka ikrar ve inkârdan bir gözle baka. Kendi özünü cümleden aşağı göre.

Üçüncü: Halka şefkat ve nasihat kılıp edep ile ola. Yol erkana can baş vere ki, kazancı makbul olup defteri hedayete yazıla.

Dördüncü: Ehl-i tazarru⁵⁴⁶ ola. Yani ademi aziz göre. İzzet ile her bireye hürmet kıla, hakir tutmaya.

Beşinci: Rızaya teslim ola. Tanrıdan gelene razı ve belalara sabırlı ola ki, Hakkı inkâr etmeye. Hem de Hak Taala sabırlı kullarını sever ola.

Altıncı: Tevekkel ola. Dünya sorunları ile uğraşmaya.

Yedinci: Her şeye tahammül kıla. Hak Taala görücüdür.

öündeki tüy gibi" Tanrı'nın iradesine bağlıdır. İnsanın bütün davranış ve eylemlerinin önceden Tanrıca belirlendiği ileri süren İslam dini de bunun gibi "insan iradesi" (irade-i cüzziyye)'ni Tanrı iradesi (irade-i külliye)'nin buyruğunda sayar. (Hançerlioğlu, s.273-274.)

⁵⁴² **ihlas**: Tanrıya yürekten inanma, içten gelen bağlılık.

⁵⁴³ İzmir Yazması (s. 80)

⁵⁴⁴ İzmir Yazması "On İki Farz" başlıklı bölüm (s. 72-73).

⁵⁴⁵ **farig**: 1. Boş. 2. Vazgeçmiş. 3. Rahat. 4. Üzerideki bir hakkı başkasına bırakan.

⁵⁴⁶ **tazarru**: Kendini alçaltarak yalvarma.

Sekizinci: Helktan sakınır ola ki kaza-i asumana⁵⁴⁷ erişmeye.
Çok kaza hasıl olur.

Dokuzuncu: Kanaat ehli ola. Aza kanaat ede ki çoğu bula.

Onuncu: Haktan gelecek rızık için gam yemeye.

Onbirinci: Uzlettir⁵⁴⁸. Halka karışmamak gerekir.

Onikinci: Talip olanda Hak sermayesin ola.

Bu anılan oniki, tarikat-ı ilm-i alâmettir. Bu yolda hikmet çoktu.

Oniki Erkân (ise şunlardır)⁵⁴⁹:

Ve de İmam Cafer Hazretlerine (göre) talip olana erkân budur:

Birinci kanaat ehli olmalı.

İkinci sabır ehli olmalı.

Üçüncü hulk-u mülayım⁵⁵⁰ olmalı.

Dördüncü cömert olmalı.

Beşinci gördüğünü gördüm dememeli.

Altıncı pirden rızasız iş işlememeli.

Yedinci döğene ve söğene kul olmalı.

Sekizinci küfürü iman saymalı.

Dokuzuncu sağ mürebbi (olmalı).

Onuncu sağ musahip (olmalı).

Onbirinci sağ sohbet (olmalı).

Onikinci sağ aşına (olmalı).

Ondan sonra "Selamünaleyküm" demek şeriat ehline gelmiştir.

"Aşk olsun" demek tarikat ehline gelmiştir.

"Kuvv olsun" demek marifet ehline gelmiştir.

"Hû" demek hakikat ehline gelmiştir.

İmdi anlaşıldı ki sağ birdir, müşkil kırtır. "Anlamı nedir?" diye sorulursa, bir sofı sağ musahibinden ayrı düşse, bir vilayete varsa, o sofı kırk köyde ya da kırk yerde sohbet görse o sohbet içinde

⁵⁴⁷ **kaza-i asuman**: Gök kazası. "Kaza" İslamda gerçekleşmemiş yazgı anlamındadır. İslam inançlarına göre "kaza ve kader Tanrı'dır".

⁵⁴⁸ **uzlet**: Bir kıyıya çekilip, kendi kendine tek başına oturma.

⁵⁴⁹ İzmir Yazması, (s. 72-73)

⁵⁵⁰ **hülk-u mülayım**: Yumuşak, ince yaratılışlı.

birer müşgil musahibi tutması erkan-ı kadimdir.

Mürebbi kapısı birdir. Ancak dört mürebbi kadimdir. Nedeni, her kapının mürebbişi olur.

Kazancı yetmişyediye değin erkândır.

Meşrep üçe değin erkândır.

Muhibbet evvel-ahir, zahir-batın bir olmak erkândır. Nedeni, muhibbet Hak Taala'dır ve birdir. Şeriki naziri yoktur. İki denmez⁵⁵¹.

Caferi Sadık aleyhüsselam buyurur ki:

"Erkân-ı tarikatte hırkanın piri mürebbidir. Yüzü pirdir. Ve hırkanın yemini sağ eldir. Hırkanın yesarı⁵⁵² sol eldir."

"Tarikat ahkâmında altı nesne farzdır. Birinci sahavet⁵⁵³, ikinci marifet, üçüncü yakın, dördüncü sabır, beşinci tevekkül, altıncı tefekkürdür.

"Tarikat erkânında da altı nesne farzdır: Birinci ilim, ikinci hilim⁵⁵⁴, üçüncü rıza, dördüncü şükür, beinci zikir, altıncı uzlettir."

"Tarikat beyanında altı nesne farzdır: Birini iradet, ikinci icabet,

⁵⁵¹ İzmir Yazması, (s. 116)

⁵⁵² Alevi inançlarına göre gerek Tac, gerekse hırka giymenin belli koşulları vardır. Sözelimi oniki terekli tacı giymenin oniki şartı vardır. Bu oniki şart şunlardır: 1. Cahilliği bırakıp ilim öğrenmek. 2. Asiliği bırakıp, Tanrı'ya ve elçisine boyun eğmek. 3. Nefs heva ve hevesini bırakıp Tanrıdan günahı bağışlamasını dilemek. 4. Gafleti bırakıp her zaman Tanrı'yı anmak. 5. Cimriliği bırakıp kanaat ehli olmak. 6. Dünya muhabbetini bırakıp Tanrı'ya ve elçisine sevgi göstermek. Tanrıya tevekkülde bulunmak. 7. Dünyanın yüksek mertebeleri ve kibiri, böbürlenmeyi bırakıp zühütte bulunmak. 8. Şehveti bırakıp takvaya sarılmak. 9. Gururu bırakıp tevazu sahibi olmak. 10. Müslümanlara cevri-ü cefadan sakınıp onlara yararlı olmak. 11. Aç gözlülüğü ve aceleciliği bırakıp cömert ve sabırlı olmak. 12. Allah'ın kazasından yüz çevirmeyip Allah'a teslim olmak. Daha doğrusu kazaya rıza göstermek, belaya sabır etmek ve nimete şükür etmek.

İnanca göre Hırka, Hz. Muhammed'e miraçta Cebrail giydirmiştir. O Hz. Ali'ye Ali ise Hasan Basri'ye giydirmiş, ondan da öbür tarikat ulularına geçmiştir. Hırkanın kimi özellikleri vardır. Ancak, burada "Hırkanın yesar" diye yine bir özelliği anlatılmak isteniyor. "Yesar: 1. Sol, 2. Zenginlik, varlık, genişlik" anlamlarına gelmektedir. Hırkanın öbür özellikleri Kimi Sorunların çözümü bölümünde anlatılmıştır.

⁵⁵³ **sehavet:** Cömertlik.

⁵⁵⁴ **hilim:** Uysallık.

üçüncü züht, dördüncü takva, beşinci kanaat, altıncı ahlâktır."

"Tarikat icabetinde altı nesne farzdır: Birini ihsan, ikinci zikir, üçüncü şükür, dördüncü terk, beşinci havf, altıncı şevk."

İmam-ı müttekin Ali ibn Ebu Talip Keremullahı vechehu (şöyle) söyler:

"Meyan bestenin şeddinde kaç nesne açılır? O açılan nesneler on dördtür: Birinci sofrası açık gerek. İkinci kapısı açık gerek. Üçüncü alını açık gerek. Dördüncü kulağı açık gerek. Beşinci dili açık gerek. Altıncı keremi açık gerek. Yedinci kademi açık gerek. Sekizinci eli açık gerek. Dokuzuncu lutfu açık gerek. Onuncu sahaveti açık gerek. On birinci hülku açık gerek. On ikinci yakını açık gerek. On üçüncü tevekkül ehli olması gerek. On dördüncü fatiha okuması gerek.

Ve ol nesne ki bağlanır onikidir. Bağlandığı nesneler (şunlardır): Birinci gözü bağlı gerek. İkinci kulağı yaramaz habere bağlı gerek. Üçüncü dili şirke bağlı gerek. Dördüncü kine gönlü bağlı gerek. Beşinci mekri⁵⁵⁵ bağlı gerek. Altıncı bu buhulu⁵⁵⁶ bağlı gerek. Yedinci hırsı bağlı gerek. Sekizinci ucubu⁵⁵⁷ bağlı gerek. Dokuzuncu eli uğruluğa bağlı gerek. Onuncu yaramaz işlerden bağlı gerek. Onbirinci haktan başkasına."

⁵⁵⁵mekr: Hile, düzen.

⁵⁵⁶buhl: Pintilik, cimrilik.

⁵⁵⁷ucb: Kendini beğenmişlik, kibir, gurur.

Alevi inançlarına göre tac ve hırka giymek müşşidin hakkıdır. Bir müşşidin hırka ve tac giyebilmesi için şu özelliklere sahip olması gerekir: 1. Ehl-i sünnet v'el-cemaat üzere olmak. 2. Batın ilminden haberden olmak. 3. Âkil ve kâmil olup müritlere güzel nasihat etmek. 4. Özverili olmak. 5. Şeci yani kimsenin kimsenin zebunu olmamak, yalnız Tanrı'ya boyun eğmek. 6. Şehvete ve kadınlara düşkün olmamak. 7. Dünyaya tutku ile bağlanmamak. Müritlerin mallarına göz koymamak ve çiftçilikle uğraşmamak. 8. Müritlere şefkatli olmak. 9. Uysal olmak. 10. Bağışlayıcı olmak. 11. İyi huylu olmak. 12. Müritlerin kendi ihtiyacı varken onu kendi işlerinde kullanmamak. 13. Kerem edici olmak. Nedeni, Kerem, Ehl-i Beyt hanedanının özelliğidir. 14. Tanrı'ya mütevekkil olmak. 15. Hakkın rızasına daima teslim ve razı olmak. 16. Kazaya rıza göstermek. 17. Onurlu olmak ve ahdine bağlı olmak. 18. Acele etmeyip sakin olmak. 19. Ahdini hiç bir biçimde bozmamak. 20. İkrarında sabit olmak.

"Pir kimdir?" diye sorarlarsa "Yoldur" de.

"Seninle pir arasında ne bağlanmıştır?" diye sorarlarsa "Ahdi aman bendi bağlıdır" diye karşılık ver.

"Ustadınla senin ortanda ne bağlıdır?" diye sorarlarsa "Şedd-i şah ve telkin-i piran bağlıdır". "Şeddi nedir?" diye sorarlarsa "Teslim olmaktır" diye karşılık ver. Ve de vefa eylemektir.

"Pirinle senin ortanda ne nişan vardır?" diye sorarlarsa "tevilla, teberra" de.

"Tarikatın abdesti nedir?" diye sorarlarsa "dört nesnedir" diye karşılık ver. Birinci, dervişlerin katına boş varmamak. İkinci daima taharetle olmak. Üçüncü elinden geldikçe emr-i maaruf eylemek. Dördüncü neh-i münker eylemek.

"Tarikatın şartı kaçır?" diye sorarlarsa "dörttür" diye karşılık ver. Birinci yalan söylememek. İkinci zina etmemek. Üçüncü kumar oynamamak. Dördüncü elinle koymadığını almamak.

"Tarikatın piri kaçır?" diye sorarlarsa "dörttür" (diye karşılık ver): Birinci irşattır. İkinci vasıldır. Üçüncü biattır. Dördüncü nazardır.

"Pişiva-yı fakir nedir?" diye sorarlarsa "dörttür" de. Birinci Şam pirlidir. İkinci pişiva-yı fakir yol içine teslim olmaktır. Üçüncü Türkistan pirlidir. (Bunlar) pişiva-yı fakir-i sıdktır. Dördüncü Hazreti Resul'den rivayettir. Fakir-i marifettir.

"Fakr ahkâmı kaçır?" diye sorarlarsa "altıdır" diye karşılık ver. Birinci marifet ile Huda'yı bilmek. İkinci kime gerekirse ona sahavet etmektir. Üçüncü yakınlıktır. Dördüncü sıdk ile Tanrı adını anmaktır. Beşinci Allah-u Taalâ sun'una tefekkür etmektir. Altıncı dünya hevesine gönlü bağlı olmaktır.

"Tarikatın erkânı kaçır?" diye sorarlarsa "altıdır" diye karşılık ver. Birinci tüm günahlarına tövbe etmektir. İkinci Hak nefesine teslim olmaktır. Üçüncü her nesneye sabır etmektir. Dördüncü takva eylemektir. Beşinci halktan uzlet etmektir. Altıncı terktir.

"Makam hangi nesnelerdir?" diye sorarlarsa şöyle karşılık ver: Birinci makam naibandır, abidandır, zahidandır, sadıkandır, razıyandır, şakirandır, muhibbandır, arifandır.

Ancak tayyip naip Adem'dir. Abid İdris(tır). Zahit İsa(dır). Sadık Eyyüp(tür). Rızı Musa(dır). Şakirt Nuh(tur). Muhip İbrahim(dir). Ve de Arif Muhammed'dir ve Ali'dir⁵⁵⁸.

⁵⁵⁸2. Hacı Bektaş Yazması, (s. 238-241).

39 ONİKİ ERKAN⁵⁵⁹

İmam Cafer Sadık Hazretleri(nin) tarikat hali ve hakkında buyurdıkları bu saptananlardır. (Bu) erkân-ı evliyadır. Gaflet olanmasın! Her ustad ve pir olana lazım ve gereklidir. Bu erkân Muhammed-Ali'dendir. Onlardan kalmıştır. Her talibin (bu) yolu bilmesi gerekir. Ondan (sonra) yola gitmesi gerekir.

Birincisi tarikatın on iki erkânı vardır. Ayin-i cem olduğunda bunlar icra olunmayınca erkân tamam olmaz. Yenilen içilen helal olmaz.

Elbette bunların sahiplerini bilmek gerek. Nedeni, bu menzillerin sahipleri evlad-ı Ali'dir. Bu menzilleri icra eder evlad-ı Ali'dir. Hazreti Şah cem vaktinde bu hizmetlerin her birini bir evladına gülbenk edip (verir) sonra erkânını sürerdi.

Tarikatçı İmam Hasan'dır.

Berber Muhammed Hanefi'dir.

Saki Tayyip'tir.

Süpürgeci Turap'tır.

Ferraş İmam Hüseyin'dir.

Zakir Abdüssamet'tir.

Sofradar Abdülvahit'tir.

Hâdim Abdülmuin'dir.

559 1. Hacı Bektaş Yazması, (s. 222) ile 2. Hacı Bektaş yazması (s. 244) nda anlatılanlardan düzenlendi. Kökünde burada kırık dökük anlatılanlar Alevi dinsel törenlerini oluşturur ve bunlar **On İki Erkan** değil “**On İki Hizmet**” olarak adlandırılır. **On İki Erkan** daha önce geçen **Musahip** bölümde dipnotlarda ayrıntılı biçimde anlatılmıştır. Yalnız Tahtacı dinsel törenlerinde kalmış, Anadolu Aleviliğinde unutulmuştur. Bu nedenle Anadolu Aleviliğinde On İki Hizmetle On iki Erkan terimleri eşanlamlı terimler gibi kullanılır olmuştur. Biz burada özgün metne bağlı kalarak On İki Erkan diye verdik Ama anlatılanlar On İki Hizmet'tir. Ancak, törenin karmaşık yapısı nedeniyle hemen hiçbir yerde doğru düzgün anlatılamamıştır. Biz cem törenini Musahip bölümünde dipnotlarla ayrıntılı biçimde işlemiş bulunuyoruz. Genel anlamda Anadolu'da cem törenleri orada dipnotlarda açıklandığı biçimde uygulanır.

Gözcü Abdülkerim'dir.
Pervane Abdullah'tır.
Çerağcı Hadi Ekber'dir.
Kapıcı Abdülceli'dir.

Bu anılan zat-ı şeriflerin tümü evlad-ı Ali'dir. Hizmetleri hazır
ola hû diyelim, hû...⁵⁶⁰

Seyyid-i ferraş süpürge çalıp yamaca durduğunda şu duayı okur:
"Hüseyn-i Kerbelâ için gözlerim kan-ı yaştır.
Sad hazeran lanet Yezit'in kalbi kara taşır.
Pirimiz Kırklar içinde seyyid ferraştır.

Ber cemel, Muhammed kemal, İmam Hasan, İmam Hüseyin, Ali
ra salavat."

İbrikçi şunu okur:

"Men fulam-ı Haydarım adadan etmem havf-u bak.

Çünkü bu hizmette ustaddır bana Selman-ı pak.

Ber cemel, Muhammed kemal, İmam Hasan, İmam Hüseyin, Ali
ra salavat."

Sofracı şu duayı okur:

"(Evvel) Allah diyelim

Kadim Allah diyelim

Geldi Ali sofrası

⁵⁶⁰ Buyruk s. 244-245 (2.Hacı Bektaş yazması). Burada anlatılan hizmetlerin her birinin ehl-i beyt hanedanından kaldığına inanılır. Ancak bu hizmet ve hizmet sahiplerinin değişik adlarla anıldıkları olur. Sözgelimi Cavit Sunar'a göre on iki hizmet ile sahipleri şunlardır:

1. Tarikatçı: İmam Hasan el-Mücteba
2. Yatakçı: İmam Hüseyin Şehid-i Kerbelâ.
3. Berber: Hz. Muhammed Hanefi.
4. Zâkir: Hz. Abdüssamet.
5. Sofracı: Hz. Abdülvahit.
6. İbrikçi: Hz. Selman-ı Pâk.
7. Sâki: Hz. Tayyip.
8. Meydan Hizmetçisi: Hz. Abdülmuin.
9. Gözcü: Hz. Abdülkerim.
10. Pervane: Hz. Abdullah.
11. Çırağcı: H. Hâdi-i Ekber.
12. Bevvab: Hz. Abdülcelîl. (Cavit Sunar: y. a. g. e. , s. 165)

Gaziler şah diyelim
Hak versin biz yiyelim
Gerçeğe hû diyelim.
Saka duası şudur:
"Allah, Allah din Muhammed dinidir.
Sallü âlâ nazik Cemal kevser suyun verenler aşkına!
Şahim Ali hem şehsuvar, hem sakidir, hem sakkadır, kainatın
aynıdır.

Kimse bilmez bu sırrı Hak bilür perverdigar
Arşı yarıldı çıktı Düldül ebr ile hem bile.
Ey havariç yola gel, eyleme Şahı inkâr.
Çeşm-i bedden saklasın Hak seni
Ol gevher harmanından sen kalıpsın yadigâr.
Dediler şu cihanın nuru kimdir, kim ola?
Kim ola: Şah Hasan, Şah Hüseyin adı kaldı yadigâr.
Cömertler cömerti sensin ey Emilel müminin
Cömertler erkânı budur dedi Kanber sofradar
Men Şahın mecnunuyum, şah bana Leyla göründü
Eşiğinde bunca yıl olmuşum tozlu gubar.
Şah Hatayi'm kande olsam sen bu sırrı söyle gel
Lâ fetâ illâ Aliy lâ seyfe illâ Zülfikâr...
Mey olsun içenlere, rahmet geçenlere
Hasan Ali'ye Hüseyin Veliye sadık, saf Selman-ı pak, Ahmed-i
Muhtar, Haydar-ı Kerrar Kerbela-yı deşt-i Kamber ser verenler
aşkına! Gözüm yaşın sel ettim, derim ya Ali, sakka İmam Hasan
İmam Hüseyin."

Bunu okuyup ocak başına (biraz su) döker. Sonra tüm (cem
erenleri)ne dağıtır.

(Cem erenleri):

"Rahmetullah İmam Hasan, İmam Hüseyin" diye çağırırlar. İki,
üç adama (daha su) verip tamam etmesinler. Zira Hüseyin anılar.
Belki cem içinden Hüseyin için ah çekip bir adam ağlasa, o adam
tamudan kurtulur. O müminin gözyaşını melekler bir şişe içine
koyup mahşere götürüp koyalar. O adamın gözyaşı ırmak olup o

adamı oda yandırmayıp odunu söndürmeye sebep olur.

Şöyle bir rivayet vardır: Bir harici ile bir mümin bir yerde dururken o müminin kalbine gelse Kerbela şehitlerinin ahvalini düşünüp Hüseyin aşkına ağlasa, o harici o müminin yüzüne bakıp "Acep bunun ne derdi var?" deyip harici de ağlasa, Hak Taalâ o müminin (yanısıra) o haricinin de günahını bağışlar. Zira o haricinin kalbine rahim gelmiştir. Belki ervahında bir iyi damarı vardır. Kalennebi:

"Kişi kendisini hangi kavimden sayarsa ondandır"⁵⁶¹

Yani, bir adam kendisini hangi kavme benzetirse o da ondandır. O harici müminin ağladığına ağladı. O da ona benzeyip günahları affa oldu. Yine elden geldikçe kendini iyilere benzetip iyilere yâr olmak gerek.

Suyu dağıttıktan sonra (sakka) yamaca geçip şunu okur:

"Sad hazaran olsun ey münafık canına
Ben demedim, Hak buyurdu, bunu senin şanına
Ümmetiyem dersin, selavat verirsin Peygambere
Ali'ye şekkin var, ne amel ahdine, peymanına
Elli kere hacca varsan tevafın olmaz kabul
Arafata çıkarsın da kelp düşer kurbanına
Ali hazretinden adaveti kesmedin
Şefaati kimden uman cürmüne isyanına.
Ey azazil ah seni takvumu inkâr eyledin
Yuf senin çürük geçmiş, ol fasit imanına.
Gel Sultan Hatayım, sen bu sırrı söylegil,
Şah bir keremkânıdır, kalmaya cümlemin isyanına.
Lâ feta illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikâr.

Bu da tekmil olduktan sonra eğer cuma gecesi ise üç tekbir alınır. Ondan sonra pir olan gülbenk eder. Çerağ duası şudur:

"Şebb-i çerağî çünkü yandırdık Hûdanın aşkına
Fahr-ı âlem ol Muhammed Mustafa'nın aşkına.
Haşre dek yansın, yakılsın, hanedanın aşkına.

⁵⁶¹ Özgün anlatıda bu tümce Arapça verilmiştir.

Sakiî kevser Aliyyel Murtaza'nın aşkına.
Seyyidil kevneyn Hakkı Enbiyanın aşkına.
Hazreti Hünkâr kutb-u evliyanın aşkına.
Seyyidi siyadet muhibi saadet tur-u münacat
Ver Muhammed Mustafa'ya selavat."

Çerağcı bu duayı okuduktan sonra pir olan gülbenk eder. Cümle erkân yerini bulduktan sonra rıza bahş eder. Ondan sonra her mümin müslim evine gider⁵⁶².

Ve de kurban tekbir edilirken şu ayet okunur:

"Bismillâhirrahmanirrahim ve kulilhamdü lillahilleziy lem yettehız veleden ve lem yekün lehu şeriykûn fiymülki ve lem yekün lehu veliyyûn minnezzülli ve kebbirhü tekbiryen⁵⁶³."

"Kurban-ı Halil, ferman-ı celil can-ı İsmail, Allahu ekber, Allahu ekber velhamdülillah" diye (kurban) tekbir edilir⁵⁶⁴.

⁵⁶² 1. Hacıbektaş yazması). (s. 223-226).

⁵⁶³ İsrâ (17) suresinin 111. Ayeti olup Türkçesi şöyledir:"Evlat edinmeyen mülkünde hiç bir ortağı olmayan, azdan dolayı yardımcıya da ihtiyacı bulunmayan Allah'a hamd olsun. Onu büyük bil, büyüklükle an."

⁵⁶⁴ Malatya Yazması (s. 212)..

Ammar Yaser Şahın huzuruna gelip niyaz eyledi. Şöyle dedi:

"Ya Şah izniniz olursa erenlere bir kaç sorun arz edeyim."

Şahıvelayet (şöyle) karşılık verdi:

"Arz eyle ya Ammar!"

Ammar yerine niyaz edip oturdu⁵⁶⁶. Sordu ki:

"Tanrım sana yarayan ve ademe yar olan nedir?"

"Birinci ilim öğrenmek, ikinci yiğitlik vaktinde hak işlerle uğraşmaktır."

"Ya Resulullah, adem ve senin katında saygın olan uğraşılacak iş nasıl iştir?" diye sordu.

"Üçüncü, her kişi kendi hünerini halk yanında ve mürşidi kâmil yanında söylemektir" diye karşılık verdi.

"Ey Şah bir adam kendi dostundan kötü iş görürse, ondan dostluğu nasıl kesmeli?" diye sordu.

"Üç şey ile kesilir" diye seslendi. "Birinci o dostu ziyaret etmemektir. İkinci halini hatrını sormamaktır. Üçüncü, o kimsenin katında haceti var ise istememektir."

"Ey Şah bir kişinin işi gayret ile mi hoş olur ya da kaza ile mi hoş olur?" diye sordum.

"Gayret kazaya neden olur" diye karşılık verdi.

"Ey Şah yiğitlikten ne gibi şeyler söylenir?" diye sordum.

"Bir haya, bir edep, bir yiğitlik, bunlar söylenir gider" diye karşılık verdi.

"Ey Şah pirlere nasıl şey hoş gelir?" diye sordum.

"Ayin-i erkânda ona bilicilik ve talibe doğru yolu gösterme hoş gelir" diye karşılık verdi.

⁵⁶⁵İzmir Yazması "Müşgillerin Cevabı" başlıklı bölüm (s. 99-100). Ayrıca dağınık olarak başka bölümlerde verilen sorular ve karşılıkları da bu bölümde derlenmiştir.

⁵⁶⁶ 1. Hacı Bektaş Yazması (s. 256)

"Nasıl şey acele gider?" diye sordum.

"Pirlerden kötü nüfus, kötü ahlâk, yalan dünya çıkarı için bencillik etmek hoş değildir. İmdi, dünya malı için şehvet gösterir, tazarru ve niyaz eder, o kişi hasis olmuş olmalıdır." diye karşılık verdi.

"Ey Şahıvelayet saki kimdir?" diye sordum.

"Cömertliktir, evrenin aynıdır" dedi.

"Ey Şah cömertlikte murat nedir?" diye sordum.

"Öğütte saki ola, ilimde saki ola ve gönlü şad ola." diye seslendi.

"Ey Şah, insan gönlünü ne besler?" diye sordum.

"(Tanrıya) kavuşmaya özlem duymak besler" diye karşılık verdi.

"Ey Şah, insan ne ile aydınlanır?" diye sordum.

"Sözü tatlı olmakla" diye karşılık verdi.

"Ey Şah, kişinin isteyip de bulamayacağı şey nedir?" diye sordum.

"Dayanıklılık, gam içinde mutluluk ve dosta sevimli olmak. Bu üçü bulunmaz.

"Ey Şah, yaramaz ahlâk nedir?" diye sordum.

"Tüm iyiliklere karşı kötülük etmek" diye karşılık verdi.

"Ey Şah, hünerler içinde hiç ayıp hüner var mıdır?" diye sordum.

"Elinden cömertlik ve marifet gelmesine karşın minnet etmek, benim katımda ayıptır" diye karşılık verdi.

"Ey Şahıvelayet, bahadırlıktan nişan nedir?" diye sordum.

"Bir kimsenin üzerine kadir olacak intikamı affedip (vaz) geçmesidir." diye karşılık verdi.

"Ey Şah, insanın ilmini artıran nedir?" diye sordum.

"Doğruluktur" diye karşılık verdi.

"Ey Şah, hiç ayıblı olmayan kimse kimdir?" diye sordum.

"Hak Taala Hazretleridir" diye karşılık verdi.

"Ey Şah, akıllardan hangisi güzeldir?" diye sordum.

"Yaramaz kimseden yaramaz işi saklamaktır" diye karşılık verdi.

"Ey Şah, insanın hangi eksiği zararlıdır?" diye sordum.

"Önce gelir bir insanı haklar, sonra gelir yalanlar, bu insana

ziyandır" diye karşılık verdi.

"Ey Şah, yaşamın hangi anı boşa gitmiştir?" diye sordum.

"İnsanın gücü yetmesine karşın, bir kimseye yardım edemediği an boşa harcanmıştır" diye karşılık verdi.

"Ey Şah, hangi buyruk hor tutulmaz" diye sordum.

"(Birinci) Hak Taalanın ve Resul'ün buyruğunu hor tutmak olmaz. İkinci bilgelerin buyruğudur. Üçüncüsü pir buyruğudur. Dördüncüsü rehber buyruğu(dur). Beşinci halife buyruğudur. Altıncı mürşit buyruğudur. Yedinci Musahip buyruğudur. Sekizinci aşina buyruğudur. Dokuzuncu ustad buyruğudur. Onuncu ata-ana buyruğudur. Onbirinci komşu buyruğudur. Onikinci kadının erinin buyruğunu hor tutması erkân değildir" diye karşılık verdi.

"Ey Şah, dirliğin hangisi güzeldir?" diye sordum.

"Yiyip yedirmek güzeldir" diye karşılık verdi.

"Ey Şah, ahirete ne yarar?" diye sordum.

"Hayırlı uğraş ve doğru yol yararlıdır" diye karşılık verdi.

"Ey Şah, ahiretin azığı nedir?" diye sordum.

"El ile vermek, az kazanç ile yetinmek, Tanrı'nın sevdiği işleri yapmaktır" diye karşılık verdi.

"Ey Şah, insanı yaramaz eden nedir?" diye sordum.

"Avradın erine yalan söylemesi ve hayasızlık etmektir" diye karşılık verdi.

"Ey Şah, ne yapayım da muhanete muhtaç olmayayım?" diye sordum.

"Az yemek, az uyumak, az konuşmakla (kişi) muhanete muhtaç olmaz" diye karşılık verdi.

"Ey Şah, insanın hangisi akıllıdır?" diye sordum.

"Az söyleyen, çok dinleyen ve çok bilen akıllıdır" diye karşılık verdi.

"Ey Şah, fesat neden kopar?" diye sordum.

"Cahillikten kopar" diye karşılık verdi.

"Ey Şah, sevgiyi gideren nedir?" diye sordum.

"İki kimseyi birbirine kötölemek" diye karşılık verdi.

"Ey Şahım Ali, gerçek niyaz nedir?" diye sordum.

"Özünü turap etmektir" diye karşılık verdi.
"Ey Şah, tedbiri kimden alalım?" diye sordum.
"Üç özelliği olandan. Birinci temiz dinli ola. İkinci, iyi kimse ola, üçüncü bilici ola." diye karşılık verdi.
"Ey Şah, kaç şey ile iyilik tamam olur?" diye sordum.
"Atasına itaat etmek, cömertlik etse minnet etmemek ve pire hizmet etse minnet etmemek ile tamam olur" diye karşılık verdi.
"Ey Şah, başkasına muhtaç olmayan kimse kimdir?" diye sordum.
"İdrak eden akıllı kişi, ibadete muhtaç olmayan hünerkâr kişi" diye karşılık verdi.
"Bütün cihan halkının dost olduğu kimse kimdir?" diye sordum.
"Ulemayı gözleyen, yalan söylemeyen ve kimseyi incitmeyen insan olur" diye karşılık verdi.
"Ey Şah, ilim öğreneyim, ölçüsünü nasıl bileyim?" diye sordum.
"Âgâh değil isen âgâh olursun. Yoksul isen varlıklı olursun. Sohbet bilmez isen söz sahibi olursun" diye karşılık verdi.
"Ey Şah, mal ne içindir?" diye sordum.
"Birinci, kendi ihtiyacın için, ikinci ahiret azığı için. Üçüncü iki cihanı dost etmek için. Dördüncü yoksullara yararın dokunması için" diye karşılık verdi.
"Ey Şah, velayet bilicilerin piri kimdir?" diye sordum.
"Sahibi olup, gönlü dar olmayan kimsedir" diye karşılık verdi.
"Ey Şah, mürüvvet nedir?" diye sordum.
"Müminlerin üzerine hak vacip etmektir" diye karşılık verdi.
"Ey Şah, yendiğinde kişiyi öldüren tatlı nesne nedir?" diye sordum.
"Şehvettir" diye karşılık verdi.
"Ey Şah, hiç bir zaman bozulmayan yapı hangisidir?" diye sordum.
"Turap olmaktır" diye karşılık verdi.
"Ey Şah, hangi tatlı nesne sonunda acı olur" diye sordum.
"Yalan dünyaya aldanmak sonunda acı olur" diye karşılık verdi.
"Ey Şahım Ali, hangi gömlek eskimez" diye sordum.

"O iyi dindir" diye karşılık verdi.
"Ey Şah, hangi düşman dostan iyidir" dedim.
"Nefistir" diye karşılık verdi.
"Ey Şah, hangi hastalığa kişi ilaç bulamaz" diye sordum.
"Akıl eksikliğidir" diye karşılık verdi.
"Ey Şah, hangi yücelik alçaklıktan alçaktır" diye sordum.
"Kibirliktir" diye karşılık verdi.
"Ey Şah, kişinin güzel huyu nedir" diye sordum.
"Bir kişiyi onursuzluktan kurtarmaktır" diye karşılık verdi.
"Ey Şah, kötü huy nedir" diye sordum.
"Bir kişiyi haksız yere hırlamaktır" diye karşılık verdi.
"Ey Şah, asla sağalmasız olmayan yara hangi yaradır" diye sordum.
"Mazlum olana hükmedip haksız yere zulüm etmektir. Buna sağalmak yoktur" diye karşılık verdi⁵⁶⁷.
"Ey Şah, senden sonra mürit ve muhiplerin kimi hak sayınlara?" diye sordum.
"On bir evladımı hak sayınlara" diye buyurdu.
"On bir evladından sonra kimi hak sayınlara" diye sordu(m).
"Evladımı izleyenleri hak sayınlara" diye buyurdu.
"Evladımı izleyenler kimlerdir" diye sordu.
"Evladımı izleyenler (Benim ve oğullarımın) gösterdiği özellikler gösteren gerçek müritlerimdir" diye buyurdu⁵⁶⁸.
Ammar "Şahım, evlatlarının gösterdiği nişanları gösteren erenlerden sonra kimi hak görelere" diye sordu.
"Evlatlarımla, izleyenlerinin tarikatını erkânı üzere yürüten, çar, darp, erkân, tıraş, sofrâ, çerağ sahibi halifelerine hak bakalar" diye Hazreti Şah buyurdu.
"Ey Şah, evlatlarımla izleyenler varken, çar, darp, tıraş, sofrâ, çerağ, erkân sahibi halifelere hak bakarlar mı?" diye Ammar sordu.
"Halifeler razı olursa, halifelere de bakarlar" diye Şah buyurdu.

⁵⁶⁷ İzmir Yazması (s. 99-100)

⁵⁶⁸ Bu bölüm "Silsilename" arı ile anılır ve bütünü çok ayrıntılıdır.

"Ey Şah, çar, darp, erkân, tıraş, sofrâ, çerağ sahibi halife bulunmazsa kime hak baksınlar?" diye Ammar sordu.

"Tarikat erkânı evlatlarımın halifelerinin yerine oturana hak baksınlar" diye Hazreti Şah buyurdu.

"Çar, darp, erkân, tıraş, sofrâ, çerağ sahibi halife varken, erkân üzerine hülefa menziline oturana hak baksınlar mı?" diye sordu Ammar.

"Ey Ammar, erkân-ı tarikat üzere er menziline oturan vekildir. Halife asıldır. Vekil asıl yanında hareket edemez. Öyleyse halifeye hak baksınlar. Şöyle ki, er menziline oturan ere de hak bakarlar. Halife vekildir ve hülefa asıldır. Hülefa vekildir ve evladım asıldır. Evladım vekildir ve ben asılım." diye Hazreti Şah buyurdu.

"Ey Şah, aydınlık söyle anlayamadım" dedi Ammar.

"Ey Ammar, er yerine oturanın başı halifeye bağlıdır. Halifenin başı hülefaya bağlıdır. Evlatlarımın başı bana bağlıdır. Ve benim başım yola bağlıdır. Yol tümünden uludur." diye Şah buyurdu.

"Ey Şah çar, darp, erkân, tıraş, sofrâ çerağ sahibi halife bulunmazsa kime hak baksınlar?" diye sordu Ammar.

"Er menziline oturan kara taşâ bile bakarlar" diye buyurdu Şah.

"Ey Şah, er menziline elsiz eteksizden el tutulmaz, şöyle ki bağlanmaz, çar, darp, tıraş, sofrâ, çerağ, olmayandan hilafet alınmaz, erkân-ı tarikat üzere bizden ve ustaddan alınmayana el verilmez (se kime hak baksınlar)?" diye sordu Ammar.

"Ey Ammar, müritlerim ve muhiplerim tevellâmı ve teberrâmı gözeteler. Haricilerle ihtilat⁵⁶⁹ etmeyeler. Elsiz ve eteksizin eğrisini doğrultmayalar. Ustad hakkına riayet edeler. Ustaddan can(larını) bile sakınmayalar. Böyle davranıp ustad gözü ile göreler. Ve tarikat ve erkân-ı evliyadan bir harf dahi öğretinin önüne geçmeyeler. Sözlerine inanalar. Harici elinden dolu içmeyeler. Yoldan ve haktan kaçmayalar. Ölü ve ihtiyar önüne geçmeyeler. Tarikatı olanı ayıralar. Alem bir, er bir, nur bir. Nefsini bilmeyen hayvandır.

⁵⁶⁹ **ihtilat**: Karışma, karışıp görüşme, birlikte olma.

Nefsini bilen insandır⁵⁷⁰. El ele el bir Hakka. Ve Hak dergâhında çekilen katarın pişivasiyım."

(Bunlar) buyrulduğunda Ammar Yaser Şaha niyaz edip sustu.⁵⁷¹
Yolun hizmetleri⁵⁷²:

"Pirlik kimden kaldı?"

"Şahı merdan Ali'den kaldı. Zira Cebrail'in piridir."

"Sadri seyyitlik kimden kaldı?"

"Hazreti Resul Ekrem'den kaldı. Cümle âleme sadridir."

"Şahmanlık kimden kaldı?"

"İsmail Aleyhüsselam'dan kaldı⁵⁷³."

"Zakirlik kimden kaldı?"

"Cebrail Aleyhüsselam'dan kaldı. Ve bir kavilde kalem kudrettir, ondan kaldı."

"Sakılık kimden kaldı?"

"Hazreti imam Hüseyin'den kaldı ki saki-i kevserdir. Sakalık onun elindendir."

"Çerağcılık kimden kaldı?"

"Hazreti Selman Farisi'den kaldı. Zira sekiz çerağ onun elindedir⁵⁷⁴."

"Çerağın lülesi kaçtır?"

"Dörttür. Birinci şeriat, ikinci tarikat, üçüncü marifet, dördüncü hakikattir. Yani hakkı tanımaktır."

"Hadimlik kimden kaldı?"

"Hazreti Resul'den kaldı."

"Tarikçilik kimden kaldı?"

⁵⁷⁰ Özgün anlatıda bu tümce Arapçadır.

⁵⁷¹ 2. Hacı Bektaş Yazması (s. 247-252) arası.

⁵⁷² İzmir Yazması "Yolun Hizmetleri" başlıklı bölüm (s. 83).

⁵⁷³ Yolun hizmetleri olarak sayılan özellikler, değişik yazmalarda değişik biçimlerde anlatılır. Sözelimi İzmir yazmasında (s. 61) "Şahmanlık peygamberden kaldı" denir.

⁵⁷⁴ İzmir Yazması "çerağcılık Habib Ensari'den kaldı" diye geçer (s. 61)

"Mikail Aleyhüsselaam'dan kaldı⁵⁷⁵."

"Ferraşlık kimden kaldı?"

"İbrahim Halilullah'tan kaldı."

"Carcılık kimden kaldı?"

"İsrafil Aleyhüsselaam'dan kaldı⁵⁷⁶."

"Nakiplik cennette Rıdvan'dan kaldı."

"Adamak Süleyman'dan kaldı."

"Gözcülük gözcü Karaca Ahmet'ten kaldı."

"Başmaşlık, Şeyh Hasan Basri'den kaldı⁵⁷⁷."

Senden sorarlarsa:

"Mağrur kimdir?"

"Tarik-i mustakimden azanlardır" diye karşılık ver.

"Atan belini ne ile bağladı?" diye sorarlarsa:

"Ata bel bağlamaz. Pirlar bağlar. Her kişı pirin sohbətinden utangaç olmaya. Sözünde azlık, daha doğrusu eksiklik bulunmaya ki tariki erkân yerini ala" diye karşılık ver.

"Pir ile senin aranda ne vardır?" diye sorarlarsa:

"Tecella, temenna ve yezide teberra vardır. Nedeni, Hazreti İmam Cafer Sadık Hazretleri buyurlar ki, (kişı) tecella ve temenna ederse boynundan farzı eda eder. Ve Yezid'e teberra ederse imamların hakkını eda etmiş olur" diye karşılık ver.

"Pir sana ne dedi?" diye sorarlarsa:

"Pir bana 'Hizmet ile otur, hürmet ve izzet ile söyle' dedi" diye karşılık ver.

"Pir kulağına ne dedi?" diye sorarlarsa:

"Pir kulağıma 'şeriatta olgun ol. Tarikatta haberdar ol. Hakikatte payimal ol. Marifette âgâh ol.' dedi" diye karşılık ver⁵⁷⁸.

⁵⁷⁵ İzmir Yazması "Tarikçilik Azrail'den kaldı. Mülk de Mikail'den kaldı" biçiminde verilir (s. 61).

⁵⁷⁶ İzmir Yazması. 83-84

⁵⁷⁷ İzmir Yazması s. 61

⁵⁷⁸ İzmir Yazması s. 75 (

Vasiyet-i Resul (ise şöyledir:)⁵⁷⁹

Ya Ali, her kim Kur'an okusa emrini tutmasa, tamuda bir değirmen var. Alimlerin başı öğünür. Nedeni isyan eder. Söz gelimi, bir âmâ kişi bir basiret kişi ile giderken önlerine kitap ya da ekmek gelse ama kişi bassa bir şey gerekmez. Gören kimse bassa kâfir olur.

"Ya Ali, avradınıza, evladınıza doğru yolu edep, erkân, farz ve sünneti öğretin. Üzerinize farzdır." dedi.

Ya Ali, evinizden bal, çörek otu, kuru üzümü eksik etme(yin) ferîşteler dua eder.

Ya Ali, ata ve anasını inciten(in) ev(in)e ve konuk gelmeyen eve ferîşteler girmez.

Ya Ali, seni paça suyuna davet etseler git. Konuk savaşırsa sen ona iyi söyle, ki Hak Taala sana iyilik vere, rahmet ede.

Ya Ali, güneşe karşı oturma kalbini kabartır.

Ya Ali, çok uyuma, göz altında kararmalar yapar.

Ya Ali, kötülük edene iyilik eyle, herkes kendi kemalini işler.

Ya Ali, yolculuğa çıkarken ve sıkıntılı günlerde yasin suresini ve inna enzelnâ suresini oku (ki) sana kötülük etmek isteyen başarı elde edemeye.

Ya Ali, öksüz ağladığı zaman arş titrer. Hak Taala "ya Cebrail, tamuyu muştula," her kim onu güldürse, uçmağı muştula, onu güldüren uçmağa girer" buyurur.

Ya Ali, gayret imandandır. Gayreti olmayanın imanı olmaz. Ancak, bir el dünya, bir el ahiret için gayret etmeli.

Ya Ali, el yunarken suyun içine tükürme. Elini peşine çalma. Çerağı üfürüp söndürme. Ocak başını pala ile çalma. Eğninde giysi dikme. Eşik üzerine oturma⁵⁸⁰. Yalınca yatma. Yalın ayak işeme. Soğan sarımsak kabuğunu yakma. Bunların tümü yoksulluk getirir. Kirli işlerdir.

⁵⁷⁹ 2. Hacı Bektaş Yazması "**Vasiyet-i Resul**" başlıklı bölüm (s. 220-222).

⁵⁸⁰ Alevi inançlarına göre eşik kutsaldır. Üzerine basılmaz Eşik Fatıma, Söğce Muhammet, kapı Ali'dir. Kapı arka dönmek de günahdır.

Ya Ali, ataya anaya asi olma⁵⁸¹.

İmam Cafer Sadık hırka ve tarikat(ın) edepleri konusunda (şunları) buyurur:

"Hırkanın imamı nedir, islamı nedir?"

"Hırkanın imanı settarlıktır⁵⁸². Ve hırkanın islamı temizliktir. Hırkanın dini aşinalıktır."

"Hırkanın kıblesi nedir?"

"Hırkanın kıblesi pirdir."

"Hırkanın kelimesi nedir?"

"Hırkanın kelimesi Allahu Taala'yı anmaktır,"

"Hırkanın sırrı nedir?"

"Hırka sırrı şevktir."

"Hırkanın payı nedir?"

"Hırka payı zühüttür."

"Hırka gönlü nedir?"

"Hırka gönlü doğruluktur."

"Hırkanın kilidi nedir?"

"Hırkanın açarı tekbirdir."

"Hırkanın gusülü nedir?"

"Hırkanın gusülü dünya uğraşında temizliktir."

"Hırkanın kemali nedir?"

"Hırkanın kemali doğruluktur."

"Hırkanın canı nedir?"

"Hırkanın canı ibadettir."

"Hırkanın namazı nedir?"

"Hırkanın namazı doğruluktur."

"Hırkanın yakası nedir?"

"Hırkanın yakası razılıktır."

"Hırkanın eteği nedir?"

"Hırkanın eteği dervişliktir."

"Hırkanın içerisi nedir?"

⁵⁸¹2. Hacıbektaş yazması (s. 222)

⁵⁸² **settar**: Örtten, gizleyen, kaplayan.

"Hırkanın içerisi nurdur."
"Hırkanın dışarısı nedir?"
"Hırkanın dışarısı gözlemdir."
"Hırkanın farzı sohbettir."
"Hırkanın sünneti makastır."
"Hırkanın marifeti sıdktır."
"Hırkanın rengi meşayıhtır."⁵⁸³
"Hırkanın yüzü pir, ii mürebbidir."
"Yemini sağ el, varlığı sol eldir."
"Derviş kimdir?" diye sorarlarsa:
"Derviş, alemi gurfeye gidecek olsa derdi olmayan kimsedir."
diye karşılık ver.
"Tövbe eli nedir?" diye sorarlarsa:
"İtenliktir. Yani kişinin kendini arıtmasıdır." diye karşılık ver.
"Arılık nedir?" diye soracak olurlarsa:
"Tanrı'nın buyruklarını yerine getirme ve doğruluktur" diye
karşılık ver.
"Tövbe eli nedir?" diye sorarlarsa:
"Yedidir" de.
"Bunlar kimin imanıdır?" derlerse:
"Birinci gizli melaikeler imanıdır. İkinci maruf peygamberler
imanıdır. Üçüncü gerçek evliyalar imanıdır. Dördüncü kesin(likle)
mürit (olanların) imanıdır. Beşinci mevkuf kafirler imanıdır.
Altıncı Müslümanlar imanıdır. Yedinci Müminler imanıdır.
Tanrı'nın inayeti bunların üzerindedir."

"İmanın bir ağaca benzer. İmanın aslı Tanrı korkusudur. Dibi
müminlerin gnldr. İmanın gönlü Kur'an'dır. İmanın derisi

⁵⁸³ Burada anlatılan hırkanın özelliklerinin de değişik biçimleri vardır. Sözgelimi Cavit Sunar hırkanın özelliklerini şöyle verir:

1. İmanı, mşidini sevindirmektir. Kalbu, kiblesi pirdir. Zahirî her nesneyi örtmek, piri anlamaktır. Batınî, edep, sır hakikattir. Gusul dünyayı terktir. Namazı, hak-kına kanaat, ululuk, arılıktır. Farzı, didardır. Yeni, Tarikattir. Eteği dervişliktir. Derviş odur ki tüm âlem yok olsa insan kendine hiç bir dert edinmeyendir, kendini tümüyle yok bilendir. (*Sunar: a.g.e., s.162.*). **meşayih:** şeyhler.

hayadır. Teni şükürdür. Buğdayı takvadır. Yaprığı tövbedir. Yemişi ilahi inayettir."

"Bir kişi dervişin hırkasını giymek ve kisvetine girmek isterse o kişi(nin) şeriat ilmini, marifet ilmini, tarikat ilmini, hakikat ilmini bilmesi gerekir. Şeriattan sorulduğunda şeriat ilmi ile karşılık vermesi gerekir. Marifetten sorulduğunda marifet ilmi ile karşılık vermesi gerekir. Hakikatten soru sorulursa hakikat ilmi ile karşılık vermesi gerekir."

"Böylece derviş yolundan dönmemeli. Kime gerekirse vasıla yetirmeğe gücü olmalı. Her mürit bu dört makamı bilmeli. Ve tarikatını doğru tutmaya gücü olmalı. ve hakikatını gücünü, zahmatını ve mücadelesini çekmeye dayanıklı olmalı. Nedeni, bu dört makamı bilmezse, bütün evliyalar kıyamet gününde o dervişten davacı olurlar."

"Bu dört makamın manasını yerine getirmiş olsa, bütün evliyalar onun şefaathçısı olurlar. Bir derviş gereksiz yere hırkasını yitirse kıyamet gününe değin yüzü kara olur. Yolundan geri dönerse tarikat murtadı olur. Şeriat murtadı, tarikat murtadından yeğdir. Şunun için ki, şeriat murtadı, bir kez "la ilahe illallah Muhammeden Resulullah ve Aliyyün veliyullah" demekle necat bulur. Amma, tarikat murtadı hiç bir biçimde necat bulmaz. Kesinlikle kıyamet gününde yüzü kara olur⁵⁸⁴."

"Ey Talip, sen başa çıktın mı?" deseler:

"Bazan çıktım" diye karşılık ver.

"Ne aradan çıktın?"

"Erler meydanından çıktım. Seyyid-i saadet, ulema, tuğ-u alem ve Hazreti Ebul Kasım'ın çerağı dibinde (çıktım)."

"Kemberbeste misin?" derlerse:

"Kemberbesteyim" diye karşılık ver.

"Kemberbeste kaçtır?" derlerse:

⁵⁸⁴ "Derviş" diye anılan bu kimse gerçekte "mürşittir". Daha önce dipnotta açıkladığımız gibi, mürşit hırka ve taç giyinen kimsedir ve bunları giyinebilmesi için belli özellikleri olması gerekir. İşte burda bunlar yerine getirilmediğinde mürşidin ne duruma düşeceği anlatılmak istenmektedir.

"Kemberbeste üçtür."

"Kapıda durduğunda ne üzere durursun?"

"Karar üzere."

"Kapı kimdir? Eşiği kimdir? Üstü kimdir?" derlerse:

"Kapı şeriattır. Eşiği Ali'nindir. Kanadı Cebrail'dir. Üstü Muhammet Mustafa'nındır."

"Meydan kimindir ve kimden kalmıştır?" derlerse:

"Baba Amr'dan kalmıştır."

"Ne vechile kalmıştır."

"Hazreti Resul gazaya gittiklerinde sayısız kâfir kırdılar. Üç gün, üç gece aç kaldılar. Baba Amr radiyallahu Taala İslam askerine yolda birer ekmek vererek Saa'dî Vakkas'a geldi. Ona da verdi. O ekmeği almadı. Bir ok çekip baba Amr'a attı. Hazreti Ali huzuruna gelip şikâyet eyledi:

Hazreti Ali de Sa'dî erenler(i) meydanına davet eyledi. Baba Amr ve Sa'dî, ikisi kapıya geçti. Sadı Vakkas suçlu bulundu. Tarikat asası o zaman çalındı."

"Hangi kapıdan çıktın" derlerse:

"Şeriat kapısından girdim, tarikat kapısından, erkân kapısından çıktım ve dedim ki "Esselamü aleyküm ya ehl-i şeriat. Esselamü aleyküm ve ehl-i tarikat. Esselamü aleyküm ya ehl-i marifet. Esselamü Aleyküm ya ehl-i hakikat. Yolu, erkanı kuran ustadlarımızın ervahına salavat!"

"Ey aşık nerede ikrar verdin?" diye sorarlarsa:

"Erenler meydanında, pirlere karşısında" (ikrar) verdim" diye cevap verilir.

"(İkrar) verdiğinde, elin, başın, kulağın, gözün, gönlün nerede idi?" diye sorarlarsa:

"Elim mürşidin elinde, kulağım emanet ve nasihatta idi. Gözüm erenler didarında idi. Özüm dar-ı Mansur'da idi. Gönlüm Muhammed Ali, Oniki İmam, ondört masum-u pak, Hünkâr Hacı Bektaş Veli ve hak gerçek erenlerde idi. İkrarım imanım Muhammed, Ali'dir."

"Mürşidin kulağına ne emanet bırakmış?" diye sorarlarsa:

"Şeriatta muhkem ol, tarikatta haberdar ol, marifette payidar ol. Hakikatte sabit kadem ol" karşılığıdır.

"İkrar-ı tercüman nedir?" diye sorarlarsa:

"Şah-ı merdan kuluyum. Al-ı abanın soyuyum. İmam Cafer Sadık mezhebindenim. Rehberim Muhammed, Mürşidim Ali'dir." karşılığıdır.

"Mürşidinle senin aranda ne nişan vardır?" diye sorarlarsa, karşılığı şudur:

"Tevellâ Muhammed-Ali dostunu dost tutmaktır. Ve teberrâ Muhammed-Ali düşmanını düşman tutmaktır".

"Mürşide ikrar vermenin ne anlamı vardır?" diye sorarlarsa, karşılığı şudur:

"Mürşide ikrar vermek, teslim ve rızasında olmaktır. Gidince durmaktır. Anlamı budur: Her sadık aşık mürşide gelip görünmeli. Emaneti teslim eylemelidir. İkrar verdiği gibi ezelde canını da teslim etmelidir. El ele el hakka gitmelidir. Murat, Muhammed-Ali ve Oniki İmam katarına katılıp ikrar vermektir. (Böylece) ecel vaktinde de emaneti mürşidine tapşırarak gerek. O zaman kesinlikle Muhammed-Ali, Oniki İmam, Ondört Masum-u Pak ve Hak erenler ervahına katılır, ebedi zayi olmaz. Ve yine adem sıfatına erişir. Yoksa, şimdi ikrar verip sonra ecel vaktinde -Tanrı korusun- mürşidini şaşırsa- emaneti teslim eden olursa ervah-ı esfele⁵⁸⁵ katılır. Nedeni, "Gelme, gelme; dönme, dönme. Gelenin malı, dönenin canı gider". Allah korusun hak erenler tümümüzü şaşırmaya!"

"Ey derviş talip misin, kalıp mısın?"

"Ey Derviş talip oğluyum."

"Şeriatta kimin oğlusun?"

"Şeriatta Adem Ata oğluyum."

"Marifette kimin oğlusun?"

"Marifette kemal oğluyum."

"Hakikatta kimin oğlusun?"

⁵⁸⁵ **ervah-ı efsel:** Aşağılık ruhlar.

"Hakikatte yer anam, gök atamdır."⁵⁸⁶

"Ey Derviş, başında (ne var?)"

"Başımda devlet tacı var."⁵⁸⁷

"Alnında (ne var?)"

"Alnımda hidayet nuru var."⁵⁸⁸

"Kaşımda (ne var?)"

"Kaşımda kudret kalemi var."⁵⁸⁹

"Gözünde (ne var?)"

"Gözümde vahdet nuru var."⁵⁹⁰

"Göğsünde (ne var?)"

"Göğsümde vahdet imanı var."⁵⁹¹

"Kulağında (ne var?)"

586 "Yer anam, gök atam" inancı özgün eski Türk inançlarındandır.

587 Özellikle Bektaşilerin başlarına giydikleri özel tac vardır. Bu soruda düşünülen odur. Bu tac yücelik, ululuk, mutluluk anlamına gelir burada. Ancak, bu ululuk, yücelik, mutluluk da bilgi bakımından, ruh bakımındandır.

588 Kimilerine göre alında Namaz-ı taat vardır. Bu Tanrı'nın buyruklarını, dinin gereklerini yerine getirmek için gösterilen, kulluk, onunla ilgili namaz anlamına gelir. Bu karşılık da gönül yönünden, ruh bakımındandır. Bu taat, Sünnilik'in düşündüğü gibi değildir. Bunda Tanrı'ya, Ali'ye Uymak, onun buyruklarını uygulamak, yerine getirmek demektir. (*İsmet Zeki Eyüboğlu: Bütün Yönleriyle Bektaşilik, İst. 1980, s.156*).

589 Bu sorunun "Kanımda ne var?" biçiminde sorulduğu ve "Feth-u kudret" diye karşılık verildiği anlaşılr. Burada feth sözü "gönüllerini açmak, başkalarıyla dostluk kurmak, Ali sevgisini çoğaltmak, insanın özünü aydınlatmaktır. Ruhlarını ışıklandırmak, "Tarikat sevgisini yaymak" gibi anlamlara gelir. (*İsmet Zeki Eyüboğlu: a.g.e., s.156-157*.)

590 "Nur-ı velayet" Gözde ululuk ışığı, yücelik, aydınlığı vardır anlamındadır. "Velilik" aşamasına ulaşmış bir kimsenin bütün gönüllere ışık saçacak bir yücelikte olduğunu anlam içerir. Bunda kişi ruh bakımından, anlayış yönünden, en yüksek aşamaya ulaşmış, bakışı ışık, görüşü ışıık olmuştur. (*Eyüboğlu: y.a.g.e., s.157*)

591 "Vahdet imanı" yerine "Kur'an-ı hikmet" dendiğini biliyoruz. Tarikatlar inançlarına göre, inanmış kimsenin gönlü Kur'an'dır. Tanrı'nın Kur'an ile bildirdiklerini gönülde taşıyan kimse gerçek Müslümandır, mümindir, inanmıştır. Kur'an yalnız okumak ezberlemek için değildir. Tanrı yolunu göstermek, insanı bütün eksikliklerinden, kötülüklerden arındırmak, ruh bakımından olgunluğa, gerçeğe ulaştırmak içindir. Bu nedenle, önemli olan kişinin gönlünde taşıdığı, bütün özünü, inceliğini benimsediği, uyguladığı Kur'an'dır. Tasavvuf'ta 'gönül' Tanrı'nın evidir, onun bakış yeri, başka bir deyimle "nazargâhı"dır. Bu yüzden ayrı bir değeri, ayrı bir özelliği vardır. (*Eyüboğlu, s.158*).

"Kulağımda nübüvvet bangi var."⁵⁹²
"Burnunda (ne var?)"
"Burnumda cennet kokusu var."⁵⁹³
"Elinde (ne var?)"
"Elimde velayet eli var."⁵⁹⁴
"Ayağında (ne var?)"
"Ayağımda mahşer yerine varıp gelmek var."⁵⁹⁵
"Dizlerin ne yapar?"
"Dizlerim hak yolunda hizmet eyler."⁵⁹⁶
"Sağında (ne var?)"
"Sağımda gübün var."⁵⁹⁷

⁵⁹²"Nübüvvet banki", "Bank-i Muhammed": Peygamber Muhammed'i n insanları İslamlağa çağırışı, birlik, bütünlük sağlayışı anlamında söylenen bu sözlerin başka bir anlamı daha vardır. Bu da Allah-Muhammed-Ali üçlüsünün özünde dile gelen "Birlik"tir. (*Eyüboğlu, s.157.*)

⁵⁹³ "Buy-i cennet": Allah-Muhammed-Ali inancını benimseyip "pir"e bağlanan bir kimsenin gideceği yer "cennet"tir. Oranın önderi Ali'dir. Ali orada "saki-i kevser"dir. Bütün doğrulara, erenlere "cennet"in mutluluk veren içkisini, şarabını sunacaktır. Ancak bu cennet katılıkla, şeriatın koyduğu ağır yasaklarla, baskılarla değil "ermek"le, Ali'nin yolunda gidip ruh olgunluğuna ulaşip "ârif" olmakla gidilebilir. (*Eyüboğlu, s.157*)

⁵⁹⁴ "Dest-i velayet": Bektaşilik'e giren bir kimsenin bir yol göstericisi, elinden tutanı olması gerekir. Tarikatta "veli" sayılan bir kimsenin bir erenin elinden tutanı da, bu kurumda en yüksek aşamaya ulaşmış olan, "velilik" aşamasına çıkmış olan uludur. Onun eline "velilik eli" anlamında "dest-i velayet" denir. Bunun en yücesi de Hacı Bektaş Veli'dir. Aleviler tarikatın kaynağı olarak Ali'yi bildikleri için ona da Şahı-ı velayet derler. İşte bu gerçeğe, doğru yola, Tanrı katına ulaştırıcı ele Ali'den başlayarak 'dest-i velayet' denir. Bu elin tutmadığı kimse yolda kalır, olgunluğa ulaşamaz.

⁵⁹⁵ Eyüboğlu ayağımda "erkan-ı meşayih" olarak verir. Erkan-ı meşayih: Tarikat ulularının koydukları genel ilkelere, tarikatın yasası niteliğinde olan kurallara, onları düzenleyen yetkilere, sözün kısası bu inanç kurumunun temeli ni oluşturan varlıklara "erkan" denir, di-rekler anlamına gelir. Bu tarikatın özü olduğundan bu adı almıştır. Alevilikte yapılacak bütün işler, alınan görevler, bu "erkan"a bağlı olduğundan, bunlar insanın gereksiz davranışlarını önleyen birer ayakbağı niteliğindedir, bağlayıcı ilkelerdir. (*Eyüboğlu, s.160*)

⁵⁹⁶ Dem-i hizmet: Tarikat yoluna girenin, doğruluk yolunu tutanın başlıca görevi, kendisine verileni yapmak, bunu yaparken de sevinç duymaktır. Gönül açıklığı ile güler yüz göstermekten geri kalmamaktır. Pir buyruğu altında hizmet, olgunlaşmak, bencillikten, büyükgönüllükten, kendini beğenmişlikten sıyrılmak demektir. Hizmete karşılık beklemek, bir nesnenin ummak, çıkar düşünmek, yarar gözetmek yoktur. (*Eyüboğlu, s.159*)

"Solunda (ne var?)"
"Solumda kâtip var."⁵⁹⁸
"Ardında (ne var?)"
"Ardımda ecel var."⁵⁹⁹
"Önünde (ne var?)"
"Önümde nasip var."⁶⁰⁰
"Cesedin kaç kapısı var?"
"Cesedimin oniki kapısı var."
"Vücudun kaç damarı var?"
"Vücudumun üçyüzaltmışaltı damarı var."
"Müminde ne var?"
"Müminin ikrarı var."
"Münkirde ne var?"
"Münkirin inkârı var."
Bunu bilenlere yerden göğе değin eyvallah!"⁶⁰¹
Bu hatem burada oldu tamam,
Yardımcınız olsun On İki İmam!⁶⁰²

⁵⁹⁷ Sağ sürekli ulviyete, hayra delil sayılır. Burada "gübün" hayır meleği olmalıdır.

⁵⁹⁸ Sol, süfliye, şerrre delil sayılır. Burada katip olarak günah yazan melek düşünülmüş olmalıdır.

⁵⁹⁹ **ecel**: Tüm inanç kurumlarında olduğu gibi, Bektaşilikte de ölüm bir Tanrı buyruğudur. Ondan kurtuluş yoktur. Tanrı buyruğu olduğundan, güler yüzle iyi yürekle karşılanması, korkup ürküntüye kapılmaması gerekir.

⁶⁰⁰ **nasip**: Yaşayan kendini olgunlaşma, yücelme yoluna veren, Ali'nin izini süren Pir'in ardınca giden bir 'can'a bütün dileklerini gerçekleştirecek kapılar açıktır. Ona Tanrı'nın nice mutluluklar bağışlayacağı, Ali'nin nice ululuklar, sevinçler vereceği sayılmakla bitmez. Alevilik "nasip" yoludur. İnsana ne ayrılmışsa, ne verilecekse onu bulacaktır. Kişinin ona güler yüzle yönelme olgunluğuna ulaşması, varması bütün tutkulardan, küçültücü davranışlardan sıyrılmasına bağlıdır. (Eyüboğlu s.160)

⁶⁰¹ 2. Hacıbektaş yazması (s. 247-252) arasında serpiştirilmiş bölümler.

⁶⁰² İzmir Yazması (s. 100)

41 ŞİA MEZHEBİ⁶⁰³

Onsekizbin âlem adı, nişanı yok iken Hazreti Muhammed Mustafa ve Aliyyel Murtaza'nın nuru var idi. Ve nurları zâhir idi⁶⁰⁴, bir idi. Abdullah ile Ebu Talip zamanında iki oldu, mânâsı birdir. Muhammed Mustafa'nın nuru Abdullah'tan zuhura geldi. Hazreti Ali'nin nuru Ebu Talip'ten geldi.

Muhammed ile Ali'nin sırrını hiç kimse bilmezdi. O zaman yetmişiki millet iki bölüm olmuş idi⁶⁰⁵. Otuzaltı bölümü havariç oldu. Ebubekir, Ömer ve Osman'ı severlerdi. Otuzaltısı şia mezhebinde idi. Hazreti Ali'yi severlerdi.

Şia mezhebinde olanlar, Hazreti Muhammed ve Hazreti Ali ile dört kapı, kırk makam, onyedî erkânda her işleri bir idi. Bir kapıdan girip, bir kapıdan çıkarlardı. Bir sofrada yiyip, bir kaptan içerlerdi. Aralarında perde yoktu. Bu yol Muhammed Ali'nin şeriatıdır, derlerdi⁶⁰⁶. Aralarında ayrı gayri yoktu. Ve de Şiaların koçları koyunlarından, boğaları ineklerinden, horozları tavuklarından ayrılmazdı.⁶⁰⁷

Amma (havariçler) Muhammed ile Ali'den bu erkânı görmemişlerdi. Tasdik ile yakın işlerlerdi. Havariçlerin dört kapı, kırk makam, onyedî erkânda işleri bir değildi. Onun için kendi sofralarından yiyip kendi kaplarından içip, kendi kapılarından girip çıkarlardı.

⁶⁰³ İzmir Yazması "Şia Mezhebi" başlıklı bölüm (s. 150). Burada anlatılanlarının bir bölümü Malatya Yazmasında da yer alır (s. 213-215). Bu bölüm Buyruk'un "sonsöz"ü durumundadır. İçerik bakımından "Ali ile Muhammed'in Musahip olması" bölümü ile benzerlik gösterir. Gadir-i Hum olayına dayanır.

⁶⁰⁴ İzmir Yazması (s. 150)

⁶⁰⁵ Malatya Yazması (s. 213)

⁶⁰⁶(Malatya yazması)'nda ayrıca "yetmiş iki millet, yetmiş iki bölüm olmuştu" tümcesi vardır (s. 214).

⁶⁰⁷ İzmir Yazması (s. 150)

Pes, bu ahvalden Hazreti Resul haberdar idi. Birgün yetmişiki milleti topladı. Deve palanından bir minber yapıp vaaz-ı nasihat eyledi. Hazreti Muhammed, Hazreti Ali'yi yanına çağırdı. Minberde ikisi bir gömlekten baş çıkardı. Baş bir, ayak iki oldular. Yine baktılar ki ayak bir, baş iki olmuş. Ondan sonra Hazreti Ali, Hazreti Resul'ün libas-ı şeriflerini giyip ayrıldı. O vakit Hazreti Resul:

"Benimle Ali aynı nurdanız. Ben ilim şehriyim. Ali ise o şehrin kapısıdır. Ali dünya ahiret kardeşimdir. Ali ile aynı etten, aynı cisimdeniz. Zahirimiz, batınımız birdir. Ben kimin velisi isem, Ali de onun velisidir." buyurdu⁶⁰⁸.

Bir gün gaipten bir ses geldi:

"Ey Şialar, sizi bir er ister varın. Su aktı duruldu. Nazara eren aşık oldu. Hak didarı görmesin ne tahsil edersin? Siz varanda derman yerine bir gevher satılır. Şara varın. Pirim beni aşk küresinde kaydattı. Aşık olan ulaşsın, payınızı alın. Mümin olan kalbiniz ve gönlünüz arı, ayan olsun. Münkir olan kimsenin gönlünde kara kaygı olsun. Rakip ah desin" diye Şialara seslendi.

Şu beyitleri güzel ses ile gaipten Şia mezhebinden (olanlara) söyleyip ayini erkânca beyan eyleyip okudu:

Ey cümle cihana şefi

Ahmed-i Muhtar değil midir?

Ahmet, Mahmut, Ebulkasım veliler,

Nebiler içinde server değil midir?

Haktan selam indiren Cebrail emin,

Bedir gazasında vaz-ı minber değil midir?

Çıktılar minber üzerine, bir gömlek giydiler,

"Lahmike lahmi" deyip koçan Haydar değil midir?

Muhabbet kemerini bağlayıp, Mürebbi Musahip oldular,

Bu güftar hak Resul'ün kurduğu erkân değil midir?

Ehl-i tarikat biat bel bağladılar,

Biri Selman, biri Kamber değil midir?

Şek getirmeyesiniz, lahmike lahmi hadisine,

⁶⁰⁸ Malatya Yazması (s. 214-215)

Bunlar da bahrızat içinde gevher değil midir?
Biz ol gevherlerdeniz, amenna ve saddaknâ,
İmam müminlerin ikrarı değil midir?
Hazret kapısında seyyid-i Huda'dır Aliyyel Murtaza,
Hem cennet-i Rıdvan, hem saki-i kevser değil midir?
Bab-ı Resul Emirelmüminin,
Cümle tarikler içinde hak rehber değil midir?
Beşiğinde yatarken hamle kılıp ejderhayı iki biçen,
Bunlara aşikâr olan Haydar-ı kerrar değil midir?
Öptü Habibullah'ı dedi "Ya gözüm nuru Esadullah oğlanları,
Şebbirü Şübber İmam Zeynel Abidin, din serveri Muhammed
Bakır, İmam Cafer değil midir?
Andan İmam Musa Kâzım, Ali Musa Rıza, Şah Tâki,
Hem Ali Naki, Hasan Askeri değil midir?
Andan İmam Muhammed Mehdi sahib-i zaman salavatullah-u
aleyhüm,
Ecmain mahlukat eşiğinde kemter değil midir?
Rahmetinden ve dergâhından yâd eyleme, dostum muhabbetle,
Aşına meşrep Virani cümleden kemter değil midir?
Şia mezhebinden olanlara bunu okudu. Ali ile Muhammed'in
yolu aşikare oldu. Dört kapı, kırk makam, onyedî erkân üzere
evliyanın ayini erkânı ve mürşidin sır nefesi beyan olundu. O
zamandan beri şimdi evliya âyin erkan ondan kaldı.
Marifet ehli ve arif olan canlar, sofular bu manâdan fark eden
ehl-i kâmil bilir. Cahil nadan olanlar bu hikmet ilmine hayran kalsa
gerektir. Bunun bahşîşi doğru gelmek ve kudretiyle amel olup amel
kılmaktır.
İmdi, bu ayetler hürmetine, divanından dergâhından ve
didarından mahrum etmeye. Allah, Allah, Allah gani hüda⁶⁰⁹.
(Bu kılavuzu) Selman-ı Farisi, Şah'ın kendisinden öykülemiştir.

⁶⁰⁹ İzmir Yazması (s. 154).

Al-i Abâ⁶¹⁰'nın soyağacıdır. Bunu Farça olarak buyurmuştu. Horasan Erenleri Rum'a ayak bastıklarında Farsçadan Türkçeye çevirmişlerdir. Ve bunu tarikat erenleri aziz canları gibi saklasınlar. El ele, el hakka! ⁶¹¹.

⁶¹⁰ **Al-i Abâ:** Muhammet peygamberin üzerine abasını örttükleri, Ali, Fatıma, Hasan, Hüseyin.

⁶¹¹ 2. Hacı Bektaş yazması (s. 259)

Ek 2:
(Yeni Dille Söylenmiş)
Gülbenkler

1.

Sofra Gülbengi

Önce Tanrı diyelim
Birliği güç bilelim
Açıldı Şah sofrası,
Şahtan izin diyleyelim
Şah verdi biz yiyelim
Gerçeğin demine hu diyelim.

2.

Erenin Topluma Katılışı

Gerçeğe erip birlik olduk bugün
Tüm sorunlar çözüldü dirlik olduk bugün
Kutsal sevi suyu içip esridik,
Sevgi oduyla mutlu olduk bugün
Bireysel yalnızlığı geçtik
Bütünlük olduk bugün

3.

Dar Gülbengi

Erenler; yüzümüz yerde, özümüz darda
Er meydanında, Hz. Ali divanında
Şu an bir eren var karşımızda
Teni toprak, özü tutsak
Amacı toplumla uzlaşmak
Bu erenden ağrınmış, incinmiş can

Dile gelsin, bile gelsi
Alacağı varsa istesin,
İncinmişliği varsa söylesin
Sonuçta helallik dilesin
Hu Ya Ali

4.

Eşik Gülbengi

Eren, ermeye geldi
Sevgi dermeye geldi
Birey olmaktan çıkıp
Birlik olmaya geldi
İzin yoksa katılımına
Özrün bilmeye geldi
Ant içti hak katında
Gökkuşağı giymeye geldi

5.

Akşam Gülbengi

Akşamlar ak ola,
Gönüller pak ola
Kötülükler yok ola
İnkarcı, bozguncu uzak dura
İnanan saygın ola
Ocağımıza ışık dola
Kısmetimiz bol ola
Dileğimiz kabul ola
Göktanrı birlikten, dirlikten ayırmaya
Hacı Bektaşın koruyucu eli üstümüzde ola
Şaşırp düşürmeye
Andımız kalıcı ola

6.

Uyku glbengi

Tanrım, g ver bilincime
Sahip olayım elime, dilime, belime
Ne ağrınsın kimse benden
Ne kötülük düşüneyim evreme
Renkli düşler içinde
„Günaydın“ diyeyim yeni güne!

7.

Cem Dağılma Glbengi

Duran oturan, eren, bacı, kız- kızan
Koğusuz, dedikodusuz evine varan
Toplum katında aklana
Ruhu gökte paklana!
Dileği yerini bula
Esenliği sürekli ola
Gerçeğin demine hu

8.

Bebek Doğumu Glbengi

Kız oğul erkek oğul,
Evime direk oğul
Herkes seni bekliyor
Kol kanat gerek oğul
Gün doğdu, güneş doğdu
Ocağa neşe doldu
Beklenen saat geldi
Nur topu kardeş doğdu

Güneş doğdu eşiğimize
Bebek geldi beşiğimize
Tümümüz mutlu olduk
Sevinç sindi dirliğimize
Yaşamın uzun olsun
Tanrı bol kazanç sunsun
Başın darda kaldığında
Tanrı yardımcın olsun

9. Sonsuza Yolculuk Sözleri

Erenler, bacılar, dostlar yarenler
Yüzümüz yerde, özümüz darda
Elimiz bağlı, yüreğimiz dağlı
Gözümüz yaşlı, bağrımız ateşli
Yaşam bitimli, acılar bitimsiz
Sevgi acı ile kardeş, yaşam, ölümle eş.
Yer anamız, gök atamız
Doğada doğduk, topraktan var olduk
Bir tende can bulduk, bir bilinçle özgür olduk
Yaşam koşusu engebeli, yaşam yolu dikenli
Taş taşa değmeden duvar olamaz,
Birbirini üzmeyen insan olmaz.
Kimileyi insan yükü ağır,
Kimileyin duyguların dili sağır
An olur öfke kabarır,
Öfke geçer yüz kararır
Dünya işi dünyada kalır
Kişi kötü demeyelim, işi kötü diyelim
Ağrınan incinen kötü geçmişi unutsun
Giden yolcuya gönül çiçeklerini sunsun!
Sevgi en güzel çiçek,

Başılamak en büyük emek
Emeğiniz varsa bağışlayın
Toprak ana bir canı bağrına basıyor
Ölüm vadisinin gölgeli yolu
Tümümüzü bekliyor yarılmışların sonu
Tanrı yaşam için sabır, umut sundu.
Ateş külde söner, acı yürekte diner.
Acı paylaşıldıkça azalır,
Sevgi paylaşıldıkça çoğalır.
Acılar azalsın, sevgiler çoğalsın
Kinler bitsin, dostluklar pekişsin.
Yeni sevilere yeni çiçekler yetişsin.
Tanrı kalanlara uzun esenlik dolu yaşam versin.
Erenlerin bilgelerin ruhu sinsin.
Hacı Bektaş Veli, Hatayi Sultan,
Pir Sultan Abdal ruhunu pak etsin
Gerçeğin demine hu! Ya Ali.

Kaynaklar

- Asan, V.,
Buyruk, haz. Sefer Aytekin, Ankara 1958.
Bozkurt, F. Toplumsal Boyutları ile Alevilik, Kapı Yayınları
Bozkurt, F. Çağdaşlaşma Sürecinde Alevilik,
Bozkurt, F. Semahlar,
Eyüboğlu, İ. Z., Bütün Yönleriyle Bektaşilik, İst. 1980,
Gölpınarlı, A., Sosyal Açından İslam Tarihi, İstanbul 1975.
Gölpınarlı, A., Şiilik, İstanbul 1979.
Hançerlioğlu, O., İnanç Sözlüğü, İstanbul 1975.
Hançerlioğlu, O., İslam İnançları Sözlüğü, İstanbul
Köprülü, M. F., Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, Ankara 1977.
Noyan, B., Bütün Yönleriyle Bektaşilik-Alevilik
Öztelli, C., Pir Sultan Abdal, İstanbul 1978.
Sunar, C., Melamilik ve Bektaşilik, Ankara 1975.
Yetişen, R., Tahtacı Aşiretleri, İzmir 1986.
Yılmaz, A., Tahtacılarda Gelenekler, İzmir 1948.
Yörükkan, Y. Z., Anadolu'da Aleviler ve Tahtacılar, Ankara 1998.